T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SERİK (ANTALYA) İLÇESİNDE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YEREL HALKIN BİTKİ KULLANIMLARININ İNCELENMESİ

Kerem YÜKSEL

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

OCAK 2023

ANTALYA

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SERİK (ANTALYA) İLÇESİNDE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YEREL HALKIN BİTKİ KULLANIMLARININ İNCELENMESİ

Kerem YÜKSEL

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

OCAK 2023

ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SERİK (ANTALYA) İLÇESİNDE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YEREL HALKIN BİTKİ KULLANIMLARININ İNCELENMESİ

Kerem YÜKSEL

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

Bu tez T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü tarafından TAGEM/TBAD/A/18/A7/P9/326 nolu proje ile desteklenmiştir.

OCAK 2023

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SERİK (ANTALYA) İLÇESİNDE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YEREL HALKIN BİTKİ KULLANIMLARININ İNCELENMESİ

Kerem YÜKSEL

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİYOLOJİ

ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

Bu tez 27/01/2023 tarihinde jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet AKSOY (Danışman)
Prof. Dr. Osman TUGAY
Prof. Dr. Hasan AKGÜL
Prof. Dr. Fatih SATIL
Doç. Dr. Orhan ÜNAL

ÖZET

SERİK (ANTALYA) İLÇESİNDE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YEREL HALKIN BİTKİ KULLANIMLARININ İNCELENMESİ

Kerem YÜKSEL

Doktora Tezi, Biyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof.Dr. Ahmet AKSOY

Ocak 2023;418 sayfa

Bu çalışmada Serik (Antalya) yöresinde doğal yayılış gösteren, halkın yararlandığı ve geleneksel yaşamında yeri olan bitkileri belirlemek üzere bir etnobotanik araştırma yapılmıştır. Bu amaçla, Şubat 2017–Temmuz 2022 tarihleri arasında Serik ilçe merkezine bağlı ve çevresinde yer alan 66 mahalleye arazi çalışmaları yapılmış, ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Daha sonra Girit, Yörük ve orman köylülerin olduğu belirlenen mahallelerde çalışma yoğunlaştırılmıştır. Araştırma süresince 136 kaynak kişi ile görüşülmüş ve toplamda 1837 ilköğretim ve lise öğrencisine anket çalışması uygulanmıştır. Anketler aracılığıyla bitkiler hakkında etnobotanik veriler derlenmiştir. Alanda yürütülen arazi çalışmaları kapsamında yörede en çok yayılış gösteren 602 bitki örneği toplanmıştır. Araştırma alanında araştırmalar sonucu toplanan etnobotanik kullanımı tespit edilen bitki taksonunundan 220 tanesi yörede doğal olarak yetişirken, 49 tanesi ekimi yapılan taksonlardır. 269 taksona ait 510 yöresel isim kayıt altına alınmıştır. Doğal olarak yetişen taksonların 11 tanesi endemik taksonlardır. Bu bitkilerin sırasıyla gıda (159 takson), tıbbi (124 takson), hayvan yemi (82 takson), el sanatları (51 takson), yakacak (26 takson), arıcılık (25 takson), sosyal kullanım (20 takson) ve ticari (15 takson) olarak yörede kullanıldıkları tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak hayvan sağaltımı, haşere kovucu, çatı örtüsü, ticari, çocuk oyunları, koku verici vb. çok değişik alanlarda kullanıma sahip 131 takson kayıt altına alınmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Antalya, etnobotanik, Serik, tıbbi bitkiler, yenen bitkiler,

JÜRİ: Prof. Dr. Ahmet AKSOY

Prof. Dr. Osman TUGAY

Prof. Dr. Hasan AKGÜL

Prof. Dr. Fatih SATIL

Doç. Dr. Orhan ÜNAL

ABSTRACT

INVESTIGATION OF PLANT USE OF LOCAL PEOPLE IN SERİK DISTRICT FROM PAST TO PRESENT

Kerem YÜKSEL

PhD Thesis in Biology

Supervisor: Prof. Dr. Ahmet AKSOY

January 2023;418 pages

In this study, an ethnobotanical research was conducted to determine the plants that spread naturally in the Serik (Antalya) region, are used by the people and have a place in their traditional life. For this purpose, field studies and visits were made to 66 neighborhoods in and around the Serik district center between February 2017 and July 2022. Later, the work was intensified in the neighborhoods of Crete, Yoruk and forest villagers. During the research, 136 resource people were interviewed and a total of 1837 primary and high school students were surveyed. Ethnobotanical data about plants were compiled through questionnaires. Within the scope of the field studies carried out in the area, 602 plant samples, which are the most widespread in the region, were collected. While 602 of the 220 plant taxa collected as a result of the researches in the research area and the ethnobotanical use of which were determined, grow naturally in the region, 49 of them are cultivated taxa. 510 local names belonging to 269 taxa were recorded.11 of the naturally grown taxa are endemic. It has been determined that these plants are used in the region as food (159 taxa), medicinal (124 taxa), animal feed (82 taxa), handicrafts (51 taxa), fuel (26 taxa), beekeeping (25 taxa), social use (20 taxa) and commercial (15 taxa). has been done. In addition to these, animal treatment pest repellent, roof cover, commercial, children's games, odorant etc. 131 taxa with use in many different areas were recorded.

KEYWORDS: Antalya, Edible plants, Ethnobotany, Medicinal Plants, Serik

COMMITTEE: Prof. Dr. Ahmet AKSOY

Prof. Dr. Osman TUGAY

Prof. Dr. Hasan AKGÜL

Prof. Dr. Fatih SATIL

Assoc. Prof. Dr. Orhan ÜNAL

ÖNSÖZ

Etnobotanik belirli bir bölgedeki yaşayan yerli halkın bitki kullanma kültürleridir. Günümüzde hızla artan şehirleşmeye karşın geleneksel bilginin azaldığı hatta çoğu bilginin kaybolduğunu görmekteyiz. Yeni nesille eski nesil arasında bilgi alışverişinin azalması da bu bilgi erozyonuna zemin hazırlamaktadır. İşte bu sebeple etnobotanik çalışmalar çok önem kazanmaktadır.

Bu çalışma ile Serik (Antalya) ilçesi merkezi ve mahallelerinde yaşayan yerli halkın gıda, tıbbi, yakacak, el sanatları, yem ve arı bitkisi alanları başta olmak üzere pek çok kullanımları belirlenmiştir. Yapılan okul anketleri ile de ilköğretim ve lise çağındaki öğrencilerin, yörelerinde orada yaşayan büyüklerinin bitkileri ne şekilde kullandığı ile ilgili bilgi farkındalığı sağlanmıştır.

Her konuda bilgi ve tecrübelerini paylaşmada yardımlarını esirgemeyen, kişisel ve bilimsel gelişimimde, üzerimde büyük emekleri olan başta danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ahmet AKSOY'a şükran ve saygılarımı sunarım. Bu araştırmaya sağladıkları değerli katkılarından dolayı, Sayın Prof. Dr. Osman TUGAY'a, Sayın Prof. Dr. Hasan AKGÜL'e, Sayın Prof. Dr. Fatih SATIL'a ve Sayın Doç. Dr.'Orhan ÜNAL'a, teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Araştırmamın kurgulanma ve fikir aşamasındaki bilgi paylaşımı ve desteği için Dr. Füsun ERTUĞ'a teşekkürü bir borç bilirim. Bu araştırmanın BATEM'de yürütülmesine olanak tanıdıkları ve sağladıkları katkılardan dolayı kurum müdürümüz Sayın Dr. Abdullah ÜNLÜ'ye, arazi çalışmalarındaki katkılarından dolayı Dr. Ayşe ERDOĞAN, Dr. Fatih Alpay VURAN ve BATEM Gıda Teknolojisi ve Tıbbi, Aromatik Bitkiler Bölümü personeline teşekkür ederim. Bitki teşhisindeki yardım ve katkılarından dolayı Dr. Fulya YÜCEOL'a ve Dr. Jale ÇELİK'e teşekkür ederim. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Herbaryumu (ANK) ve Gazi Üniversitesi Fen Fakültesi Herbaryumu (GAZI) ve Akdeniz Üniversitesi Fen Fakültesi Herbaryumu (AKDU) çalışanlarına teşekkür ederim. Okul anketleri verilerinin sınıflandırılması çalışmalarında yardımcı olan stajyerlerimiz Gizem Nur AVŞAR ve Nur DAĞ'a teşekkür ederim. Bugünlere gelmemde her türlü desteklerini hissetiğim ailem ve yine çalışmamda çok büyük desteklerini gördüğüm eşimin ailesine teşekkür ederim. Bu projedeki en büyük destekçim ve yardımcım olan eşim Kadriye YÜKSEL'e ve motivasyonumu artırmamdaki desteği için kızım Sultan Ayşe YÜKSEL'e teşekkür ederim. Her türlü destek ve misafirperverlikleri için Serik halkına en içten dileklerimle teşekkür ederim. Ayrıca bu projeyi TAGEM /TBAD/A/18/A7/P9/326 nolu proje ile destekleyen Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü'ne teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT ii
ÖNSÖZ iii
İÇİNDEKİLER iv
SİMGELER VE KISALTMALAR xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ xiv
ÇİZELGELER DİZİNİ xxii
1. GİRİŞ 1
2. KAYNAK TARAMASI 4
3. MATERYAL VE METOT 12
3.1. Materyal 12
3.2. Metot 12
3.2.1. Kaynak Kişiler 12
3.2.2. Pazar Araştırmaları 13
3.2.3. Okullarda Yapılan Anket Çalışmaları 13
3.2.4. Arazi Çalışmaları, Bitki Toplama, Presleme ve Teşhis 15
3.2.5. Çalışmada Kullanılan Bitki Kullanımlarına Dair Kodlama Sistemi 15
3.3. Çalışma Alanı 18
3.3.1 Coğrafik Yapı 18
3.3.2 Sosyalojik Yapı 19
4. BULGULAR 21
4.1 Etnobotanik Kullanımı Tespit Edilen Taksonlar ve Kullanım Şekilleri 21
4.1.1 *Asplenium ceterach* L. 21
4.1.2 *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott 22
4.1.3 *Cupressus sempervirens* L. 23
4.1.4 *Juniperus excelsa* M. Bieb. 25
4.1.5 *Juniperus foetidissima* Willd. 26
4.1.6 *Juniperus oxycedrus* L. 27
4.1.7 *Abies cilicica* (Antoine & Kotschy) Carrière 28
4.1.8 *Cedrus libani* A. Rich. 29
4.1.9 *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* 30
4.1.10 *Pinus nigra* J.F. Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe 39
4.1.11 *Acanthus spinosus* L. 40
4.1.12 *Liquidambar orientalis* Mill. 41
4.1.14 *Beta vulgaris* L. 43
4.1.15 *Chenopodium album* L. 44
4.1.16 *Salicornia perennis* Mill. 45
4.1.17 *Allium ampeloprasum* L. 46
4.1.18 *Allium cepa* L. 47
4.1.19 *Allium sativum* L. 47

4.1.20 *Narcissus tazetta* subsp. *tazetta* L. 48
4.1.21 *Cotinus coggygria* Scop. 49
4.1.22 *Pistacia atlantica* Desf. 50
4.1.23 *Pistacia terebinthus* L. 51
4.1.24 *Rhus coriaria* L. 53
4.1.25 *Ammi majus* L. 54
4.1.26. *Artedia squamata* L. 55
4.1.27 *Bunium ferulaceum* Sm. 56
4.1.28 *Daucus carota* L. 57
4.1.29 *Echinophora tenuifolia* L. subsp. *sibthorpiana* (Guss.) Tutin 58
4.1.30 *Eryngium creticum* Lam. 59
4.1.31 *Eryngium campestre* L. var. *virens* Link 60
4.1.32 *Foeniculum vulgare* Mill. 61
4.1.33 *Glaucosciadum cordifolium* (Boiss.) B.L.Burtt & P.H.Davis 62
4.1.34. *Apium nodiflorum* (L.) Lag. 63
4.1.35 *Laser trilobum* (L.) Borkh. 64
4.1.36 *Oenanthe pimpinelloides* L. 66
4.1.37 *Scandix pecten-veneris* L. 67
4.1.38 *Smyrnium connatum* Boiss. & Kotschy 64
4.1.39 *Tordylium apulum* L. 68
4.1.40 *Torilis leptophylla* (L.) Rchb. f. 69
4.1.41 *Visnaga daucoides* Gaertn. 70
4.1.42 *Nerium oleander* L. 71
4.1.43 *Arum dioscoridis* Sm. 73
4.1.44 *Hedera helix* L. 74
4.1.45 *Asparagus acutifolius* L. 75
4.1.46 *Muscarimia muscari* (L.) Losinsk. (Endemik) 76
4.1.47 *Ruscus aculeatus* L. 77
4.1.48 *Achillea kotschyi* subsp. *kotschyi* Boiss. 78
4.1.49 *Anthemis chia* L. 79
4.1.50 *Artemisia arborescens* L. 80
4.1.51 *Bellis annua* L. 81
4.1.52 *Bellis perennis* L. 82
4.1.53 *Carduus nutans* s.l. 82
4.1.54 *Chondrilla juncea* L. 83
4.1.55 *Cichorium intybus* L. 84
4.1.56 *Crepis sancta* (L.) Bornm. 85
4.1.57 *Cynara cardunculus* L. subsp. *flavescens* Wiklund 86
4.1.58 *Dittrichia viscosa* (L.) Greuter 87
4.1.59 *Echinops spinosissimus* Turra subsp. *bithynicus* (Boiss.) Greuter 88
4.1.60 *Glebionis segetum* (L.) Fourr. 88
4.1.61 *Helianthus tuberosus* L. 89
4.1.62 *Helichrysum chasmolycium* P.H.Davis. (Endemik) 90
4.1.63 *Pentanema verbascifolium* (Willd.) D.Gut.Larr., Santos-Vicente, Anderb., E.Rico & M.M.Mart.Ort. 91
4.1.64 *Matricaria chamomilla* L. 92
4.1.65 *Notobasis syriaca* (L.) Cass. 93
4.1.66 *Onopordum boissierianum* Raab-Straube & Greuter (Endemik) 94

4.1.67 *Rhagadiolus stellatus* (L.) Gaertn. 95
4.1.68 *Scolymus hispanicus* L. 96
4.1.69 *Scolymus maculatus* L. 97
4.1.70 *Sonchus asper* (L.) Hill subsp. *glaucescens* (Jord.) Ball 98
4.1.71 Sonchus oleraceus L. 99
4.1.72 *Tragopogon coelesyriacus* Boiss. 100
4.1.73 *Berberis cretica* L. 101
4.1.74 *Alnus glutinosa* subsp. *glutinosa* (L.) Gaertn. 102
4.1.75 *Anchusa azurea* Mill. 103
4.1.76 *Anchusa undulata* L. subsp. *granatensis* (Boiss.) Valdés 104
4.1.78 *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. 106
4.1.79 *Lepidium spinosum* Ard. 107
4.1.80 *Nasturtium officinale* R. Br. 108
4.1.81 *Raphanus raphanistrum* L. 109
4.1.82 *Rapistrum rugosum* (L.) All. 110
4.1.83 *Opuntia ficus-barbarica* Mill. 111
4.1.84 *Celtis australis* L. 112
4.1.85 *Celtis tournefortii* Lam. 113
4.1.86 *Capparis spinosa* L. 114
4.1.87 *Knautia integrifolia* (L.) Bert. subsp. *urvillei* (Coult.) Greuter 115
4.1.88 *Valeriana italica* Lam. 116
4.1.89 *Silene dichotoma* Ehrh. 117
4.1.90 *Silene vulgaris* (Moench) Garcke 118
4.1.91 *Cistus creticus* L. 119
4.1.92 *Cistus salviifolius* L. 120
4.1.93 *Convolvulus arvensis* L. 121
4.1.94 *Ipomoea purpurea* (L.) Roth 122
4.1.95 *Cornus mas* L. 123
4.1.96 *Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai 124
4.1.97 *Cucurbita moschata* Duchesne 124
4.1.98 *Lagenaria siceraria* (Molina) Standl. 124
4.1.99 *Cyperus rotundus* L. 125
4.1.100 *Schoenoplectus tabernaemontani* C.C. Gmel.) Palla 126
4.1.101 *Cytinus ruber* (Fourr.) Fritsch 127
4.1.102 *Dioscorea communis* (L.) Caddick & Wilkin 128
4.1.103 *Arbutus andrachne* L. 129
4.1.104 *Erica manipuliflora* Salisb. 132
4.1.105 *Euphorbia characias* L. subsp. *wulfenii* (Hoppe ex W.D.J.Koch) Radcl.-Sm. 133
4.1.106 *Euphorbia helioscopia* L. 134
4.1.107 *Euphorbia kotschyana* Fenzl. 134
4.1.108 *Euphorbia rigida* M. Bieb. 135
4.1.109 *Arachis hypogaea* L. 136
4.1.110 *Bituminaria bituminosa* (L.) C.H.Stirt. 136
4.1.111 *Calicotome villosa* (Poir.) Link 137
4.1.112 *Ceratonia siliqua* L. 138
4.1.113 *Cercis siliquastrum* L. 140
4.1.114 *Cicer arietinum* L. 140

4.1.115 *Colutea cilicica* Boiss. & Balansa 141
4.1.116 *Coronilla lassenii* D.D. Sokoloff (Endemik)..... 142
4.1.117 *Coronilla rostrata* Boiss. & Spruner 143
4.1.118 *Lotus herbaceus* (Vill.) Jauzein 144
4.1.119 *Erophaca baetica* (L.) Boiss..... 145
4.1.120 *Lathyrus annuus* L. 146
4.1.121 *Medicago ciliaris* (L.) All. 147
4.1.122 *Medicago orbucularis* (L.) Bartal. 148
4.1.123 *Medicago polymorpha* L..... 149
4.1.124 *Medicago sativa* L. 149
4.1.125 *Melilotus indicus* L. 150
4.1.126 *Onobrychis oxyodonta* Boiss. 151
4.1.127 *Phaseolus vulgaris* L. 151
4.1.128 *Spartium juncaeum* L..... 152
4.1.129 *Trifolium fragiferum* var. *fragiferum* L. 153
4.1.130 *Trifolium nigrescens* Viv. subsp. *petrisavii* (Clem.) Holmboe..... 154
4.1.131 *Trifolium pamphylicum* Boiss. & Heldr..... 155
4.1.132 *Trifolium resupinatum* var. *resupinatum* L..... 156
4.1.133 *Trifolium tomentosum* L. 157
4.1.134 *Trigonella foenum-graecum* L. 158
4.1.135 *Trigonella gladiata* Steven ex M.Bieb. 160
4.1.136 *Vicia eriocarpa* (Hausskn.) Halácsy 161
4.1.137 *Vicia lutea* subsp. *lutea* L. 161
4.1.138 *Vicia narbonensis* L. 162
4.1.139 *Vicia villosa* Roth subsp. *varia* (Host) Corb..... 163
4.1.140 *Vicia sativa* L. 163
4.1.141 *Quercus cerris* L. 164
4.1.142 *Quercus coccifera* L. 165
4.1.143 *Quercus infectoria* Oliv. subsp. *veneris* (A.Kern.) Meikle 168
4.1.144 *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér. 169
4.1.145 *Erodium malacoides* (L.) L'Hér. 170
4.1.146 *Erodium moschatum* (L.) L'Hér. 171
4.1.147 *Geranium molle* L. 172
4.1.148 *Pelargonium graveolens* L'Hér. 172
4.1.149 *Hypericum perforatum* L. 173
4.1.150 *Hypericum triquetrifolium* Turra 174
4.1.151 *Crocus asumaniae* B. Mathew & T.Baytop (Endemik) 175
4.1.152 *Romulea bulbocodium* (L.) Sebast. & Mauri var. *crocea* (Boiss. & Heldr.) Baker 175
4.1.153 *Romulea tempskyana* Freyn 176
4.1.154 *Juglans regia* L. 177
4.1.155 *Juncus acutus* L. 178
4.1.156 *Ballota cristata* P.H. Davis. (Endemik)..... 179
4.1.157 *Clinopodium nepeta* subsp. *nepeta* (L.) Kuntze 180
4.1.158 *Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare* L. 181
4.1.159 *Mentha longifolia* (L.) L. subsp. *thyphoides* (Briq.) Harley 182
4.1.160 *Mentha x piperita* L. 183
4.1.161 *Mentha pulegium* L. 183

4.1.162 *Origanum minutiflorum* O.Schwarz & P.H.Davis. (Endemik).....184
4.1.163 *Origanum onites* L.....186
4.1.164 *Origanum saccatum* P.H. Davis. (Endemik).....187
4.1.165 *Phlomis lunariifolia* Sm.....188
4.1.166 *Rosmarinus officinalis* L.....189
4.1.167 *Salvia sclarea* L.....190
4.1.168 *Salvia tomentosa* Mill.....191
4.1.169 *Satureja cuneifolia* Ten.....192
4.1.170 *Sideritis arguta* Boiss. & Heldr. (Endemik).....193
4.1.171 *Sideritis argyrea* P.H. Davis. (Endemik).....194
4.1.172 *Sideritis condensata* Boiss. & Heldr. (Endemik).....195
4.1.173 *Sideritis erythrantha* subsp. *erythrantha* Boiss. & Heldr. (Endemik).....196
4.1.174 *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Benth.) Bornm. 197
4.1.175 *Teucrium polium* L. 198
4.1.176 *Thymbra spicata* L.....199
4.1.177 *Thymus zygioides* Griseb. 200
4.1.178 *Vitex agnus-castus* L.....201
4.1.179 *Laurus nobilis* L.....203
4.1.180 *Persea americana* Mill. 204
4.1.181 *Linum usitatissimum* L.....205
4.1.182 *Punica granatum* L.....205
4.1.183 *Abelmoschus esculentus* (L.) Moench. 207
4.1.184 *Alcea biennis* Winterl 207
4.1.185 *Malva nicaeensis* All. 208
4.1.186 *Malva parviflora* L. 209
4.1.187 *Malva sylvestris* L.....210
4.1.188 *Tilia platyphyllos* Scop. 211
4.1.189 *Tilia tomentosa* Moench 212
4.1.190 *Melia azederach* L. 213
4.1.191 *Ficus carica* L.....214
4.1.192 *Morus alba* L. 215
4.1.193 *Morus nigra* L.....215
4.1.194 *Eucalyptus camaldulensis* subsp. *camaldulensis* Dehnh.....216
4.1.195 *Myrtus communis* L. 217
4.1.196 *Syzygium aromaticum* (L.) Merr. & L.M.Perry 219
4.1.197 *Fontanesia phillyreoides* Labill.....220
4.1.198 *Olea europaea* L.....221
4.1.199 *Phillyrea latifolia* L. 223
4.1.200 *Orchis anatolica* Boiss. 224
4.1.201 *Papaver rhoeas* L. 225
4.1.202 *Sesamum indicum* L.....226
4.1.203 *Plantago lanceolata* L. 227
4.1.204 *Platanus orientalis* L. 228
4.1.205 *Avena barbata* Pott ex Link.....229
4.1.206 *Avena sativa* L. 229
4.1.208 *Bromus hordeaceus* subsp. *hordeaceus* L. 231
4.1.209 *Hordeum vulgare* L.....231
4.1.210 *Phalaris paradoxa* L.....232

4.1.211 *Setaria viridis* (L.) P. Beauv. 232
4.1.212 *Sorghum bicolor* (L.) Moench. 233
4.1.213 *Sorghum halepense* (L.) Pers. 236
4.1.214 *Triticum aestivum* L. 237
4.1.215 *Zea mays* L. 237
4.1.216 *Rumex conglomeratus* Murray 238
4.1.217 *Rumex crispus* L. 239
4.1.218 *Rumex cristatus* DC. 240
4.1.219 *Portulaca oleracea* L. 241
4.1.220 *Anemone coronaria* L. 242
4.1.221 *Clematis cirrhosa* L. 243
4.1.222 *Clematis flammula* L. 243
4.1.223 *Nigella sativa* L. 244
4.1.224 *Ranunculus marginatus* d'Urv. var. *trachycarpus* (Fisch. & C.A.Mey.) Azn. 245
4.1.225 *Paliurus spina-christi* P.Mill. 246
4.1.226 *Ziziphus jujuba* Mill. 247
4.1.227 *Prunus avium* L. 248
4.1.228 *Crataegus azarolus* L. var. *aronia* L. 248
4.1.229 *Crataegus monogyna* var. *monogyna* Jacq. 249
4.1.230 *Cydonia oblonga* Mill. 249
4.1.231 *Geum heterocarpum* Boiss. 250
4.1.232 *Malus domestica* (Suckow) Borkh. 251
4.1.233 *Malus sylvestris* (L.) Mill. 251
4.1.234 *Mespilus germanica* L. 252
4.1.235 *Prunus cocomilia* Ten. 253
4.1.236 *Prunus x domestica* L. 254
4.1.237 *Pyrus communis* L. 254
4.1.238 *Pyrus cordata* Desv. subsp. *boisseriana* (Buhse) Uğurlu & Dönmez 255
4.1.239 *Pyrus elaeagnifolia* Pall. 256
4.1.240 *Pyrus syriaca* var. *syriaca* Boiss. 257
4.1.241 *Rosa canina* L. 258
4.1.242 *Rosa damascena* Mill. 258
4.1.243 *Rosa pulverulenta* M.Bieb. 259
4.1.244 *Rubus sanctus* Schreb. 260
4.1.245 *Sarcopoterium spinosum* (L.) Spach. 261
4.1.246 *Aria umbellata* (Desf.) Sennikov & Kurtto 262
4.1.247 *Coffea canephora* Pierre ex A. Froehner 263
4.1.248 *Citrus x aurantium* L. 263
4.1.249 *Citrus x limon* (L.) Burm.f. 263
4.1.250 *Citrus sinensis* (L.) Osbeck 263
4.1.251 *Viscum album* L. subsp. *austriacum* (Wiesb.) Vollman 264
4.1.252 *Acer monspessulanum* L. 265
4.1.253 *Verbascum cheiranthifolium* var. *cheiranthifolium* Boiss. 266
4.1.254 *Verbascum glomeratum* Boiss. 267
4.1.255 *Verbascum sinuatum* L. 268
4.1.256 *Smilax excelsa* L. 269
4.1.257 *Solanum americanum* Mill. 270

4.1.258 *Solanum lycopersicum* L. 271
4.1.259 *Solanum tuberosum* L. 271
4.1.260 *Styrax officinalis* L. 271
4.1.261 *Camellia sinensis* (L.) Kuntze 272
4.1.262 *Daphne sericea* subsp. *sericea* Vahl 272
4.1.263 *Typha domingensis* Pers. 273
4.1.264 *Urtica dioica* L. 274
4.1.265 *Urtica urens* L. 275
4.1.266 *Asphodelus aestivus* Brot. 276
4.1.267 *Eremurus spectabilis* M. Bieb. 277
4.1.268 *Vitis vinifera* L. 277
4.1.269 *Tribulus terrestris* L. 278
4.2 Araştırma Alanında Kullanımı Tespit Edilen Bazı Yemek Tarifleri 279
4.3 Araştırma Alanında Tedavide Kullanıldığı Tespit Edilen Bazı Bitkisel Reçeteler 284
4.4 Araştırma Alanında Gıda ve Tıbbi Olarak Kullanıldığı Tespit Edilen Mantar Türleri 294
4.4.1 *Morchella conica* (Kuzugöbeği mantarı) 294
4.4.2 *Lactarious delicious* (Kırmızı mantar, Çilek mantarı, Çıntar) 294
4.5 Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteler 294

5. TARTIŞMA 314

5.1 Araştırma Alanında Gıda Olarak Kullanımı Tespit edilen Taksonlar 319
5.1.1 Yenen bitkiler 319
5.1.2 Çay olarak tüketilen bitkiler 328
5.1.3 Baharat Olarak Tüketilen Bitkiler 331
5.1.4 Kahve Olarak Tüketilen Taksonlar 332
5.2 Araştırma Alanında Tıbbi Olarak Kullanımı Tespit Edilen Taksonlar 332
5.2.1 Araştırma Alanında İnsan Sağlığında Kullanılan Taksonlar 332
5.2.2 Araştırma Alanında Hayvan Sağlığında Kullanılan Taksonlar 351
5.3 Araştırma Alanında Yem Bitkisi Olarak Kullanılan Taksonlar 352
5.4 Araştırma Alanında El sanatlarında Kullanılan Taksonlar 357
5.4.1 Ağaç işlerinde kullanılan taksonlar 357
5.4.2 Süpürge yapımında kullanılan taksonlar 358
5.4.3 Alet, ip sapı olarak kullanılan taksonlar 360
5.4.4 Doğal boya olarak kullanılan taksonlar 361
5.4.5 Sepet ve hasır yapımında kullanılan taksonlar 361
5.4.6 Tespih yapımında kullanılan taksonlar 361
5.5 Araştırma Alanında Arı Bitkisi Olarak Tespit Edilen Taksonlar 362
5.6 Araştırma Alanında Yakacak Olarak Tespit Edilen Taksonlar 363
5.7 Araştırma Alanında Sosyal Kullanımı Tespit Edilen Taksonlar 365
5.8 Araştırma Alanında Ticari Olarak Kullanımı Tespit Edilen Taksonlar 366
5.9 Araştırma Alanında Tespit Edilen Diğer Etnobotanik Kullanımlar 366
5.9.1 Sakız olarak kullanılan taksonlar 366
5.9.2 Süs olarak kullanılan taksonlar 367
5.9.3 Çocuk oyunu/oyuncak olarak kullanılan taksonlar 367
5.9.4 Tütsü olarak kullanılan taksonlar 369

5.9.5 Koku olarak kullanılan taksonlar 369
5.9.6 Küf ve mantara karşı olarak kullanılan taksonlar 370
5.9.7 Haşere/yılan kovucu olarak kullanılan taksonlar 370
5.9.8 Mezarlık bitkisi olarak kullanılan taksonlar 371
5.9.9 Sabun / temizleyici madde olarak kullanılan taksonlar 371
5.9.10 Sigara/tütün olarak kullanılan taksonlar 372
5.9.11 Mit/inanç ve geleneksel olarak kullanılan taksonlar 373
5.9.12 Yağı çıkarılan ve zeytinyağında bekletilerek kullanılan (maserasyon) taksonlar 374
5.9.13 Zehirli olduğu bilinen taksonlar 374
5.9.14 Püse/ katran elde edilen taksonlar 375
5.9.15 Zararlı olduğu bilinen taksonlar 375
5.9.16 Yararlı olduğu bilinen taksonlar 376
5.9.17 Mevsimsel işaret olarak bilinen taksonlar 377
5.9.18 Araştırma alanında saptanan endemik taksonlar 377
5.10 Çalışma Alanında Saptanan Yöresel İsimler 378
5.11 Kaynak Kişi Profili 383
5.12 Okul Anketleri 384
6. SONUÇLAR 386
7. KAYNAKLAR 389
8. EKLER 395
ÖZGEÇMİŞ

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Serik (Antalya) İlçesinde Geçmişten Günümüze Yerel Halkın Bitki Kullanımlarının İncelenmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kurallar ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını belirtir, bu tez çalışmasında bana ait olmayan tüm bilgilerin kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

27/01/2023
Kerem YÜKSEL

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

dk : Dakika

L : Litre

kg : Kilogram

km^2 : Kilometrekare

km : Kilometre

m : Metre

g : Gram

cm : Santimetre

Kısaltmalar

ANK : Ankara Üniversitesi Herbaryumu

AKDU : Akdeniz Üniversitesi Fen Fakültesi Herbaryumu

APG : Kapalı tohumlu filogeni grubu

BATEM : Batı Akdeniz Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü

D : Doğadan Toplanan

ETAE : Ege Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü

GAZI : Gazi Üniversitesi Herbaryumu

IZ : Ege Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü Herbaryumu

K : Kültürü yapılan

Reç : Reçete

TAGEM : Tarımal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü

YT : Yemek tarifi

subsp. : Alt tür

var. : Varyete

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Kaynak kişi görüşmesi yapılan mahalleler (kırmızı kare ile işaretlenmiştir) . 14
Şekil 3.2. Araştırma alanında (Serik ilçesi) bitki toplama yapılan lokaliteler (Yeşil daireler ile işaretlenmiştir) 16
Şekil 3.3. Çalışma alanının konumu 20
Şekil 4.1. *Asplenium ceterach* L. genel görünüm 21
Şekil 4.2. *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott genel görünüm 22
Şekil 4.3. *Cupressus sempervirens* L. **a)** genel görünüm**; b)** yakacak odun 23
Şekil 4.4. *Juniperus excelsa* M. Bieb 'nın dalı ve olgun dişi kozalağı 25
Şekil 4.5. *Juniperus foetidissima* Willd. genel görünüm 26
Şekil 4.6. *Juniperus oxycedrus* L. **a)** dişi kozalak ve yaprakları **b)** ıklığ (kabak kemane) 27
Şekil 4.7. *Abies cilicica* (Antoine & Kotschy) Carrière **a)** genel görünüm**; b)** dişi kozalak 28
Şekil 4.8. *Cedrus libani* A.Rich. **a)** genel görünüm**; b)** dişi kozalak 29
Şekil 4.9. *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* **a)** genel görünüm**; b)** dişi kozalak 30
Şekil 4.10. *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* **a)** çit; **b)** yay (Dokuma aleti); **c)** yaba ve kürek 33
Şekil 4.11. *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* **a)** ahır **b)** ev 34
Şekil 4.12. *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* **a)** ayran çırpıcı; **b)** ağaç keseri 35
Şekil 4.13. *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* 'dan elde edilen püse 35
Şekil 4.14. Püse yapım aşamaları **a)** kızılçam gövdesinden çıra eldesi; **b)** çukurlaın kazılması; **c)** iki çukurun hortum ile birbirine bağlanması; **d)** büyük çukura çıraların istiflenmesi; **e)** çıraların ıslatılması 37
Şekil 4.14. (Devamı) Püse yapım aşamaları **f)** çıraların üzerinin naylon ile örtülmesi; **g)** naylon üzerinin çamurla sıvanması; **h)** büyük çukurda bırakılan boşluktan çıraların ateşlenmesi **ı)** çıraların tamamen yanması; **i)** hortum ucundaki tıpanın çıkarılması **j)** elde edilen püsenin kapta toplanması 38
Şekil 4.15. *Pinus nigra* J.F. Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe **a)** genel görünüm**; b)** kozalak 39
Şekil 4.16. *Acanthus spinosus* L**.** genel görünüm 40
Şekil 4.17. *Liquidambar orientalis* Mill. **a)** genel görünüm; **b)** yaprak; **c)** gövde 41
Şekil 4.18. a); b) günlük tütsüsü materyali **c)** günlük tütsüsü yakılırken 42
Şekil 4.19. *Amaranthus retroflexus* L. genel görünüm 42
Şekil 4.20. *Beta vulgaris* L. **a)** pancar toplanırken; **b)** pancar kavurması 43
Şekil 4.21. *Chenopodium album* L. **a)** genel görünüm; **b)** sirken kavurması 44
Şekil 4.22. *Salicornia perennis* Mill. **a)** genel görünüm**; b)** yoğurtlaması 45
..... 46
Şekil 4.24. *Narcissus tazetta* subsp. *tazetta* L. **a)** genel görünüm**; b)** çiçek 48
Şekil 4.25. *Cotinus coggygria* Scop. genel görünüm 49
Şekil 4.27. *Pistacia terebinthus* L. **a)** genel görünüm **b)** meyvesi (pazardan görünüm) 51
Şekil 4.28. *Rhus coriaria* L. **a)** genel görünüm**; b)** meyvesi 53
Şekil 4.29. *Ammi majus* L. araziden görünüm 54
Şekil 4.30. *Artedia squamata* L. **a); b)** araziden görünüm 55

Şekil 4.31. *Bunium feruleceum* Sm. **a)** genel görünüm**; b)** çiğ olarak yenilen yumrusu**; c)** porsukların topalak için açtığı çukur 56
Şekil 4.32. *Daucus carota* L. **a)** genel görünüm **b)** kuruduğunda kürdan olarak kullanılan çiçek durumu 57
Şekil 4.33. *Echinophora tenuifolia* L. subsp. *sibthorpiana* (Guss.) Tutin **a)** genel görünüm **b)** tarhanada kullanılan yaprakları 58
Şekil 4.34. *Eryngium creticum* Lam**. a)** genel görünüm **b)** yenilen taban yaprakları 59
Şekil 4.35. *Eryngium campestre* L. var. *virens* Link **a)** yenilen taban yaprakları **b)** serikaça salatası 60
Şekil 4.36. *Foeniculum vulgare* Mill. **a)** genel görünüm**; b)** araziden toplama 61
Şekil 4.37. *Glaucosciadum cordifolium* (Boiss.) B.L.Burtt & P.H.Davis **a)** genel görünüm; **b)** baharat olarak kullanılan meyvesi 62
Şekil 4.38. *Apium nodiflorum* (L.) Lag. **a)** çiçek**; b)** yaprak 63
Şekil 4.42. *Smyrnium connatum* Boiss. & Kotschy **a)** genel görünüm**; b)** toplanan yumrular **c)** yumrunun sıyrılması**; d)** yumrunun yenmesi 64
Şekil 4.39. *Laser trilobum* (L.) Borkh**. a)** genel görünüm**; b)** baharat olarak kullanıma hazır meyveleri 65
Şekil 4.40. *Oenanthe pimpinelloides* L. çiçek 66
Şekil 4.41. *Scandix pecten-veneris* L. **a)** genel görünüm**; b)** meyvesi 67
Şekil 4.43. *Tordylium apulum* L. **a)** çiçek; **b)** meyve 68
Şekil 4.44. *Torilis leptophylla* (L.) Rchb. f. **a)** çiçek; **b)** yaprak ve meyve 69
Şekil 4.45. *Visnaga daucoides* Gaertn. **a)** çiçek; **b)** kürdan olarak kullanılan kısmı 70
Şekil 4.46. *Nerium oleander* L. **a)** genel görünüm; **b)** zakkumdan yapılmış orak sapı; **c)** süs bitkisi 71
Şekil 4.47. *Arum dioscoridis* Sm. **a)** genel görünüm; **b)** çocuk oyunu (Meyveli baş kısmının fırlatılması) 73
Şekil 4.48. *Hedera helix* L. **a)** genel görünüm**; b)** çiçek 74
Şekil 4.49. *Asparagus acutifolius* L. yenen genç sürgünleri 75
Şekil 4.50. *Muscarimia muscari* (L.) Losinsk. genel görünüm 76
Şekil 4.51. *Ruscus aculeatus* L. meyve ve filloklad gövde 77
Şekil 4.52. *Achillea kotschyi* subsp. *kotschyi* Boiss. genel görünüm 78
Şekil 4.53. *Anthemis chia* L. **a)** çiçek ; **b)** genel görünüm 79
Şekil 4.54. *Artemisia arborescens* L. çiçek ve yapraklı görünüm 80
Şekil 4.55. *Bellis annua* L. **a)** çiçek; **b)** toprak üstü; **c)** araziden görüntü 81
Şekil 4.56. *Bellis perennis* L. araziden görüntü 82
Şekil 4.57. *Carduus nutans* s.l. çiçekli görünüm 82
Şekil 4.58. *Chondrilla juncea* L. **a)** çiçekli görünüm; **b)** genel görünüm; **c)** sakız (kökünün akması) 83
Şekil 4.59. *Cichorium intybus* L. **a)** çiçek; **b)** yenilen taban yapraklar; **c)** sakız (kökünün akması); **d)** radiko salatası 84
Şekil 4.60. *Crepis sancta* (L.) Bornm. çiçekli görünüm 85
Şekil 4.61. C*ynara cardunculus* L. subsp. *flavescens* Wiklund tarladan görünüm 86
Şekil 4.62. *Dittrichia viscosa* (L.) Greuter **a)** çiçekli görünüm 87
Şekil 4.65. *Helianthus tuberosus* L. **a)** çiçek **; b)** yenilen yumruları 89
Şekil 4.67. *Pentanema verbascifolium* (Willd.) D.Gut.Larr., Santos-Vicente, Anderb., E.Rico & M.M.Mart.Ort. genel görünüm 91
Şekil 4.68. *Matricaria chamomilla* L. **a);b)** genel görünüm 92
Şekil 4.69. *Notobasis syriaca* (L.) Cass. **a);b)** çiçek 93

Şekil 4.70. *Onopordum boissierianum* Raab-Straube & Greuter **a)** çiçek; **b)** genel görünüm; **c)** tohum (kahvesi yapılır).....94
Şekil 4.71. *Rhagadiolus stellatus* (L.) Gaertn. **a)** çiçek**; b)** meyve 95
Şekil 4.72. *Scolymus hispanicus* L. **a)** genel görünüm; **b)** dikenlerinden temizlenmiş toprak üstü kısımı; **c)** tavuklu şevketibostan (Askolibrus).....96
Şekil 4.73. *Scolymus maculatus* L. **a)** çiçek; **b)** taban yaprakları.....97
Şekil 4.74. *Sonchus asper* (L.) Hill subsp. *glaucescens* (Jord.) Ball **a)** taban yaprakları**; b)** çiçekli gövde 98
Şekil 4.75. *Sonchus oleraceus* L. **a)** çiçek**; b)** yenilen taban yaprakları.....99
Şekil 4.76. *Tragopogon coelesyriacus* Boiss. **a)** çiçekli görünüm 100
Şekil 4.77. *Berberis cretica* L. meyveli görünüm.....101
Şekil 4.78. *Alnus glutinosa* subsp. *glutinosa* (L.) Gaertn**. a)** genel görünüm; **b)** meyve.....102
Şekil 4.79. *Anchusa azurea* Mill. **a)** genel görünüm; **b)** meyve.....103
Şekil 4.80. *Anchusa undulata* L. subsp. *granatensis* (Boiss.) Valdés **a)** çiçek; **b)** kök ve taban yaprakları.....104
Şekil 4.81. *Echium plantagineum* L. **a)** genel görünüm **b)** meyve.....105
Şekil 4.82. *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. **a)** çiçek**; b)** yenilen taban yaprakları.....106
Şekil 4.83. *Lepidium spinosum* Ard. **a)** çiçek**; b)** yenilen taban yaprakları.....107
Şekil 4.84. *Nasturtium officinale* R.Br. **a)** araziden genel görünüm **b)** taze tüketilen yaprakları.....108
Şekil 4.85. *Raphanus raphanistrum* L. **a)** çiçekli ve meyveli görünüm **b)** arı polen alırken.....109
Şekil 4.86. *Raphanus raphanistrum* L. turp otu (vuruves) salatası 110
Şekil 4.87. *Rapistrum rugosum* (L.) All. **a)** araziden genel görünüm **b)** hayvan yemi için toplanmış turpotu 110
Şekil 4.88. *Opuntia ficus-barbarica* Mill. araziden genel görünüm.....111
Şekil 4.89. *Celtis australis* L. a) araziden genel görünüm b) meyve.....112
Şekil 4.90. *Celtis tournefortii* Lam. meyve ve yapraklı görünüm 113
Şekil 4.91. *Capparis spinosa* L. genel görünüm.....114
Şekil 4.92. *Knautia integrifolia* (L.) Bert. subsp. *urvillei* **a)** genel görünüm; **b)** meyve.....115
Şekil 4.93. *Valeriana italica* Lam. **a)** genel görünüm **b)** gövdesinden yapılan müzik aleti.....116
Şekil 4.94. *Silene dichotoma* Ehrh. **a)** genel görünüm **b)** çiçek 117
Şekil 4.95. *Silene vulgaris* (Moench) Garcke **a)** genel görünüm **b)** çiçek.....118
Şekil 4.96. *Cistus creticus* L. araziden genel görünüm 119
Şekil 4.97. *Cistus salviifolius* L. **a)** araziden genel görünüm; **b)** çiçek 120
Şekil 4.98. *Convolvulus arvensis* L. **a)** araziden genel görünüm; **b)** kaplumbağaya yem olarak verirken.....121
Şekil 4.99. Ipomoea purpurea (L.) Roth a); b) yapraklı gövdesi 122
Şekil 4.100. *Cornus mas* L. **a)** meyve; **b)** araziden görünüm.....123
Şekil 4.101. *Cyperus rotundus* L. a) çiçekli genel görünüm; b) kökünün yenen kısmının gösterilirken 125
Şekil 4.102. *Schoenoplectus tabernaemontani* C.C. Gmel.) Palla. Çiçekli genel görünüm 126

Şekil 4.103. *Cytinus ruber* (Fourr.) Fritsch **a)** çiçekli genel görünüm **b)** özsuyu emilen çiçekteki kısım.....127
Şekil 4.104. *Dioscorea communis* (L.) Caddick & Wilkin **a)** yaprak; **b)** yenilen taze sürgün ucu.....128
Şekil 4.105. *Dioscorea communis* (L.) Caddick & Wilkin ile yapılan Sarmaşık yumurtlaması **a)**; **b)**; **c)** avronyes (sarmaşık) yumurtlaması aşamaları.....129
Şekil 4.106. *Arbutus andrachne* L. meyve 129
Şekil 4.107. a); b); c); d) Sandal ağacından kaşık yapımı aşamaları.....131
Şekil 4.108. *Erica manipuliflora* Salisb. çiçekli görünüm.....132
Şekil 4.109. *Euphorbia characias* L. subsp. *wulfenii* (Hoppe ex W.D.J.Koch) Radcl.-Sm. çiçekli görünüm.....133
Şekil 4.110. çiçekli görünüm 134
Şekil 4.111. *Euphorbia kotschyana* Fenzl. çiçekli görünüm 134
Şekil 4.112. *Euphorbia rigida* M. Bieb. çiçekli görünüm 135
Şekil 4.113. *Bituminaria bituminosa* (L.) C.H.Stirt. çiçekli görünüm 136
Şekil 4.114. *Calicotome villosa* (Poir.) Link **a)** çiçek**; b)** meyve 137
Şekil 4.115. *Ceratonia siliqua* L. **a)** genel görünüm; **b)** meyve.....138
Şekil 4.116. a); b); c); d) Keçiboynuzu pekmezi yapım aşamaları.....139
Şekil 4.117. *Cercis siliquastrum* L. çiçekli genel görünüm.....140
Şekil 4.118. *Colutea cilicica* Boiss. & Balansa **a)** meyveli görünüm; **b)** çiçekli genel görünüm.....141
Şekil 4.119. *Coronilla lassenii* D.D. Sokoloff **a)** meyveli görünüm **b)** çiçekli genel görünüm.....142
Şekil 4.120. *Coronilla rostrata* Boiss. & Spruner **a)** çiçek **b)** meyve 143
Şekil 4.121. *Lotus herbaceus* (Vill.) Jauzein **a)** meyveli görünüm **b)** çiçekli genel görünüm.....144
Şekil 4.122. *Erophaca baetica* (L.) Boiss. meyveli görünüm 145
Şekil 4.123. *Lathyrus annuus* L. **a)** genel görünüm **b)** meyveli görünüm.....146
Şekil 4.124. Medicago ciliaris (L.) All. meyveli görünüm.....147
Şekil 4.125. *Medicago orbucularis* (L.) Bartal. **a)** meyveli görünüm; **b)** çocuk oyuncağı.....148
Şekil 4.126. *Medicago polymorpha* L**. a)** çiçek görünümü **b)** meyveli görünüm 149
Şekil 4.127. *Melilotus indicus* L. 150
Şekil 4.128. *Onobrychis oxyodonta* Boiss. genel görünüm.....151
Şekil 4.129. *Spartium juncaeum* L. **a)** genel görünüm **b)** süpürgesi 152
Şekil 4.130. *Trifolium fragiferum* var. *fragiferum* L. **a)** genel görünüm; **b)** çiçek durumu 153
Şekil 4.131. *Trifolium nigrescens* Viv. subsp. *petrisavii* (Clem.) Holmboe genel görünüm 154
Şekil 4.132. *Trifolium pamphylicum* Boiss. & Heldr. genel görünüm 155
Şekil 4.133. *Trifolium resupinatum* var. *resupinatum* L. genel görünüm.....156
Şekil 4.134. *Trifolium tomentosum* L. genel görünüm 157
Şekil 4.135. *Trigonella foenum-graeecum* L. **a)** genel görünüm; **b)** yaprak ve meyveli görünüm 158
Şekil 4.136. a); b); c); d); e) boy otunun tohumun tarhana için ufaltılması aşamaları 159
Şekil 4.137. *Trigonella gladiata* Steven ex M.Bieb. **a)** çiçek**; b)** güzel koku amaçlı kullanımı.....160

Şekil 4.138. *Vicia eriocarpa* (Hausskn.) Halácsy **a)** çiçek **b)** meyve.....161
Şekil 4.139. *Vicia lutea* subsp. *lutea* L. **a)** çiçek; **b)** meyve.....161
Şekil 4.140. *Vicia narbonensis* L. genel görünüm.....162
Şekil 4.141. *Vicia villosa Roth* subsp. *varia* (Host) Corb. **a)** çiçek **b)** meyve.....163
Şekil 4.142. *Quercus cerris* L. **a)** genel görünüm; **b)** meyve.....164
Şekil 4.143. *Quercus coccifera* L. **a)** meyve (palamut); **b)** yaprak.....165
Şekil 4.144. *Quercus coccifera* L. **a); b); c); d); e)** piynar kestanesinin yapılış aşamaları.....166
Şekil 4.145. *Quercus coccifera* L. **a)** kolattar (Ağaç testeresi); **b)** çekiç sapı; **c)** hayvan yemi.....167
Şekil 4.146. *Quercus infectoria* Oliv. subsp. *veneris* (A.Kern.) Meikle **a)** yaprak; **b)** meyve.....168
Şekil 4.147. *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér. genel görünüm.....169
Şekil 4.148. Erodium malacoides (L.) L'Hér. genel görünüm.....170
Şekil 4.149. *Erodium moschatum* (L.) L'Hér. genel görünüm.....171
Şekil 4.150. *Geranium molle* L. genel görünüm.....172
Şekil 4.151. *Hypericum perforatum* L. **a)** genel görünüm **b)** Selim amca (Boğazkent) kantaron yağı elde edilişini anlatıyor.....173
Şekil 4.152. *Hypericum triquetrifolium* Turra **a)** çiçek; **b)** genel görünüm.....174
Şekil 4.154. *Romulea bulbocodium* (L.) Sebast. & Mauri var. *crocea* (Boiss. & Heldr.) Baker çiçek.....175
Şekil 4.155. *Romulea tempskyana* Freyn çiçek.....176
Şekil 4.156. *Juglans regia* L. ceviz yaprağından balık kılçığı (Çocuk oyunu).....177
Şekil 4.157. *Juncus acutus* L. genel görünüm.....178
Şekil 4.158. *Ballota cristata* P.H. Davis. çiçekli genel görünüm.....179
Şekil 4.159. *Clinopodium nepeta* subsp. *nepeta* (L.) Kuntze **a)** yapraklı gövde; **b)** çiçekli görünüm.....180
Şekil 4.160. *Clinopodium nepeta* subsp. *nepeta* (L.) Kuntze **a)** toprak üstü kısımlarının sıcak suda demlenmesi; **b)** dere çayı.....181
Şekil 4.161. *Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare* L. **a)** genel görünüm; **b)** çiçekli görünüm.....181
Şekil 4.162. *Mentha longifolia* (L.) L. subsp. *thyphoides* (Briq.) Harley **a)** genel görünüm; **b)** yol kenarı popülasyonu (Demirciler Mah.).....182
Şekil 4.163. genel görünüm.....183
Şekil 4.164. *Origanum minutiflorum* O.Schwarz & P.H.Davis. **a)** Genel görünüm **b)** pazar tezgahında yayla kekiği demeti.....184
Şekil 4.165. *Origanum onites* L. **a); b)** genel görünüm.....186
Şekil 4.166. *Origanum saccatum* P.H. Davis. **a)** çiçekli görünüm**; b)** yapraklı görünüm.....187
Şekil 4.167. *Phlomis lunariifolia* Sm. çiçekli genel görünüm.....188
Şekil 4.168. *Rosmarinus officinalis* L. çiçekli görünüm.....189
Şekil 4.169. *Salvia sclarea* L. çiçekli görünüm.....190
Şekil 4.170. *Salvia tomentosa* Mill. çiçekli görünüm.....191
Şekil 4.171. *Satureja cuneifolia* Ten. **a)** genel görünüm **b)** çiçekli görünüm.....192
Şekil 4.172. *Sideritis arguta* Boiss. & Heldr. **a)** çiçekli görünüm; **b)** yaprak görünümü.....193
Şekil 4.173. *Sideritis argyrea* P.H. Davis. genel görünüm.....194

Şekil 4.174. *Sideritis condensata* Boiss. & Heldr. **a)** çiçek durumu**; b)** keler kuyruğu çayı 195
Şekil 4.175. *Sideritis erythrantha* subsp. *erythrantha* Boiss. & Heldr. **ç**içekli genel görünüm 196
Şekil 4.176. *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Benth.) Bornm. **a)** genel görünüm; **b)** çiçek; **c)** demliğe atılmaya hazır iplik çay 197
Şekil 4.177. *Teucrium polium* L. genel görünüm 198
Şekil 4.178. *Thymbra spicata* L. **a)** genel görünüm **b)** pazar tezgahında çorba kekiği 199
Şekil 4.179. *Thymus zygioides* Griseb. **a)** genel görünüm; **b)** çiçekli görünüm 200
Şekil 4.180. *Vitex agnus-castus* L. **a)** Yaprak**; b)** çiçek**; c)** sepet 201
Şekil 4.181. *Laurus nobilis* L. **a)** meyve ve yaprak **b)** defne (tehnel) yağı 203
Şekil 4.182. a); **b)**; **c)**; **d)**; **e)**; **f)**; **g)** nar ağacından sepet yapımı 206
Şekil 4.183. *Alcea biennis* Winterl genel görünüm 207
Şekil 4.184. *Malva nicaeensis* All. **a); b)** yaprak ve çiçek 208
Şekil 4.185. *Malva parviflora* L. genel görünüm 209
Şekil 4.186. *Malva sylvestris* L. genel görünüm 210
Şekil 4.187. *Tilia platyphyllos* Scop. genel görünüm 211
Şekil 4.188. *Tilia tomentosa* Moench genel görünüm 212
Şekil 4.189. *Melia azederach* L. meyveli görünüm 213
Şekil 4.190. a) kekik bulunan şekerli suya batırılarak kurutmaya bırakılan incirler **b)** sığırkuyruğu üzerinde kurutulan incirler 214
Şekil 4.191. *Eucalyptus camaldulensis* subsp. *camaldulensis* Dehnh. **a)** genel görünüm**; b)** meyve**; c)** yaprak 216
Şekil 4.192. *Myrtus communis* L. **a)** çiçek**; b)** meyve 217
Şekil 4.193. *Fontanesia phillyreoides* Labill. **a)** yaprak ve çiçek**; b)** keçiler yapraklarını yerken 220
Şekil 4.194. *Olea europaea* L. genel görünüm 221
Şekil 4.195. *Phillyrea latifolia* L. genel görünüm 223
Şekil 4.196. *Orchis anatolica* Boiss. genel görünüm 224
Şekil 4.197. *Papaver rhoeas* L. **a)** çiçek; **b)** gelincikten mantolu kız bebek (çocuk oyunu) 225
Şekil 4.198. *Plantago lanceolata* L. **a)** genel görünüm**; b)** çiçek durumu 227
Şekil 4.199. *Platanus orientalis* L. **a)** Genel görünüm**; b)** senit 228
Şekil 4.200. *Avena barbata* Pott ex Link genel görünüm 229
Şekil 4.201. *Arundo donax* L. **a)** genel görünüm; **b)** çit olarak kullanımı 230
Şekil 4.202. *Bromus hordeaceus* subsp. *hordeaceus* L. **a)** genel görünüm 231
Şekil 4.203. *Phalaris paradoxa* L. 232
Şekil 4.204 *Setaria viridis* (L.) P. Beauv. genel görünüm 232
Şekil 4.205. *Sorghum bicolor* (L.) Moench. **a)** genel görünüm **b)** ev içi süs eşyası 233
Şekil 4.206. a); b); c); d); e); f); g); h) Süpürgeotundan süpürge yapım aşamaları 235
Şekil 4.206. (devam) ı); i) süpürgeotundan süpürge yapım aşamaları 236
Şekil 4.207. *Sorghum halepense* (L.) Pers. genel görünüm (çiçek) 236
Şekil 4.208. *Rumex conglomeratus* Murray **a)** genel görünüm **b)** taban yaprakları 238
Şekil 4.209. *Rumex crispus* L. **a)** genel görünüm; **b)** labada salatası 239
Şekil 4.210. *Rumex cristatus* DC. **a)** genel görünüm **b)** labada salatası 240
Şekil 4.211. a) genel görünüm **b)** pirinçli semizotu yemeği 241
Şekil 4.212. *Anemone coronaria* L. **a); b)** genel görünüm 242

Şekil 4.213. *Clematis cirrhosa* L. genel görünüm 243
Şekil 4.214. *Clematis flammula* L. genel görünüm 243
Şekil 4.215. *Ranunculus marginatus* d'Urv. var. *trachycarpus* (Fisch. & C.A.Mey.) Azn. **a)**; **b)** genel görünüm 245
Şekil 4.216. *Paliurus spina-christi* P.Mill. meyve ve yaprak 246
Şekil 4.217. *Ziziphus jujuba* Mill. meyve 247
Şekil 4.218. *Crataegus azarolus* L. var. *aronia* L. **a)** genel görünüm **b)** meyve ve yapraklar 248
Şekil 4.219. *Crataegus monogyna* var. *monogyna* Jacq. genel görünüm 249
Şekil 4.220. *Geum heterocarpum* Boiss. a) genel görünüm; b) çiçek 250
Şekil 4.221. *Malus sylvestris* (L.) Mill. meyve ve yapraklar 251
Şekil 4.222. *Mespilus germanica* L. meyveli genel görünüm 252
Şekil 4.223. *Prunus cocomilia* Ten**. a)** genel görünüm **b)** meyveli görünüm 253
Şekil 4.224. *Prunus x domestica* L. **a)** genel görünüm **b)** meyveli görünüm 254
Şekil 4.225. *Pyrus cordata* Desv. subsp. *boisseriana* (Buhse) Uğurlu & Dönmez **a)** çiçekli görünüm; **b)** meyveli görünüm 255
Şekil 4.226. *Pyrus elaeagnifolia* Pall. **a)** genel görünüm **b)** meyve 256
Şekil 4.227. *Pyrus syriaca* var. *syriaca* Boiss. meyveli görünüm 257
Şekil 4.228. *Rosa canina* L. meyveli genel görünüm 258
Şekil 4.229. *Rosa pulverulenta* M.Bieb. meyveli genel görünüm 259
Şekil 4.230. *Rubus sanctus* Schreb. meyveli genel görünüm 260
Şekil 4.231. *Sarcopoterium spinosum* (L.) Spach **a)** genel görünüm; **b)** meyveli genel görünüm 261
Şekil 4.232. *Aria umbellata* (Desf.) Sennikov & Kurtto meyveli genel görünüm 262
Şekil 4.233. *Viscum album* L. subsp. *austriacum* (Wiesb.) Vollman **a)** genel görünüm; **b)** meyve ve yaprak; **c)** konukçu bitki (*Pinus brutia*) 264
Şekil 4.234. *Acer monspessulanum* L. **a)** genel görünüm **b)** meyve ve yaprak 265
Şekil 4.235. *Verbascum cheiranthifolium* var. *cheiranthifolium* Boiss. Genel görünüm 266
Şekil 4.236. *Verbascum glomeratum* Boiss. **a)** genel görünüm; **b)** taban yaprakları; **c)** çiçek 267
Şekil 4.237. *Verbascum sinuatum* L. **a)** genel görünüm; **b)** çiçek 268
Şekil 4.238. *Smilax excelsa* L. genel görünüm 269
Şekil 4.239. *Solanum americanum* Mill. **a)** çiçek; **b)** meyve 270
Şekil 4.240. *Styrax officinalis* L. **a)** çiçek**; b)** meyve 271
Şekil 4.241. *Daphne sericea* subsp. *sericea* Vahl **a)** çiçek**; b)** ezentere süpürgesi 272
Şekil 4.242. *Typha domingensis* Pers. genel görünüm 273
Şekil 4.243. *Urtica dioica* L. genel görünüm 274
Şekil 4.244. *Urtica urens* L. genel görünüm 275
Şekil 4.245. *Asphodelus aestivus* Brot. **a**) genel görünüm; **b)** çiçek ve meyve 276
Şekil 4.246. *Eremurus spectabilis* M. Bieb. **a**) genel görünüm; **b)** pazardan görünüm 277
Şekil 4.247. Tevekli (asma) pilav 278
Şekil 4.248. *Tribulus terrestris* L. çiçek ve yaprak 278
Şekil 4.249. a); b); c); d) Bestel yapım aşamaları 282
Şekil 4.251. Sütlü karışık ot yemeği 284
Şekil 4.252. a); b); c); d) Hamurlu hayıt yakısı yapım aşamaları 289

Şekil 5.1 Araştırma alanındaki etnobotanik kullanımı tespit edilen taksonların kullanım çeşitliliği.....314
Şekil 5.2. Araştırma alanındaki en çok etnobotanik kullanımı tespit edilen ilk 7 familya.....315
Şekil 5.3. Araştırma alanındaki en çok etnobotanik kullanımı tespit edilen ilk 10 takson 316
Şekil 5.4. Araştırma alanındaki en çok etnobotanik kullanımı tespit edilen ilk 6 cins 316
Şekil 5.5. Yenen bitkilerin kullanılan kısımlarına göre dağılımı.....320
Şekil 5.6. Çay olarak tüketilen bitkilerin kullanılan kısımlarına göre dağılımı.....328
Şekil 5.7. Hastalıkların tedavisinde kullanılan takson sayıları 334
Şekil 5.8. Tedavi amaçlı kullanılan bitkilerin kullanılan kısımlarına göre dağılımı 335
Şekil 5.9. Halk arasında etnobotanik bilgisi alınan kişilerin yaş dağılımı grafiği 384
Şekil 5.10. Araştırma alanında bitkiler hakkında bilgi alınan kişilerin eğitim durumu 384

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteler 295
Çizelge 5.1. Araştırma verilerinin yakın çevredeki çalışmalarla karşılaştırılması 318
Çizelge 5.2. Çalışma alanında saptanan yenen bitkiler 321
Çizelge 5.3. Çalışma alanında çay olarak tüketilen bitkiler 329
Çizelge 5.4. Çalışma alanında saptanan baharat olarak tüketilen bitkiler 331
Çizelge 5.5. Çalışma alanında saptanan kahve olarak tüketilen bitkiler 332
Çizelge 5.6. Araştırma alanında insan sağlığında kullanılan tıbbi bitkiler 340
Çizelge 5.7. Araştırma alanında hayvan sağlığında kullanılan tıbbi bitkiler 351
Çizelge 5.8. Araştırma alanında yem bitkisi olarak kullanılan tıbbi bitkiler 352
Çizelge 5.9. Ağaç işlerinde kullanılan taksonlar 357
Çizelge 5.10. Süpürge yapımında kullanılan taksonlar 359
Çizelge 5.11. Alet, ip sapı olarak kullanılan taksonlar 360
Çizelge 5.12. Doğal boya olarak kullanılan taksonlar 361
Çizelge 5.13. Sepet ve hasır yapımında kullanılan taksonlar 361
Çizelge 5.14. Tespih yapımında kullanılan taksonlar 361
Çizelge 5.15. Araştırma alanında arı bitkisi olarak tespit edilen taksonlar 362
Çizelge 5.16. Araştırma alanında yakacak olarak tespit edilen taksonlar 364
Çizelge 5.17. Araştırma alanında sosyal kullanımı tespit edilen taksonlar 365
Çizelge 5.18. Araştırma alanında ticari olarak kullanımı tespit edilen taksonlar 366
Çizelge 5.19. Sakız olarak kullanılan taksonlar 367
Çizelge 5.20. Süs olarak kullanılan taksonlar 367
Çizelge 5.21. Çocuk oyunu/oyuncak olarak kullanılan taksonlar 368
Çizelge 5.22. Tütsü olarak kullanılan taksonlar 369
Çizelge 5.23. Koku olarak kullanılan taksonlar 369
Çizelge 5.24. Küf ve mantar olarak kullanılan taksonlar 370
Çizelge 5.25. Haşere/yılan kovucu olarak kullanılan taksonlar 370
Çizelge 5.26. Mezarlık bitkisi olarak kullanılan taksonlar 371
Çizelge 5.27. Sabun/ temizleyici madde olarak kullanılan taksonlar 371
Çizelge 5.28. Sigara/tütün olarak kullanılan taksonlar 372

Çizelge 5.29. Mit/inanç ve geleneksel kullanımı olan bitkiler 373
Çizelge 5.30. Yağı çıkarılan ve zeytinyağında bekletilerek kullanılan taksonlar.....374
Çizelge 5.31. Zehirli Olduğu Bilinen Taksonlar.....374
Çizelge 5.32. Püse elde edilen taksonlar.....375
Çizelge 5.33. Zararlı olduğu bilinen taksonlar.....375
Çizelge 5.34. Yararlı olduğu bilinen taksonlar 376
Çizelge 5.35. Mevsimsel işaret olarak bilinen taksonlar 377
Çizelge 5.36. Araştırma alanında saptanan endemik taksonlar 378
Çizelge 5.37. Çalışma alanında saptanan yöresel isimler.....379

1. GİRİŞ

Ülkemiz, farklı coğrafik, fitocoğrafik, jeolojik ve iklimsel özelliklere sahip olmasından dolayı dünyanın en zengin bitkisel biyoçeşitliliğe sahip ülkelerinden biri olarak sayılmaktadır. Türkiye Florası %31,82'si endemik, yaklaşık 12.000 bitki taksonuna sahiptir. (Güner vd. 2012).

Türkiye'nin bitki türleri açısından bu kadar çeşitlilik göstermesinin ana nedenleri; çok farklı mikroklima ve birbirinden farklı toprak tiplerine sahip olması, Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bir köprü konumunda olması, Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve İran-Turan fitocoğrafik bölgelerini içermesi olarak sıralanabilir (Erik ve Tarıkahya 2004).

Etnobotanik sözcüğü ilk kez ABD'li bilim adamı W. Harshberger tarafından 1895 yılında "yerli halkın bitki kullanımı" olarak tanımlanmıştır (Harshberger 1896). Başka bir deyişle "bir yörede yaşayan halkın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve o bitkiler üzerine etkileri" olarak özetlenebildiği belirtilmiştir (Yıldırımlı 2004). Etnobotanik çalışmalar, halk arasında bitkilerin geleneksel olarak sınıflandırılması ve kullanımı konusunda yapılan çalışmalardır. Yapılan çalışmalar; insanlarla bitkilerin yüzyıllardan beri devam eden karşılıklı etkileşimlerinin sonucunda biyolojik çeşitliliğin korunması ve kırsal kesimde yaşayan halkın gelişiminde kullanılmasına da olanak verdiği anlaşılmıştır (Özhatay vd. 1997).

Ertuğ (2014) çalışmasında etnobotaniği kısaca insan-bitki ilişkilerinin incelenmesi olarak tanımlar. Hangi bitkinin nasıl adlandırıldığı, nerede, nasıl, ne için, ne süreyle kullanıldığı; ne zaman ve neyle toplandığı; nasıl yetiştirildiği; nasıl gıda ya da ilaç haline getirildiği, reçetesi, tarifi, formülü, o kültür için ne anlama geldiği, oyunlardaki yeri ya da hangi bitkilerin kullanılmadığı ve sakınıldığı etnobotanik araştırmları kapsamında incelenebileceği belirtilmiştir.

Ertuğ (2014)'e göre, kırsal alandan kente göç gibi nedenlerle, bitkiler konusunda geleneksel bilgi birikimine sahip insanlar azalmaktadır. Eski kuşaklarca yeni kuşaklara bitkisel bilgiler aktarılmaktadır ve bu alanda yeterli çalışma bulunmadığı için bu çok değerli kültürel miras yok olma tehlikesi altındadır. Bu bilgilerin yeni kuşaklarca öğrenilmesi ve sahip çıkılması, ancak bu alandaki çalışmaların yaygınlaştırılması ile mümkündür.

Geçmişten günümüze bitkilerin kullanım amaçları, yörelerdeki insanların sosyal, kültürel, ekonomik ihtiyaçlarına göre farklılık göstermektedir. Bu durum günümüz etnobotaniğinin botanik ve antropolojinin yanında, ekoloji, farmakoloji, kimya ve coğrafya gibi bilim dallarından yararlanan multidisipliner bir bilim dalı olmasını sağlamaktadır (Vural 2008).

Eski tarihi belgeler ve eserler incelendiğinde Dioscorides, Antakyalı Davud, İbn-i Baytar, Geredeli İshak bin Murad, Üsküdarlı Saim Efendi Amca, Antepli aktar Musa Efendi gibi Anadoluda yaşamış seyyah gezgin ve bilim araştırmacılarının Anadolu insanının bitki kullanımlarına dair pek çok eser bıraktığı belirtilmiştir (Ertuğ 2014).

Öztürk ve Özçelik (1991) yaptıkları çalışma ile "Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri" isimli eseri yayınlamışlardır. Turhan Baytop'un 500 tıbbi bitkiyi ve bunların

kullanımlarını kapsayan“Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi” adlı eseri bu konudaki temel yayınlardandır(Baytop (1999), Sezik vd. (2001) halkın tedavi amacıyla kullandığı bitkileri saptamak için birçok inceleme gezisi yaparak bu konudaki arşiv çalışmalarına öncülük etmişlerdir.

Ülkemizde etnobotanik içerikli çalışmalar son yıllarda artış göstermiştir. Burhaniye ve Havran (Balıkesir) bölgesinde (Polat 2010), Avşar, Şabanözü ve Çile Dağı (Polatlı/Ankara) bölgesinde (Ayaydın 2010), Adıyaman merkez ve köylerinde (Gelse 2012), Ergan Dağı (Erzincan) yöresinde (Alpaslan 2012), Alaşehir (Manisa) ve çevresinde (Sargın 2013), Nevşehir’in güney ilçelerinde kapsayan çalışma (Şenkardeş 2014), Pertek (Tunceli) yöresinde (Doğan 2014) araştırmacılar çalışma alanlarında bulunan kırsalda yaşayan yerel halkın bitkileri kullanım şekilleri ortaya konmuştur. Etnobotanik çalışmalarda son yıllarda geniş alanda, kısa süreli arazi çalışmaları yerine dar alanda uzun dönemli araştırmalar tercih edilmektedir (Ertuğ, 2014).

Akdeniz Bölgesinde yapılmış genel etnobotanik (tıbbi bitkiler, yenen bitkiler ve diğer (yakacak, boya, yem, süs vb.) konularını ele alan etnobotanik içerikli çalışmalar bulunmaktadır. Kahramanmaraş’ın Andırın ilçesinde (Demirci 2010), Karaisalı (Adana) yöresinde (Güneş 2010), Antakya semt pazarlarında (Altay ve Çelik 2011), Antakya (Hatay)’nın el sanatlarında kullanılan odunsu bitkiler üzerine (Karahan vd. 2015) yapılmış çalışmalar literatüre katkıda bulunmuştur. Yapılan çalışmalar genel olup, etnik gruplar arasındaki kullanımın incelendiği çalışma sayısının çok yetersiz olduğu görülmüştür. Kışlak (Yayladağı/Hatay) yöresinde (Keskin ve Alpınar 2002), Kozan (Adana) yöresinde (Kıran 2006), Aydınlar Köyü (Erdemli/Mersin) ve çevresinde (Eşen 2008), Tefenni (Burdur) yöresinde (Arıtuluk 2010) yapılan çalışmalarla etnobotanik araştırmalara katkıda bulunmuşlardır.

Antalya’da Manavgat, Kumluca ve Alanya- Gazipaşa ve Serik ilçelerinde yayınlanmış yüksek lisans tezleri bulunmaktadır (Bulut 2006; Yıldırım 2015; Nacakcı 2015; Yılmaz 2019). Ancak kaynak kişi görüşmeleri, araziden bitki toplama ve teşhisleri ve elde edilen bilgilerin raporlanması yeterli süreye ihtiyaç duyulan bir doktora tezi mevcut değildir. Ayrıca Serik ilçesinde, farklı etnik kökenli grupların araştırıldığı genel etnobotanik içerikli bir çalışma bulunmaması yapılan bu proje çalışmasının özgün değerini artırıcı niteliktedir.

Serik, İlk Çağ’da Pamfilya Bölgesi’nde yer almıştır. Serik’te ilk yerleşim yerleri, Sillyon (Yanköy yakınlarında bulunan Koçhisar Tepesi’nde) ve Aspendos (Belkıs)’tur. M.Ö.2. yüzyılın başlarından itibaren Romalıların hâkimiyeti görülür. Anadolu Selçuklu Devleti 1207 yılında Antalya’yı, 1221 yılında da Alanya’yı fethedince; doğal olarak iki şehir arasında kalan tarihi Sillyon kenti Türklerin eline geçti. Türkler buraya ‘‘Karahisar-ı Teke’’ adını vermişlerdir (Serik Kaymakamlığı 2012). Bu tarihsel koronolojiye baktığımızda birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Serikte geçmişten günümüze aktarılan bitkisel bilgi mirasının, korunması ve yazılı kaynak halinde gelecek nesillere aktarılması bu projenin çok önemli sonuçlarındandır.

Bu proje kapsamında etnobotanik çalışmalar ilk olarak Serik ilçesine bağlı mahallelerde yürütülmeye çalışılmıştır. Serik ilçesinde Yılmaz (2019)’a ait yüzeysel bir çalışma olmasına rağmen, detaylı bir etnobotanik çalışma bulunmamaktadır.

Bu projede Serik ilçesinde bulunan Yörükler, Girit Türkleri ve ormanda yaşayan yerel halkın olmak üzere, belirlenecek farklı coğrafik ve etnik gruplara ait nüfusun bulunduğu mahalleler üzerinde yoğunlaşılmıştır. Bu etnik grupların etnobotanik açıdan farklılıkları ortaya konulmuştur. Farklı etnik grupların karşılaştırılması etnobotanik çalışmalara zenginlik kattığı düşünüldüğünde projemizin özgün değerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Yapılan proje ile halkın geleneksel olarak kullandığı bitkiler saptanmış ve bu bitkilerin kullanım amaçları ortaya konulmuştur. Proje sonuçlarının literatüre ve özellikle gıda, farmakoloji ve ziraat alanlarında yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma; Antalya ili Serik ilçesindeki halkın faydalandığı doğal bitkileri belirlemek ve bu bitkilerin kullanım çeşitliliğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında:

1- Serik merkez mahalleleri ve ilçesine bağlı mahalleler gezilmiştir. Kaynak kişilerle görüşülmüş ve okul anketleri ile halkın bitkileri kullanım bilgi envanteri oluşturulmaya çalışılmıştır.

2- Toplanan bu envanterdeki bitkiler doğadan toplanıp herbaryum teknikleri ile kurutulduktan sonra tür teşhisleri yapılarak latince isimleri tespit edilmiştir.

3- Bu bitkilerin sırasıyla; gıda, halk tıbbı, el sanatları, süs, hayvan yemi, yakacak vb. olarak yörede kullanım şekilleri belirlenmiştir. Ayrıca arıcılık, avcılık, çatı örtüsü, çocuk oyunları, koku verici vb. çok değişik alanlarda kullanıma sahip takson kayıt altına alınmıştır.

4- Her bitkinin yöresel isimleri belirlenerek Türkçe bitki isimleri (Güner vd. 2012) ile ilgili kitap ve sözlüklere katkı sağlandığı düşünülmektedir.

2. KAYNAK TARAMASI

Ertuğ (2014), Resimli Türkiye Florası 1. cildinde etnobotaniği tanımlarken, adlandırdığımız ve çeşitli şekillerde faydalanılan bitkilere ilişkin tüm yerel bilgileri derleme amacıyla, bitkilerle insanlar arasındaki ilişkileri inceleyen ve çok farklı disiplinlerden araştırmacıları bir araya getiren bir alan olarak ifade etmiştir.

Özhatay vd. (1997) yaptıkları etnobotanik çalışmaların; yalnızca insanlarla bitkilerin geçmişten günümüze kadar gelen bilgi mirasını kayıt altına almakla birlikte kalmayıp, biyolojik çeşitliliğin korunması ve kırsal kesimde yaşayan halkın gelişiminde katkı sağladığı belirtilmiştir.

Ertuğ (2000) çalışmasında, geçmişten günümüze insanların, bitkileri yaşamlarında kullanmaktan ve faydalanmaktan vazgeçmediğini rapor etmiştir. Arkeolojik çalışmalar ilk çağlardan beri toplumların, besin elde etme ve hastalıklarının tedavisinde öncelikle çevrelerindeki bitkileri kullandığını belirtmişlerdir. Koçyiğit (2005) yayınında tarihi M.Ö. 3000 yıllarına kadar uzanan Fırat-Dicle arasındaki bölgede yasamış olan halkların (Asurlular, Babiller, Sümerler) oluşturduğu Mezopotamya uygarlığına ait tabletlerde banotu (*Hyocyamus* sp.), haşhaş (*Papaver* sp.), hardal (*Sinapis* sp.), kekik (*Thymus* sp.) ve meşe mazısı (*Gallale* sp.) gibi bitkilerden elde edilen droglardan yararlandığını rapor etmiştir.

Ataç ve Yıldırım (2004) çalışmasında Anadoluda bilinen en eski yazılı kaynaklardan biride Dioskorides'in "Materia Medica'' adlı eseri olduğunu belirtmiştir. Dioskorides, Tarsus'ta ve İskenderiye'de tıbbi bitkiler alanında öğrenim görmüş daha sonra Roma ordularında hekimlik yapmış ve bu sırada Doğu ülkeleri ve Anadolu'da gerçekleştirdiği seyahatler sırasında tıbbi bitkileri tanımak, gözlemlemek ve etkilerini öğrenme olanağına sahip olmuştur. Dioskorides kitabında 500 kadar bitkinin tıbbi özelliklerini vermektedir. Bu bitkilerin bir bölümü Anadolu'da yetişen (38 kayıt) türler olduğu rapor edilmiştir.

Arıtuluk (2010) çalışmasında, bitkilere ait etnobotanik bilgilerin, halk arasında deneme yanılma yoluyla tecrübe edildiği ve nesilden nesile aktarılarak günümüze kadar ulaştığını rapor etmiştir. Fakat kentleşme, kırsal kesimlerden kentlere göç, ulaşımın eskiye göre çok daha kolaylaşması, bireylerin konuya ilgisiz kalması gibi nedenlerle etnobotanik bilgiler zamanla kaybolmaktadır. Son yıllarda ise etnobotanik ve halk ilaçlarıyla ilgili bilimsel çalışmaların sayısı artmış, fakat henüz istenilen düzeye ulaşmadığı bildirilmiştir .

Baytop (1999)'a göre, gıdasını avcılık ve toplayıcılık ile sağlayan tarih öncesi topluluklarında yabani bitkiler önemli bir yer alıyor. Bitki ve hayvan yetiştirilmesine başlanmasıyla, beslenmede yabani bitkilerin öneminin azalmasına rağmen, özellikle kıtlık dönemlerinde halk, yabani bitkilerden yararlanmayı sürdürmüştür. Birçok yabani bitkinin toprak üstü kısmı veya kökleri sebze olarak kullanılmaktadır. Bazı türler yemeklere koku ve tat vermek bazıları da çay olarak kullanımının yaygın olduğu belirtilmiştir.

İlisulu (1992) çalışmasında, bazı doğal bitkiler faydalı oldukları için kültüre

alınmış olmasına rağmen, önemli bir kısmı sadece doğada yayılış göstermektedir. Bu bitkilerin doğadan toplanması, teşhisi ve üretilerek çoğaltılması botanik konusunda uzman olmayı gerektirir. Oysa, halk bunu nesilden nesile sözlü olarak öğretmekte ve öğrenmektedir. Doğadan gelen hastalık ve rahatsızlıkları yine atalardan aktarılan doğadan çarelerle iyileştirme yolları, insanları eskiden beri bitkisel kaynakları kullanmaya yöneltmiştir. Bu nedenle lezzet, koku, iştah açıcı ve sakinleştrici bitkilerin bilinmesi, gerek sağlık, gerekse sosyo-ekonomik yönden önem taşıdığı rapor edilmiştir.

Baytop (1999), tedavi amacıyla kullanılan bitkilerin sayısının antik çağdan beri devamlı bir artış gösterdiğini belirtmiştir. Mezopotamya uygarlığı döneminde kullanılan bitkisel drog miktarı 250 civarında iken, Grekler döneminde 600, Arap-Fars döneminde ise bu rakam 4000'e kadar çıkmıştır. Schippmann vd. (2002) çalışmasında dünyada 422.000 tıbbi değeri olan bitki olduğunu belirtmiştir.

Baytop (1999) çalışmasında, eskiden kumaş veya dokumaların boyanmasında genellikle bitkisel kökenli boyar maddeler kullanıldığını belirtmiştir. Yüzyıl kadar önce, boyar maddelerin sentetik olarak yapılma olanaklarının bulunması ve bunların ucuz olarak ticarete çıkartılması, bütün dünyada olduğu gibi memleketimizde de sentetik boyar maddelerin geniş bir oranda kullanılmasına neden olmuştur. Bununla beraber, Anadolu'nun bazı bölgelerinde bitkisel kökenli boyar maddeler halen kullanılmaktadır. Son yıllarda bitkisel boyar maddelere ilgi de artmıştır. Bunun başlıca nedeni birçok bitkisel boyar maddenin renklerini ve parlaklıklarınu daha uzun sürede koruduğu olduğu belirtilmiştir.

Güner vd. (2012) çalışmalarında, Türkiye, farklı iklimlerin etkisi altında olması, topoğrafik, jeomorfolojik yapısı ve üç farklı fitocoğrafik bölgenin kesişme alanında olması gibi nedenlerle, zengin bir bitki örtüsü ve endemizm oranına sahip olduğunu belirtmiştir. Ülkemizde yaklaşık olarak 9500 civarında tohumlu bitki türü yetişmektedir. Takson bazında bu sayı, son yıllarda 12000 civarındadır. Türkiye'deki endemik tür sayısı ise 3000'den fazladır.

Bellikci (2020) ulusal bir etnobotanik derlemenin yapıldığı ve bibliyografyanın oluşturulduğu çalışmada, bitki teşhisine dayalı toplam 35 kitap, 270 araştırma makalesi, 52 derleme makale, 174 bildiri ve 120 tez çalışması olduğu belirlenmiştir. Bibliyografyadaki çalışmalardan 930'unun içerikleri veritabanına aktarılarak toplam 81.526 adet kullanım kaydı girilmiştir. Bu kapsamda, 339 yayına ait, 64.960 adet kullanım kaydı bulunmaktadır. Bitkilerin kullanım amaçlarına göre dağılımları incelendiğinde en çok taksonun sırasıyla; insan sağlığı (1904 takson), gıda (1406 takson), yem (663 takson), boya (279 takson), süsleme-süs bitkisi (233 takson) ve hayvan sağlığı (192 takson) için kullanıldığı tespit edilmiştir. Etnobotanik kullanımı en çok çalışmada kaydedilmiş olan türler arasında ise sırasıyla *Urtica dioica* L., *Rosa canina* L., *Juglans regia* L., *Hypericum perforatum* L., *Plantago major* L., *Malva sylvestris* L. ve *Malva neglecta* Wallr. yer almaktadır. Bitkilerin tıbbi olarak en çok yara iyileştirici, şeker hastalığı, hemoroid ve soğuk algınlığına karşı kullanıldığı rapor edilmiştir.

Badem (2017)'in Akkuş (Ordu) ve köylerinde yapılan etnobotanik araştırmada, halk ilacı (30 takson), gıda (21 takson), hayvan yemi (8 takson), süs (5 takson), eşya (5 takson), boya (4 takson), koku verici (1 takson), böcek kovucu (1 takson) olarak ve balık

avlama (1 takson) kullanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca Tez kapsamında tirozinaz enzimi aktivite çalışmaları yapılan türlerden *Chaerophyllum byzantinum* Boiss. ve *Papaver rhoeas* L. taksonlarının en yüksek tirozinaz inhibitör etkisi gösterdiği rapor edilmiştir.

Bulut (2008)'un Bayramiç (Çanakkale) yöresinde yapılan çalışmada etnobotanik kullanımı olan 193 bitki (takson) belirlenmiştir. Bunların 161'i yabani, 32'si ise yörede kültürü yapılan bitkilerdir. Bu bitkiler en çok sırasıyla halk ilacı (90 takson), gıda (68 takson), hayvan yemi (27 takson), çay (17 takson), süs (15 takson), yakacak (14 takson), süpürge (9 takson), baston (9 takson), baharat (9 takson), çit (6 takson) ve boya (6 takson) olarak kullanıldığı belirtilmiştir.

Polat (2010)'ın Burhaniye ve Havran (Balıkesir) bölgesinde yaptığı çalışmanın sonucunda, 76 familya ve 194 cinse ait tür ve türaltı seviyede 239 bitki taksonunun etnobotanik kullanımları kayıt altına alınmıştır. Bu bitkilerin sırasıyla; gıda (141 takson), tıbbi (118 takson), el sanatları (46 takson), süs (34 takson), hayvan yemi (30 takson), yakacak (20 takson) olarak yörede kullanıldıkları tespit edildiği belirtilmiştir. Ayrıca arıcılık, avcılık, çatı örtüsü, yatıştırıcı, vb. çok değişik alanlarda kullanımı olan 40 takson kayıt altına alındığı belirtilmiştir.

Nath (2016) tarafından Savaştepe ve Kepsut (Balıkesir) yöresinde yapılan etnobotanik çalışmada, halk arasında kullanılan 245 takson tıbbi amaçla, 120 takson gıda olarak, 25 takson hayvan yemi olarak, 28 takson boyamada, 7 takson kozmetik amaçla, 57 takson farklı amaçlarla kullanılmaktadır. 16 takson ticari amaçla doğadan toplanarak satılmaktadır. Kullanımı olan 304 bitki taksonuna ait 691 yöresel isim saptandığı rapor edilmiştir.

Tanaydın (2021)'ın Balıkesir (Bigadiç) yöresinde yaptığı çalışmada halk arasında geleneksel kullanımları tespit edilen taksonların kullanım sayıları; tıbbi (132 takson), gıda (63 takson), el sanatları (65 takson), yakacak (11 takson), yem (9 takson), arı bitkileri (9 takson) ve diğer (8 takson) olarak bildirilmiştir. Ayrıca tıbbi ve gıda amaçlı kullanılan bitkilerin kullanım değeri (UV) hesaplanmıştır. Çalışmada anket sonucunda kullanım değeri (UV) ve FIC değerleri hesaplanmıştır. Kullanımı belirlenen bitkiler arasında UV değeri en yüksek (0.50) *Salvia tomentosa* olmuştur. Tıbbi kullanımda en yüksek FIC değeri ise soğuk algınlığı (0.94)'nda görüldüğü belirtilmiştir.

Yeşil (2007)'in Malatya'nın Akçadağ ilçesine bağlı Kürecik Bucağında yaptığı etnobotanik çalışmada, geleneksel olarak kullanılan bitkileri saptamak amacıyla bitkilerin yöresel adları, kullanılışları, kullanılan kısımları, hazırlanışları, uygulanış şekilleri, dozları ve uygulama süreleri hakkında bilgiler derlenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda farklı kullanılışlara sahip 129 takson (123 doğal, 6 kültür) tespit edilmiştir. Bunlardan 45'i bitkisel tedavi, 60'ı gıda, 13'ü baharat veya çay, 24'ü hayvan yemi, 16'sı boya, 16'sı yakacak olarak, 28'inin ise bunların dışında farklı kullanılışları olduğu saptandığı rapor edilmiştir.

Alpaslan (2012) tarafından Ergan Dağı (Erzincan) yöresinde 2011 yılının Nisan ve Ağustos ayları arasında yapılan etnobotanik çalışma sonucu, araştırma alanındaki 42 familyaya ait toplam 125 taksonun, 82'si gıda, 56'sı tıbbi, 22'si yem, 4'ü eşya, 3'ü süs, 2'si balık ağı ve 6'sı yakacak amacıyla kullanıldığı belirlenmiştir.

Doğan (2014)'ın Pertek (Tunceli) yöresinde yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre etnobotanik kullanımı olan 284 bitki (takson) saptanmıştır. Bunların 281'i yabani, 3'ü ise kültürü yapılan bitkilerdir. Bu bitkiler en çok sırasıyla halk ilacı (266 takson), yenen (73 takson), içecek (27 takson), boya (19 takson), baharat (13 takson), hayvan yemi (12 takson), süs (7 takson), yakacak (8 takson), süpürge (5 takson) ve çit (4 takson) olarak kullanıldığı belirtilmiştir.

Güneş (2021)'in Muş merkez ve merkeze bağlı 83 köy ve 9 mezrada yaptığı çalışmalarda 280 kişi ile görüşülmüş ve etnobotanik bilgiler derlenmiştir. Sonuçta 44 familya ve 111 cinse ait tespit edilen 149 bitki taksonundan; 87 takson gıda olarak, 88 takson tıbbi olarak kullanılmaktadır. Bu taksonlardan 45 takson sadece tıbbi, 42 takson sadece gıda ve 40 takson hem gıda hem de tıbbi olarak kullanılmaktadır. 9 takson eşya, 5 takson baharat, 2 takson boya, 2 takson yem, 1 takson koku, 1 takson süs, 1 takson gıda-inanç, olarak kullanımı rapor edilmiştir.

Korkut (2006)'un Arat Dağı (Şanlıurfa) yöresinde yaptığı etnobotanik çalışma sonucu, toplanmış 299 bitkinin 170 tanesinin etnobotanik özelliği bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bitkilerden 59 takson yem, 33 takson yiyecek, 19 takson yakacak, 17 takson tıbbi amaçlı, 8 takson süpürge yapımında, 5 takson süs bitkisi, 5 takson boya, 3 takson çocuklar tarafından oyun amaçlı, 11 takson ise diğer (pekmez yapımı, yoğurt yapımı, ateş yakmak, çardak (bir çeşit çatı) yapımı, dağdaki suyu berraklaştırmak için, vb.) amaçlarla kullanıldığı belirtilmiştir.

Gençay (2007)'ın Cizre yöresinde yapılan çalışmayla kullanımı belirlenen 53 familyaya ait toplam 171 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır. Tespit edilen bitkilerden 99'unun gıda, 45'inin yem, 44'ünün ilaç, 25'inin süs, 21'inin el sanatları, 20'sinin yakacak olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra 20 bitki türünün de farklı alanlarda yararlı oldukları belirlendiği rapor edilmiştir.

Gelse (2012)'nin Adıyaman merkez ve köylerinde yaptığı çalışma sonucunda 43 familyaya ait toplam 102 bitkinin kullanımı tespit edilmiştir. Tespit edilen bitkilerin örtüşen kullanımlarıyla birlikte genel olarak; 74'ü gıda, 25'i yem, 75'i tedavi, 17'si süs, 15'i yakacak, 29'u el sanatları yapımında olmak üzere 6 başlık altında kullanımları çalışma sonucunda ortaya konduğu belirtilmiştir.

Kılıç (2019)'ın Artuklu (Mardin) yöresinde yapılan bir etnobotanik çalışmada yayılış gösteren 426 bitki örneği toplanmış, 51 familya ve 151 cinse ait 255 bitki taksonunun yöre halkı tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan tıbbi bitki (161 takson), gıda (153 takson), hayvan yemi (20 takson), zararlı olduğuna inanılan (12 takson), baharat (10 takson), böcekler ve arılar tarafından ziyaret edilen (9 takson), hayvan hastalıklarında (8 takson), oyun amaçlı (7 takson) ve diğer amaçlar için kullanılan (22 takson) bitkiler rapor edilmiştir.

Çelikel (2002)'in Kayseri'nin 13 ilçesi ve civar köylerinde yaptığı çalışmada yerel halkın kullandığı belirtilen ve yörede toplanan 348 taksondan 246'sı tıbbi, 70'i gıda, 8 'si boya, 24'ü hem tıbbi hem de gıda, birer tanesi de süpürge, güzel koku verici ve temizlik malzemesi olarak kullanıldığı belirtilmiştir.

Ayaydın (2010)'ın Avşar, Şabanözü ve Çile Dağı (Polatlı/Ankara) bölgesinde yaptığı çalışmada 58 familya ve 172 cinse ait 205 bitkisel materyal toplanmıştır. Örnek alınan bitkiler arasında 84 taksonun gıda, 53 taksonun yem, 29 taksonun ilaç, 12 taksonun el sanatları ve 10 taksonun yakacak kullanımın yanı sıra 102 taksonun farklı alanlarda yararlı oldukları belirtilmiştir (Ayaydın 2010).

Şenkardeş (2014)'in Nevşehir'in güney ilçelerini kapsayan çalışmanın sonucuna göre yörede etnobotanik değeri olan 165 takson saptanmıştır. Bunların 146'sı yabani, 19'u ise yörede yetiştirilen bitkilerdir. Bu bitkiler sırasıyla, en çok tıbbi (111 takson), yenen (66 takson), çay (14 takson) ve yakacak (14 takson) olarak kullanıldığı ifade edilmiştir.

Ulcay (2018)'ın Tokat ve çevresinde yaptığı çalışmada, *Erodium cicutarium* (L.) L'Hèr (Geraniaceae), *Fumaria officinalis* L. (Papaveraceae), *Scandix pecten-veneris* L. (Apiaceae), *Stellaria media* subsp. *media* (L.) Vill. (Caryophyllaceae), *Plantago lanceolata* L. (Plantaginaceae), *Rumex acetosella* L. (Polygonaceae), *Tragopogon pratensis* L. (Asteraceae) taksonlarının morfolojik, etnobotanik ve mikromorfolojik özellikleri ve mikroanatomik özellikleri incelenmiştir. *Scandix pecten-veneris* basur ve mide kanamalarında faydalı olduğu yöre halkı tarafından belirtilmiştir. *Scandix pecten - veneris* ve *Plantago lanceolata* ağrı kesici olarak *Rumex acetosella* kan şekerini düzenleyici, *Erodium cicutarium* sindirim sistemi organlarındaki yaraları iyileştirici, *Tragopogon pratensis* subsp. *pratensis* sindirim sistemi düzenleyici *Fumaria officinalis* idrar söktürücü olarak geleneksel tedavide kullanıldığı rapor edilmiştir.

Tugay vd. (2016)'nin 2004 ve 2006 yıllan arasında yaptğı etnobotanik envanter çalışması sonuucnda 240 bitki örneği ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır. 106 takson gıda, 75 takson yem, 17 takson ilaç, 13 takson el sanatları ve 8 takson yakacak olarak kullanımın yanı sıra 78 bitki türünün farklı alanlarda yararlı oldukları saptanmıştır. Farklı bitki kullanımlarına ilişkin 297 kullanım reçetesi derlenmiş; doğal/yabani bitkilere ve yerel tarım bitkilerine ait örnekler alınmış; bitki kullanımları fotoğraf ile de belgelenmiştir.

Sargın (2013)'ın Alaşehir ve çevresindeki (Manisa) kırsal kesimlerde yaşayan yöre halkının geleneksel olarak faydalanmakta olduğu bitkiler üzerinde yaptığı etnobotanik çalışma sonucunda 69 familyaya ait 241 bitki taksonu tespit edilmiştir. Bunlardan 144 takson gıda, 210 takson tıbbi, 22 takson yakacak, 107 takson yem, 105 takson el sanatları ve 36 takson süs bitkileri olarak yörede kullanıldıkları belirtilmiştir. Ayrıca; böcek kovucu, mantar ve küf önleyici, arıcılık, avcılık, çit-çatı örtüsü, tutkal, çocuk oyunları vb. kullanıma sahip 126 takson kayıt altına alındığı belirtilmiştir.

Arasan (2022)'nin Kozak Yaylası (Bergama/İzmir)'ında yaptığı etnobotanik çalışma sonucunda, 157 bitki taksonuna ait 244 farklı etnobotanik kullanımı rapor edilmiştir. Bitkilerin kullanım amaçlarından 133 takson tıbbi, 25 takson gıda, 11 takson araç ve gereç, 11 takson boya, 11 takson el sanatları ve güzellik amaçlı, diğer bitkilerin ise nazar, süpürge, böcek kovucu, yapıştırıcı, yem gibi amaçlarla kullanıldığı belirlenmiştir.

Bozdoğangil (1996)'ın Çukurova Bölgesi'nde yaptığı bir derleme çalışmasının sonucunda, 224 cins ve 1012 tür bitkinin bulunduğu saptanmıştır, 224 bitkiden ilaç olarak

yararlanılmakta, bunun yanında 26'sı boya, 16'sı insektisit, 43'ü yemek, 12'si baharat olarak, 8'i hayvan hastalıklarında, 32'sinin uçucu ve sabit yağından, 14'ünün reçine ve zamkından yararlanılmakta olduğu sonucuna varılmış olduğu bildirilmiştir.

Mart (2006)'ın Osmaniye ili Bahçe ve Hasanbeyli ilçelerinde yürüttüğü projenin sonuçlarına göre, 33 familyaya ve 69 cinse ait toplam 79 taksonun etnobotanik kullanımı incelenmiş doğal bitkilerden gıda olarak 45 takson, tıbbi olarak 35 takson, ev eşyası olarak 4 takson, kereste olarak 3 takson, süs eşyası olarak 3 takson, boya olarak 1 takson ve inançsal olarak 1 takson olarak kullanımları rapor edilmiştir.

Demirci (2010)'nin Andırın (Kahramanmaraş) ilçesinde yapılan proje sonucunda 52 köy, köylere bağlı oba ve dağlar ziyatret edilerek 500 bitki toplanmış. 147 takson tespit edilmiş. Bunlardan 95'i halk ilacı, 52'si gıda, 8'i baharat, 6'sı boya, 3'ü yakacak ve çay olarak kullanılmakta olduğu belirtilmiştir.

Kıran (2006)'ın Kozan (Adana) ilçesindeki etnobotanik araştırmada toplam 33 takson incelenmiş, çalışma sonuçlarının botanik, farmakognozi ve tıp tarihi literatürleriyle ve Dioskorides'in eseri "Materia Medica" isimli eserindeki reçetelerle benzerlik ve farklılıkları rapor edilmiştir.

Güneş (2010)'in Karaisalı (Adana) ilçesinde yapılan arazi çalışmaları sonucunda 54 familyadan 124 cinse ait 188 taksonun yörede kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan 136'sının tıbbi, 61'inin gıda, 16'sının araç-gereç,12'sinin boyar madde ve 44'ünün farklı amaçlar için kullanıldığı saptanmıştır.

Eşen (2008)'in Aydınlar Köyü ve çevresi (Erdemli/Mersin)'nde yapılan çalışmada etnobotanik kullanımı olan 40 familyaya ait 93 taksonun tespit edildiği bildirilmiştir.

Saday (2009)'ın Güzeloluk Köyü ve çevresinde (Erdemli/Mersin) yaptığı etnobotanik çalışma sonucunda, 39 familya ve 77 cinse ait 92 bitkisel materyal toplanmıştır. Yerel halkın etnobotanik kullanımları incelendiğinde, tıbbi (37 takson), gıda (7 takson), hayvan yemi (6 takson) süpürge (1 takson), süs bitkisi (3takson) ve yapıştırıcı (1 takson) olarak kullanıldığı rapor edilmiştir.

Metin (2009)'in Mut ve Çevresi (Mersin)'nde yaptığı araştırma sonucunda, 75 familyaya ait 195 kadar türün etnobotanik kullanımı sırasıyla; gıda (163 takson), tedavi (328 takson), yem (21 takson), boya (22 takson), eşya (22 takson), süs (30 takson), yakacak (7 takson) ve çeşitli amaçlar için (23 takson) kullanıldığı rapor edilmiştir.

Ünver (2019)'in Erdemli ve Silifke ilçelerindeki (Mersin), Lamas Çayı çevresinde bulunan köylerde yapılan bir etnobotanik çalışmasında 15 köy de belirlenen 128 kaynak kişi ile görüşülerek, 55 familyaya ait 124 taksonun yöre halkı tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışma alanında bitkilerin gıda (64 kullanım) tedavi (166 kullanım), süs (14 kullanım), boya (6 kullanım), yem (20 kullanım), eşya yapımı (33 kullanım), arı bitkisi (13 kullanım), yakacak (38 kullanım) ve hijyen (5 kullanım) olarak kullanıldığı tespit edildiği bildirilmiştir .

Doğanoğlu (2004)'nun Yenişarbademli (Isparta)'de gerçekleştirdiği araştırma sonucunda, halk ilacı olarak kullanılan 43 değişik doğal taksonunun kullanım amaçları ve yöresel isimleri ortaya konduğu belirtilmiştir.

Uluçay (2017)'ın Şakirkaraağaç (Isparta) yöresinde yaptığı çalışmada, 100 kaynak kişi ile görüşülmüş, bu görüşmeler sonucunda yörede kullanılan 34 familyaya ait 6 tanesi endemik bitki olmak üzere 79 takson tespiti yapılmıştır. Bunlardan 30 taksonun gıda, 38 taksonun tıbbi, 15 taksonun hayvanlara yem, 3 taksonun baharat, 3 taksonun süpürge yapımında ve 3 taksonun da bazı inançlar için kullanıldığı belirtilmiştir.

Demirel (2021)'in Sütçüler (Isparta) ilçesinde yaptığı bir etnobotanik çalışmada, 52 familyaya ait 99 bitki tespit edilmiştir. Bu bitkilerin gıda ve içecek, baharat, tıbbi, boya, arıcılık, yem gibi kullanım alanlarına ait taksonlar kategorize edilmiştir.

Arıtuluk (2010)'un Tefenni (Burdur)'de gerçekleştirdiği arazilerde yaklaşık 2000 bitki örneği toplanmıştır. 81 familya 326 cinse ait 534 tür, 172 alttür ve 98 varyete tesbit edilmiş. Bu çalışma ile 44 türe ait 73 yeni yöresel ad, 39 türe ait 55 farklı kullanış, 8 türün halk ilacı olarak ilk defa kullanımı rapor edilmiştir.

Tevent (2020)'in Çeltikçi (Burdur) ilçesinde yaptığı etnobotanik içerikli çalışmada 6 köyde yöre halkı ile yapılan görüşmeler sonucu yörede kullanılan 15 familyaya ait 29 tür ve tür altı bitki taksonu tespiti yapılmıştır. Bu taksonlardan 15 takson gıda, 14 takson tıbbi, 2 takson hayvanlara yem, 2 takson süs ve 1 takson bazı inançlar için kullanıldığı bildirilmiştir.

Duran (1998)'ın Akseki (Antalya) ilçesinde yaptığı çalışmada toplanan 103 bitki taksonundan, 36 takson gıda, 27 takson tıbbi, 42 takson yem, 16 takson el sanatları ve 103 takson diğer (arıcılık, gölgelik, balık avlama vb.) kullanımlar olmak üzere yörede kullanıldıkları rapor edilmiştir.

Başaran (2003) Elmalı yöresinde yaptığı flora arazi sırasında yöredeki halkla görüşerek 23 bitkinin etnobotanik kullanımını tespit etmiştir. Bunlardan 20 takson tıbbi, 2 takson gıda ve 1 takson boya elde etme amacıyla kullanıldığı rapor edilmiştir.

Bulut (2006)'un Manavgat (Antalya) ilçesindeki etnobotanik araştırma sonucu boya elde etmede 14, gıda maddesi olarak 40, tedavi amaçlı 66 ve değişik amaçlarla kullanılan 75 faydalı bitki taksonu tespit edildiği rapor edilmiştir.

Gönenç (2011)'in Korkuteli ilçesindeki yerel halkla yapılan görüşmeler derlenmiş olup araştırma sonucunda geleneksel tedavi yöntemlerinin ortaya konulduğu belirtilmiştir. Korkuteli'nde halk hekimliğinde kullanılan tedavilerde bitkilerin kullanıldığı reçeteler ve halk inanışları çalışmada rapor edilmiştir. Çalışmada ebegümeci, brokoli, çivitotu, papatya, çıtlık, karamık, kızılcık, bakla, yavşanotu, kabak, ayrıkotu, çörekotu, nergis, arpa, soğan, incir, sütleğen, yılanbıçağı, çam, iğde, piynar, üzüm, keçiboynuzu, sarımsak, nar, demirpıtrak, karanfil, patlangaç, zeytin, üzerlik, karamık ve kızılcık bitkilerine ait kullanımlara yer verildiği belirtilmiştir.

Yıldırım (2015)'ın Alanya ve Gazipaşa (Antalya) ilçelerinde yapılan etnobotanik araştırmada 52 köy, 15 belde ve 2 ilçe merkezinden 171 kişi ile görüşülmüştür. 70

familyaya ait 199 tür tespit edilmiş ve etnobotanik kullanımları incelenmiştir. 1034 kullanım alanı tespit edildiği rapor edilmiştir.

Aksoy vd. (2016)'nin Gazipaşa (Antalya) ilçesi pazarlarında yaptığı çalışma sonucunda tespit edilen 51 taksona ait tıbbi (52 takson), gıda (2 takson) ve diğer (2 takson) olmak üzere yerel halkın kullanım çeşitliliği belirlendiği rapor edilmiştir.

Nacakcı (2015)'nın Kumluca (Antalya) ilçesinde yaptığı etnobotanik çalışmada, 51 familyaya ait 89 takson tespit edilmiştir. Taksonların 37'si gıda, 38'i tıbbi, 27'si çay, 13'ü eşya, 8'i hayvan yemi, 5'i süs, 4'ü baharat olmak üzere 132 farklı kullanım tespit edildiği belirtilmiştir.

Aksoy (2022), "Antalya Yörük Türkmen Kitabı' isimli kitaba "Antalya ve Çevresinde Yaşayan Yörüklerde Bazı Bitkilerin Geleneksel Kullanımı" isimli bölüm ile katkı sağlamıştır. Bu bölümde Antalya ili ve çevresinde yapılmış yüksek lisans tezleri, bilimsel dergilerde yayınlanmış makaleler ve araştırmacının 1996-2022 yılları arasındaki arazi çalışmalarında edindiği etnobotanik bilgiler derlenmiştir. Çalışmada, bilimsel isimlendirilmesinde yörük adı geçen 10 takson verilmiştir. Ayrıca inceleme sonuçlarına göre, 112 taksonun tıbbi (103 insan sağlığı, 9 hayvan sağlığı), 108 taksonun gıda olarak (75 yenen, 11 baharat, 22 çay), 26 taksonun el sanatlarında, 11 taksonun haşere kovucu, 8 taksonun sakız olarak kullanıldığı rapor edişmiştir.

Serik yöresinde etnobotanik özelliği olan bitkiler üzerine yapılan tez çalışmasında çeşitli amaçlarla kullanılan 52 familyaya ait 92 takson belirlenmiştir. Bu bitkilerin gıda (24 takson), tıbbi (7 takson), ticari (7 takson), arıcılık (6 takson), yem (7 takson), süs (6 takson), sepet (3 takson) olarak tespit edildiği bildirilmiştir (Yılmaz 2019). Yılmaz (2019)'ın yaptığı çalışma incelendiğinde, genel etnobotanik çalışma metodolojisine (kaynak kişi bilgisi, bitkilerin araziden kaynak kişilerle toplanması ve herbaryum materyali haline getirilmesi vb.) uyulmadığı görülmüştür. Örneğin, çalışmada öncelikle kaynak kişilerin isim bilgisine değinilmemiştir. Bitki teşhislerinde araziden bitki toplanmadığı, fotoğraftan teşhis yapıldığı, teşhiste bir takım yanlışlıkların olduğu ve teşhislerin cins düzeyinde (sp.) bırakıldığı görülmüştür. Bulgular kısmında yine bitkiler hakkında verilen bilgilerin kaynağının kime ait olduğu bilgisine değinilmemiştir. Bu ve benzeri eksiklikler etnobotanik konusunda yapılan çalışmalara güveni azaltmaktadır.

Çalışmamızda 2017- 2022 yılları arasında gerçekleştirilmiş olup, kaynak kişilerle (Ek-3) görüşmeler sonucu bitki kullanım çeşitliliği belirlenmiştir. Araştırma alanında kaynak kişilerle birlikte yapılan arazilerde toplam 602 bitki toplanmıştır. Bitki toplanan lokalitelerle bilgileri Ek-4'te verilmiştir. Bu bitkilerden toplam 269 taksonun tür teşhisleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sadece gıda, tıbbi, yem ve arıcılık kullanımları ile sınırlı kalmayıp, halkın sosyal kullanımları, inançlarına dair kullanımlar, el sanatlarına dair kullanımlar, yakacak olarak kullanımlar, sabun, sigara/tütün olarak kullanımlar ve zehirli olduğu bilinen bitkilere ait kullanımlara ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Materyal

Bu araştırmanın materyalini Serik (Antalya) ilçesindeki Şubat 2017- Temmuz 2022 tarihleri arasında toplanan, halkın çeşitli amaçlarla faydalandıkları etnobotanik kullanımı olan bitkiler oluşturmaktadır. Yerel halkla görüşmeler sonucu etnobotanik bilgisi derlenen bitkiler, kaynak kişilerle araziye çıkılarak toplanmıştır. Araştırma alanında Şekil 3.1'de verilen lokalitelerden toplam 602 bitki toplanmıştır. Bitkilerin toplandığı lokalite listesi EK-4' te verilmiştir. Bu bitkilerden etnobotanik kullanımı tespit edilen tür ve tür altı seviyesinde 220 doğal takson tespit edilmiştir. Bitki örnekleri bilimsel yöntemlerle tayin edilerek herbaryum materyali haline getirilerek BATEM Herbaryumunda muhafaza altına alınmıştır. Daha sonra Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Herbaryumu (IZ) ve Akdeniz Üniversitesi Herbaryumu (AKDU) ile paylaşım yapılacaktır.

3.2. Metot

3.2.1. Kaynak Kişiler

Kaynak kişiler etnobotanik çalışmaların ana bilgi kaynaklarıdır. Etnobotanik çalışmalar sırasında kaynak kişiler ve onlarla sağlanacak sağlıklı bir iletişim çalışmanın kalitesini doğrudan etkileyebilmektedir. Kaynak kişilere ulaşmak için yerel yöneticiler (muhtarlar), ilçe tarım müdürlükleri ve bölgede görev alan eğitimciler olmak üzere birçok kişi ve kurumdan destek sağlanmıştır. Ayrıca çalışmanın başında Akdeniz Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik onay belgesi de (EK-6) alınmıştır.

Kaynak kişiler belirlenirken Yörük, Girit göçmenlerinden, ormanda yaşayan yerel halktan, Tahtacı Türkmenleri ve Abdal Türkmenleri gibi gruplardan seçilmesine dikkat edilmiştir. Tahtacı ve Abdal Türkmenleri ilçe merkezinde, Girit göçmenleri ve yörükler kıyıya yakın bölgelerde orman bulunan mahalleler ise rakımın yüksek olduğu dağlık ve ormanlık bölgelerde yer almaktadırlar (Şekil 3.1). Görev aldığım kurum olan BATEM'nde çalışan araştırmacı ve işçi arkadaşlarımızın tanıdıkları, kaynak kişiye ulaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bu durum kaynak kişi görüşmelerinin daha samimi ve verimli bir ortamda geçmesine neden olmuştur.

Çalışma alanında yerel halkın ürünlerini sattıkları pazarlar belirlendikten sonra kaynak kişilerle ilk tanışmalar bu pazar araştırmalarında gerçekleşmiştir. Çalışma boyunca konuşulan kaynak kişiler ile ilgili veriler (yaş, cinsiyet, meslek vb.) liste halinde düzenlenmiştir. Çalışmada kaynak kişi olarak başta; orta yaş üstü kadınlar ve erkekler, çobanlar, arıcıkla uğraşan kişiler, şifalı otlarla reçete oluşturan kişiler, sepet, süpürge ve kaşık gibi el sanatlarında usta kişiler, yörede görevli muhtar, ormancı ve çiftçiler seçilmiştir.

Kaynak kişi görüşmeleri, beraberimizde bulundurduğumuz bazı herbaryum örnekleri ve bitki resimleri ile gerçekleştirilmiştir. Böylece bitkiyi kullanan kişilerin

bitkileri tanımaları sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun dışında kaynak kişilerle beraber özellikle yaşadıkları alanın çevresindeki alanlar gezilerek bitkiler doğal habitatından toplanmış ve teşhis edilmiştir. Bu yöntem, yerel isim çeşitliliğinden (farklı bitkilere aynı ismin verilmesi ve aynı bitkilere farklı isimlerin verilmesi) kaynaklanan problemlerin önüne geçilmesinde çok önem arzetmiştir.

Kaynak kişiler görüşmeye gidilmeden önce, telefonla aranılarak görüşme günü belirlenmiş o gün hazır olmaları sağlanmıştır. Kaynak kişi görüşmeleri genelde muhtar evlerinde ve daha kalabalık gruplar halinde yapılmıştır. Bu durum bize edinilen bilgilerin farklı kişilerce doğrulanmasını sağlamıştır. Daha sonra samimiyet ve güveni kazanılan kaynak kişiler kendi evlerinde ziyaret edilmiştir. Bu ziyaretlerde kadınlarla iletişimi kolaylaştırmak ve kadın hastalıkları vb. durumlar ile ilgili bilgilerin daha rahat edinilebilmesi için çalışma ekibinde kadın araştırmacı bulundurulmaya özen gösterilmiştir.

Bu görüşmelerde, imkanlar ölçüsünde video kaydı ve fotoğraf çekimi yapılmıştır. Kaynak kişiler tarafından, bitkilerden elde edilen ürünler ve uygulama süreçleri (Sepet yapımı, yemek tarifleri ve vb.) hem fotoğraflarla hem de video kaydı ile belgelenmeye çalışılmıştır.

3.2.2. Pazar Araştırmaları

Araştırma alanı ve çevresinde kurulan Serik ilçesi pazarlarına çıkılarak gözlemler yapılmıştır. Yerel halkın bu pazarlara ürün getirdikleri ve bu ürünleri sattıkları tespit edilmiştir. Pazar gezilerinin en önemli faydası kaynak kişilere ulaşmaktır. Pazar gezilerinde sağlanan bağlantılarla birçok kaynak kişiye ulaşılmıştır. Yöresel pazar gezilerinde ayrıca sepet, kaşık, nazarlık gibi malzemelerde kullanılan ürünlerin fotoğrafları çekilmiştir. Alınan örneklere birer numara verilerek, bitkinin yöresel adı, nereden ve kim tarafından, ne zaman toplandığı kaydedilerek kullanım tarifi not edilmiştir. Pazarlardan alınan örneklerin bazılarının kesin teşhisi için, o bitkinin toplandığı alana gidilerek, bitki çiçekli veya meyveli halde kaynak kişilerle beraber toplanmıştır.

2017-2020 yılları arasında 41 kez pazar ziyareti gerçekleştirilmiştir. Cuma pazarı 25, Salı pazarı 10, Kadriye, Belek, Boğazkent, Cumalı, Abdurrahmanlar ve Gebiz pazarı 1'er kez olmak üzere ziyaret edilmiştir (Şekil 3.2). Serik Cuma pazarı, yerel halkın ürünlerini daha fazla ve çeşitli getirdiği gözlemlenmiştir. Bu yüzden Cuma pazarına daha çok zaman ayrılmıştır. Pazar ziyaretleri, müşterinin yoğun olmadığı erken saatlerde gerçekleştirilmiştir. Bu sayede kaynak kişilerle iletişim daha rahat ve verimli olmuştur.

3.2.3. Okullarda Yapılan Anket Çalışmaları

Proje çalışmasının ilk aşamalarında Serik İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinden ilçe merkezi ve çevre mahallelerdeki okullarda yapılan anket çalışmaları için gerekli izinler alınmıştır (EK-5). Araştırma alanı içinde bulunan ilçe merkezi ve mahallelerdeki okullarda öğrencilere bölgede kullanılan "şifalı bitkiler" ve "Yenen Bitkiler" ile ilgili olarak 2 adet anket uygulanmıştır. Özellikle farklı mahallelerden öğrencilerin okuduğu okullar seçilmiştir. İlköğretim okullarında yapılan anket çalışmalarında iletişim sorununu

aşmak amacıyla 4 ve üstü sınıflarda anket çalışmaları uygulanmıştır. Öğrencilerin, bu anketi aile büyükleri ile beraber doldurmaları istenmiştir. Anket çalışmaları sonucunda elde edilen veriler ışığında mahallelere araştırma gezileri düzenlenerek öğrenci velileri ziyaret edilmiş ve bilgisi verilen bitkiler kendilerinin eşliğinde toplanmıştır.

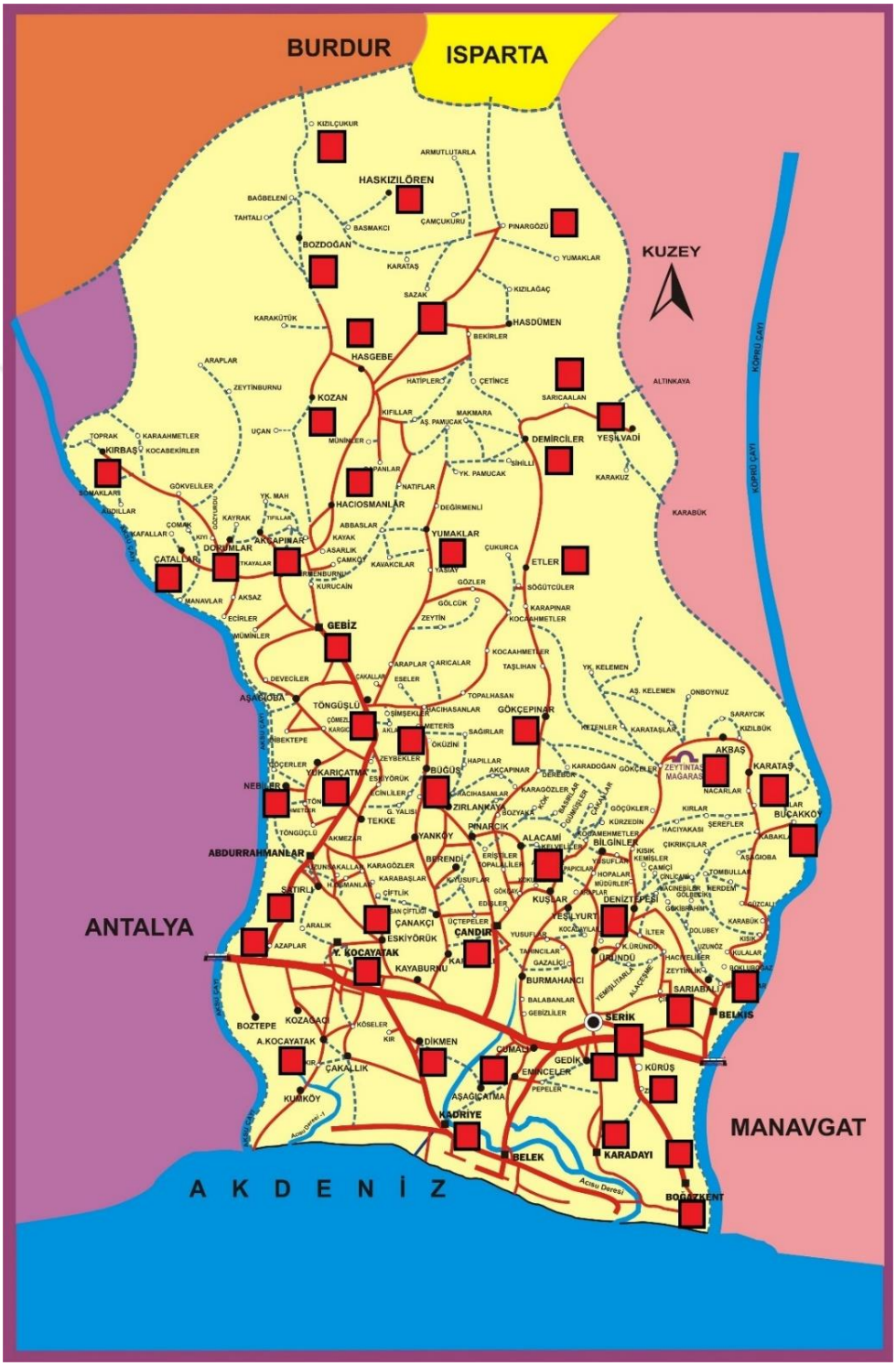

Şekil 3.1. Kaynak kişi görüşmesi yapılan mahalleler (kırmızı kare ile işaretlenmiştir)

3.2.4. Arazi Çalışmaları, Bitki Toplama, Presleme ve Teşhis

Çalışmanın materyalini toplamak amacıyla Şubat 2017- Temmuz 2022 tarihleri arasında araştırma bölgesine farklı dönemlerde 121 kere arazi gezisi düzenlenmiştir. Çalışma alanı yakın olduğundan günübirlik araziler şeklinde düzenlenmiştir. Bu arazi gezilerinde kaynak kişilerden kullanımı öğrenilen bitkiler araziden bilgiyi veren kişilerle beraber toplanmıştır. Bitkilerin doğadaki fotoğrafları çekilmiştir. Doğadan toplanan bitkilerin lokalitelerine ait bilgiler GPS ile kayıt edilmiştir. Yöredeki halk ile yapılan görüşmeler sırasında video görüntüleri kaydedilmiştir.

Araştırma alanında arazi çalışmaları kullanımı öğrenilen bitkilerin yoğun olarak gözlendiği ilkbahar ve sonbahar aylarında yoğun olmak üzere haftalık periyotlarla düzenli olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma alanında kullanımları tespit edilen bitkiler öncelikle yöresel isimleriyle raporlanmıştır. Daha sonra teşhisi yapılan taksonlara ait Türkçe bilimsel isimleri Güner vd. (2012)' ne göre verilmiştir.

Kullanımı belirlenen bitkiler hem pazarlardan hem de doğal habitatlarından toplanarak herbaryum materyali haline getirilmiştir. Herbaryum haline getirilemeyen diğer bitkisel kökenli malzemeler ise kurutulduktan sonra naylon torba ve kese kağıtlarında muhafaza altına alınmıştır. Örneklerin toplanma tarihi, bulunduğu mahallenin/mevkinin adı kaydedilmiş ve ayrıca GPS kayıtları alınmıştır. Ayrıca alınan örneklere ait fotoğraf çekimleri gerçekleştirilmiştir. Kullanımı belirlenen bitkilerin teşhisleri, ana kaynak olarak Flora of Turkey (Davis vd. 1965-1985; Davis vd. 1988) ve Güner vd. 2012)'den yararlanılarak tarafımca yapılmıştır. Daha sonra teşhislerin kontrol edilmesi için, Akdeniz Üniversitesi Fen Fakültesi Herbaryumu (AKDU), Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Herbaryumu (ANK) ve Gazi Üniversitesi Fen Fakültesi Herbaryumu (GAZI) ziyaret edilmiştir. Bilimsel metodolojiye göre kurutulmuş bitkisel materyal ve diğer bitkisel kökenli ürünler, BATEM Herbaryumunda muhafaza altına alınmıştır. Herbaryum kartonlarına yapıştırılması sağlandıktan sonra Akdeniz Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü Herbaryumunda (AKDU) ve ETAE Herberyumuna (IZ) örneklerin paylaşımı sağlanacaktır.

3.2.5. Çalışmada Kullanılan Bitki Kullanımlarına Dair Kodlama Sistemi

Çalışma sonunda tespit edilen bitki taksonlarının kullanım çeşitleri Ertuğ vd. (2004) tarafından yapılan proje çalışmasına göre kodlanmıştır. Bu kodlama sistemi aşağıda "Yararlı Bitki Grupları" başlığı altında sunulmuştur.

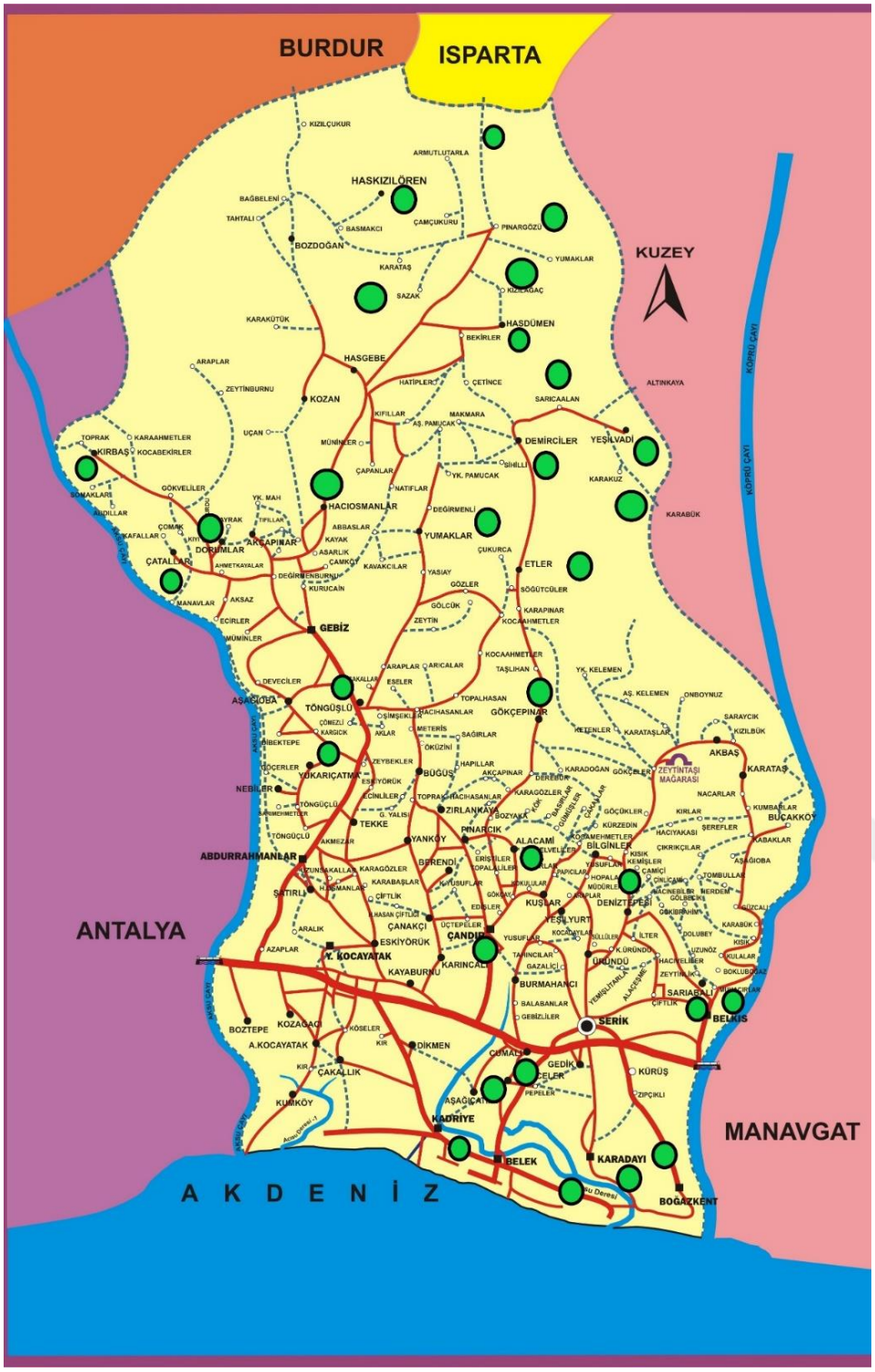

Şekil 3.2. Araştırma alanında (Serik ilçesi) bitki toplama yapılan lokaliteler (Yeşil daireler ile işaretlenmiştir)

YARARLI BİTKİ GRUPLARI

I. GIDA OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Yapraklan yenilenler
2. Kök ve gövdeleri yenilenler
3. Yumrular (örn. çiğdem, orkide)
4. Meyve ve tohumlar (kahve yerine kullanılanlar da dahil)
5. Mantarlar
6. Çiçekleri yenilenler
7. Çay olarak kullanılanlar
8. Baharat olarak yararlanılanlar
9. Diğer (bitki özleri, sakız, maya, vb.)

II. İLAÇ OLARAK YARARLANILANLAR (ŞİFA BİTKİLERİ)

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. insanların tedavisinde kullanılan bitkiler
2. Hayvanlann tedavisinde kullanılan bitkiler

III. YAKACAK OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

IV. YEM OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

V. EL SANATLARINDA YARARLANILAN BİTKİLER

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Doğal boyamada kullanılan (boyar madde ve mordanlar)
2. Hasır örme
3. Sepet örme
4. Süpürge
5. Ağaç işleri (kap-kaşık, kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik araçları vb.)
6. Tespih yapımında (tohum, çekirdek vb.)
7. Nazarlık yapımında
8. Diğer (Ip, alet sapı, vb.)

VI. DİĞER YARARLI BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. TARIMI YAPILANLAR

1. Çatı örtüsü/ çardak/ çit olarak kullanılanlar
2. Bitkisel yağ elde edilenler (sığla, defne, vb.)

3. Katran elde edilmesinde kullanılanlar
4. Zamk/ tutkal yapımında kullanılanlar
5. Uyuşturucu/ yatıştırıcı amaçlı kullanılanlar
6. Muska/ büyü/ tütsü gibi inanca ve öte dünyaya ilişkin uygulamalarda kullanılanlar
7. Kuş ve balık avı vb. gibi amaçlarla kullanılan bitkiler
8. Süs bitkisi olarak değerlendirilenler
9. Gölge verici olarak önem taşıyanlar
10. Böcek kovucular/ öldürücüler
11. Küf mantara karşı kullanılanlar
12. Sabun olarak yararlanılanlar
13. Arıların bal yapımmda yararlandığı bitkiler
14. Erozyona karşı etkin bitkiler
15. Su kurutma ve temizlenmesinde kullanılanlar
16. Sosyal kullanımları olanlar (çocuk oyunları, süslenme)
17. Rüzgar kesiciler
18. Diğer (örn. kuluçka için kullanılanlar)

VII. YARARLI/ ZARARLI KABUL EDİLEN BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. EKİLEN SÜS BİTKİLERİ

1. Zararlılar
2. Bir başka yararlı bitkiye işaret edenler
3. Hayvanların sevmediği/yemediği bitkiler
4. Zehirli olduğu bilinen/inanılan bitkiler
5. Güzel kokusuyla sevilenler
6. Kötü koktuğu için ad verilenler
7. Bitkinin ya da çiçeğinin dış görünüşü ile adlandırılanlar
8. Çok görüldüğü bir yere dayanarak isim verilenler
9. Diğer (Mevsimsel işaretler, vb.)

3.3. Çalışma Alanı

3.3.1 Coğrafik Yapı

Yüzölçümü 1.353 km^2 olan Serik ilçesi, Antalya il merkezinin yaklaşık 40 km doğusunda, kıyıdan 7 km içeridedir. Doğuda Manavgat ilçesi, güneyde Akdeniz, batıda Aksu ilçesi, kuzeyde Burdur ve Isparta illeriyle çevrilidir. Denizden 26 m yükseklikte olan ilçe merkezi, 22 km'lik bir kıyı şeridine sahiptir (Serik Kaymakamlığı 2012). İlçenin verimli toprakları kuzeyindeki Batı Toroslardan başlayarak ilçeyi güneyden çevreleyen Akdeniz kıyısına kadar uzanır. İlçenin % 51,87'si ise orman arazisi, % 35,65'i tarım arazisi, %1,23'ü de çayır mera arazisi ve % 11,25'i tarım dışı alandır (Serik İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2022). İlçenin batı sınırını Aksu Irmağı, doğu sınırını ise Köprü Çayı belirler. Serik'in kuzey kesimi Kuyucak Dağı ile çevrilidir. Bu dağlık alanın yüksek kesimlerinde hayvancılık açısından önem taşıyan yaylalar bulunur. İlçenin su kaynaklarını besleyen dere ve göller bulunmaktadır. Bu göllerin bir kısmı günümüzde kurumuştur ve kuruyan bu göller tarım alanı olarak kullanılmaktadır. İlçenin önemli ırmak ve dereleri şunlardır: Aksu Irmağı, Köprüçay Irmağı, Akbaş Deresi, Üründü

Deresi, Acısu Deresi, Beşgöz Deresi. Başlıca zirveler ve yükseltileri de şöyledir: Ovacık (Ufacık) Dağı, 2003 m, Bozkaya Dağı, 756 m, Katran Dağı, 1386 m, Akdağ Dağı, 1508 m (Serik Kaymakamlığı 2012).

3.3.2 Yörenin Tarihçesi

Serik, İlk Çağ'da Pamfilya Bölgesi'nde yer almıştır. Serik'te ilk yerleşim yerleri, Bergama Krallığı'na bağlı olarak- Sillyon (Yanköy yakınlarında bulunan Koçhisar Tepesi'nde) ve Aspendos (Belkıs)'tur. M.Ö.2.yüzyılın başlarından itibaren Romalıların hâkimiyeti görülür. Anadolu Selçuklu Devleti 1207 yılında Antalya'yı, 1221 yılında da Alanya'yı fethedince; doğal olarak iki şehir arasında kalan tarihi Sillyon kenti Türklerin eline geçti. Türkler buraya ''Karahisar-ı Teke'' adını vermişlerdir. Ayrıca Türkler; antik şehre bir Selçuklu mescidi yaparak bölgeye mimari açıdan kendi damgasını vurmuştur. Şehrin bulunduğu yerin yüksek ve havadar olması, Türklerin yerleşmesine uygun bir yer olarak görülmüştür. 14.yy başlarında memleketin bazı yerlerini gezmeye çıkan Antalya Beyi'nin tedbirsizliğinden yararlanan Hamidoğlu Dündar Bey, 1301 yılında şehir ve kaleyi alarak kardeşi Yunus Bey'e vermiştir. Böylece Antalya'da Hamidoğulları dönemi başladı. Antalya'nın doğusunda bulunan ve "Teke Karahisarı" denilen korunaklı hisar ve civarı, Yunus Bey'in kölesi Zekeriya'ya verilmiştir.

Bölge 1393 yılında Osmanlı Sultanı Bayezid tarafından fethedilerek oğlu İsa Çelebi'ye sancak olarak verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin ilk döneminde de Serik idari durumunu korumuş, "Karahisar-ı Teke" adıyla 1393 yılında Teke Sancağı'na bağlı bir kaza olarak Anadolu Eyaleti'ne bağlanmıştır. 16. yy'dan itibaren "Karahisar" Nahiyesi ve "Serik" Nahiyesi adlarıyla ikiye ayrılmıştır. Bugünkü Yanköy civarında bulunan ve halk dilinde "Asar" adıyla bilinen Sillyon, Karahisar Nahiyesi'nin merkezi, Belkıs, (Aspendos Tiyatrosu çevresi) Serik Nahiyesi'nin merkezi olmuştur. 19. yy'da "Karahisar-ı Teke" kazası yerine "Serik" adı kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk nüfus sayımında (1831) "Serik" adı kullanılmıştır. "Serik" adının nereden geldiğine dair şöyle bir rivayet vardır: Eski Osmanlı belgeleri incelendiğinde bu bölgeye "Cemaat-ı Etrâk-ı Serik" adıyla bilinen bir konar-göçer Türkmen taifesi yerleşmiştir. İşte, bugünkü "Serik" adı bu topluluktan gelmektedir. 8 Kasım 1864 tarihinde çıkarılan "İdare-i Vilayet Kanunu" ile Antalya Yöresi ve dolayısıyla Serik nahiyesi Konya vilayetine bağlanmıştır. 21 Nisan 1914 tarihli karara göre Serik, Teke Mutasarrıflığı'na bağlanan Antalya Kazası'nın bir nahiyesi olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, 26 Haziran 1926 tarihinde Serik "kaza" statüsünü kazanmıştır (Serik Kaymakamlığı 2012).

3.3.2 Sosyalojik Yapı

Serik, günümüzde Antalya Vilayeti'ne bağlı, 66 mahalleden oluşan 130.589 (2020) nüfusa sahip önemli bir ilçedir (Şekil 3.3). Antalya'nın üçüncü büyük ilçesi konumundadır. Serik, çok uzun yıllar pamuk ve narenciye gibi tarım ürünleri ile Türkiye ekonomisine katkıda bulunmuştur. Ancak, 1990'ların başında turizmin şaha kalkması ve son 30 yılda seracılığın Antalya Yöresinde özellikle de Serik'te gösterdiği gelişimle ilçe ekonomik açıdan hak ettiği noktalara ulaşmıştır (Serik Kaymakamlığı 2012).

Şekil 3.3. Çalışma alanının konumu

Bu gelişmeler sanayi ve ticaretin aşama kaydetmesine de zemin hazırlamıştır. İlçede 1'er adet sanayi sitesi ve toptancı hali bulunmaktadır. Ayrıca, tarımsal ilaç ve edevat, süt ve süt ürünleri ile zeytinyağı, plastik sanayi gibi iş kollarında boy gösteren küçük çaplı ticari kuruluşlar mevcuttur (Serik Kaymakamlığı 2012).

Serik'e ilk yerleşenler Teselya muhacirleridir. Özellikle, sahil kesimde yer alan bataklık alanların tarım arazisine çevrilmesi uygulamasının başlatıldığı 1950'li yıllardan itibaren, yaylak-kışlak hayatı yaşayan Yörüklerin bu alanlara yerleştirilerek konar-göçer hayatı bırakmaları teşvik edilmiştir. Ayrıca, Girit Adası'ndan getirilip Serik'e bağlı bazı köylere yerleştirilen Girit Türkleri; aynen Yörükler gibi konar-göçer bir hayat tarzına sahip olan, ormanlık alanlarda ağaç işiyle uğraşan ve son 30 yılda büyük çoğunluğu yerleşik hayata geçen Tahtacı Türkmenleri ile daha çok düğünlerde çalgı çalarak hayatlarını kazanan Abdallar Serik kültürünü oluşturan toplulukların başlıcalarıdır (Serik Kaymakamlığı 2012).

Etnobotanik çalışmalarda son yıllarda geniş alanda, kısa süreli survey çalışmaları yerine dar alanda uzun dönemli araştırmalar tercih edilmektedir. Bu proje kapsamında çalışmalar ilk olarak Serik İlçesine bağlı tüm mahalelerde yürütülmeye başlanmış daha sonra elde edilen veriler doğrultusunda Girit Türkleri ve Yörük nüfusunun yoğun bulunduğu mahalleler üzerinde yoğunlaşılmıştır.

ÖNEMLİ UYARI!

YÖRE HALKININ ETNOBOTANİK KULLANIMLARINI VERDİĞİ BİTKİLERİN İÇERİKLERİNDE COĞRAFİK KOŞULLARA GÖRE DEĞİŞİKLİKLER OLABİLMEKTEDİR. BU SEBEPLE, KULLANMADAN ÖNCE KONUNUN UZMANLARINA VEYA DOKTORLARA DANIŞILMADAN KESİNLİKLE KULLANILMAMALIDIR!!!

4. BULGULAR

4.1 Etnobotanik Kullanımı Tespit Edilen Taksonlar ve Kullanım Şekilleri

Bu bölümde etnobotanik kullanımı tespit edilmiş ve toplanmış olan taksonların teşhisi gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucu edinilen bilgiler doğrultusunda türlere ait yöresel isimler, yöresel kullanımlar, kullanım amaçları, bitkilerin toplandığı lokaliteler ve kullanım kodları (Ertuğ vd. 2004) verilmiştir. Bitki taksonlarına ait Türkçe isimler Güner vd. (2012)'ne göre yapılmıştır. Parantez içinde belirtilen numaralar (Örn. 1,2,3) kaynak kişi listesindeki numarayı ifade etmektedir (Ek.3).

Bitkiler Pteridophyta ve Spermatophyta bölümleri halinde; Spermatophyta bölümü ise Gymnospermae ve Angiospermae alt bölümleri şeklinde verilmiştir. Familyalar, cinsler ve türler alfabetik olarak belirtilmiştir. Bitkilerin bilimsel isimlendirilmeleri kaynaklarda verilen APG III'e göre güncellenmiş sistematik web adreslerinden faydalanarak düzenlenmiştir.

Araştırma alanında toplam 602 bitki toplanmıştır. Etnobotanik kullanımı tespit edilen 75 familya ve 199 cinse ait tür ve türaltı seviyede 269 bitki taksonu tespit edilmiştir.

PTERIDOPHYTA

ASPLENIACEAE

4.1.1 *Asplenium ceterach* L.

Şekil 4.1. *Asplenium ceterach* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Altınotu **Türkçe İsmi:** Dalakotu	**Lokaliteler:** 18 **Kullanım kodu:** IIA1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Böbrek taşı ve kumu düşürücü olarak yapraklarının demlenerek çayı yapılır (36, 39, 41, 47, 65, 66, 131, 132, 133)**–(Reç.1).**
b) Böbrek iltihabı için yapraklarının çayı demelenerek yapılır (36, 39, 41, 48).
c) Şeker hastalığına karşı yapraklarının çayı demlenerek içilir (30, 31, 48).

DRYOPTERIDACEAE

4.1.2 *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott

Şekil 4.2. *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott genel görünüm

Yöresel İsimleri: Tütüncük, ayıbudu **Türkçe İsmi:** Eğrelti	**Lokaliteler:** 18, 33 **Kullanım kodu:** IIA1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Eskiden yapraklarının külünü çocukların sünnet yerlerine yara iyileştirici sürerlermiş (55).

Ek Literatür Bilgisi:

Literatürde içerdiği biyokimyasal bileşimler nedeniyle zehirli ve tehlikeli bir bitki olduğu belirtilmiştir. Domuz ve tavşanlarda; kalp problemleri, kan biyokimyasında değişimler ve karsinogenez görüldüğü rapor edilmiştir. Sığırlardaki etkisi körlüktür. İnsanlardaki tehlike ise geviş getiren hayvanların bu eğrelti ile beslenmesi sonucu oluşan sütünü, uzun süre tüketen insanlarda DNA'da genetik ve biyokimyasal değişimlere neden olduğu bu değişimin karsinogenez ile neticelendiği bildirilmiştir (Vetter 2010; Cooper ve Johnson 1988).

SPERMATOPHYTA / GYMNOSPERMAE

CUPRESSACEAE

4.1.3 *Cupressus sempervirens* L.

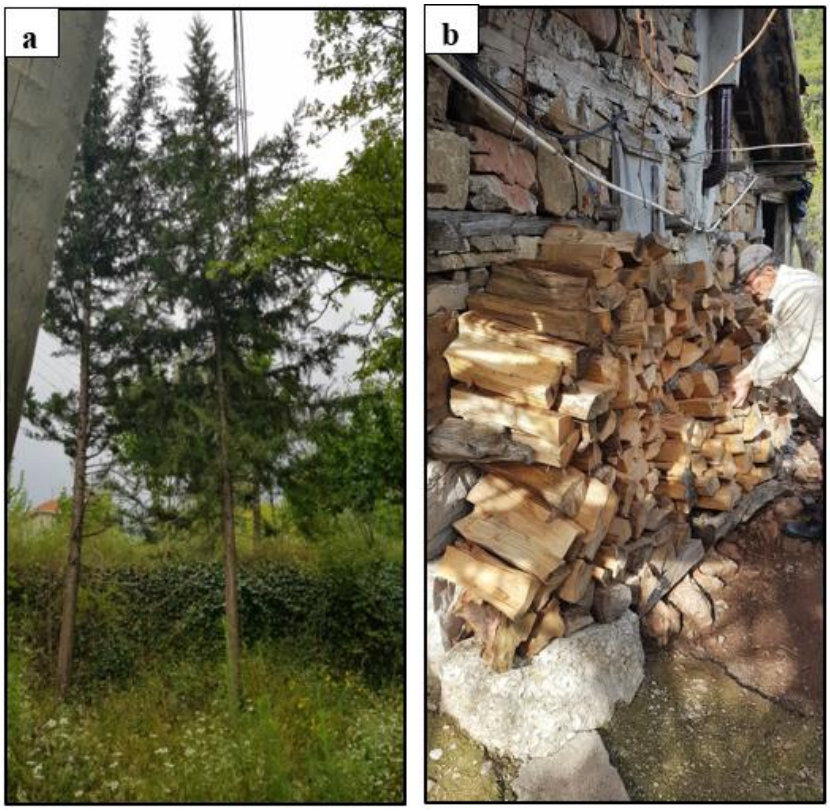

Şekil 4.3. *Cupressus sempervirens* L. **a)** genel görünüm**; b)** yakacak odun

Yöresel İsimleri: Andız **Türkçe İsmi:** Servi	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IIIA, VA5, VIA16, IIA1, IA9, IA7, IVA, VIA16 **Kullanım amacı:** Yakacak, el sanatları, tıbbi, gıda, yem, mezarlık bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Odunu yakacak olarak kullanılır (11, 13, 39, 43, 44, 45, 47, 48, 50, 51, 123).
b) Eskiden odunundan ahır yapılırdı (36, 39).
c) Eskiden gövdesi, bir çocuk oyunu olan gıncırak yapımında kullanılırdı (36, 39, 41,).

Gıncırak yapımı tarifi: Yere kazık çakılır, 3-4 metre bir andız ağacı ortası delinir yerdeki kazığa geçirilir. En uçtan göğsü yaslayarak dönülür. Çıkardığı sesten dolayı oyuncağa gıncırak denir. Ses daha çok çıksın diye ağaçların birleşim yerine kömür tozu dökülür (41, 39, 36).

d) Odunundan senit, oklava yapılır (39, 40).
e) Köşk yapımında (köşe dikmeleri) kullanılır (44).
f) Andız kozalağı ve çınar kabuğu dövülür, nane eklenir bunlar hamur ile karıştırılarak yakı haline getirilir ve sarılır. Baş ve karın ağrısına iyi gelir (50)-**(Reç. 2).**
g) Andızdan sakız elde edilir (56, 57, 60, 62).
h) Andız kozalaklarının çayı yapılır (60, 61, 63, 64).
i) Karın ağrısı ve ishale karşı, kozalakları dövülüp kaynatılır ve içilir (78).
j) Kekik (*Origanum onites*), şalba (*Salvia tomentosa*), çam dalı (*Pinus* spp.), andız kozalağı (*Cupressus sempervirens*) hepsi bir kazanda kaynatılıp üzerine sele sepet konularak üzerine çarşaf serilip buhusuna oturulur. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlara uygulanır (20, 22)-**(Reç.3).**
k) Demirciler Mahallesinde Andızdibi şenlikleri düzenlenir (30, 31).
l) Böbrek taşı düşürmek için andız yaprağı, kozalağı ve dalı birlikte kaynatılıp buharına oturulur (48, 50)-**(Reç.4).**
m) Kozalağının çayı demlenerek içilirse soğuklamaya iyi gelir (80, 81).
n) Mezarlıklara dikilir **(**89, 90).
o) Odunundan arı kovanı yapılır (104).
p) Kozalağının çayı öksürüğü keser (110).
q) Kozalağının çayı mideye iyi gelir (114).
r) Keçiler yaprağını yemeyi severler (36, 39, 47, 65).

Ek Literatür Bilgisi:

İnsanlarda toksisiteye ait herhangi bir kayıt bulunmamıştır. Fakat yapraklarını yiyen hayvanlarda süt veriminde azalma ve güçsüzlük olduğu rapor edilmiştir (Şahin vd. 2017; Cooper ve Johnson 1988).

4.1.4 *Juniperus excelsa* M. Bieb.

Şekil 4.4. *Juniperus excelsa* M. Bieb ‘nın dalı ve olgun dişi kozalağı

Yöresel İsimleri: Odunardıcı, karaardıç **Türkçe İsmi:** Bozardıç	**Lokaliteler:** 37 **Kullanım kodu:** IIIA, VA5, VIA16, IVA **Kullanım amacı:** Yakacak, el sanatları, çelenk yapımı, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Odunu yakacak olarak kullanılır (39, 109).
b) Eskiden çeyiz sandığı yapılırdı (39, 40).
c) Yapraklı dalları çelenk yapımında kullanılır (54).
d) Keçiler yaprağını yemeyi severler (36, 39, 47, 65).

4.1.5 *Juniperus foetidissima* Willd.

Şekil 4.5. *Juniperus foetidissima* Willd. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Kokuluardıç, yağardıcı **Türkçe İsmi:** Kokarardıç	**Lokaliteler:** 19, 30 **Kullanım kodu:** IIIA, VA5, IVA **Kullanım amacı:** Yakacak, el sanatları, çelenk yapımı, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Odunu yakacak olarak kullanılır (39, 65, 69, 70, 71, 109).
b) Odununda buğday ambarı yapılır (36, 37, 39, 44, 48, 50).
c) Odununda çeyiz sandığı yapılır (36, 37, 39, 44, 48, 50).
d) Yayla bozla kuşu yer, dışkısından çıkan tohum çimlenir (39).
e) Yapraklı dalları çelenk yapımında kullanılır (54).
f) Keçiler yaprağını yemeyi severler (36, 39, 47, 65).
g) Kozalakları ve hayıt yaprak veya meyvesi dövülür, un ve su karıştırılarak hamur kıvamına getirilir. Pişirilmiş soğan ve püse hamurun üstüne konur ve yakı olarak uygulanır. Soğuklamaya iyi gelir (39, 40)-**(Reç.5).**

4.1.6 *Juniperus oxycedrus* L.

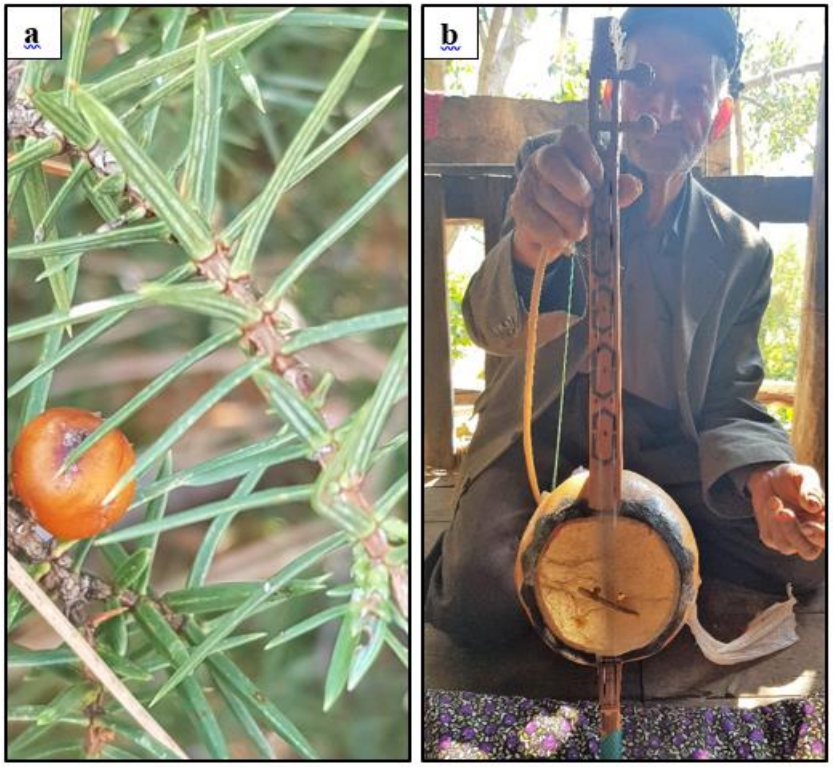

Şekil 4.6. *Juniperus oxycedrus* L. **a)** dişi kozalak ve yaprakları **b)** ıklığ (kabak kemane)

Yöresel İsimleri: Dikenardıç **Türkçe İsmi:** Katranardıcı	**Lokaliteler:** 18, 41 **Kullanım kodu:** IIA1, VA5, IIIA, IA4 **Kullanım amacı:** El sanatları, tıbbi, yakacak, gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Odunundan "ıklığ" (kabak kemane) denilen yöresel müzik aletinin sapı ve gövdesi yapılır (32, 37). Saz yapılır (36, 37, 39).
b) Diken ardıcı kozalağı mide ağrısına karşı yenir (54).
c) Kozalağı taşla ezilerek yakılara konur. Soğuklamaya karşı iyi gelir (24, 25, 27).
d) Kozalağı dövülüp sıcak suya eklenerek hazırlanan çayı içildiğinde astım hastalığına iyi gelir (30, 31)-**(Reç. 6).**
e) Diken ardıcının kozalağı sıcak suya eklenerek demlenen çay, karaciğer ve şeker hastalıklarına ve astıma karşı faydalıdır (36, 39, 41)-**(Reç. 7)**
f) Ardıcın dalı ve meyvesi sıcak suda kaynatılır eli yakmayacak sıcaklığa geldiğinde el ve ayak sokulur uyuşukluğu giderir (63, 64).
g) Kozalağı ezilir, tereyağı ve bal ile karıştırılır, her gün sabahları bir ceviz büyüklüğünde yutulur. Merem hastalığına (ayak şişmesine) iyi gelir (78)-**(Reç. 8)**.
h) Odunları yakacak olarak kullanılır (69, 70, 71, 72).

i) Diken ardıcı kozalağı yenir (74)
j) Diken ardıcı kozalağı astım hastalığına karşı her sabah 2-3 adet yenir (104).
k) Kozalağı ezilir, sacda ısıtılan hamurun üzerine konur, üstüne püse eklenerek karna sarılır. 1 gece bekletilirse soğuklamaya iyi gelir (115)**-(Reç. 9).**

PINACEAE

4.1.7 *Abies cilicica* (Antoine & Kotschy) Carrière

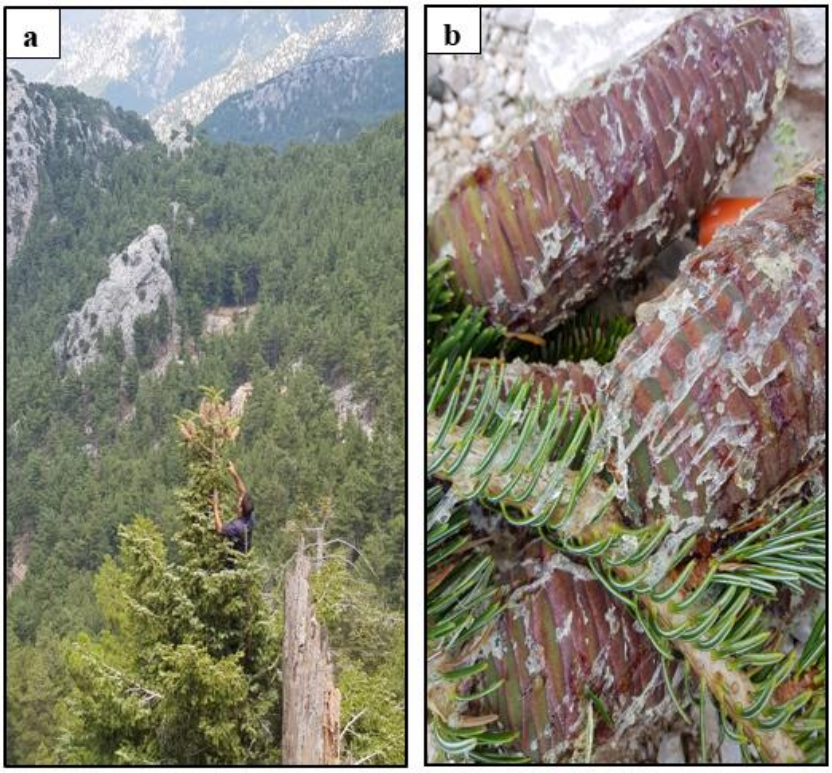

Şekil 4.7. *Abies cilicica* (Antoine & Kotschy) Carrière **a)** genel görünüm**; b)** dişi kozalak

Yöresel İsimleri: İledin **Türkçe İsmi:** Bozkırgöknarı	**Lokaliteler:** 19, 30, 37 **Kullanım kodu:** IIIA, VA5, IIA1, IA9 **Kullanım amacı:** Yakacak, tıbbi, el sanatları, gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Odunu yakacak olarak kullanılır (39, 47. 48, 50).
b) Kozalakları sakızıyla beraber dövülür dize sarılır diz ağrısını geçirir (39, 40, 41).
c) Eskiden kamyon kasaları, arı kovanı iledin odunundan yapılırmış (36, 39).
d) İledin sakızı elde edilir (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).

e) İledinin gövde dış kabuğu sıyrılır, daha yumuşak olan iç kısmı alınarak yakı otuyla birlikte hamurlu yakısı yapılır. Karın ve sırtın yanlarına uygulandığında soğuklamaya iyi gelir. (43)-(**Reç.10).**

f) Keçiler taze dallarını yemeyi çok severler (36, 39, 47, 65, 109).

4.1.8 *Cedrus libani* A. Rich.

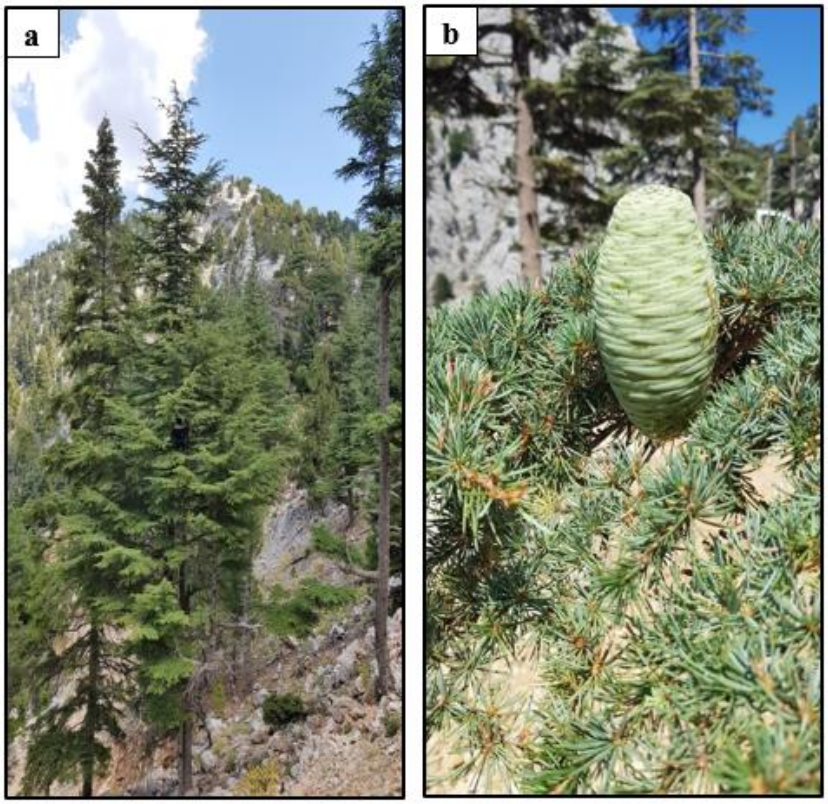

Şekil 4.8. *Cedrus libani* A.Rich. **a)** genel görünüm**; b)** dişi kozalak

Yöresel İsimleri: Katran**,** sedir **Türkçe İsmi:** Katranağacı	**Lokaliteler:** 30, 37 **Kullanım kodu:** IIIA, VA5, IA9, VIA3, VIIA9 **Kullanım amacı:** Yakacak, el sanatları, gıda, katran eldesi, arıcılık

Yöresel Kullanımları:

a) Odunu yakacak olarak kullanılır (39, 47, 48, 50).

b) Katran elde edilerek hamurlu yakısı yapılır. Bel ağrısı, karın ağrısı ve yaralara kullanılır (36, 39, 47, 54)

Katran eldesi tarifi: Kuruyan sedir odununun dış beyaz kısmı çürür, içinin çırası kalır. Çıralar toplanır bir bidona konur, bidonun ağzı hava almayacak şekilde beyaz çamur (sıva) ile kapatılır, bidonun altından küçük bir delik açılır, altına ateş yakılır, buhar ile katran elde edilir (36).

c) Oklava, merdane ve senit yapılır (22, 31, 36, 39, 40, 48, 50, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
d) Katrandan kapı yapılır (44, 45, 48).
e) Buğday amabarı yapılır (44, 45, 48, 50).
f) Katrandan sakız elde edilir (48, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
g) Demirciler Camisinin ikinci katı ve minberin bazı kısımları sedir ağacından yapılmıştır (29, 30).
h) Atlar kabız olduğunda, katran marası (püsesi) sürülmüş çaput ağaca dolanır. Bu çaput hayvanın ağzına çalınırdı. Kabızlık sancısına iyi gelirdi (87, 88).
i) Keçiler taze dallarını yemeyi çok severler (36, 39, 47, 65, 109).
j) İki kovan birleştirildiğinde arıların birbirini öldürmemesi için kovanın içine bir tatlı kaşığı katran püsesi konur (36, 39).

4.1.9 *Pinus brutia* Ten. var. *brutia*

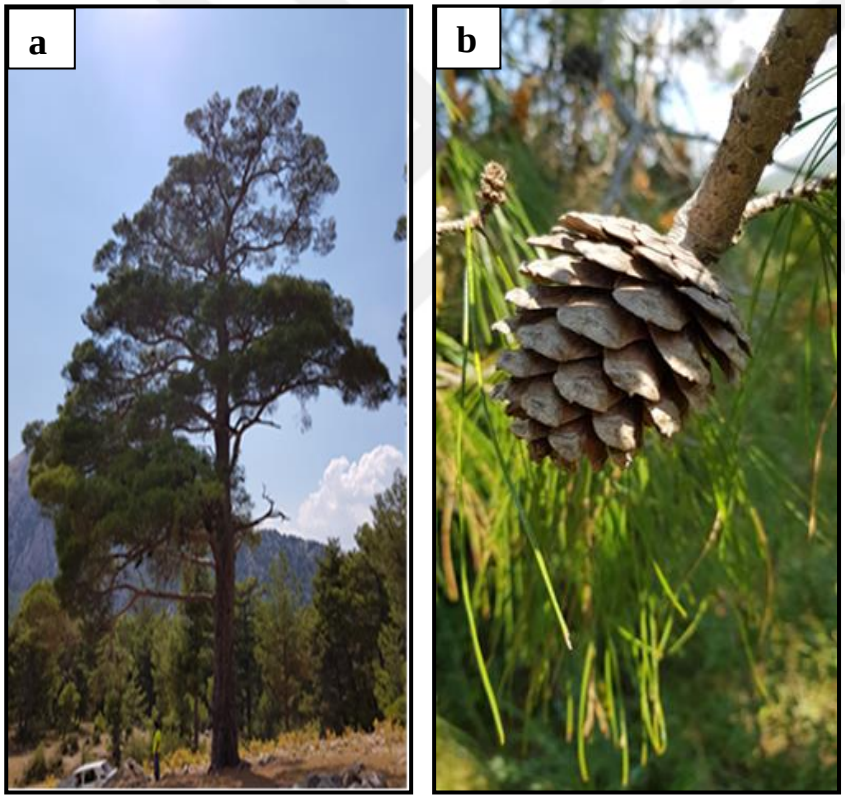

Şekil 4.9. *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* **a)** genel görünüm**; b)** dişi kozalak

Yöresel İsimleri: Işam, şam **Türkçe İsmi:** Kızılçam	**Lokaliteler:** 5, 8, 30, 41 **Kullanım kodu**: IA2, IA9, IIA1, IIA2, VIA12, IIIA, VA8, VA5, VIA3 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, koku, deterjan, yakacak, el sanatları, püse eldesi, sakız, haşere kovucu, ticari

Yöresel Kullanımları:

a) Çamaşırların daha çok beyazlaması ve güzel kokması için eskiden sorguç (çam reçinesi kurusu) dövülüp küllü suyun içine atılıyormuş. Çam külü de suya atılarak deterjan olarak kullanılırdı (9, 50).
b) Odun ve kuru dalları yakacak olarak kullanılır (20, 21, 22, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 48, 50, 56, 63, 112, 115, 119).
c) Sığırların ipini takmak için yapılan tokmak aleti çamdan yapılır (21).
ç) Oklava, döndürgeç ve senit yapımında kullanılır (20, 21, 22, 31, 44, 48).
d) Püse elde edilir. Sıcak püse ağrıyan yere sarılır veya hamurlu yakısı yapılır. Soğuklamaya iyi gelir (18, 21, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 36, 39, 41, 43, 44, 48, 50, 111, 119).
e) Püse, burun açıcı olarak kullanılır. (9, 21, 30, 31, 32, 35, 43, 111, 119).

Püse Tarifi

Parmak kalınlığındaki çıra parçaları tenekeye döşenir. Toprağa konur. Üzerine ortası delik baklava tepsisi kapatılır. Ters çevrilir. Etrafına odun ateşi yakılır. Isı etkisiyle çıradan açığa çıkan ve püse adı verilen madde altta birikir ve toplanır. (21**).**

f) Soğan dövülür, ebegümeci yaprağı ile püseli hamurla karıştırılır, saçda biraz pişirilir. Soğumaya bırakılır sıcaklığını kaybetmeden ağrıyan yere sarılır (18, 20, 21, 22)- **(Reç.11).**
g) Ağaç keserinin tututulan kısımları çamdan yapılır (44, 45).
h) Kozalağının çayı mide rahatsızlıklarına, tüberküloz, astım ve kansere iyi gelir (60, 61, 82, 123).
ı) Çamın mavrusundan (kabuğundan) teker ve araba yapılır (30, 36, 39, 40, 41, 50, 63, 115).
i) Çamın mavrusundan (kabuğundan) tuluğun direkleri yapılır (30, 36, 39, 40, 41, 63, 115).
j) Çamın gövdesinden gıncırak yapılır (30, 41, 63, 115).
k) Eskiden karasaban aletinin boyundurağı çamdan yapılırdı (30).
l) Sığırlara yaralarına sinek konmasın diye çam püsesi zeytinyağıyla karıştırılır ve sürülür (30, 31, 36, 39, 41, 43, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 112, 119, 120).
m) Püse sinek konmaması için ineklerin memesine sürülür (30, 31, 36, 39, 41, 43, 44, 57, 112, 119, 120).
n) Yalamık diye tabir edilen genç çam ağaçlarının kabuğunun iç kısmı yenilir (30, 31, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
o) Çam ağacının havasını solumak astıma iyi gelir, kansere iyi gelir (30, 111, 115, 119).
ö) Mide bulantısı için püse koklanır (36, 40, 41, 111, 115, 119).
p) Püse ve kül karışımı suyla inceltilerek çıbana sürülürse faydalı olur (36, 40, 41).
r) Çamdan ev, ahır, köşk, çit yapılır (36, 39, 41, 44).
s) Tahta köşk, pencere ve pencere pervazları, ev tabanı, tavanı, ev masası, divan, köşkün tavan tabanı, merdiven , merdiven trabzanları, çardak, mutfak rafı, tuvalet çamdan yapılır (44).
ş) Çamın orta gövdesinden su değirmeni oyuncağı yapılır (36, 39, 40, 41).
Su değirmeni oyuncağı yapımı: Çamın orta gövdesi yuvarlak şekilde çıkarılır, ortası delinir, Zakkumun gövdesinden alt ve üste sabitlenir (41).
t) Eskiden gövdesinden yay (Çul dokuma aleti) yapılırdı (40, 41).

u) Eskiden püseden diş dolgusu yapılırdı (44).
Diş dolgusu tarifi: Püse çürümüş dişin oyuk kısmına doldurulur. Üstüne de 2-3 milim kalınlığında (Çorap mili) kızdırılarak püsenin üstüne kapatılır (44).
ü) Çamdan ağıl, kümes, yaba, kürek, saban, testere sapı yapılır. Kalbur ve holusun tutulan kısımları çamdan yapılır (44).
v) Köşk salıncağı çamdan yapılır (43, 44).
y) Kozalağının tohumları (gilikleri) yenir (44, 48).
z) Çamların akmasına horguç denir. Önceden toplanıp satılırdı. Ayrıca sakız gibi çiğnenir (48, 51, 89, 90, 112, 119, 120, 131, 132, 133).
Çam sakızı eldesi tarifi: Çam reçinesi toplanır. 1 saat alimunyum kapta kaynatılır. Kaynadıktan sonra süzek adı verilen bir bezden süzülerek soğuk su dolu kaba dökülür. Suyun üstünden topaklanan kısım alınır ve sakız olarak kullanılır (132, 133).
t) Düven ve kollu testere yapılır (44, 48).
u) Çamın taze uç sürgünleri sıcak suda demlenerek yapılan çayı soğuklamaya iyi gelir (60, 61, 115).
ü) Kozalaklarının kurusu satılır (63, 65, 67).
v) Gövdeden elde edilen reçine siğilin üzerine sürülür (78).
y) Çamın yeşil kozalağının çayı yapılır ve içilir (69, 70, 71, 72, 89, 90).
z) Hayıt meyve ve yaprakları dövülür sacda ısıtılan hamurun üstüne konur üstüne püse eklenerek yakmayacak şekilde hastanın karnına sarılır 1 gece bekletilirse kusma mide ağrısı, soğuklama ve karın ağrısına iyi gelir (11, 12, 13 15, 20, 27, 119, 120**)-(Reç.12).**

Şekil 4.10. *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* **a)** çit; **b)** yay (Dokuma aleti); **c)** yaba ve kürek

aa) Kekik (*Origanum onites*), şalba (*Salvia tomentosa*), çam dalı (*Pinus* spp.), andız kozalağı (*Cupressus sempervirens*) hepsi bir kazanda kaynatılıp üzerine sele sepet konulacak üzerine çarşaf serilip buhusuna oturtulur. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlara uygulanır (20, 22**)-(Reç.3**).

bb) Şişliklere su pişisi yapılır. Kaynayan suya yuvarlak hamur atılır. Pişer, üstüne püse konur şiş olan yere sarılır (63, 64).

cc) Hayvan ayak kırığında püseyi keçeyle sarıyorlar. Belli sürede iyileşiyor (63, 64).

çç) Çam kabuğundan şapka yapılır (69, 70, 71).

dd) Püse koklamak tansiyonu düzenler (74, 75).
ee) Yalamık kurt düşürmek için tüketilir (82).
ff) Yalamık yemek astım , tüberküloza karşı faydalıdır (111).
gg) Çamın yeşil kozalağının çayı içilirse şeker hastalığına ve kansere karşı faydalıdır (82).

Şekil 4.11. *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* **a)** ahır **b)** ev

hh) Çam dalından lüle (pipo) yapılırdı (82, 83).
ıı) Püse iki bez arasına konur ve ağrıyan yere sarılarak ağrı kesici özelliği gösterir. Böbrek rahatsızlıklarında, idrar yolu iltihaplarında ve karın ağrısı olan kişilerde kullanılır (87, 88).
ii) Çamın iğne yapraklarının çayı içilir (111).
jj) Eskiden yörüklerde erkek ve kız çocuklarını işetmek için sidek ve silgiç çam odunundan yapılırdı (10, 115).
kk) Kümes, dünek çamdan yapılır (35).
Dünek: Tavukların gece uykusunda, tilkiden korumak için yapılan yapı

Şekil 4.12. *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* **a)** ayran çırpıcı; **b)** ağaç keseri

Şekil 4.13. *Pinus brutia* Ten. var. *brutia* ‘dan elde edilen püse

Püse Yapılışı:

Tarif:

1. Kızılçam ağacının gövdesinden çıralar elde edilir **(Şekil 4.14.a).**

2. Toprağa hafif meyilli olacak şekilde 2 çukur kazılır. Meyilin üstündeki çukur daha büyük olup 3 m civarında 80 cm derinliğindedir. Meyilin altındaki çukur daire şeklinde yaklaşık 1 m ve yine 80 cm derinliğindedir. İki çukur arasında 20-25 cm arası toprak vardır **(Şekil 4.14.b)**

3. İki çukur arasına bir hortum genişliğinde bir delik açılarak ağaçtan bir tıpa ile tıkanır **(Şekil 4.14.c).**

4. Daha sonra üstteki büyük çukura çıra çubukları yatay vaziyette istiflenir. Çıralar çabuk yanmaması için ıslatılır **(Şekil 4.14.d,e).**

5. İstiflenen çıraların üzeri hava almayacak şekilde önce naylon gerilerek üstü örtülür. Daha sonra çamur ile naylon üzerine sıva yapılarak hava alması tamamen önlenmiş olur **(Şekil 4.14.f,g).**

6. İlk çukurun baş tarafında 20 cm kadar bir boşluk bırakılır. Çıralar büyük çukurda bırakılan boşluktan ateşlenir **(Şekil 4.14.h).**

7. 20- 24 saat arası çıraların tamamen yanması için beklenilir (**Şekil 4.14. ı**).

8. Daha sonra iki çukur arasındaki tıpa çıkarılarak deliğe oluk takılır ve oluşan püse oluktan akarak ikinci çukura birikir (**Şekil 4.14.i,j**).

9. Elde edilen püse kaplara alınarak kullanılmak üzere saklanır.

Şekil 4.14. Püse yapım aşamaları **a)** kızılçam gövdesinden çıra eldesi; **b)** çukurlaın kazılması; **c)** iki çukurun hortum ile birbirine bağlanması; **d)** büyük çukura çıraların istiflenmesi; **e)** çıraların ıslatılması

Şekil 4.14. (Devamı) Püse yapım aşamaları **f)** çıraların üzerinin naylon ile örtülmesi; **g)** naylon üzerinin çamurla sıvanması; **h)** büyük çukurda bırakılan boşluktan çıraların ateşlenmesi **ı)** çıraların tamamen yanması; **i)** hortum ucundaki tıpanın çıkarılması **j)** elde edilen püsenin kapta toplanması

4.1.10 *Pinus nigra* J.F. Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe

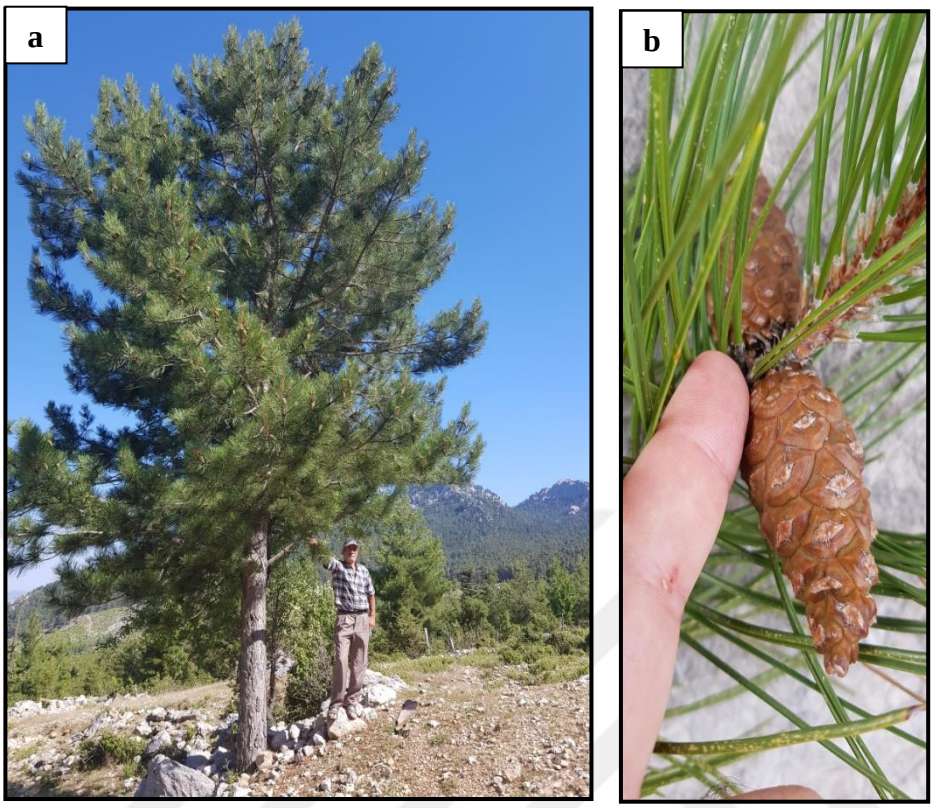

Şekil 4.15. *Pinus nigra* J.F. Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe **a)** genel görünüm**; b)** kozalak

Yöresel İsimleri: Akçam, karaçam **Türkçe İsmi:** Karaçam	**Lokaliteler:** 19, 21, 30 **Kullanım kodu:** IIIA, VA, IIA1 **Kullanım amacı:** Yakacak, tıbbi, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Yakacak olarak kullanılır (21, 36, 37, 39, 43, 44, 48, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62**,** 63, 112, 115, 119).
b) Gövdesinden kereste elde edilir (48, 60, 112).
c) Kekik (*Origanum onites*), şalba (*Salvia tomentosa*) , çam dalı (*Pinus* spp.), andız kozalağı (*Cupressus sempervirens*) hepsi bir kazanda kaynatılıp üzerine sele sepet konulacak üzerine çarşaf serilip buhusuna oturtulur. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlara uygulanır (20, 22)- **(Reç.3).**
d) Odunundan merdiven yapılır (82, 83).
e) Akması sakız olarak gevilir (36, 37, 39).
f) Gövdesinden püse elde edilir (36, 39, 66, 70, 109).

SPERMATOPHYTA / ANGIOSPERMAE

ACANTHACEAE

4.1.11 *Acanthus spinosus* L.

Şekil 4.16. *Acanthus spinosus* L**.** genel görünüm

Yöresel İsimleri: Ölmezdiken, ölemez **Türkçe İsmi:** Sivriayıpençesi	**Lokaliteler:** 28 **Kullanım kodu:** VIIA1 **Kullanım amacı:** Zararlı

Yöresel Kullanımları:

a) Tarlada aşırı çoğalarak kültür bitkilerine zarar verir (47).

ALTINGIACEAE

4.1.12 *Liquidambar orientalis* Mill.

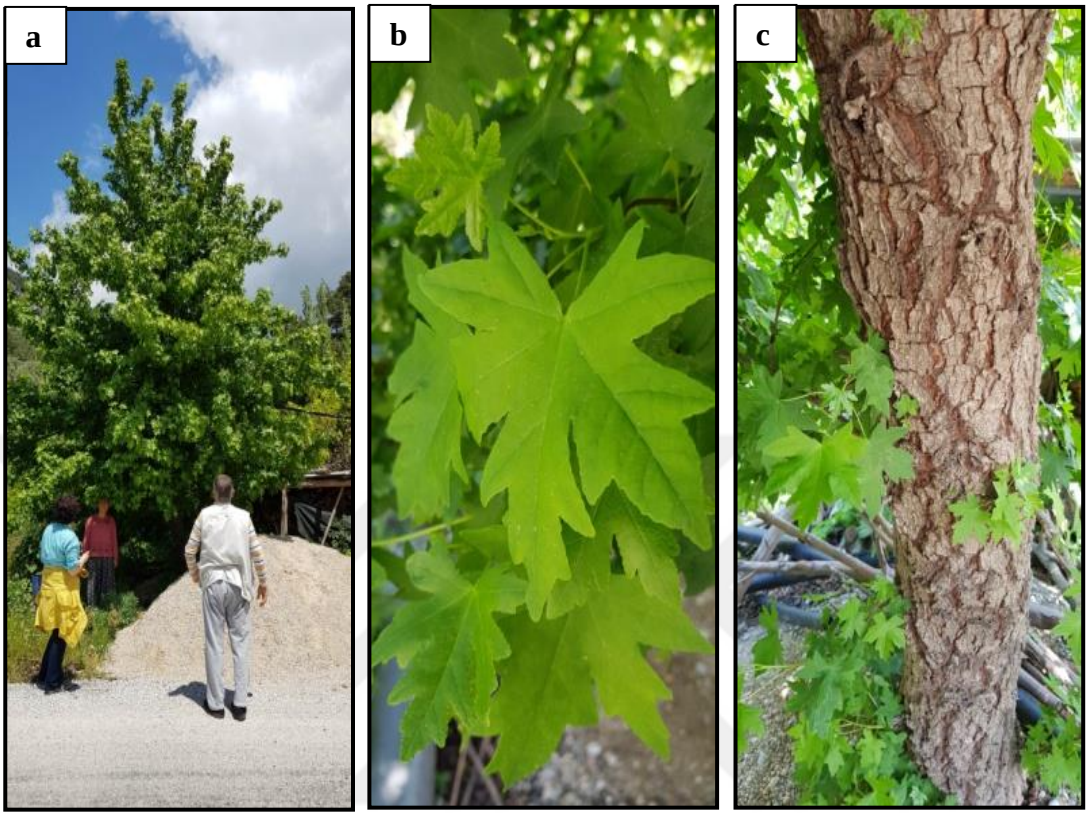

Şekil 4.17. *Liquidambar orientalis* Mill. **a)** genel görünüm; **b)** yaprak; **c)** gövde

Yöresel İsimleri: Günlük **Türkçe İsmi:** Günlük	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** VIIA5**,** VIA6 **Kullanım amacı:** Tütsü, Kefene konur

Yöresel Kullanımları:

a) Gövdesinden elde edilen akması, dini günlerde ve mevlitlerde tütsü olarak yakılır (9, 16, 39, 47, 48, 56, 57, 59, 60, 61, 62,124,).

b) Kefene güzel kokması için günlük akması ve karanfil konur (30, 31).

Günlük Tütsüsü Eldesi:

Günlük ağacının gövdesine çentik atılır. Daha sonra reçine akan yerden kabuğu sıyrılarak ayrılır. Ayrılan reçineli kabuk kurutulur ve dini günlerde tütsü olarak yakılır (66).

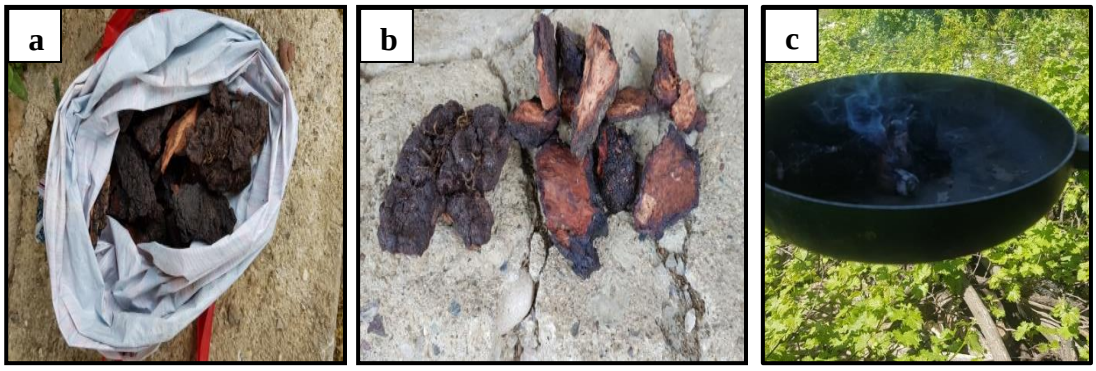

Şekil 4.18. a); b) günlük tütsüsü materyali **c)** günlük tütsüsü yakılırken

AMARANTHACEAE

4.1.13 *Amaranthus retroflexus* L.

Şekil 4.19. *Amaranthus retroflexus* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Kırmızısirken **Türkçe İsmi:** Tilkikuyruğu	**Lokaliteler:** 31**,** 40, 41 **Kullanım kodu:** IA1, IA2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Taze toprak üstü kısımları kavrularak, üzerine yoğurt eklenip yenir (9, 16).

4.1.14 *Beta vulgaris* L.

Şekil 4.20. *Beta vulgaris* L. **a)** pancar toplanırken; **b)** pancar kavurması

Yöresel İsimleri: yabani pancar **Türkçe İsmi:** pancar	**Lokaliteler:** 8 **Kullanım kodu:** IA1, IA2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları önce haşlanır daha sonra kavrularak, üzerine yoğurt eklenip yenir veya yumurtlaması yapılır (9, 16).

4.1.15 *Chenopodium album* L.

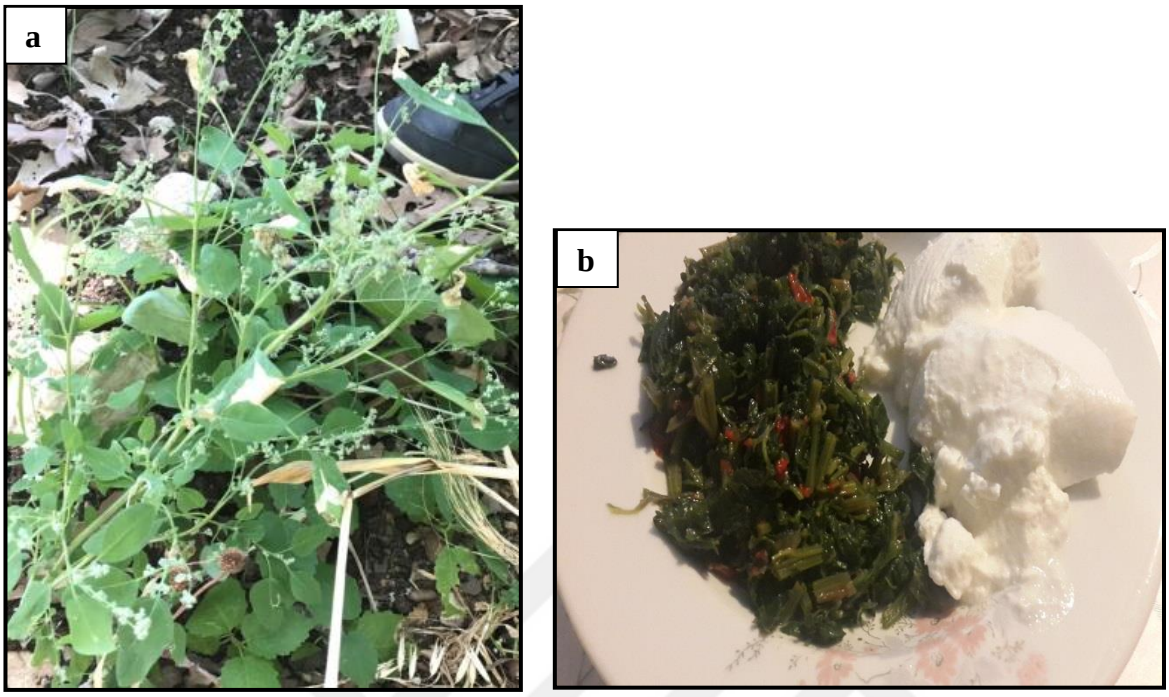

Şekil 4.21. *Chenopodium album* L. **a)** genel görünüm; **b)** sirken kavurması

Yöresel İsimleri: Sirken, aksirken, vilita (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Aksirken	**Lokaliteler:** 3, 4, 7, 14, 15, 29,41,42 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Taze toprak üstü kısımları salata olarak tüketilir (1).
b) Taze toprak üstü kısımları soğanla kavrularak tüketilir (1, 9, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 22, 32, 33, 35, 39, 43, 44, 45,50, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 113, 114, 119,121).
c) Taze yaprakları kavrulur üzerine yumurta kırılarak da tüketilebilir (7).
ç) Taze toprak üstü kısımlarının yoğurtlaması yapılır (21, 22, 24, 25, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 44, 64).
d) Taze toprak üstü kısımlarının pirinçli yemeği yapılır (32, 33, 35, 44).
e) Toprak üstü kısımları ince kıyılarak böreklere katılır (59, 60, 61, 62, 64).
e) Taze toprak üstü kısımları Kalikota yemeğine katılır (114).
f) Taze yaprakları, önce haşlanır daha sonra kavrulur (36, 37, 38, 39, 40, 41, 50).
g) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (47, 63).

Ek Literatür Bilgisi:

Oksalik asit ve nitrat içeren bitki çiçeklenme periyoduna kadar koyun ve sığırları zehirlediği rapor edilmiştir. İnsanlar için de zararlı olan bitki aşırı miktarda tüketildiğinde sararma, ishal, bilinç kaybı, yüzeysel nefes alma ve ölüm görüldüğü bildirilmiştir. Ancak kurutulmuş bitkiler zehirli değildir (Tuttu ve Abay 2014; Cooper ve Johnson 1988).

4.1.16 *Salicornia perennis* Mill.

Şekil 4.22. *Salicornia perennis* Mill. **a)** genel görünüm**; b)** yoğurtlaması

Yöresel İsimleri: Çorakotu **Türkçe İsmi:** Yaşlıgeren	**Lokaliteler:** 8 **Kullanım kodu:** IA2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü haşlandıktan sonra dış kabuğu sıyrılır, zeytinyağı, limon, yoğurt ve tercihen sarımsak ile tüketilir (9, 11, 12, 24, 25, 26, 27, 28, 113, 114, 119, 121).

b) Toprak üstü haşlandıktan sonra dış kabuğu sıyrılır, daha sonra soğanla birlikte kavruklanır (18, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 113, 114, 119, 121).

AMARYLLIDACEAE

4.1.17 *Allium ampeloprasum* L.

Şekil 4.23. *Allium ampeloprasum* L. **a)** genel görünüm

Yöresel İsimleri: Dağsoğanı, kömüren **Türkçe İsmi:** Pırasa	**Lokaliteler:** 28 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Çiçeklenmeden önceki taze yaprakları çomaşlanarak yenir (36, 39, 47, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 70, 89, 90, 109).

Çomaş: Yörüklerde yufka ekmeğin içine ot, peynir vb. malzemelerin konularak dürüm şekline getirilmiş haline denir.

b) Çiçeklenmeden önceki taze yaprakları soğanla kavrularak yemeği yapılır (11, 12, 36, 39, 47, 50, 109).
c) Çiçeklenmeden önceki taze yaprakları haşlanarak bulgurlu yemeği yapılır (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64).
d) Çiçeklenmeden önceki taze yaprakları karışık ot yemeklerine katılır (89, 90).

4.1.18 *Allium cepa* L.

Yöresel İsimleri: Soğan, domuz soğanı **Türkçe İsmi:** Soğan	**Lokaliteler:** **Kullanım kodu:** IIB1, VIIB9 **Kullanım amacı:** Tıbbi, arıcılık

Yöresel Kullanımları:

a) Soğan şişliklere ezilerek uygulanır (3).
b) Pişmiş soğan soğuklama için karna ve ağrıyan bölgeye uygulanan yakılara katılır (18, 24, 31, 40, 64).
c) Soğan yenilirse tansiyonu yükseltir (112).
d) Soğanı ezilerek arı sokan bölgeye sürülür (113).
e) Soğan suyu kulak ağrılarını geçirir (115).
f) İki kovan birleştirildiğinde arıların bir birbirini öldürmemesi için kovanın içine 1 adet orta boy soğan incecik doğranır (36, 39).
g) Külde pişirilen soğanın ortası açılarak yayılır ortasına biraz püse koyup yakı şeklinde karna uygulanırsa ishali durdurur (69, 70, 71)
h) Dövüldükten sonra açık yara ve çıbanın üzerine sarılır (80, 81).

4.1.19 *Allium sativum* L.

Yöresel İsimleri: Sarımsak **Türkçe İsmi:** Sarımsak	**Lokaliteler:** **Kullanım kodu:** VIB10 , IIB1, VIIB9 **Kullanım amacı:** Yılan kovucu, tıbbi, arıcılık

Yöresel Kullanımları:

a) Yılanın ev ve bahçelere girmemesi için sarımsak belli noktalara bırakılır (12, 18, 48). Sarımsaklı ayran evin çevresine dökülür (78).
b) Sarımsak dövülüp arının soktuğu yere tampon şeklinde uygulanır. Alerjik reaksiyonları engeller (30, 112).
c) 1 bardağın içine 1 diş sarımsak kıyılır, üzerine 1 limon sıkılır ve içilirse tansiyonu düşürür (113, 115).
d) Sarımsak çiğnenirse tansiyonu düşürür (69, 70, 71).
e) Sarımsak ezilip saça sürülürse dökülmeyi önler (104, 121).
f) Sarımsağın uç kısmı iğne batırılıp çıkarılarak çintilir (ince çizik atılır). Daha sonra zeytinyağına batırılarak kulağa yerleştirilir ve orda bekletilir. Kulak ağrısına iyi gelir (87, 88, 90).
g) İki kovan birleştirildiğinde arıların bir birbirini öldürmemesi için kovanın içine 3-4 diş sarımsak incecik doğranır (36, 39).

Ek Literatür Bilgisi:

Herhangi bir toksik etkisi bilinmemektedir (Demirezer 2007).

4.1.20 *Narcissus tazetta* subsp. *tazetta* L.

Şekil 4.24. *Narcissus tazetta* subsp. *tazetta* L. **a)** genel görünüm**; b)** çiçek

Yöresel İsimleri: Nergis **Türkçe İsmi:** Nergis	**Lokaliteler:** 12 **Kullanım kodu:** VIA8, VIA16 **Kullanım amacı:** Süs bitkisi, mezarlık bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Süs bitkisi olarak evlerin önlerine soğandan ekilir (9, 16).
b) Mezarlık bitkisi olarak kullanılır (9, 103).
Ek Literatür Bilgisi:

Bitkinin bütün organları fazla miktarlarda tüketildiğinde zehirli olduğu bildirilmiştir (Jaspersen-Schib vd. 1996).

ANACARDIACEAE

4.1.21 *Cotinus coggygria* Scop.

Şekil 4.25. *Cotinus coggygria* Scop. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Cırlık **Türkçe İsmi:** Boyacısumağı	**Lokaliteler:** 17, 26 **Kullanım kodu:** IVA, VA **Kullanım amacı:** Yem, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprakları keçilere hayvan yemi olarak verilir (43, 47).
b) Taze dallarından sepet örülür (36, 39).

Ek Literatür Bilgisi:

Yaprakları tanen ve flavon türevleri (fisetin) içerdiğinden infusyon (%5)'den fazlası zehirli olduğu ve deride alerjik kaşıntı ve iltihaplanma meydana getirdiği rapor edilmiştir (Tuttu ve Abay 2014).

4.1.22 *Pistacia atlantica* Desf.

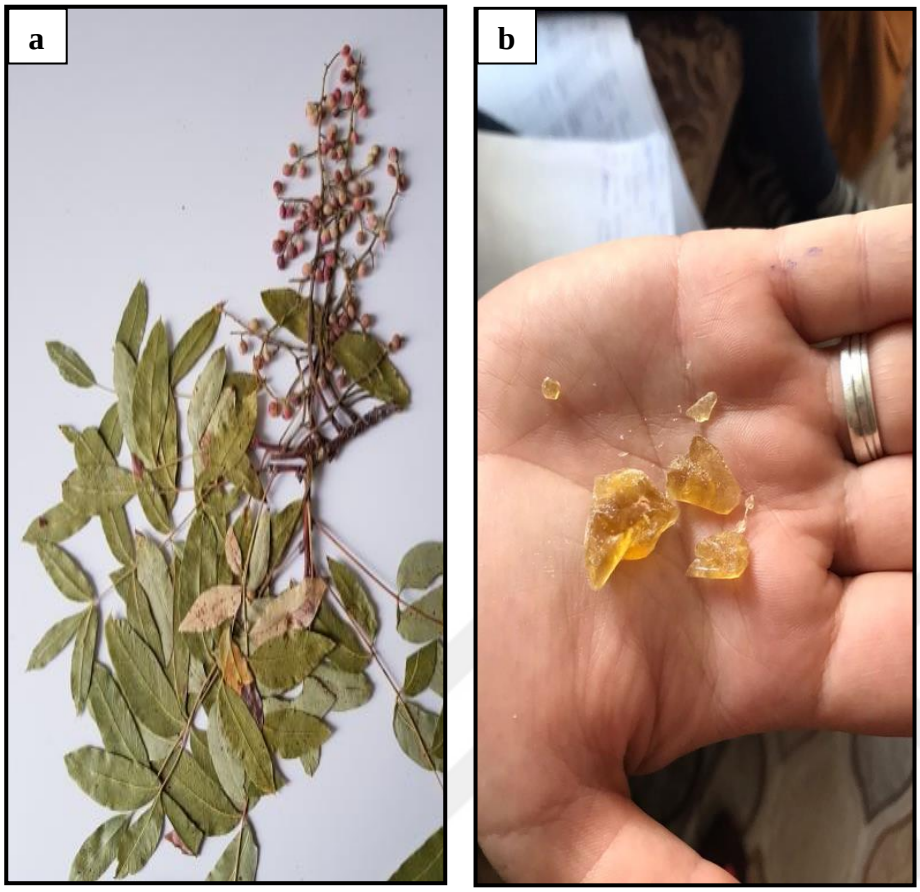

Şekil 4.26. *Pistacia atlantica* Desf. **a)** genel görünüm**; b)** sakızı

Yöresel İsimleri: Çitlembik, çıtlık, sakızlak (ağacı), çitemik, meneviş **Türkçe İsmi:** Sakızlık	**Lokaliteler:** 23 **Kullanım kodu:**, IA4, IA9, IIIA, VIA2, VIA12, IVA, IIA1, VA5, VIA18 **Kullanım amacı:** Gıda, yakacak, yağ, sabun (deterjan) eldesi, hayvan yemi, tıbbi, el sanatları, ticari

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri olgunlaştığında gıda olarak tüketilir (7, 11, 12, 13, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, ,30, 31, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
b) Eskiden deterjan olarak gövdesinin külünden faydalanılırdı (24, 25, 44).
c) Yaprak ve meyveleri hayvanlar tarafından tüketilir (20, 21, 44).
d) Kuru dalları yakacak olarak kullanılır (20, 21, 22, 43, 44, 45).
e) Gövdesinin akmasından sakız elde edilir (26, 27, 30, 31, 43, 44, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
f) Meyvesi tavada kavrulur, sürtekte ufalanır ve pekmezle karıştırılır yenir (36).
g) Eskiden meyvesinin yağı yemeklerde kullanılırdı (24, 25, 44).
h) Gövdesinin akmasından elde edilen sakız diş hastalıklarına karşı çiğnenir (30, 31, 43, 44 45).

ı) Odunundan çapa sapı yapılır (30).
i) Meyvesi olgunlaştığında yenirse mideyi rahatlatır (24, 25, 28).
j) Eskiden ilk çıkan taze yaprakları tatlı niyetine yenilirdi (9, 44, 50, 123).
k) Meyvesi toplanıp kurutulup pazarlarda satılır (48, 50 51).

4.1.23 *Pistacia terebinthus* L.

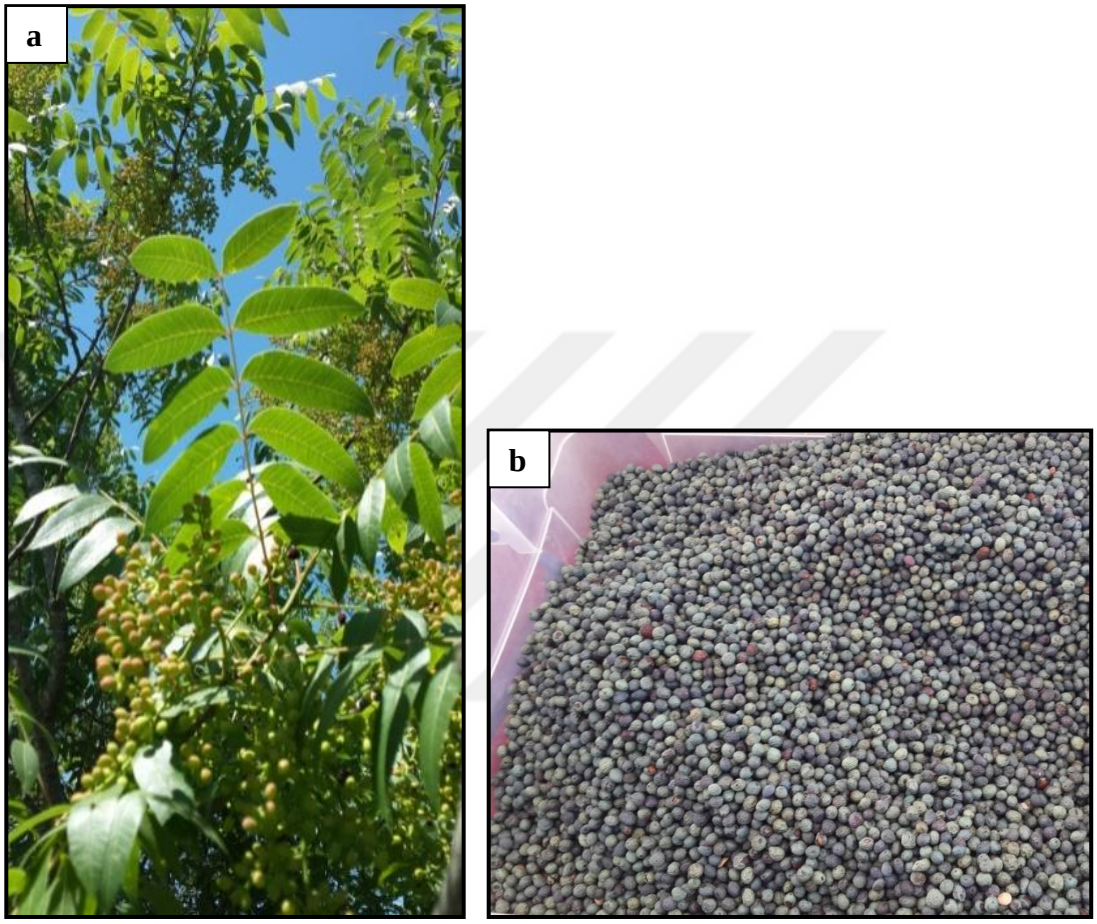

Şekil 4.27. *Pistacia terebinthus* L. **a)** genel görünüm **b)** meyvesi (pazardan görünüm)

Yöresel İsimleri: Çitlembik, çıtlık, sakızlak, çitemik, meneviş **Türkçe İsmi:** Çöğre	**Lokaliteler:** 7, 15, 17, 19, 40, 43 **Kullanım kodu:** IA4, VIA5,VIA6, IIA1, VIA16, IVA, VIA2, VA8, IA9, VIA12, VIA18, IIIA **Kullanım amacı:** Gıda, tütün, inanış, tıbbi, çocuk oyunu, yem, yağı çıkarılan, el sanatları, deterjan (sabun), ticari, yakacak

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri gıda olarak tüketilir (1, 7, 11, 12, 13, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 119).
b) Kuru meyvelerinden kahvesi yapılır. Mide rahatsızlıklarına iyi gelir (11, 116, 117).
c) Kuru dalları yakacak olarak kullanılır (9, 11, 20, 21, 22, 43, 44, 45).
d) Kıtlık zamanı taze uç yaprakları tatlı niyetine çiğ olarak tüketilirdi (9, 36, 39, 44, 50, 70, 71, 109, 115, 123).
e) Eskiden tütün yerine çıtlığın dış kabuğu çakıyla sıyrılır içilirdi (39, 41).
f) İnanış;

Irbasa: Sarılık olan çocuğun yüzüne sarı yazma örtülür. 3 ihlas 1 fatiha okuyarak menengiç ağacının etrafında 3 tur döndükten sonra sarı yazma toprağa atılır ardına bakmadan yürünür (70).

g) Tahanı (tahini) kuvvet verir (78).
h) Tahanı (tahini) mide ağrılarını geçirir (81).
i) Ağacına salıncak kurulur (90).
j) Yaprak ve meyveleri hayvanlar tarafından tüketilir (20, 21, 44, 89**).**
k) Gövdesinin akmasından sakız elde edilir. Bu sakızın çiğnenmesi mide rahatsızlıklarına iyi gelir (1, 20, 22, 26, 27, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 41,43, 44, 45, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 119).

Sakız eldesi tarifi: Yaz mevsiminde odunu çintilir (ince kesik atılır), yere akması akar, akan akma toplanır. Çam yaprağı doldurulmuş kaba bırakılır. Çam iğnelerinden sızan akma dipte birikir. Biriken akma ayrı bir kaba alınır, kaynatılır. Çiğneme kıvamına gelince Yan tarafta leğende bekletilen soğuk suyun içine atılır. Soğuk sudan çıkan sakıza üflenir acısı çıkartılır ve kullanılır (31).

l) Meyveleri kavrulur havanda ezilir, kaynatılmış sıcak suya 2 tatlı kaşığı atılır üzerine çıkan yağdan elde edilen yağ, mide rahatsızlıklarında kullanılır (9, 36, 40, 41)- (**Reç.13).**
m) Odunundan çapa sapı yapılırdı (30)
n) Eski dönemlerde meyvesinin yağı yemeklerde kullanılırmış (24, 25, 44).

Menengiç yağı eldesi: Meyvesi dövülür, su dolu kazanda kaynatılır, üste çıkan yağı alınır (24).

o) Meyvesi olgunlaştığında yenirse mideyi rahatlatır (24, 25, 28).
ö) Gövdesinin akması direkt sakız olarak çiğneniyor (62, 63, 64).
p) Eski dönemde deterjan olarak gövdesinin külünden faydalanılırmış (24, 25, 44, 45).
r) Meyvesi toplanıp kurutulup pazarlarda satılır (48, 50 51).
s) Eski zamanda meyvesi kurutulup öğütülerek un haline getirilir ve ekmeği yapılırdı (10, 31, 50, 60, 61, 69 70, 71, 72, 82, 83)
ş) Meyvesi olgunlaştığında yenirse öksürüğü keser (63, 64).
t) Kavurduktan sonra sürtek taşında sürtülüp ufalanır. Tahanı yapılır. Çomaşın içine konur üstüne susam, bal veya pekmez eklenerek yenir (69, 70, 71, 72, 78, 81).
Çıtlık tahanı tarifi: Çıtlık meyvesi tavada hafif ıslatılarak kavrulur. Kavrulduktan sonra sürtek taşına alınarak iyice ufalanır. Tahin kıvamına geldiğinde işleme son verilir. Sade ya da tercihen bal veya pekmezle tüketilir (70)

4.1.24 *Rhus coriaria* L.

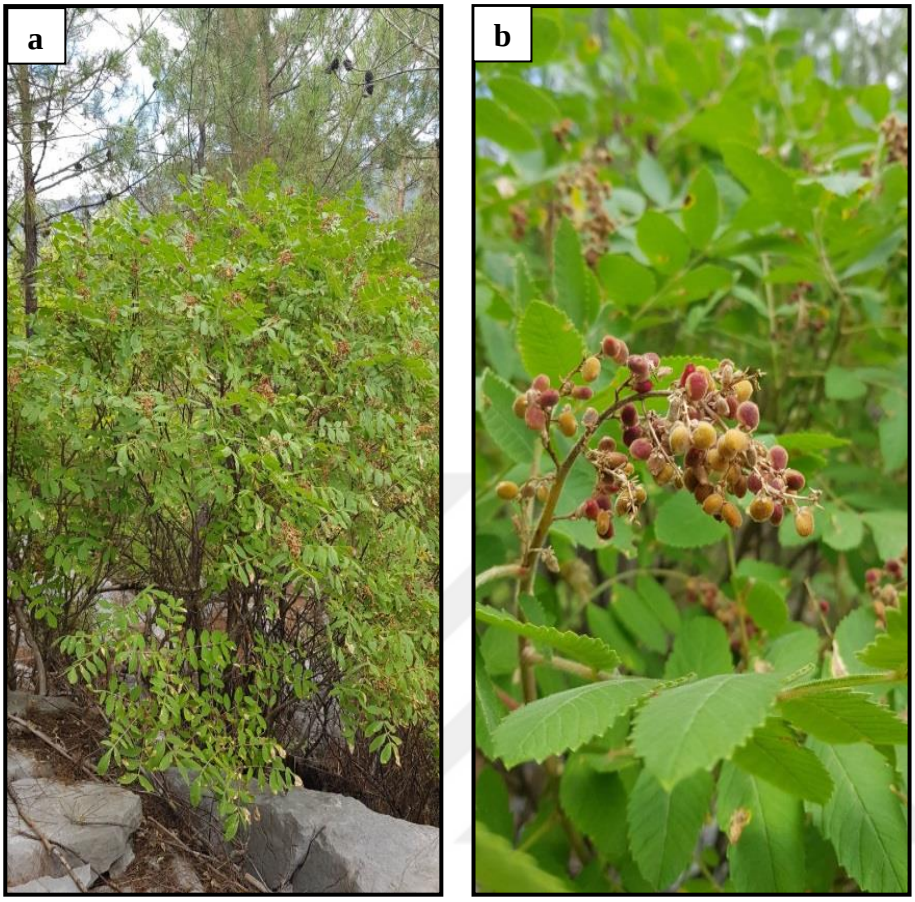

Şekil 4.28. *Rhus coriaria* L. **a)** genel görünüm**; b)** meyvesi

Yöresel İsimleri: Sumak, karaekşi (ekşisine) **Türkçe İsmi:** Sumak	**Lokaliteler:** 19, 43 **Kullanım kodu:** IA9, IIA1, VIA18 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, ticari

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvelerinden elde edilen ekşisi olarak yemek ve salatalarda kullanılır (30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 48, 50, 51,56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 80, 81, 113, 115, 117, 119, 121).

Kara ekşi tarifi: Sumak meyveleri suya atılarak 2 gün bekletilir, süzülüp meyveleri ayrıldıktan sonra kalan süzüntü kaynatılır. İstenen kıvama gelince ateşten alınır (36, 39, 40, 81).
b) Meyveli kısmı kurutularak tüccarlara satılır (48, 51).
c) Yapraklarından yapılan çay karın şişliğini giderir (36, 37, 115)

Ek Literatür Bilgisi:

Sumağın meyvesindeki kırmızı renkten sorumlu bileşik bir antosiyanin bileşiğinin hamilelikte ve emzirme döneminde kullanımına dikkat edilmesi gerektiği bildirilmiştir (Ünder ve Saltan 2019).

APIACEAE

4.1.25 *Ammi majus* L.

Şekil 4.29. *Ammi majus* L. araziden görünüm

Yöresel İsimleri: Cırnak, cırnık, keditırnağı **Türkçe İsmi:** Kürdanotu	**Lokaliteler:** 8 **Kullanım kodu:** IA2, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Gövdesi tazeyken dış kabuğu sıyrılarak çiğ olarak yenir (7, 9, 11, 12, 13, 16, 31, 63, 64, 82, 86, 94).
b) Toprak üstü kısımları hayvanlara yem olarak verilir (7, 9, 10, 11, 12, 18)

4.1.26. *Artedia squamata* L.

Şekil 4.30. *Artedia squamata* L. **a); b)** araziden görünüm

Yöresel İsimleri: Kedicıynağı, keditırnağı **Türkçe İsmi:** Karabenek	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Tazeyken toprak üstü kısımları çiğ tüketilir ya da salatası yapılır (60, 61, 62,).
b) Taze toprak üstü kısımlarının soğanla kavrularak yemeği yapılır. İsteğe göre üstüne yoğurt eklenerek de tüketilir (66, 67, 68, 70).
c) Taze toprak üstü kısımları böreklere katılır (78).

4.1.27 *Bunium ferulaceum* Sm.

Şekil 4.31. *Bunium feruleceum* Sm. **a)** genel görünüm**; b)** çiğ olarak yenilen yumrusu**; c)** porsukların topalak için açtığı çukur

Yöresel İsimleri: Topalak, topuk **Türkçe İsmi:** İncirop	**Lokaliteler:** 18, 24, 26 **Kullanım kodu:** IA2, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak altındaki yumrusu çiçeklenme öncesi kabuğu sıyrılıp yenir (31, 39, 44, 45, 47 , 48, 50, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 65, 94, 109).
b) Domuz ve porsuklar toprağı kazarak yumrusunu yer (39, 47).

4.1.28 *Daucus carota* L.

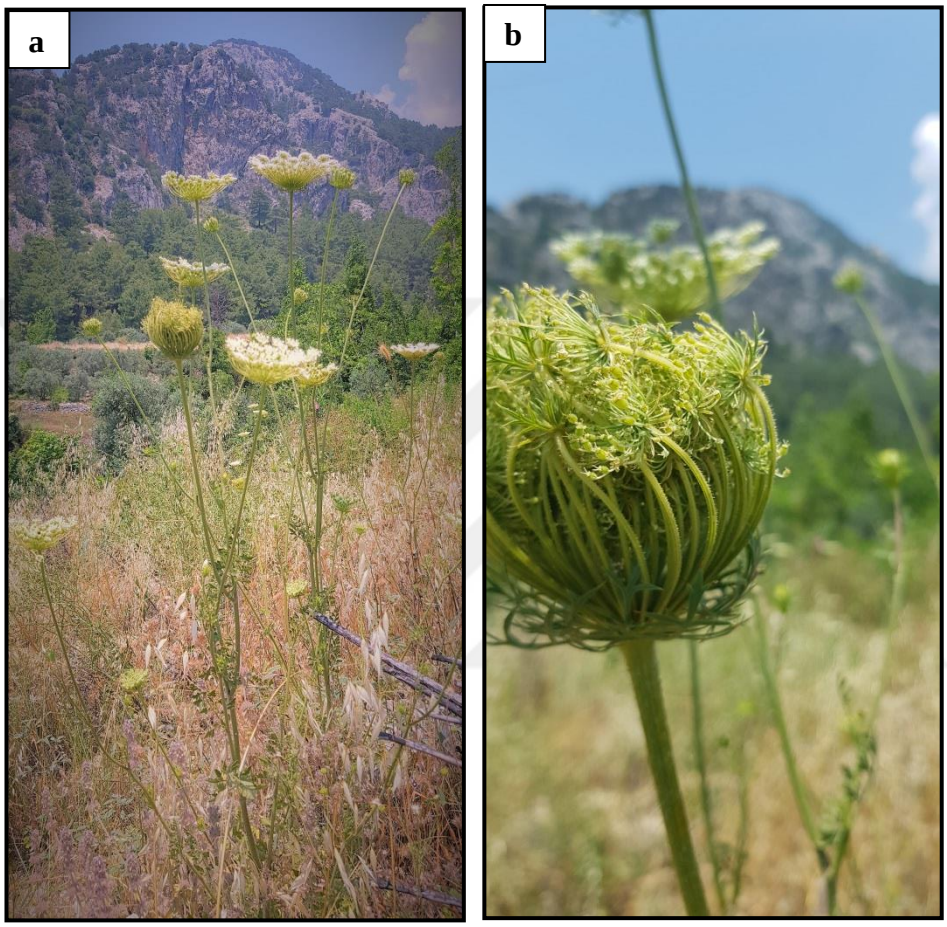

Şekil 4.32. *Daucus carota* L. **a)** genel görünüm **b)** kuruduğunda kürdan olarak kullanılan çiçek durumu

Yöresel İsimleri: Kürdanotu **Türkçe İsmi:** Yabanihavuç	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** VIA18 **Kullanım amacı:** Kürdan

Yöresel Kullanımları:

a) Kurumuş çiçek sapları kürdan olarak ağız temizliğinde kullanılır (31, 39, 47, 48, 50, 65, 94, 109).

4.1.29 *Echinophora tenuifolia* L. subsp. *sibthorpiana* (Guss.) Tutin

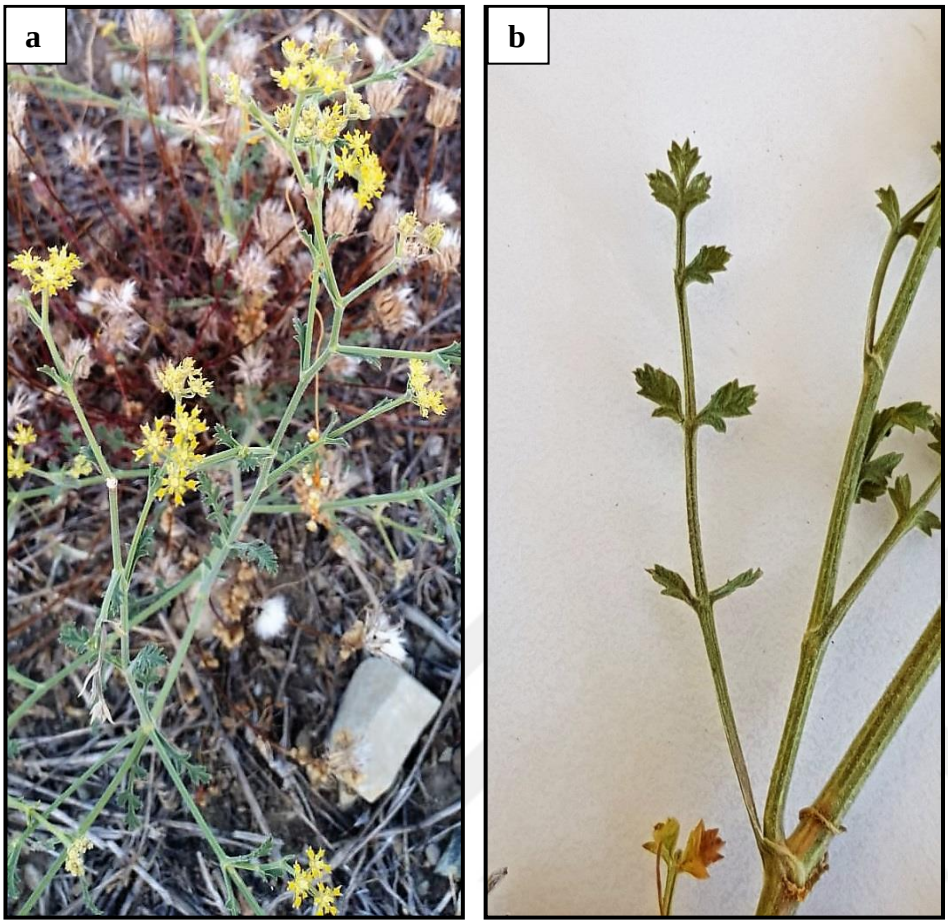

Şekil 4.33. *Echinophora tenuifolia* L. subsp. *sibthorpiana* (Guss.) Tutin **a)** genel görünüm **b)** tarhanada kullanılan yaprakları

Yöresel İsimleri: Çördükotu, tarhunotu, tarhanaotu **Türkçe İsmi:** Sarıçördük	**Lokaliteler:** 56 **Kullanım kodu:** IA8 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprakları kurutularak tarhanaya katılıyor (31, 65, 70, 71, 72, 109).
b) Yaprakları kurutularak yemeklere ve çorbalara (sütlü çorba) katılır (85, 86).

4.1.30 *Eryngium creticum* Lam.

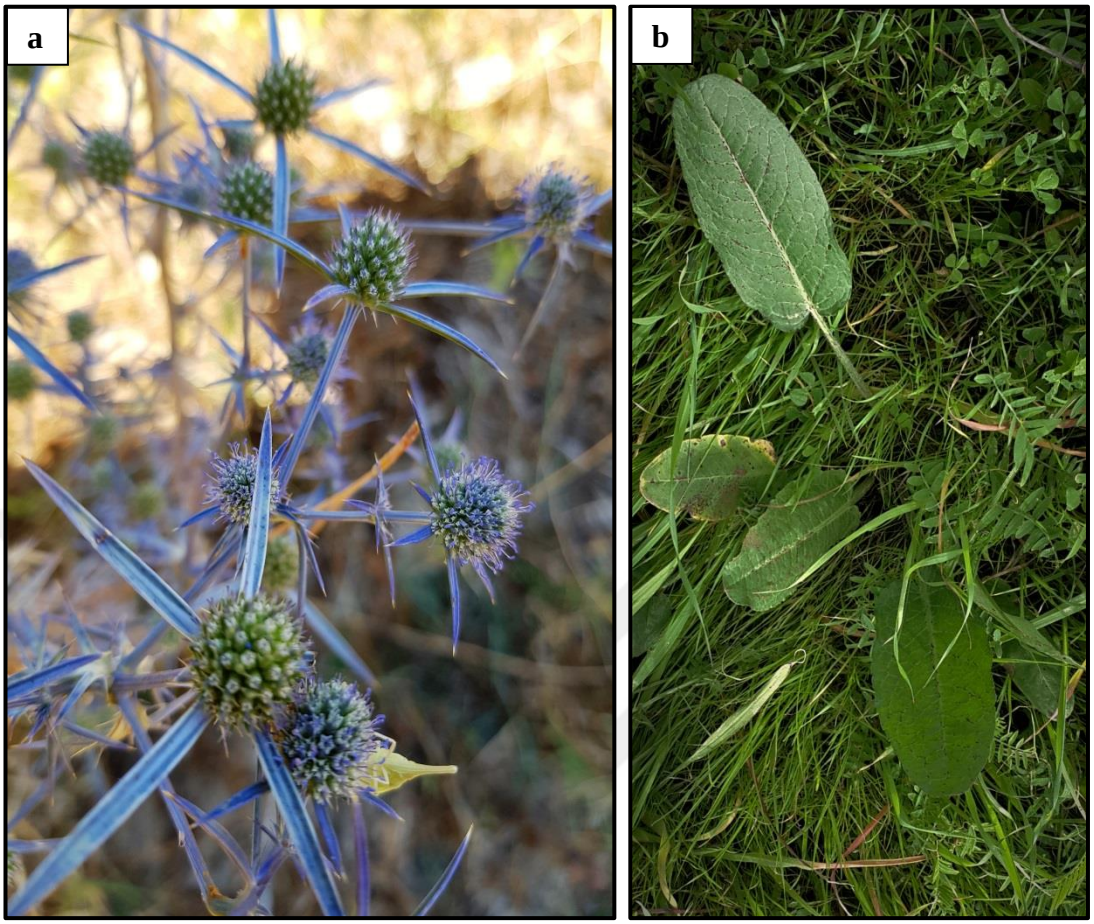

Şekil 4.34. *Eryngium creticum* Lam**. a)** genel görünüm **b)** yenilen taban yaprakları

Yöresel İsimleri: Devetabanı, nalçeken **Türkçe İsmi:** Gözdikeni	**Lokaliteler:** 49 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) İlk çıkan taban yaprakları çiğ olarak tüketilir yenir (9, 10, 11, 12, 16, 20, 22 94, 95, 124)
b) Taze yaprakları soğanla kavrularak yemeği yapılır (9, 10, 11, 12, 20, 22, 48, 50, 51)
c) Taban yapraklarının üzerine yoğurt eklenerek de tüketilir (30, 31).
d) Taban yaprakları kavrulup üzerine yumurta kırılır (30, 31).
e) Taban yaprakları karışık ot yemeğine katılır (31, 43, 44).

4.1.31 *Eryngium campestre* L. var. *virens* Link

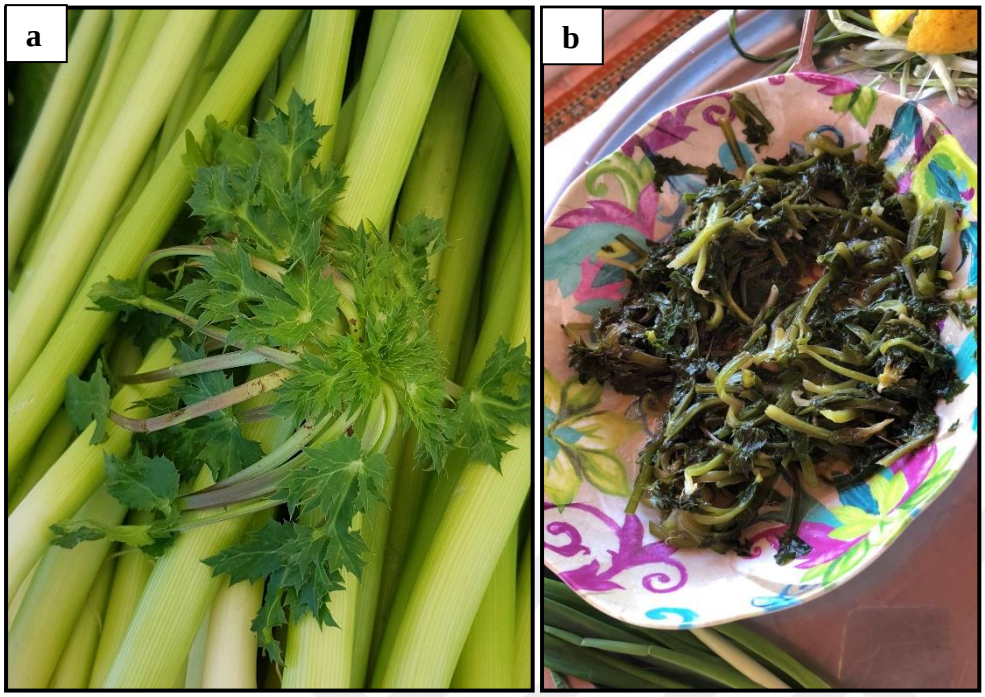

Şekil 4.35. *Eryngium campestre* L. var. *virens* Link **a)** yenilen taban yaprakları **b)** serikaça salatası

Yöresel İsimleri: katırtırnağı, serikaça (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Kırsenet	**Lokaliteler:** 6 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) İlk çıkan taban yaprakları çiğ olarak tüketilir. Salatası yapılır (9, 10, 11, 12, 16, 18, 20, 22, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 69, 70, 71, 72, 94, 95, 124).
b) Taze yaprakları soğanla kavrularak yemeği yapılır (9, 10, 11, 12, 20, 22, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
c) Karışık ot yemeğine katılır (18, 30, 31, 43, 44).
d) Taze yaprakları böreklere katılır (50, 69, 70, 71).

4.1.32 *Foeniculum vulgare* Mill.

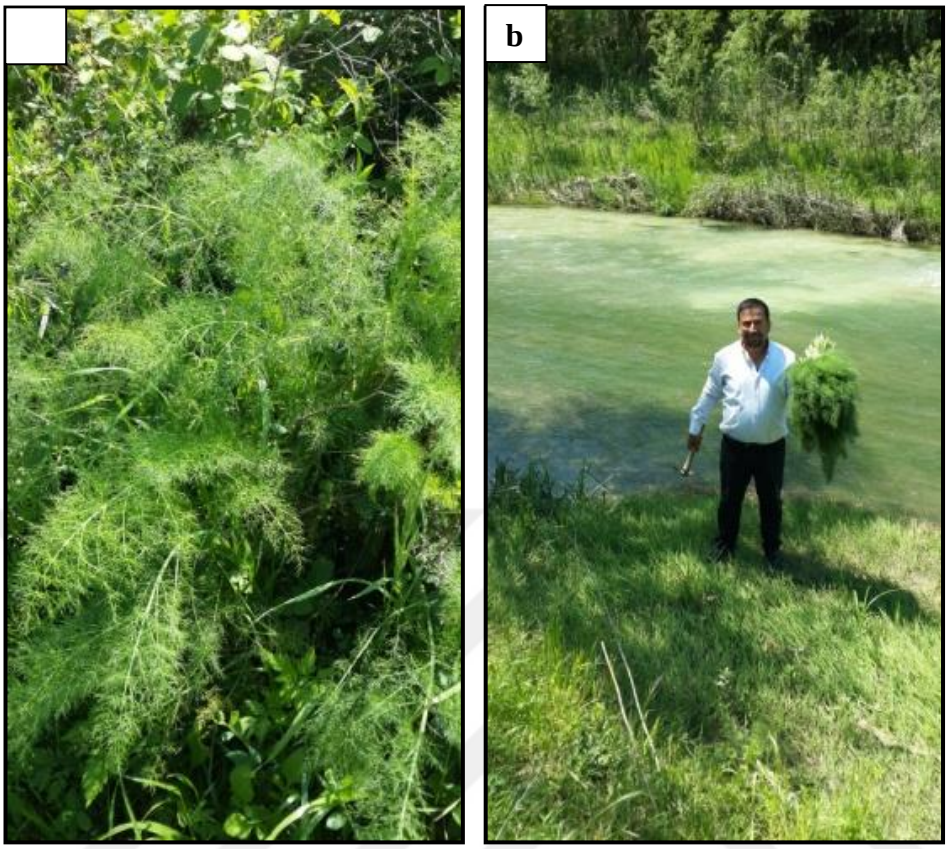

Şekil 4.36. *Foeniculum vulgare* Mill. **a)** genel görünüm**; b)** araziden toplama

Yöresel İsimleri: Meletura, leletura, malatura (Giritçe), marata (Giritçe), marasa (Giritçe), cızgala, malotu, musurman **Türkçe İsmi:** Rezene	**Lokaliteler:** 4, 5, 52 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IA8 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Kökleri kavrularak yemeği yapılır (18, 20, 22).
b) Yapraklarından taze salata yapılır. (18, 20, 22, 59, 60, 61, 62).
c) Toprak üstü kısmı ile böreği yapılır (18, 20, 22, 43, 59, 60, 61).
d) Toprak üstü kısımlarından etli yemeği yapılır (1, 11, 18 ,111, 113, 114, 115, 120).
e) Toprak üstü kısımlarından **e**tli yemeği yapılır. Davar eti tercih edilir. (2, 58, 59, 60, 61, 113).
f) Toprak üstü kısımlarından karışık ot yemeği ve sütlü karışık ot yemeği yapılır (24, 28, 31, 43, 44)- **(YT-4, YT- 5)**
g) Taze yaprakları kurutulup çorbalara (31), tarhanaya atılır (90) ve sarmaya katılır (31)
h) Taze yaprakları ile cacığı yapılır (31).
ı) Taze toprak üstü kısımları kavrularak yenir (11, 12).
i) Taze yaprakları kabak köftesine katılır (20, 22, 24, 25, 27, 28, 30, 31).
j) Taze yaprakları zeytinyağlı sarmaya katılır (31).

k) Taze yaprakları bakla, kabak, kuru fasulye ve aladiken yemeklerine aroma vermesi için katılır (114, 121).
l) Taze yapraklarının yumurtlaması yapılır (24, 25).
m) Toprak üstü kısımlarından bulgurlu yemeği yapılır (27)- **(YT-1).**
n) Taze yapraklarından meletura köftesi yapılır (24, 28, 31,) - **(YT-2).**
o) Toprak üstü kısımlarından Giritlilere ait olan tavuklu marasa yemeği yapılır (2, 6, 114)- **(YT-3).**

4.1.33 *Glaucosciadum cordifolium* (Boiss.) B.L.Burtt & P.H.Davis

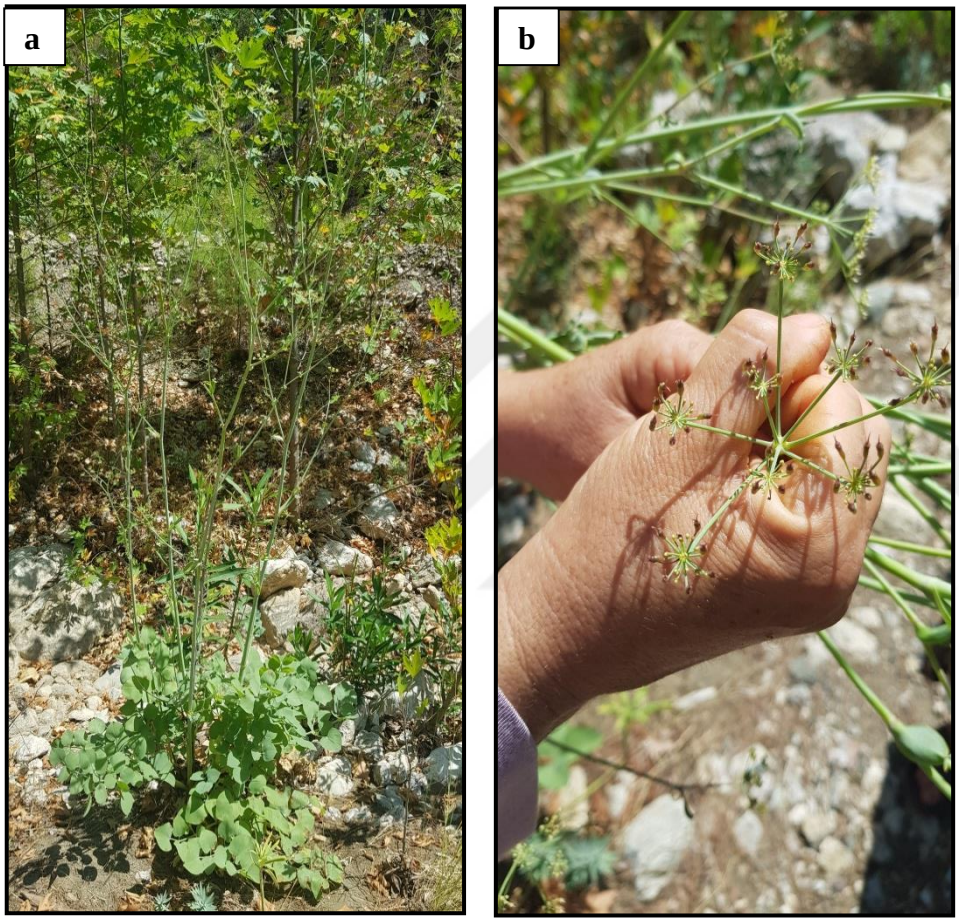

Şekil 4.37. *Glaucosciadum cordifolium* (Boiss.) B.L.Burtt & P.H.Davis **a)** genel görünüm; **b)** baharat olarak kullanılan meyvesi

Yöresel İsimleri: Kimyonotu **Türkçe İsmi:** Sakarotu	**Lokaliteler:** 36, 41, 43 **Kullanım kodu:** IA8 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri kurutularak baharat olarak yemeklerde kullanılır (66, 67, 68).

4.1.34. *Apium nodiflorum* (L.) Lag.

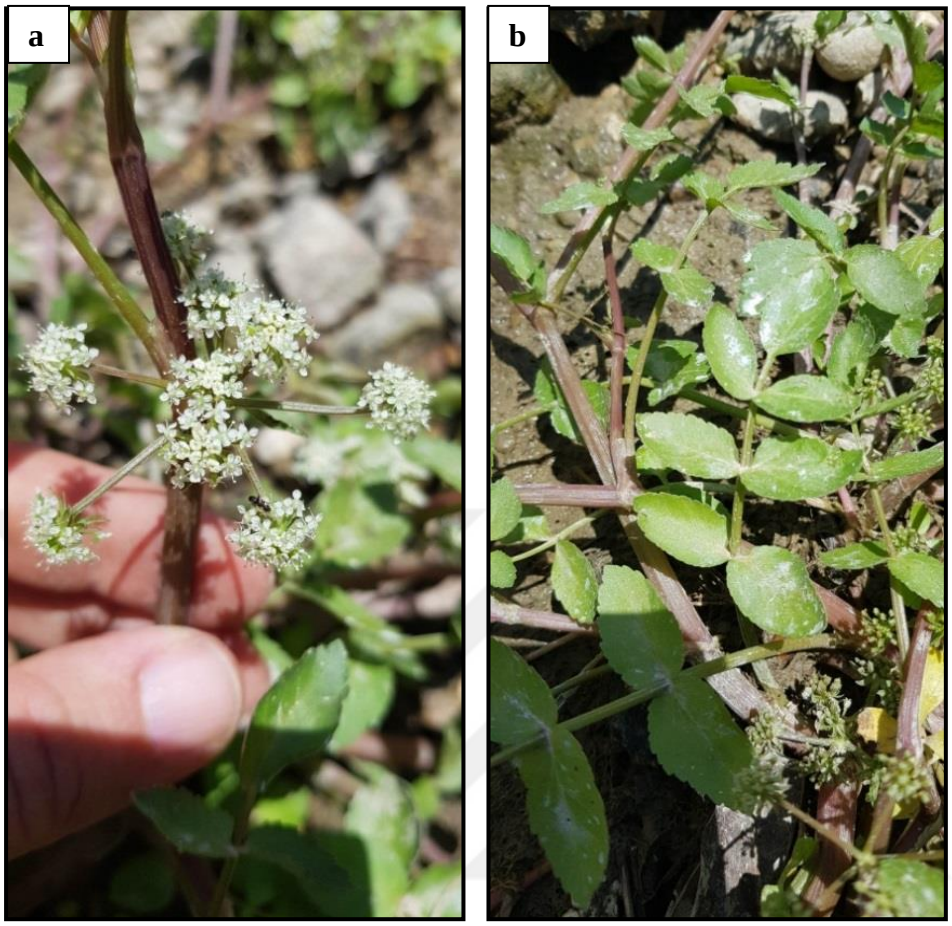

Şekil 4.38. *Apium nodiflorum* (L.) Lag. **a)** çiçek**; b)** yaprak

Yöresel İsimleri: Kazırak, kazırayık, kazıyak **Türkçe İsmi:** Bendik	**Lokaliteler:** 8,31 **Kullanım kodu:** IA1, IA2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları çiğ ve salata olarak tüketilir (9, 16, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 44, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 94).
b) Toprak üstü kısımları soğanla kavrulur yenir (36, 38, 39, 40, 41, 43).
c) Toprak üstü kısımlarının bulgurlu yemeği (59, 61).
d) Toprak üstü kısımları çomaşa katılır (32, 33, 35, 44, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
e) Toprak üstü kısımlarının yoğurtlaması yapılır (30, 31, 32, 33, 35, 44). Önce börtlenir (haşlanır) sonra yoğurtlanır (24, 25, 28).
f) Toprak üstü kısımları kıyılarak böreklere katılır (43, 45).

4.1.38 *Smyrnium connatum* Boiss. & Kotschy

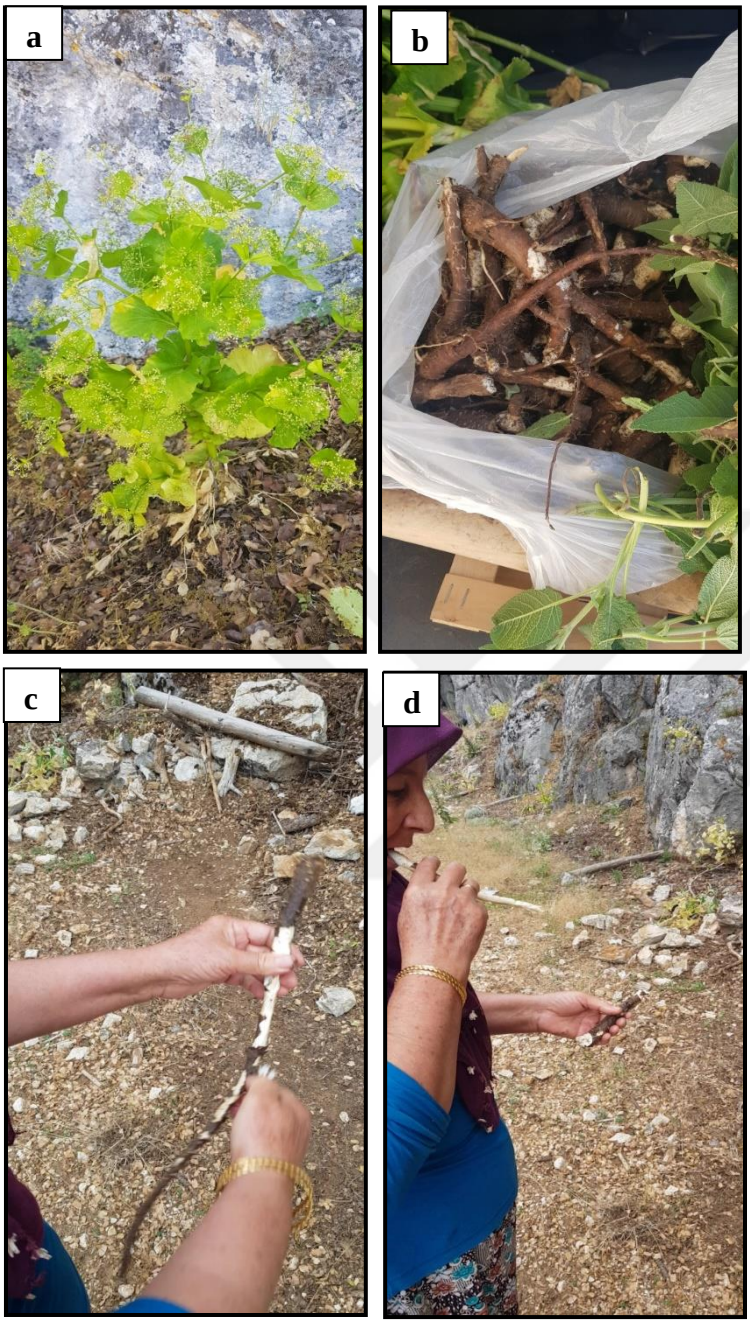

Şekil 4.42. *Smyrnium connatum* Boiss. & Kotschy **a)** genel görünüm**; b)** toplanan yumrular **c)** yumrunun sıyrılması**; d)** yumrunun yenmesi

Yöresel İsimleri: Baldıran **Türkçe İsmi:** Yabani kereviz	**Lokaliteler:** 43 **Kullanım kodu:** IA3 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak altı yumrusu çiğ olarak veya haşlanarak yenir (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72).

4.1.35 *Laser trilobum* (L.) Borkh.

Şekil 4.39. *Laser trilobum* (L.) Borkh**. a)** genel görünüm**; b)** baharat olarak kullanıma hazır meyveleri

Yöresel İsimleri: Kimyonotu **Türkçe İsmi:** Kefekimyonu	**Lokaliteler:** 36 **Kullanım kodu:** IA8, IIA1 **Kullanım amacı:** Baharat, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri kurutularak baharat olarak yemeklerde kullanılır (20, 59, 60, 61, 70, 71, 109).
b) Meyvesi ezilerek baharat olarak et yemeklerinde kullanılır (57, 58, 59, 60, 61, 62).
c) 1-2 adet gilik (meyve) çiğnemek karın ağrısnı giderir (36, 40).

d) Meyvesinin çayı bebeklerde gaz sancısını giderir (94, 96).

4.1.36 *Oenanthe pimpinelloides* L.

Şekil 4.40. *Oenanthe pimpinelloides* L. çiçek

Yöresel İsimleri: Kazırak, kazırayık, kazıyak **Türkçe İsmi:** Delimaydonoz	**Lokaliteler:** 14 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) İlk çıkan taban yaprakları çiğ olarak tüketilir yenir (9, 16, 94, 95, 124).

4.1.37 *Scandix pecten-veneris* L.

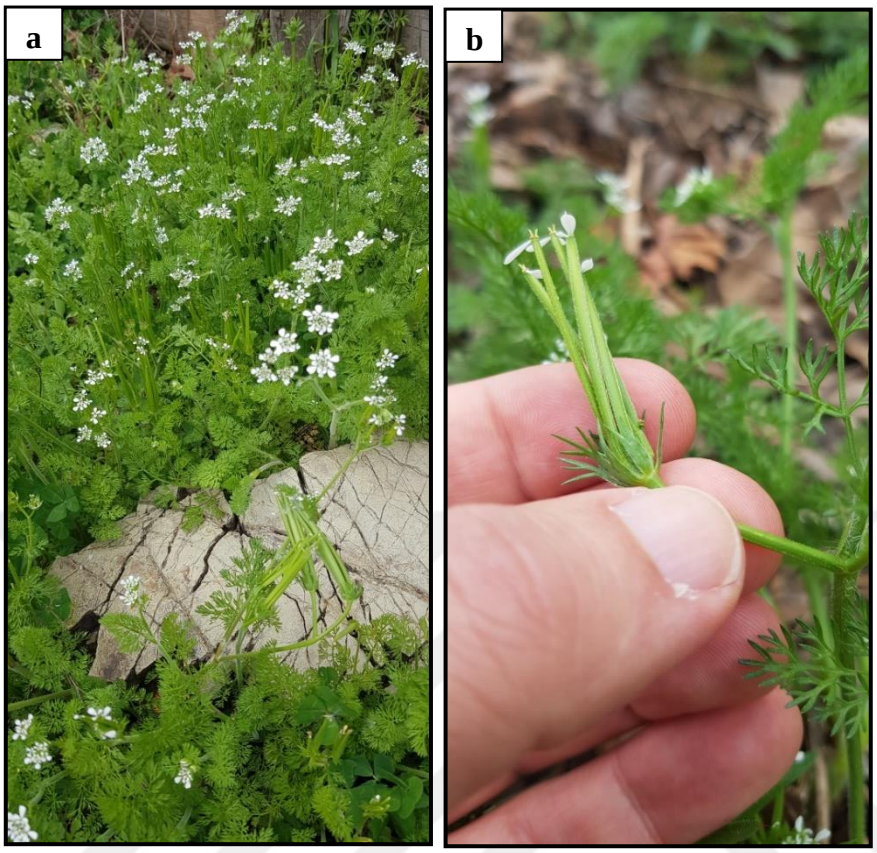

Şekil 4.41. *Scandix pecten-veneris* L. **a)** genel görünüm**; b)** meyvesi

Yöresel İsimleri: İğnelik, kertikotu, alibeyotu **Türkçe İsmi:** Zühretarağı	**Lokaliteler:** 3**,** 6, 17,18, 20, 48 **Kullanım kodu:** IA1, IA2,VIA16, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, çocuk oyuncağı, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları haşlanarak yemeği yapılır (18, 36, 39, 47, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 123).
b) Meyvelerinden saat yapılırdı (9, 122).
c) Toprak üstü kısımları haşlanarak bulgurlu yemeği yapılır (57, 58, 59, 60, 61).
d) Taze yaprakları kavrulup yemeği yapılır (9).
e) Taze yaprakları kavrulup yumurtlaması yapılır (60, 61).
f) Toprak üstü kısımları kokar ot ve iğnelik birlikte yemeği yapılır (57, 60, 61).
g) Taze yaprakları çiğ yenir veya yoğurtlaması yapılır (22, 58)
h) Toprak üstü kısımları hayvanlara yem olarak verilir (36, 38, 39).
ı) Toprak üstü kısımları karışık ot yemeklerine katılır (43, 44, 45).

4.1.39 *Tordylium apulum* L.

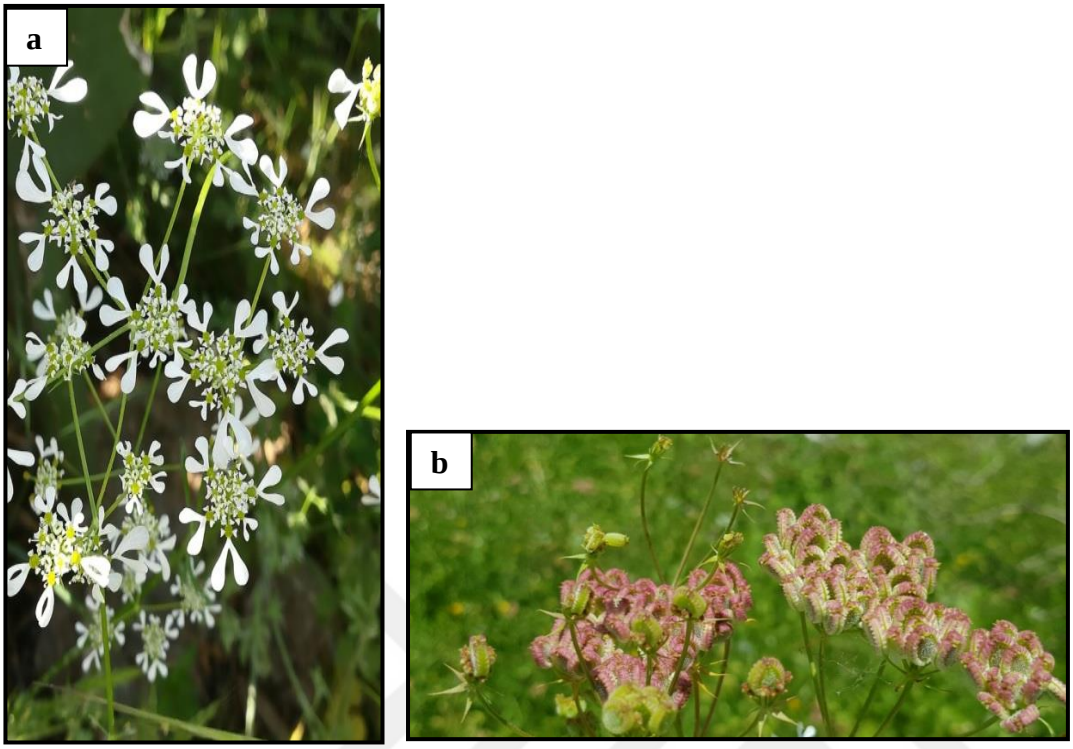

Şekil 4.43. *Tordylium apulum* L. **a)** çiçek; **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Kokulu ot, kokarot, toklukulağı, mirolata (giritçe) **Türkçe İsmi:** Kafkalida	**Lokaliteler:** 5, 7,8, 41, 44, 45, 46, 48 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IIA1, VIA16 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, çocuk oyunu

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımlarının Labada (*Rumex crispus)* ile pirinçli veya bulgurlu yemeği yapılır (7, 11, 12, 18, 20, 22, 32, 33, 35).
b) Taze yaprakları çiğ olarak peynirle yufkanın arasına konur dürüm şeklinde yenir (7, 11, 12, 20, 21, 22, 32, 33, 35).
c) Taze yapraklarının yenilmesi mide rahatsızlıklarına iyi gelir (7).
d) Eskiden meyvelerinin ortasından ip geçirilip kolye, bilezik yapılırdı (31).
e) Toprak üstü kısımları haşlanıp, kavrularak yemeği yapılır (2, 3, 9, 50).
f) Taze toprak üstü kısımları böreklere katılır (2, 3, 43, 45, 50, 58, 59, 60, 61, 62).
g) Taze toprak üstü kısımları karışık ot yemeklerine katılır (2, 3, 30, 31, 36, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62)- **(YT-5)-(YT-6).**
h) Taze toprak üstü kısımları, gelineli ve iğnelikle birlikte pişirilerek karışık ot yemeği yapılır (9, 31).
ı) Taze yapraklarından yoğurtlaması yapılır (36, 37, 38, 39, 40).
i) Taze toprak üstü kısımları soğanla kavrulur sütle beraber pişirilir (82).

4.1.40 *Torilis leptophylla* (L.) Rchb. f.

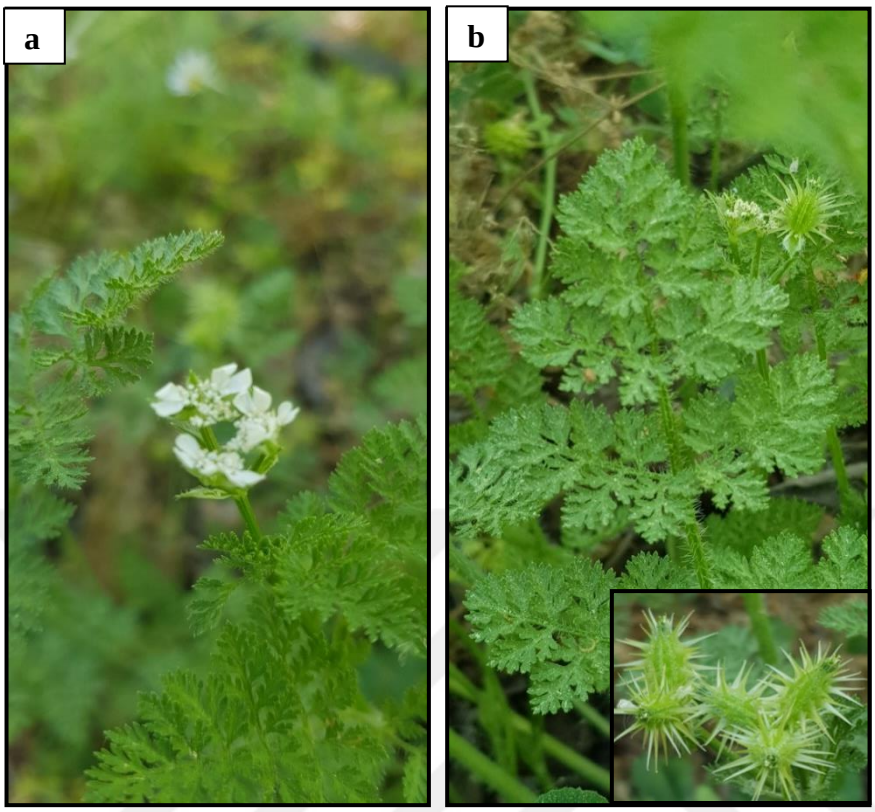

Şekil 4.44. *Torilis leptophylla* (L.) Rchb. f. **a)** çiçek; **b)** yaprak ve meyve

Yöresel İsimleri: Kokuluot **Türkçe İsmi:** İncedercikotu	**Lokaliteler:** 17 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları yemeklere haşlanarak veya kavruklanarak yemeklere katılır (7, 11, 66, 67, 70).

4.1.41 *Visnaga daucoides* Gaertn.

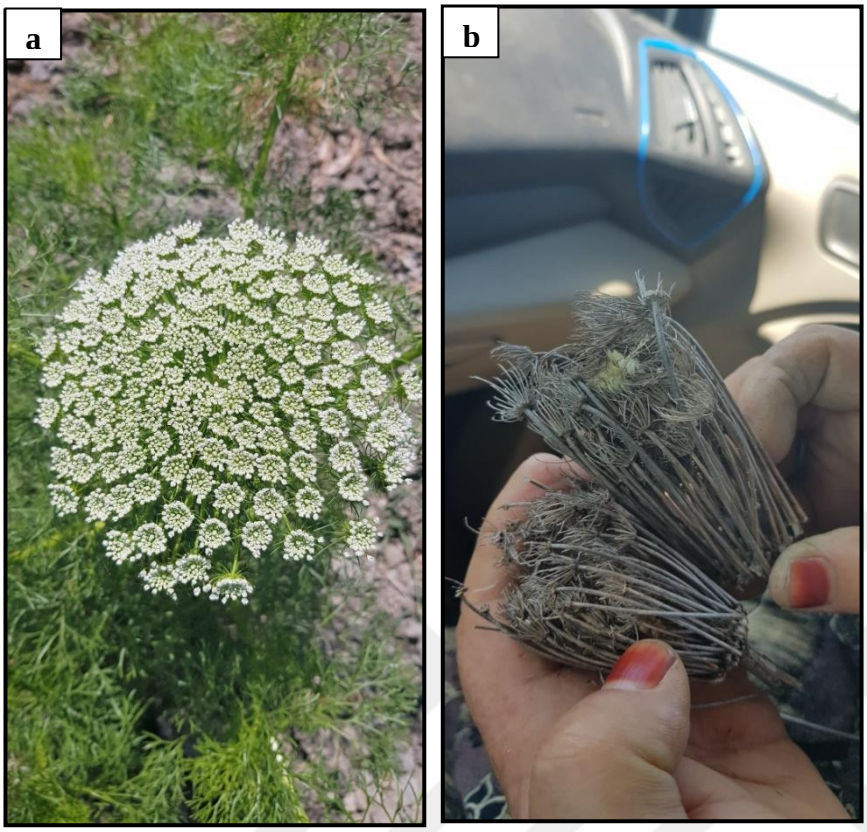

Şekil 4.45. *Visnaga daucoides* Gaertn. **a)** çiçek; **b)** kürdan olarak kullanılan kısmı

Yöresel İsimleri: Hilalotu, Hilal **Türkçe İsmi:** Hıltan	**Lokaliteler:** 8 **Kullanım kodu:** VIA18, IA2 **Kullanım amacı:** Kürdan, gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Kurumuş çiçek sapları kürdan olarak kullanılır (7, 9, 11, 16, 66, 67, 70).
b) Gövdesi tazeyken dış kabuğu soyulur ve yenir (9, 10, 16).

APOCYNACEAE

4.1.42 *Nerium oleander* L.

Şekil 4.46. *Nerium oleander* L. **a)** genel görünüm; **b)** zakkumdan yapılmış orak sapı; **c)** süs bitkisi

Yöresel İsimleri: Ağu, zakkum **Türkçe İsmi:** Zakkum	**Lokaliteler:** 15, 29 **Kullanım kodu:** IIA1, VA8, VIA8, VIIA4, VIIA9 **Kullanım amacı:** Tıbbi, el sanatları, nazar, süs bitkisi, zehirli, mevsimsel işaret

Yöresel Kullanımları:

a) Zakkumun gövdesi kırılır, soyulan dış kabuğunun iç tarafı akrep sokulan yere uygulanır. 1 gün sarılı kalır. Yarım saatte etkisini gösterir (30, 31 64).
b) Orak sapı zakkum gövdesinden yapılır (39, 48).
c) "Zakkumlar (Ağular) çiçek açtığında kızlar kocaya kaçar" (48).
Anlamı: Zakkumların çiçek açması havaların ısınmasını işaret ettiğinden, düğünlerin başlama zamanı ifade edilmektedir.
d) Gövdesinin dış kabuğu sıyrılır içindeki sulu gövdesi akrep sokan yere sürülür (48).
e) Çapa sapı zakkum gövdesinden yapılır (63, 81, 82).
f) Zakkumun gövdesinden tüfek yapılır (47).
g) Ekine nazar değmesin diye çevresine zakkum ekilir (89, 90).
h) Gövde ve yaprağı suda yarım saat kaynatılıp, yakmayacak sıcaklığa gelince uyuz olan bölgeye sürülür (86, 84).
ı) Yaprakları hayvanları zehirler (39, 47, 92, 93), 2 yaprağı ineği öldürür (81).
i) Zakkum dallarından ev yapılırdı (102, 103).
j) Süs bitkisi olarak evlerin çevresine dikilir (9, 11, 12).

Ek Literatür Bilgisi:

Bütün bitki zehirli olduğu rapor edilmiştir. Mide ve barsak bozuklukları, solunum güçlüğü ve nabız yavaşlaması gibi belirtiler ile ortaya çıkar. Kalp yetmezliği ölüme sebep olur. Bir gram kuru yaprak insanlarda tehlikeli zehirlenmeler yapar. Zehirlilik kurutma ve kaynama ile ortadan kalkmaz. Dal ve yaprakların suya konulması sonucu etkili maddeler suya da geçer ve bu suyun içilmesi zehirlenmelere sebep olur. Bu bitkiyi yiyerek ölmüş olan hayvanların etleri de zehirli olduğu belirtilmiştir (Baytop 1999; Cooper ve Johnson 1988).

ARACEAE

4.1.43 *Arum dioscoridis* Sm.

Şekil 4.47. *Arum dioscoridis* Sm. **a)** genel görünüm; **b)** çocuk oyunu (Meyveli baş kısmının fırlatılması)

Yöresel İsimleri: Ağu, kabartlan, kabargıç, burçalak, yılanburçalağı **Türkçe İsmi:** Tirşikpancarı	**Lokaliteler:** 48 **Kullanım kodu:** IIA1, VIA16, VIA6, IVA **Kullanım amacı:** Tıbbi, çocuk oyunu, Nazar, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Ağunun kızaran meyveleri basura karşı her sabah aç karnına 1 adet yutulur (9, 10, 11, 12, 39, 47, 95, 122).

b) Ağu meyveli zamanda sökülür. Meyve aşağıda kalacak şekilde tutulur. Meyveye yakın kısım ayak tabanına vurularak meyveli baş kısmı fırlatılır. En uzağa gönderen kazanır (94, 95).

c) Yaprakları ağrı giderici olarak ayakaltına sarılır (94, 95)

d) Ağunun kızaran meyveleri tırnak mantarı için yutulur (66)

e) Mahsule nazar değmemesi için tarlaya dikilirdi (63, 64).

f) Diz ve romatizma ağrılarına karşı kabartlan yaprakları dövülüp sarılıyor. 1 gece bekletiliyor (80, 81).

g) Kızaran meyveleri çiğ olarak hap gibi yutulursa mide rahatsızlıklarına iyi gelir (82, 83).
h) Bütün bitkiyi domuzlar çok sever (47, 123).
ı) Kökü kurutulup sürtülerek ufalanıyor. Tırnak ucu kadar miktarı her sabah yutulursa basura iyi gelir (110).

Ek Literatür Bilgisi:

Arum türlerinin taze yaprak, meyva ve yumruları insanlar ve hayvanlar için tehlikeli ve zehirli olduğu belirtilmiştir. Zehirlenmeler ölüm ile sonuçlanabilir. Taze bitkiyi yiyenlerde ağız ve boğazda yanma hissi, dil şişmesi, mide ağrıları, kusma, ishal, gözbebeği genişlemesi ve kalp atışlarında düzensizlikler görüldüğü belirtilmiştir (Baytop 1999).

ARALIACEAE

4.1.44 *Hedera helix* L.

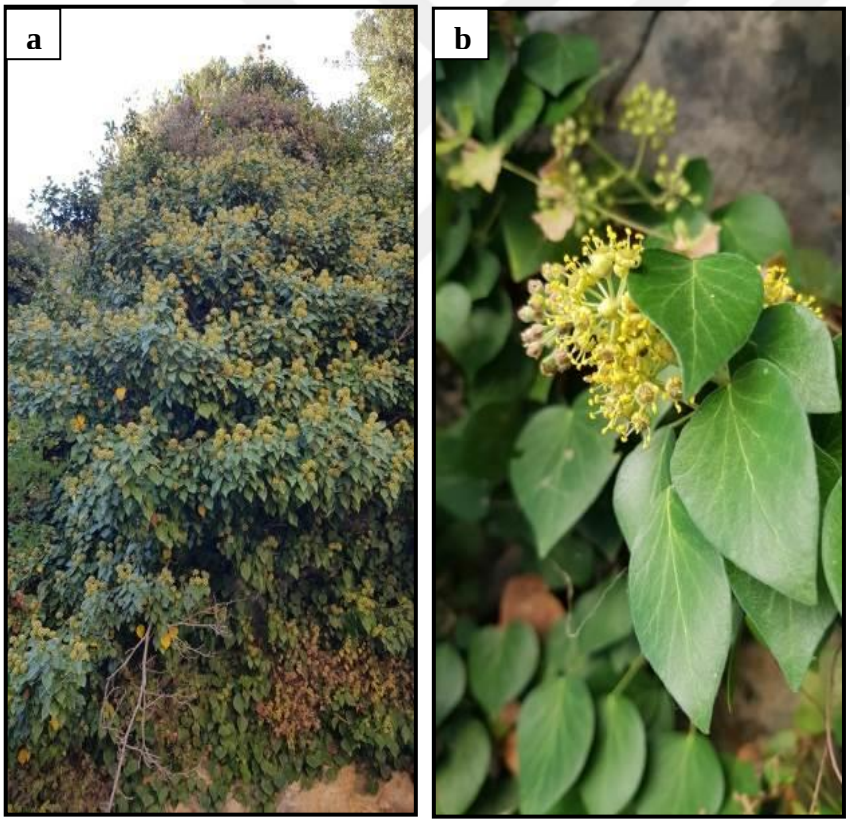

Şekil 4.48. *Hedera helix* L. **a)** genel görünüm**; b)** çiçek

Yöresel İsimleri: Sarmaşık **Türkçe İsmi:** Duvarsarmaşığı	**Lokaliteler:** 1 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Arı bitkisidir (37, 39, 109).

Ek Literatür Bilgisi:

Yapraklar ve meyveler zehirlidir. Sindirim sistemi bozuklukları ve kanlı ishal yapar. Yanlışlıkla meyvelerini yiyen çocuklarda ölüm ile sonuçlanan zehirlenıneler görüldüğü bildirilmiştir. Hayvanlarda daha kötü zehirlenmelerin etkisi daha fazladır (Baytop 1999; Cooper ve Johnson 1988).

ASPARAGACEAE

4.1.45 *Asparagus acutifolius* L.

Şekil 4.49. *Asparagus acutifolius* L. yenen genç sürgünleri

Yöresel İsimleri: Sarmaşık, bertik otu, asfarac (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Tilkişen	**Lokaliteler:** 3, 5, 6, 7,32 **Kullanım kodu:** IA2 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Sürgünlerinin taze uçları suda haşlanarak acılığı giderilir daha sonra kavrularak üstüne yumurta kırılarak yenir (1, 2, 3).
b) Sürgünlerinin taze uçları haşlanır, üstüne zeytinyağı limon ilave edilerek salata olarak tüketilir (2).
c) Sürgünlerinin taze uçlarının haşlama suyu 1 çay bardağı şifa niyetine içilir (2).
d) Yapraklar dövülüp hamur ve kül ile karıştırıldıktan sonra kırık-çıkık-burkulma olan bölgeye yakı olarak uygulanır (7, 20, 22, 27, 50)- **(Reç.14)**
e) Bertik otu yaprakları dövülür içine tarhana veya kepek karıştırılır kırık-çıkık-burkulma olan bölgeye yakı olarak uygulanır (9, 50)- **(Reç.15)**

Ek Literatür Bilgisi:

Yaprak ve meyvelerinden elde edilen etanol ve sulu ekstraktlarının sitotoksik etki gösterdiği belirtilmiştir (Kaska vd. 2018).

4.1.46 *Muscarimia muscari* (L.) Losinsk. (Endemik)

Şekil 4.50. *Muscarimia muscari* (L.) Losinsk. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Sümbül **Türkçe İsmi:** Müşkürüm	**Lokaliteler:** 33 **Kullanım kodu:** IIA1, VIIA5, VIA8 **Kullanım amacı:** Koku, tıbbi, süs bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Tomurcukları yenirse sıçak hastalığına (boğaza kaçan sineğin kurt bırakması) karşı korur (50, 63).
b) Çok güzel kokar (36, 39, 65, 53).
c) Süs bitkisi olarak evlerin önüne saksıya dikilir (30, 31).

4.1.47 *Ruscus aculeatus* L.

Şekil 4.51. *Ruscus aculeatus* L. meyve ve filloklad gövde

Yöresel İsimleri: Öküzgübeği, fındıkçık, ebemgırtlağı, tavşanüzümü, danagöbeği **Türkçe İsmi:** Tavşanmemesi	**Lokaliteler:** 55 **Kullanım kodu:** IA4 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri yenir (36, 39).

Ek Literatür Bilgisi:

Ruscus aculeatus etanollü ekstresinin toksik ya da subtoksik dozlardaki uygulamalarının, solunum fonksiyonlarını etkilediği gözlenmiş ve hayvanlarda solunum yetmezliğine bağlı ölümler görülmüştür. Kronik toksisiteye ait bir kayıt bulunamamıştır. (Demirezer vd. 2017a)

ASTERACEAE

4.1.48 *Achillea kotschyi* subsp. *kotschyi* Boiss.

Şekil 4.52. *Achillea kotschyi* subsp. *kotschyi* Boiss. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Ayvadana, ayvadene **Türkçe İsmi:** Ayvadana	**Lokaliteler:** 37, 38 **Kullanım kodu:** IIA1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Soğuk algınlığına karşı çiçeğinin çayı içiliyor (65, 96, 97, 109).
b) Soğuklamaya karşı toprak üstü kısımları yakıya katılır (94, 95).

4.1.49 *Anthemis chia* L.

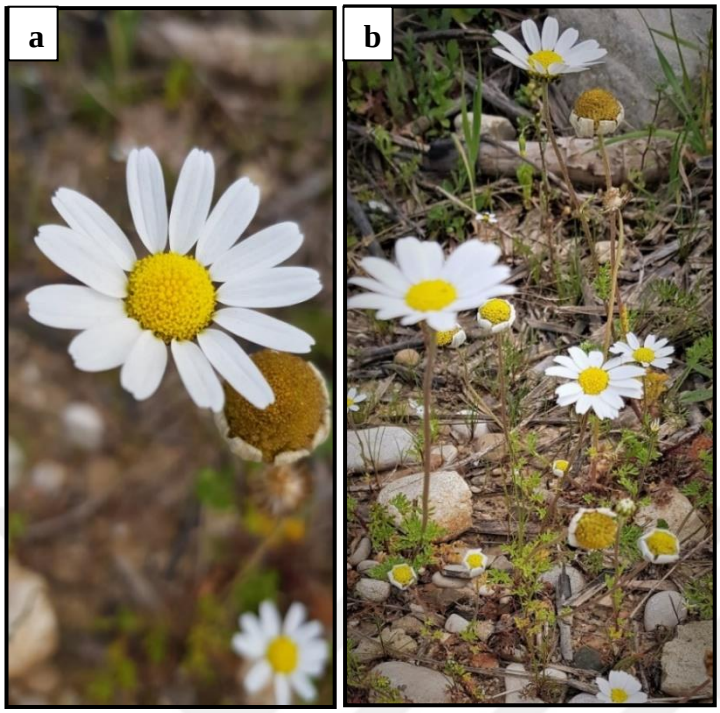

Şekil 4.53. *Anthemis chia* L. **a)** çiçek ; **b)** genel görünüm

Yöresel İsimleri: Papatya **Türkçe İsmi:** Gargaçiçeği	**Lokaliteler:** 10 **Kullanım kodu:** IIA1, VIA18 **Kullanım amacı:** Tıbbi, yararlı (Kozmetik)

Yöresel Kullanımları:

a) Hazımsızlığa karşı çiçeğinin çayı içiliyor (9, 12, 16).
b) 15-20 adet papatyanın toprak üstü kısmı 1 L su içerisine eklenir. 10-15 dakika kaynatıldıktan sonra süzülerek soğumaya bırakılır, saçlara sürülüp bekletildiğinde saçları sarartır (7).

4.1.50 *Artemisia arborescens* L.

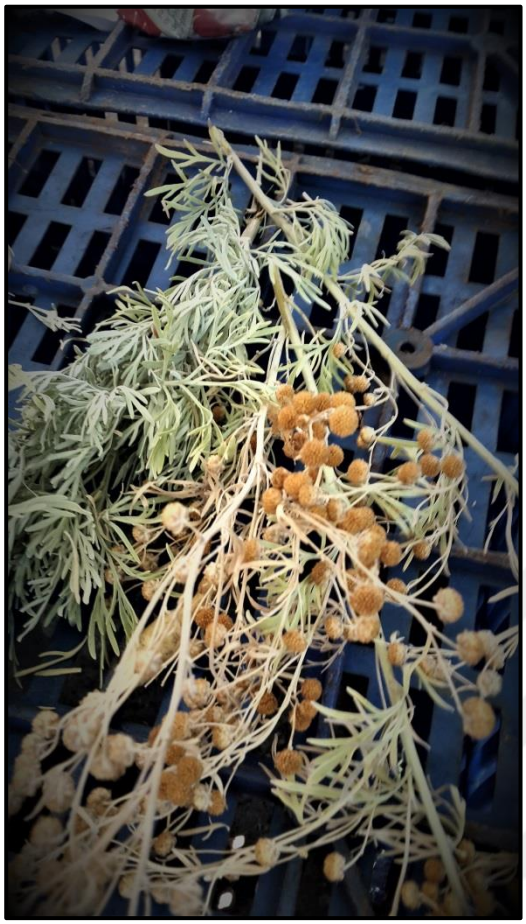

Şekil 4.54. *Artemisia arborescens* L. çiçek ve yapraklı görünüm

Yöresel İsimleri: Acıyavşan, ebisya (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Acıpelin	**Lokaliteler:** 4 **Kullanım kodu:** IIA1, IA7 **Kullanım amacı:** Tıbbi, gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Soğuk algınlığına toprak üstü organlarının çayı soğuklamaya karşı içiliyor (24, 25).
b) Tohumu suyla yutulur mide rahatsızlıklarına iyi gelir (11, 12)- **(Reç.16)**
c) Yaprağından yakı yapılır (11, 12, 24)- **(Reç.17)**
d) Toprak üstü ezilerek hamurlu yakı yapılır. Bu yakı karın ağrısı ve bayanlarda adet ağrısına iyi gelir (31).
e) Yaprağından demleme çayı içilir (24).

4.1.51 *Bellis annua* L.

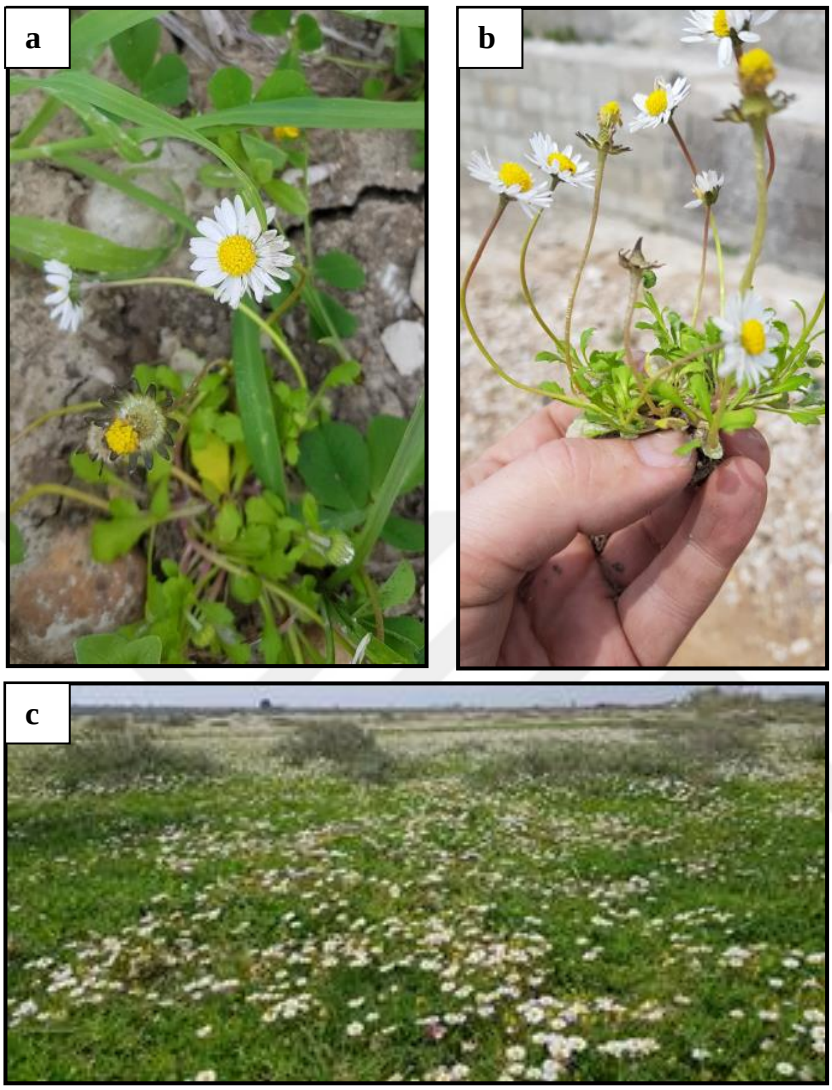

Şekil 4.55. *Bellis annua* L. **a)** çiçek; **b)** toprak üstü; **c)** araziden görüntü

Yöresel İsimleri: Minik papatya **Türkçe İsmi:** Akbubeçlik	**Lokaliteler:** 9 **Kullanım kodu:** IA7 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Kurutulmuş çiçekli kısımlarının çayı yapılarak içilir (9, 10, 16).
b) Yapraklarını hayvanlar yer (9, 16).

4.1.52 *Bellis perennis* L.

Şekil 4.56. *Bellis perennis* L. araziden görüntü

Yöresel İsimleri: Yoğurtçuk **Türkçe İsmi:** Koyungözü	**Lokaliteler:** 17 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprakları karışık ot yemeğine katılır (39, 40, 42, 59, 61, 70, 72).
b) Taze yaprakları çomaşlamaya katılır (59, 61, 69, 70, 71, 72).

4.1.53 *Carduus nutans* s.l.

Şekil 4.57. *Carduus nutans* s.l. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Mor diken, eşek dikeni, könger dikeni, devedikeni **Türkçe İsmi:** Eşekdikeni	**Lokaliteler:** 49 **Kullanım kodu:** IA2, IA6 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Mor dikenin çiçek tablası aynı enginar gibi yeniyor (122, 123).
b) Gövdesi dış kabukları sıyrılarak yenir (24, 25, 48).

4.1.54 *Chondrilla juncea* L.

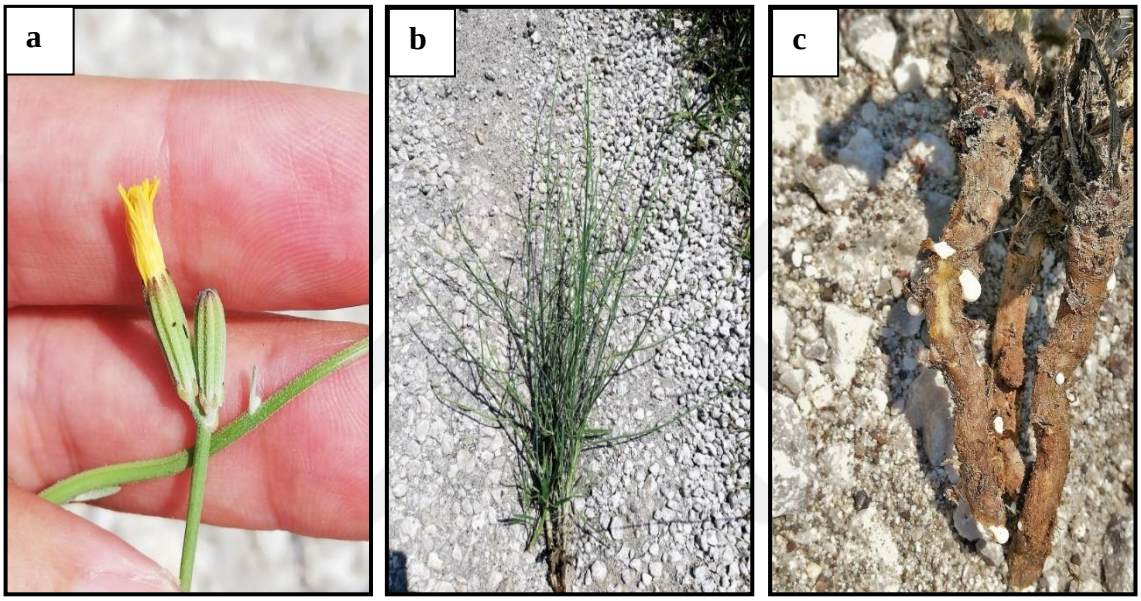

Şekil 4.58. *Chondrilla juncea* L. **a)** çiçekli görünüm; **b)** genel görünüm; **c)** sakız (kökünün akması)

Yöresel İsimleri: Sakızotu, sütlü ot, sütlü hakık, kekliotu, kağnak **Türkçe İsmi:** Karakavuk	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IA9, IA1, 1A2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Kökleri çıkartılarak bir taşa yaslanır, köklerinden çıkan akması sakız olarak gevilir (çiğnenir) (66, 67, 68).
b) Toprak üstü kısımları karışık ot yemeklerine katılır (43, 44, 45).
c) Taze toprak üstü kısımları önce haşlanır daha sonra soğanla kavrularak yenir (43, 44, 50).

4.1.55 *Cichorium intybus* L.

Şekil 4.59. *Cichorium intybus* L. **a)** çiçek; **b)** yenilen taban yapraklar; **c)** sakız (kökünün akması); **d)** radiko salatası

Yöresel İsimleri: Güneyik, sütlü ot, radika, radiko (Giritçe), kağnak **Türkçe İsmi:** Hindiba	**Lokaliteler:** 1, 3, 5,7, 41 **Kullanım kodu:** IA1, IA9 **Kullanım amacı:** Gıda, sakız

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yapraklarından salata yapılır (1, 24).
b) Kökü topraktan sökülerek bir zemine dayandırılır. Akan akması sakız olarak tüketilirdi (66, 67).

Kağnak sakızı tarifi: Hindiba köküyle sökülür bir yerde biriktirilir. Kökünden koparıldığı anda akan rengi süt gibi olan sıvı biriktirilir. Kağnak sakızı oluşur. **(**56, 57, 58, 59, 60, 61, 62)

c) Yaprakları zeytin yağıyla haşlanır üzerine limon sıkılır yenir (2, 3, 7, 79, 114**)-(YT-7)**
d) Taze yaprakları çomaşa katılır (66, 67)
e) Taze yaprakları soğanla kavrularak yemeği yapılır (50).
f) Yumurtlaması yapılarak tüketilir (2, 3).

4.1.56 *Crepis sancta* (L.) Bornm.

Şekil 4.60. *Crepis sancta* (L.) Bornm. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Hakık **Türkçe İsmi:** Yumurtakıskısı	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IA1, IA4 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları çiğ olarak çomaşa katılır. Bulgurlu yemeği yapılır. (33, 35).
b) Taze yaprakları soğanla kavrulur, salça ve yağ ile yemeği, yapılır (33, 35).
c) Taze yapraklarının yoğurtlaması yapılır (33, 35).

d) Tohumları haşlanıp yenir (47, 48, 50).

4.1.57 *Cynara cardunculus* L. subsp. *flavescens* Wiklund

Şekil 4.61. C*ynara cardunculus* L. subsp. *flavescens* Wiklund tarladan görünüm

Yöresel İsimleri: Acinaris (Çoğul), acinara (tekil) **Türkçe İsmi:** Enginar	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IB6 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Giritli enginarı (Acinaris) yetiştirilir ve çiçek tablasının zeytinyağlı yemeği yapılır. (2, 3).
b) Çiçek tablasının zeytinyağlı yemeği karaciğer ve böbrek sağlığı için faydalıdır (2, 5).

4.1.58 *Dittrichia viscosa* (L.) Greuter

Şekil 4.62. *Dittrichia viscosa* (L.) Greuter **a)** çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Domuzkaraan **Türkçe İsmi:** Sümenit	**Lokaliteler:** 7,35, 38 **Kullanım kodu:** VIA13, IIA1, IVA, VIIA9 **Kullanım amacı:** Arı bitkisi, tıbbi, yem, yangın sonrası çoğalan bitkilerden

Yöresel Kullanımları:

a) Arılar çiçeklerinden polen alır (39, 47, 109).
b) Eskiden taze yaprakları kepekle karıştırılıp hamurlu yakısı yapılırdı. Soğuk algınlığına iyi gelirdi (9).
c) Un, su, kül ve bitki yaprakları taze iken karıştırılarak lapası yapılır. Karın bölgesine sarılır 1 gece bekletilirse soğuk algınlığına iyi gelir (7)- **(Reç.18)**
d) Leğenin içinde toprak üstü kısımlarının üstüne kaynar su eklenir. Yakmayacak sıcaklığa gelince ayaklar içine konur veya bel altı kısmı olacak şekilde oturulur. Ayaklardaki ve vücuttaki sızıyı ağrıyı giderir (94, 95).
e) Taze yaprakları hayvanlara yem olarak verilir (7).
f) Domuzkaraanı yaprakları dövülür hamura katılır ağrılara karşı sıcak iken dize sarılır (59, 60, 61, 93, 92).
h) Kuru yaprakları tavada yakılarak tütsüsü çocuklara tutulur. Ağrı giderici olarak kullanılır (94, 95).
ı) Yangından sonra çoğalan bitki türlerindendir (47).

4.1.59 *Echinops spinosissimus* Turra subsp. *bithynicus* (Boiss.) Greuter

Şekil 4.63. *Echinops spinosissimus* Turra subsp. *bithynicus* (Boiss.) Greuter çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Eşek dikeni **Türkçe İsmi:** Kirpibaşı	**Lokaliteler:** 29 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Eşekler özellikle çiçeklerini çok severler (30, 48, 50).

4.1.60 *Glebionis segetum* (L.) Fourr.

Şekil 4.64. *Glebionis segetum* (L.) Fourr. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Sarıpapatya **Türkçe İsmi:** Kasımçiçeği	**Lokaliteler:** 48 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, VIIA7 **Kullanım amacı:** Gıda, çiçeğinin rengine göre isim

Yöresel Kullanımları:

a) Sarıpapatya salatası yapılır. Sadeyağda kavurulur. Çiğ göbekleri soyularak salataya katılır (94, 96, 97).

4.1.61 *Helianthus tuberosus* L.

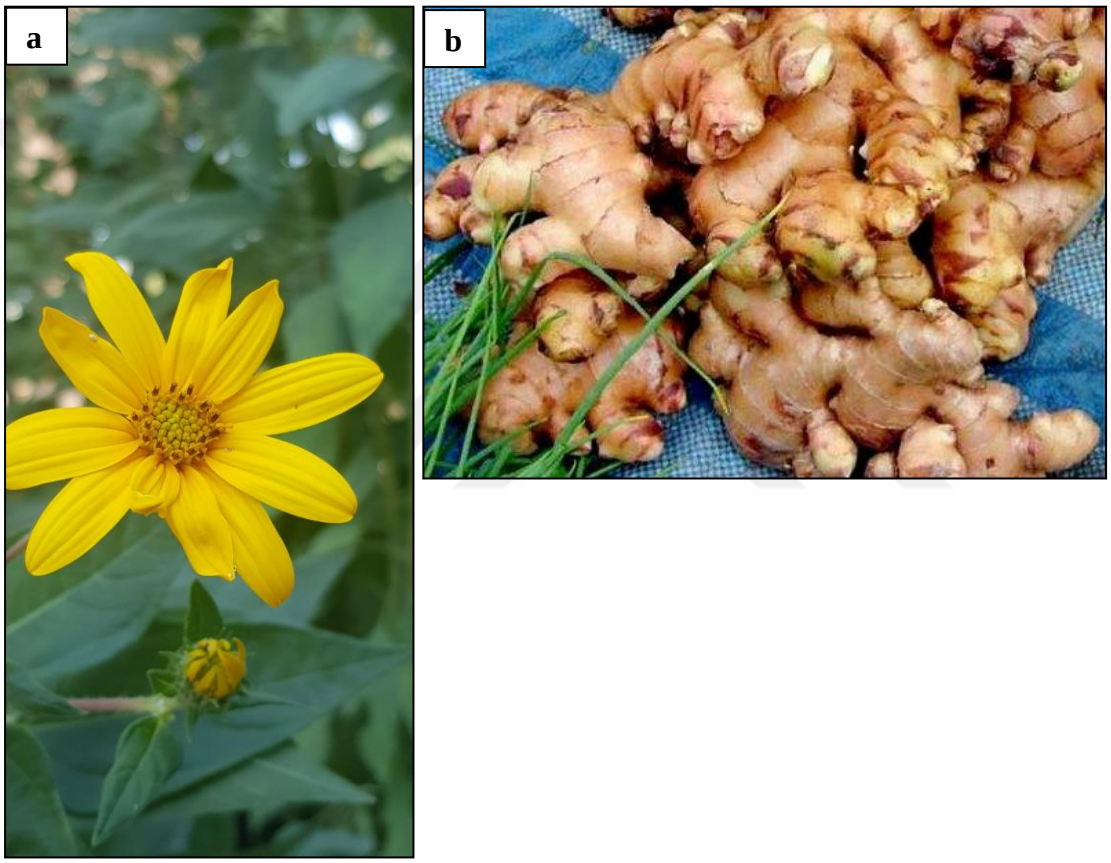

Şekil 4.65. *Helianthus tuberosus* L. **a)** çiçek **; b)** yenilen yumruları

Yöresel İsimleri: Yerelması **Türkçe İsmi:** Yerelması	**Lokaliteler: -** **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Yumrularının çiğ olarak yenmesi şeker hastalığına karşı faydalıdır (30, 31, 115).

4.1.62 *Helichrysum chasmolycium* P.H.Davis. (Endemik)

Şekil 4.66. *Helichrysum chasmolycium* P.H.Davis. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Natıbar, mektubar, mantuvar **Türkçe İsmi:** Kayaölmezi	**Lokaliteler:** 30, 37, 38 **Kullanım kodu:** IIA1, VIA16 **Kullanım amacı:** Tıbbi, Deyiş

Yöresel Kullanımları:

a) Demleme şeklinde çayı içiliyor. Çiçeği batırılıp çıkarılıyor mide ağrısı ve böbrek taşına iyi geliyor (48, 50, 67, 109).
b) "Mantuvarım var olsun, içi dolu nar olsun; gelen gelsin gelmeyenin gözü kör olsun" (94).

4.1.63 *Pentanema verbascifolium* (Willd.) D.Gut.Larr., Santos-Vicente, Anderb., E.Rico & M.M.Mart.Ort.

Şekil 4.67. *Pentanema verbascifolium* (Willd.) D.Gut.Larr., Santos-Vicente, Anderb., E.Rico & M.M.Mart.Ort. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Bozcaboğum, akçay **Türkçe İsmi:** Akandızotu	**Lokaliteler:** 43 **Kullanım kodu:** IA7, IIA1, VIA13 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Demleme şeklinde yapraklarının çayı içiliyor (66, 67, 81, 109).
b) Kuru yaprakları, dövülmüş soğan ve un katılarak yoğurulur ateşte biraz pişirdikten sonra katran püsesi sürülerek hazırlanan yakısı soğuklamaya karşı karına vurulur (81)-**(Reç.19)**.
c) Arıcılıkta kullanılır (39).

4.1.64 *Matricaria chamomilla* L.

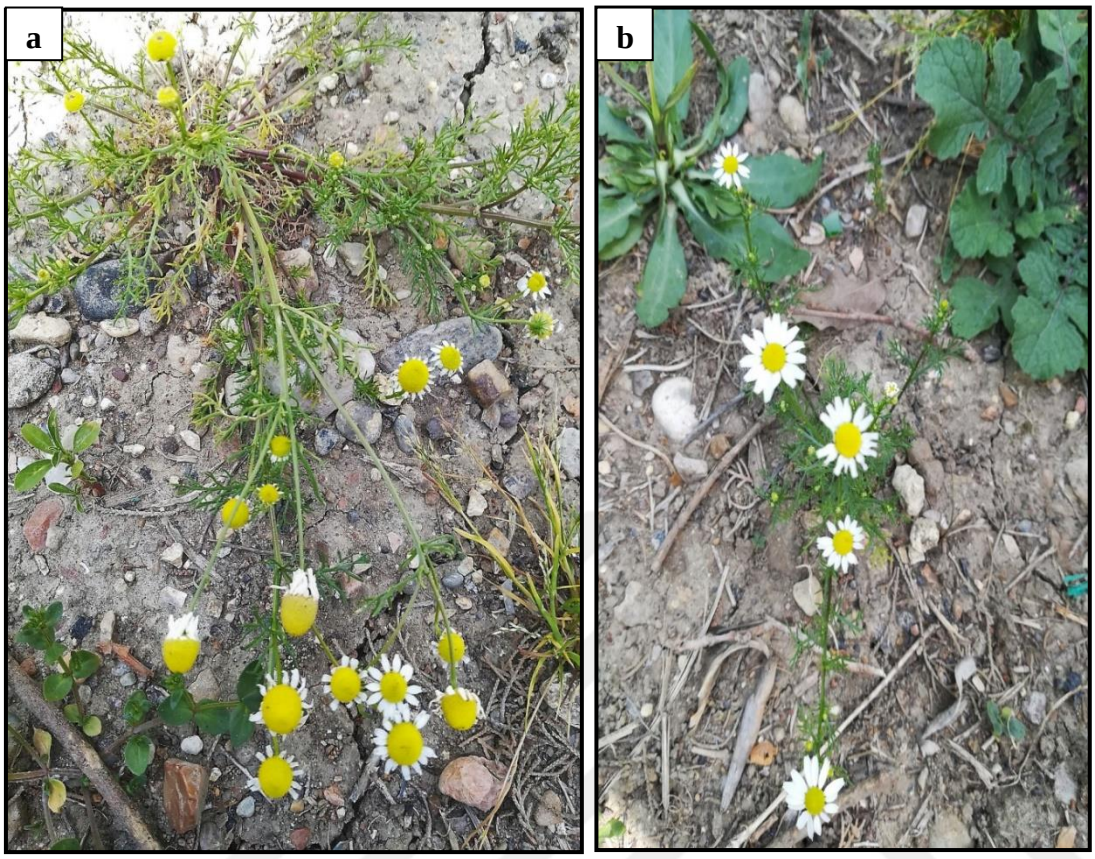

Şekil 4.68. *Matricaria chamomilla* L. **a);b)** genel görünüm

Yöresel İsimleri: Papatya **Türkçe İsmi:** Almanpapatyası	**Lokaliteler:** 7, 8 **Kullanım kodu:** IIA1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Kuru çiçeklerinin çayı soğuklama için demlenerek içilir (66, 67, 109).

4.1.65 *Notobasis syriaca* (L.) Cass.

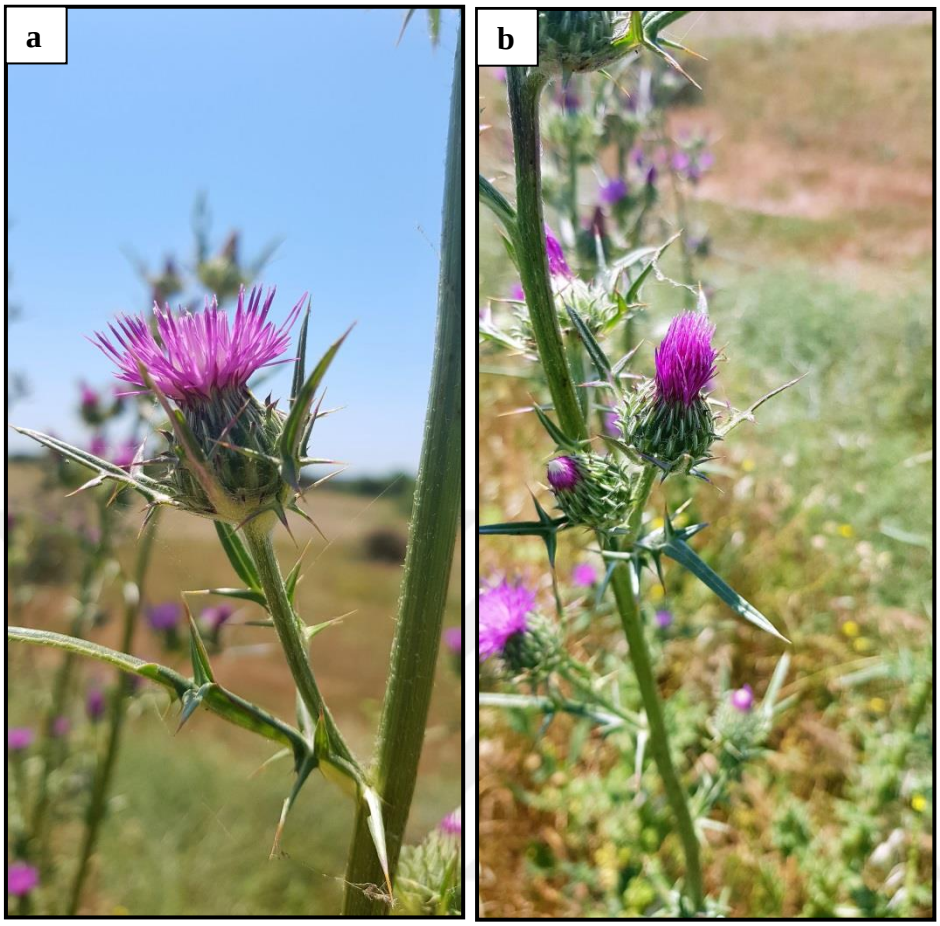

Şekil 4.69. *Notobasis syriaca* (L.) Cass. **a);b)** çiçek

Yöresel İsimleri: Devedikeni **Türkçe İsmi:** Yavankenger	**Lokaliteler:** 8 **Kullanım kodu:** IA2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Taze çıktığında dış kabuğu sıyrılarak göbeği yeniyor (9, 16).

4.1.66 *Onopordum boissierianum* Raab-Straube & Greuter (Endemik)

Şekil 4.70. *Onopordum boissierianum* Raab-Straube & Greuter **a)** çiçek; **b)** genel görünüm; **c)** tohum (kahvesi yapılır)

Yöresel İsimleri: Mordiken, könger, kenger **Türkçe İsmi:** Kahvedikeni	**Lokaliteler:** 7,17, 41 **Kullanım kodu:** IA4, IA2, VIA16 **Kullanım amacı:** Gıda, oyuncak

Yöresel Kullanımları:

a) Tazeyken dış kabuğu sıyrılarak göbeği yenir (66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 89, 90).
b) Tohumlarından kahve yapılır (66, 67, 68, 69, 70, 71, 72,).

Kenger kahvesi tarifi (1 kişilik): 4-5 adet tohum 2-3 nohutla beraber kavrulup değirmende öğütüldükten sonra kahvesi yapılır. (81).

c) Eskiden çiçekleri kuruduğunda ortası delinerek teker yapılırdı (24, 25).

4.1.67 *Rhagadiolus stellatus* (L.) Gaertn.

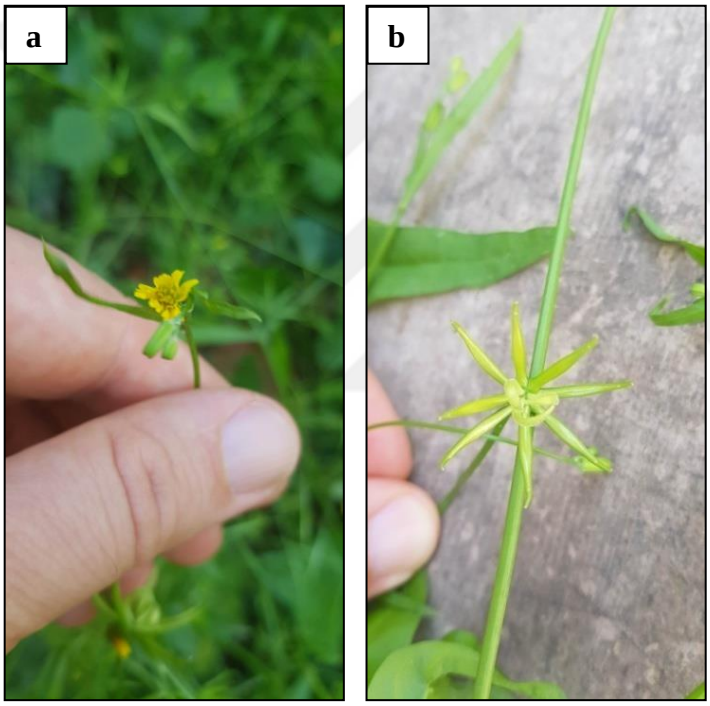

Şekil 4.71. *Rhagadiolus stellatus* (L.) Gaertn. **a)** çiçek**; b)** meyve

Yöresel İsimleri: - **Türkçe İsmi:** Çatlakçanak	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvanlara yem olarak verilir (66).

4.1.68 *Scolymus hispanicus* L.

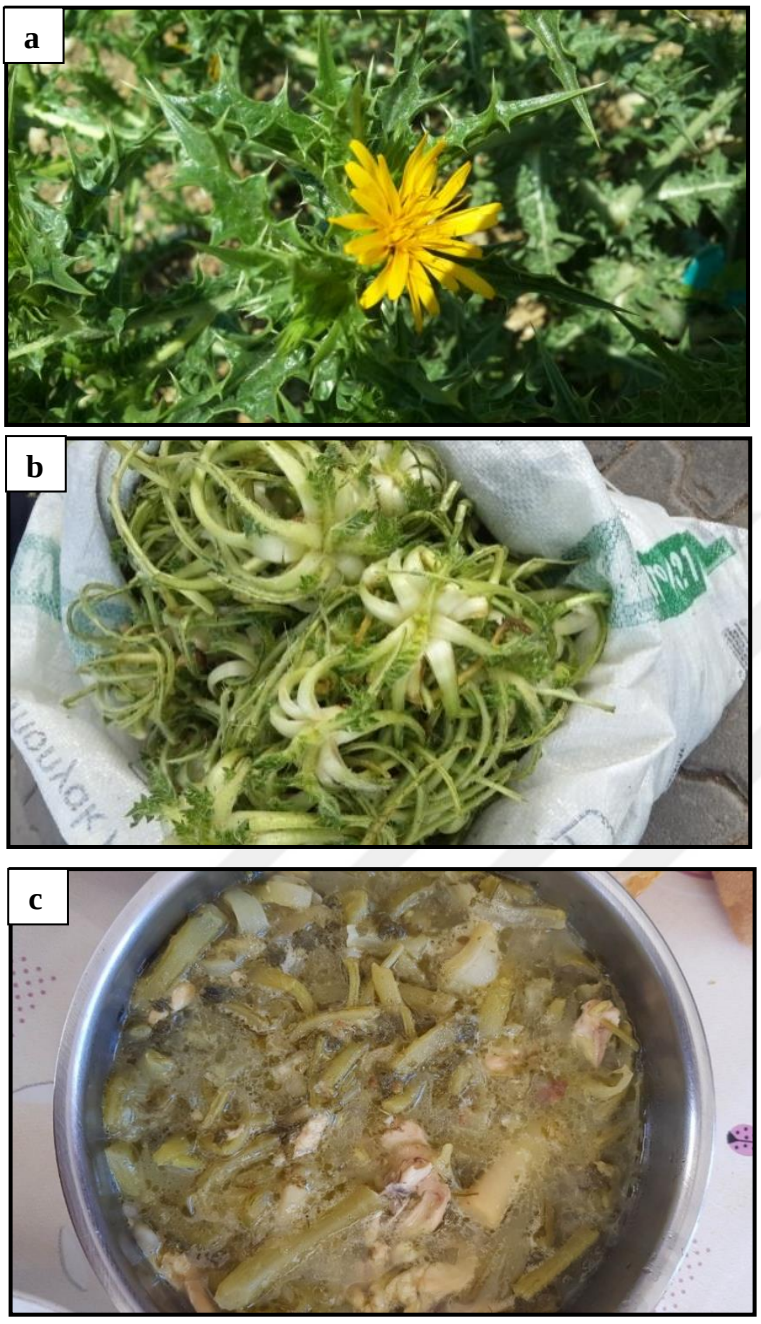

Şekil 4.72. *Scolymus hispanicus* L. **a)** genel görünüm; **b)** dikenlerinden temizlenmiş toprak üstü kısımı; **c)** tavuklu şevketibostan (Askolibrus)

Yöresel İsimleri: Aladiken, akdiken, kengerotu, könger, askolibrus (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Şevketibostan	**Lokaliteler:** 2,7,8, 48 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Bitkinin taze toprak üstü kısımları dikenleri sıyrıldıktan sonra haşlanıp soğanla kavrularak veya üzerine yoğurt dökülerek yemek olarak tüketilir (1, 7, 11, 18, 21, 24, 27, 31, 50).
b) Taze toprak üstü kısımları ile tavuklu veya etli (oğlak, dana) yemeği yapılır. Üstüne limon ve undan terbiyede yapılabilir. (2, 3, 9, 10 11, 12, 13, 20, 21, 22, 24, 27, 31, 44, 45 114, 115).
c) Bitki taze toprak üstü dikenlerinden arındırılarak kıyılır ve böreklere katılır (64, 115).
d) Bitkinin taze toprak üstü kısımları tencerede kaynatılır. Süzülen suyu içilirse böbrek kumu düşürmeye yardımcı olur (16, 110)
e) Giritliler geleneksel olarak tavuklu askolibrus yemeğini pişirirler (3, 4, 114)- **(YT-8).**

4.1.69 *Scolymus maculatus* L.

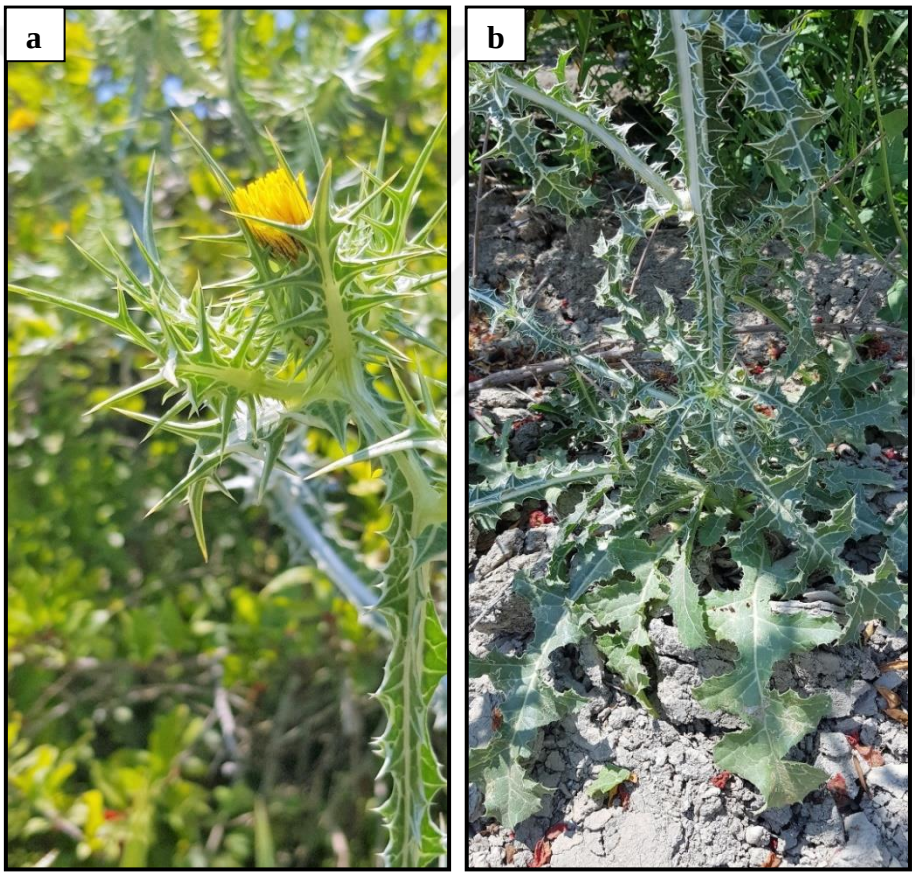

Şekil 4.73. *Scolymus maculatus* L. **a)** çiçek; **b)** taban yaprakları

Yöresel İsimleri: Kızlardikeni **Türkçe İsmi:** Altındikeni	**Lokaliteler:** 8 **Kullanım kodu:** IA2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Bitkinin gövdesinin dikenleri sıyrıldıktan çiğ olarak tüketilir (1, 7, 11, 18, 21, 24, 27, 31).

4.1.70 *Sonchus asper* (L.) Hill subsp. *glaucescens* (Jord.) Ball

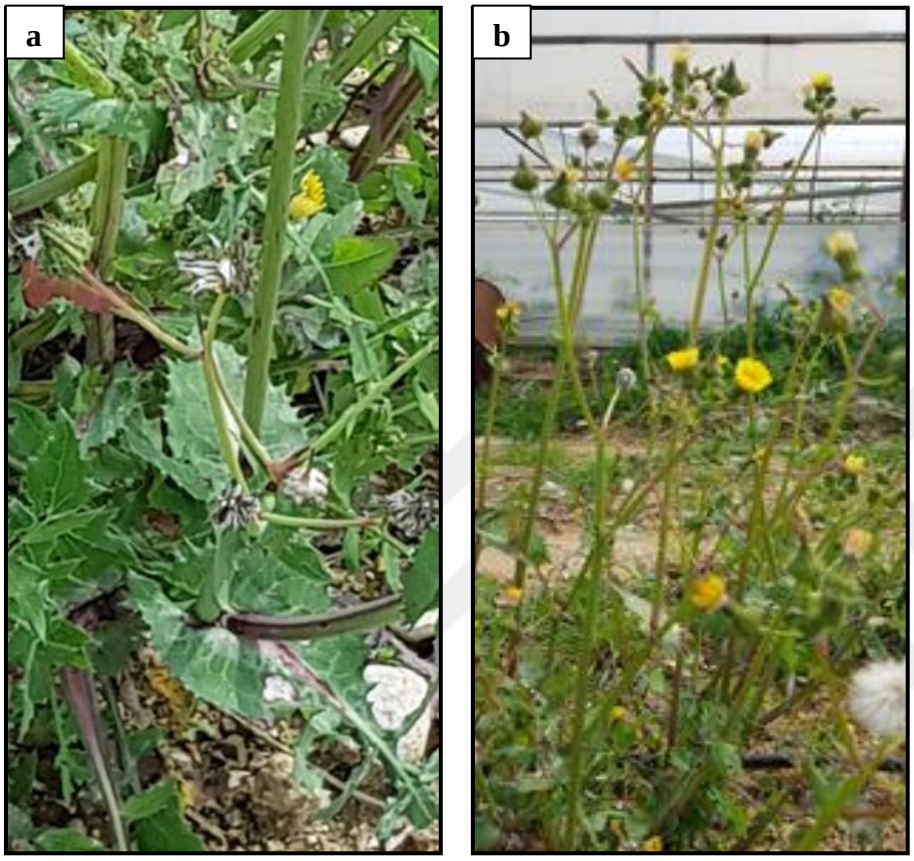

Şekil 4.74. *Sonchus asper* (L.) Hill subsp. *glaucescens* (Jord.) Ball **a)** taban yaprakları**; b)** çiçekli gövde

Yöresel İsimleri: Sütlüot **Türkçe İsmi:** Gevirtlek	**Lokaliteler:** 7, 9 **Kullanım kodu**: IA1, IA2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Taze toprak üstü kısımları yağda kavrularak yenir (7, 20, 27, 51, 81).
b) Taze toprak üstü kısımları karışık ot yemeğine katılır (44).
c) Taze toprak üstü kısımlarının bulgurlu veya pirinçli yemeği yapılır (58, 64, 72, 82).

4.1.71 Sonchus oleraceus L.

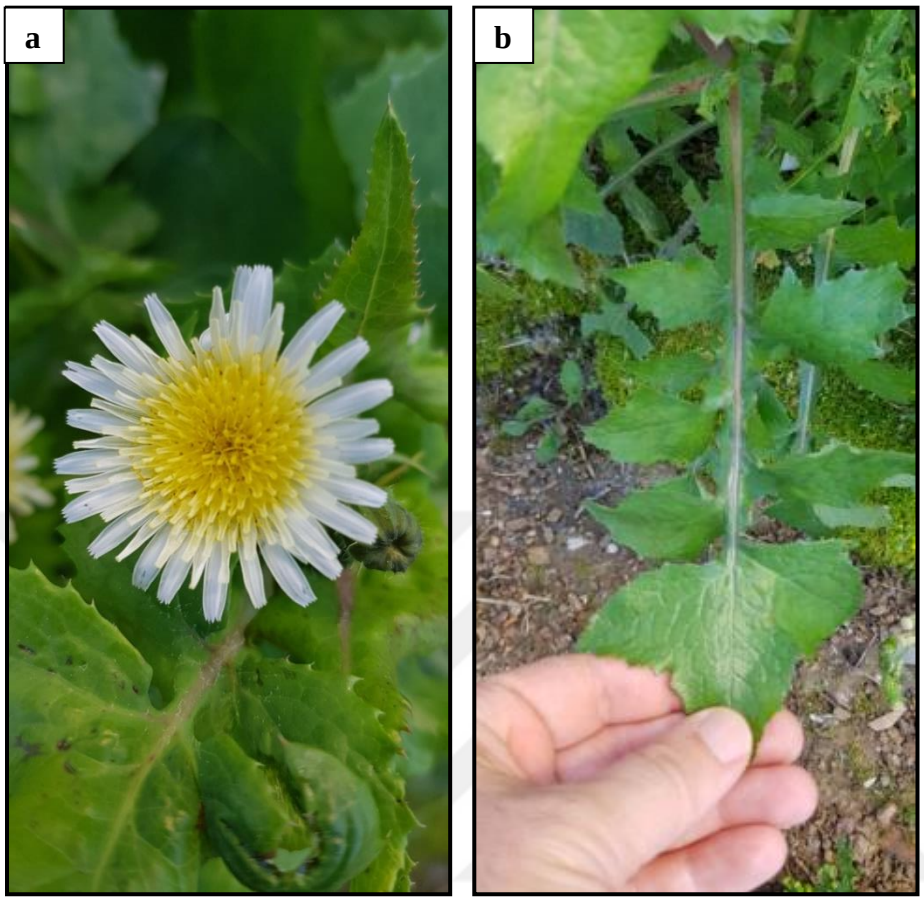

Şekil 4.75. *Sonchus oleraceus* L. **a)** çiçek**; b)** yenilen taban yaprakları

Yöresel İsimleri: Sütlüot **Türkçe İsmi:** Zoko	**Lokaliteler:** 1 **Kullanım kodu:** IA1, IA2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları yağda kavrularak yenir (7, 27).

4.1.72 *Tragopogon coelesyriacus* Boiss.

Şekil 4.76. *Tragopogon coelesyriacus* Boiss. **a)** çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Dedesakalı, tekesakalı, sütleğen **Türkçe İsmi:** Helevan	**Lokaliteler:** 3, 41 **Kullanım kodu:** IA1, IA2 **Kullanım amacı:** Gıda, zararlı

Yöresel Kullanımları:

a) Bitkinin taze yaprakları çiğ olarak tüketilir (1, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 66, 67, 68, 122).
b) Hayvanlar yediği zaman kaşıntı yapıyor (30, 31).
c) Bitkinin taze öbüğü (gövdesi) çiğ olarak tüketilir (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).

BERBERIDACEAE

4.1.73 *Berberis cretica* L.

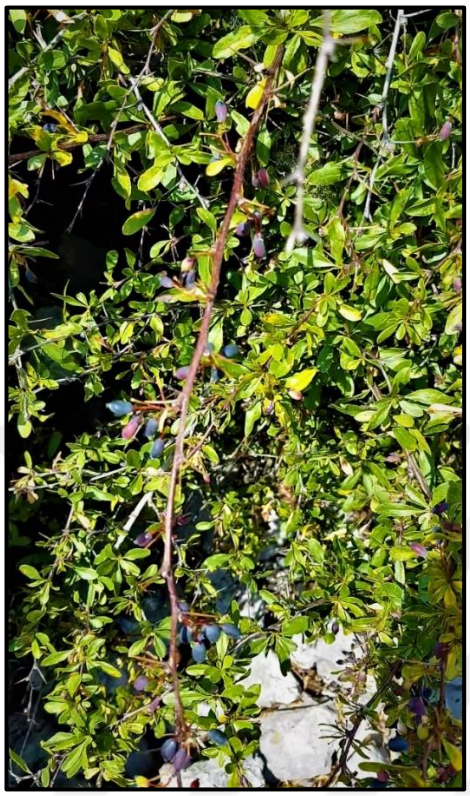

Şekil 4.77. *Berberis cretica* L. meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Karamık **Türkçe İsmi:** Dikenüzümü	**Lokaliteler:** 37 **Kullanım kodu:** IA4, IIA1, VA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, boya

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvesi yenir (1, 66, 67, 68, 73,112, 122).
b) Kökünden sarı renk boya elde edilir (70, 73).
c) Kökünün çayı şekeri düşürür (66, 68, 112).
d) Meyvelerinin çayı içilirse şekeri düşürür (112, 113).

Ek Literatür Bilgisi:

Bitkinin kök ve çiçeklerinin zehirli olduğunu belirtmişlerdir (Muca vd. 2012)

BETULACEAE

4.1.74 *Alnus glutinosa* subsp. *glutinosa* (L.) Gaertn.

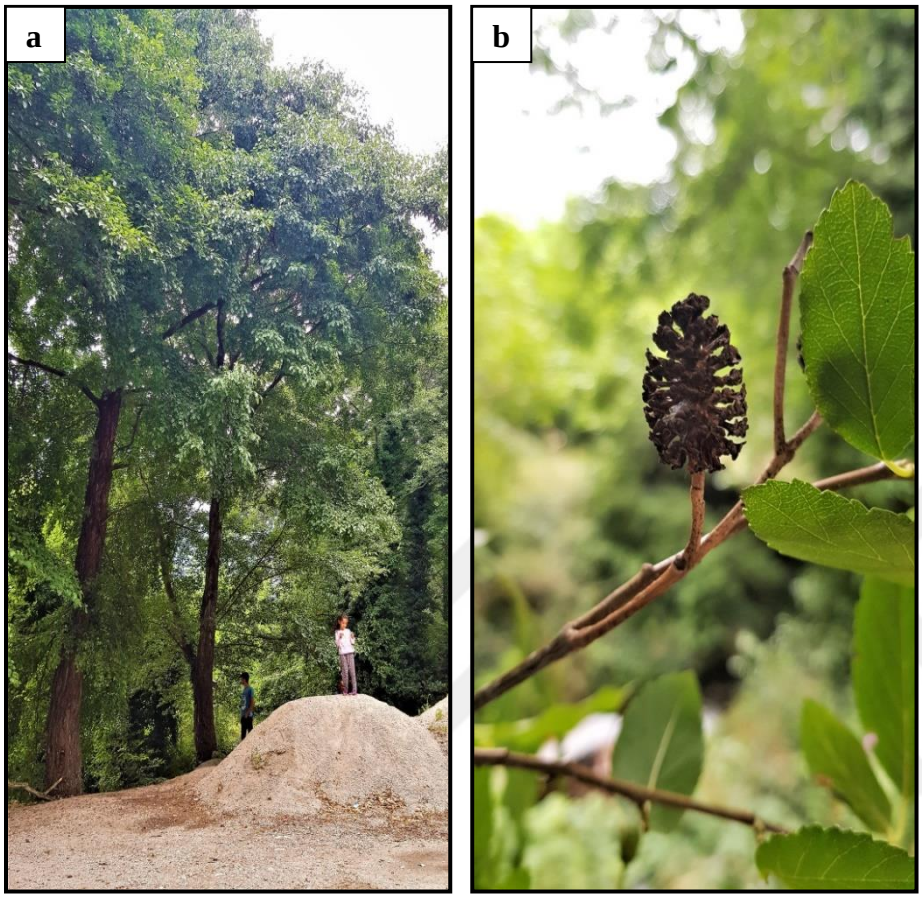

Şekil 4.78. *Alnus glutinosa* subsp. *glutinosa* (L.) Gaertn**. a)** genel görünüm; **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Boyaağacı **Türkçe İsmi:** Kızılağaç	**Lokaliteler: 4**1 **Kullanım kodu:** VA1 **Kullanım amacı:** Boya

Yöresel Kullanımları:

a) Ağaç kabuklarından kızıl, bordo renk elde edilir (66, 67, 68, 70, 71).

Ek Literatür Bilgisi:

Bitki ve ilaç etkileşimleri ve toksisitesine ait herhangi bir kayıt bulunmamaktadır (Demirezer vd. 2017b).

BORAGINACEAE

4.1.75 *Anchusa azurea* Mill.

Şekil 4.79. *Anchusa azurea* Mill. **a)** genel görünüm; **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Kuşkonmaz, bertikotu sığırdili **Türkçe İsmi:** Sığırdili	**Lokaliteler:** 9, 41 **Kullanım kodu:** IIA1, IA1 **Kullanım amacı:** Tıbbi, gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Kuşkonmaz dövülerek bertilen (burkulan ve şişen) yerlere sarılır. Bel ve ayak ağrısına iyi gelir (9, 16).
b) Taze yaprakları karışık ot yemeklerine eklenir (9, 43).
c) Taze yaprakları böreklere katılır (16, 43).

4.1.76 *Anchusa undulata* L. subsp. *granatensis* (Boiss.) Valdés

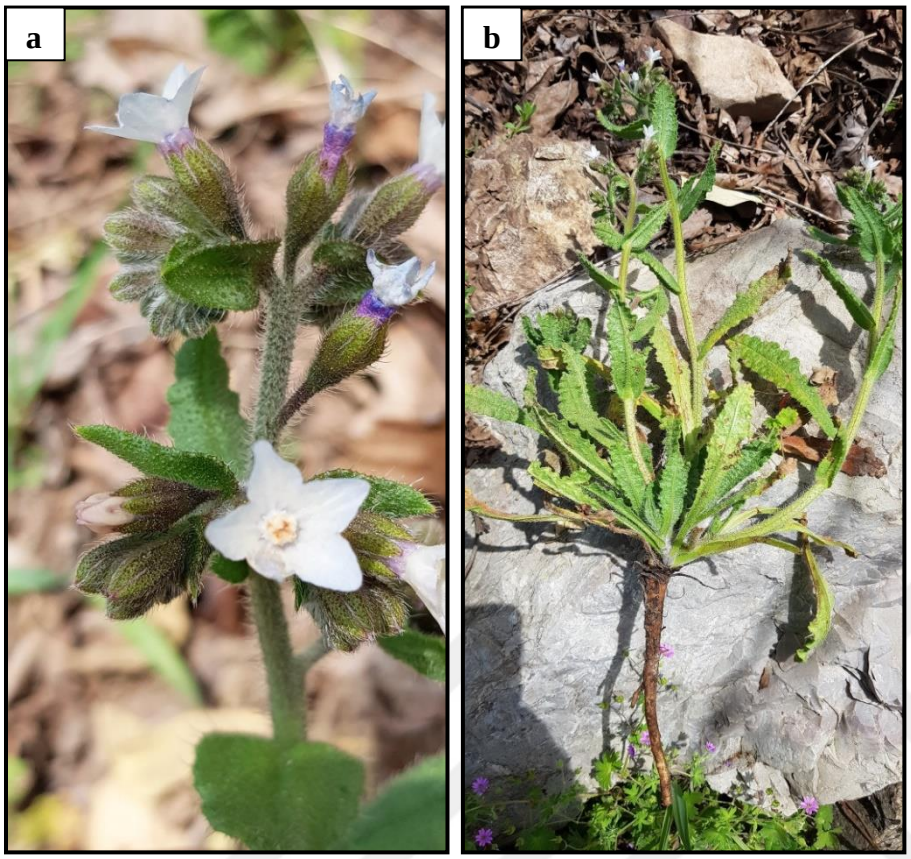

Şekil 4.80. *Anchusa undulata* L. subsp. *granatensis* (Boiss.) Valdés **a)** çiçek; **b)** kök ve taban yaprakları

Yöresel İsimleri: Kuşkonmaz **Türkçe İsmi:** Tatlıbaba	**Lokaliteler:** 17 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Kuşkonmaz taze yaprakları karışık ot yemeğine katılır (36, 39, 40).

4.1.77 *Echium plantagineum* L.

Şekil 4.81. *Echium plantagineum* L. **a)** genel görünüm **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Sığırdili, dedanevro (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Kırkbatıran	**Lokaliteler:** 51 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Kuşkonmaz taze yaprakları karışık ot yemeğine katılır (24, 114).

BRASSICACEAE

4.1.78 *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.

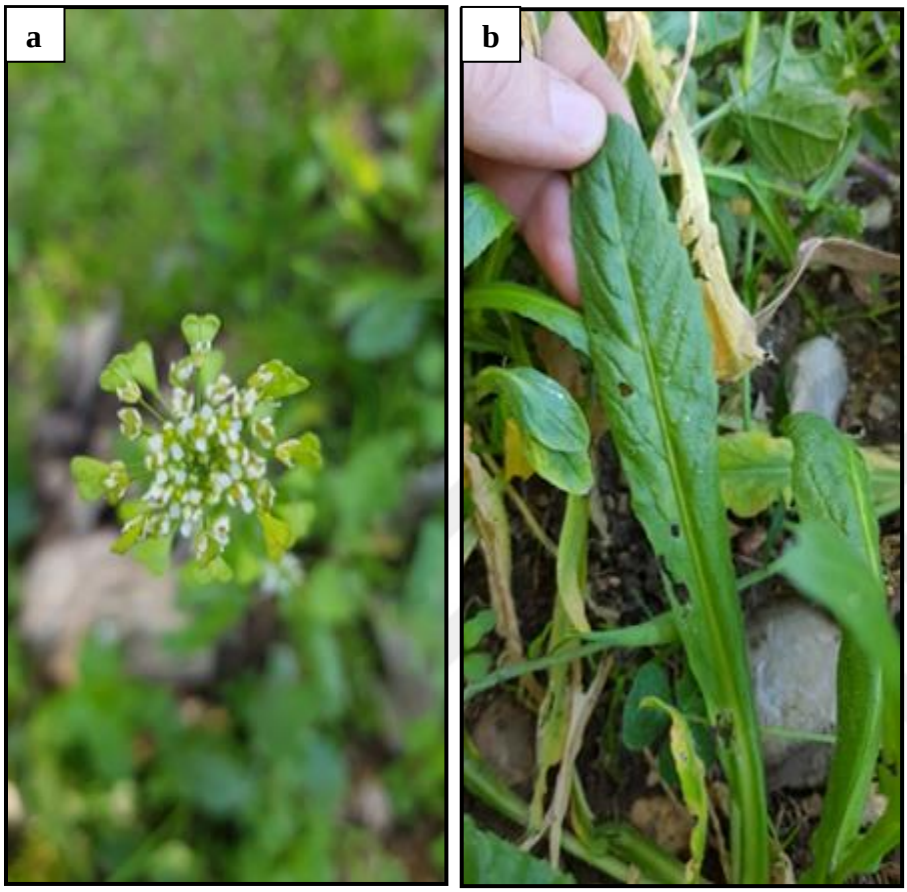

Şekil 4.82. *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. **a)** çiçek**; b)** yenilen taban yaprakları

Yöresel İsimleri: Dağteresi, keditırnağı, tavukcırnağı, kuşotu **Türkçe İsmi:** Çobançantası	**Lokaliteler:** 13, 17 **Kullanım kodu:** IA1, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Taban yapraklarının yemeği yapılır (3, 15, 16, 40, 59, 60, 61, 62).
b) Taze sürgünleri hayvanlara yem olarak verilir (7, 9, 60, 61, 62).

Ek Literatür Bilgisi:

Tüm bitki bursin, tiamin, kolin, astilkolin, inositol, hiposin, saponin ve kükürt içerdiğinden zehirlidir. Yenildiğinde tavuk ve kuşlarda yumurta tadı ve rengi değişirken ineklerde sütün aromasını etkilediği rapor edilmiştir (Tuttu ve Abay 2014).

4.1.79 *Lepidium spinosum* Ard.

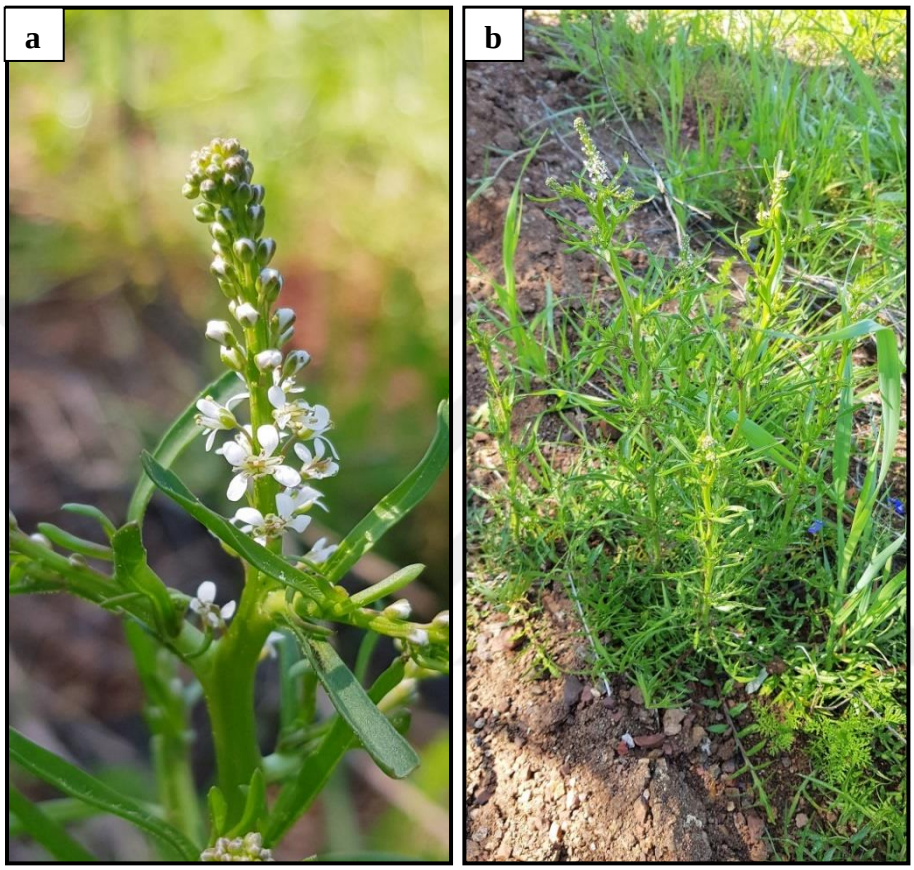

Şekil 4.83. *Lepidium spinosum* Ard. **a)** çiçek**; b)** yenilen taban yaprakları

Yöresel İsimleri: Dağteresi **Türkçe İsmi:** Dikentere	**Lokaliteler:** 48 **Kullanım kodu:** IA1, VIIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, zararlı

Yöresel Kullanımları:

a) Taze toprak üstü kısımlarının haşlanarak yemeği yapılır. Çiğ ve salata olarak tüketilir (16, 40).
b) Koyunlar tüm bitkiyi fazla yerse ölür (99).

4.1.80 *Nasturtium officinale* R. Br.

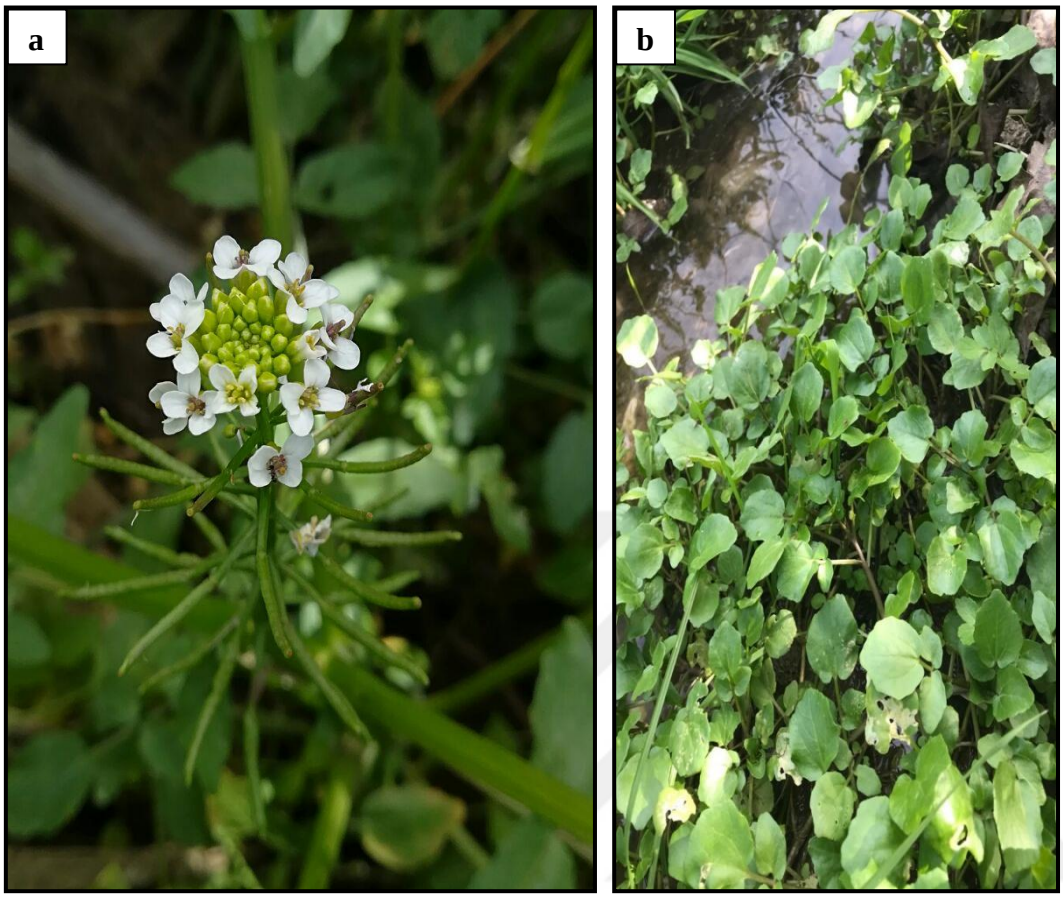

Şekil 4.84. *Nasturtium officinale* R.Br. **a)** araziden genel görünüm **b)** taze tüketilen yaprakları

Yöresel İsimleri: Gerdeme, gerdema kerdeme, kerdema **Türkçe İsmi:** Suteresi	**Lokaliteler:** 1,9, 35,41, 45 **Kullanım kodu:** IA1,IA2, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımlarından taze salatası yapılır (1, 9, 10 11, 12, 13, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 35, 44, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62)
b) Toprak üstü kısımları soğanla kavrularak yemeği yapılır (18, 48, 50, 51).
c) Toprak üstü kısımlarının çomaşlaması yapılır (26, 27,30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 44, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
d) Toprak üstü kısımları haşlanıp kavrulur (43, 45, 48, 63).
e) Toprak üstü kısımları kavrulur üzerine yumurta kırılır (56, 59, 60, 61).
f) Toprak üstü kısımları soğuklama, karın ağrısı ve ishale karşı yapılan yakılara katılır (27, 61).
g) Toprak üstü kısımlarından yoğurtlaması yapılır (63).
h) Dalak hastalığı, böbrek hastalığı (böbrekte sıvı birikmesi) ve boğaz ağrısına karşı kerdemanın toprak üstü kısımları dövülüp ağrıyan bölgeye sarılır (63, 64, 81, 110).

ı) Yaş kerdemenin toprak üstü kısımları dövülür, hamurla yoğurulur, süt de eklenir. Karına sarılırsa ağrıları giderir, soğuklamaya iyi gelir (85, 86)
j) Göbek düşmesine karşı toprak üstü kısımlarından yakısı yapılır (92).
k) Toprak üstü kısımları ezildikten sonra mideye sarılır ve 1 gece bekletilir. Mide rahatsızlıklarına iyi gelir (80, 81).

4.1.81 *Raphanus raphanistrum* L.

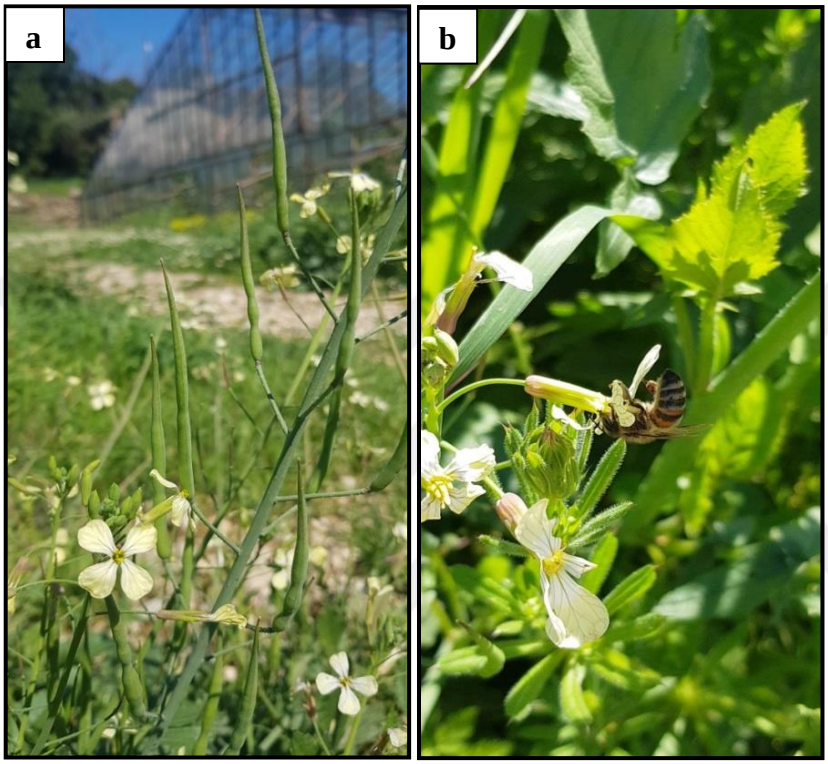

Şekil 4.85. *Raphanus raphanistrum* L. **a)** çiçekli ve meyveli görünüm **b)** arı polen alırken

Yöresel İsimleri: Turpotu, vuruves (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Eşek turpu	**Lokaliteler:** 5, 45, 47, 53 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, VIA13 **Kullanım amacı:** Gıda, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Taze toprak üstü kısımları taze veya haşlanarak, üzerine zeytinyağı ve limon eklenerek salatası yapılır. (1, 2, 3, 11, 12, 18, 20, 21, 22, 24, 27, 28, 36, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 64, 114)- **(YT-9).**
b) Taze toprak üstü kısımları haşlanıp, kavrulurak tüketilir (36, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 48, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64).
c) Taze toprak üstü kısımlarından bulgurlu yemeği yapılır (43, 44, 48, 64).
d) Taze toprak üstü kısımları dürümün içine katılır (27, 36, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 48, 56, 57, 60, 61, 64)
e) Taze toprak üstü kısımları soğanla kavrulur üzerine yumurta kırılır (1, 2, 3, 18, 21, 24, 27, 31, 33, 39, 43, 44, 48, 64, 114).
f) Arıcılıkta kullanılır (48, 50).

Şekil 4.86. *Raphanus raphanistrum* L. turp otu (vuruves) salatası

4.1.82 *Rapistrum rugosum* (L.) All.

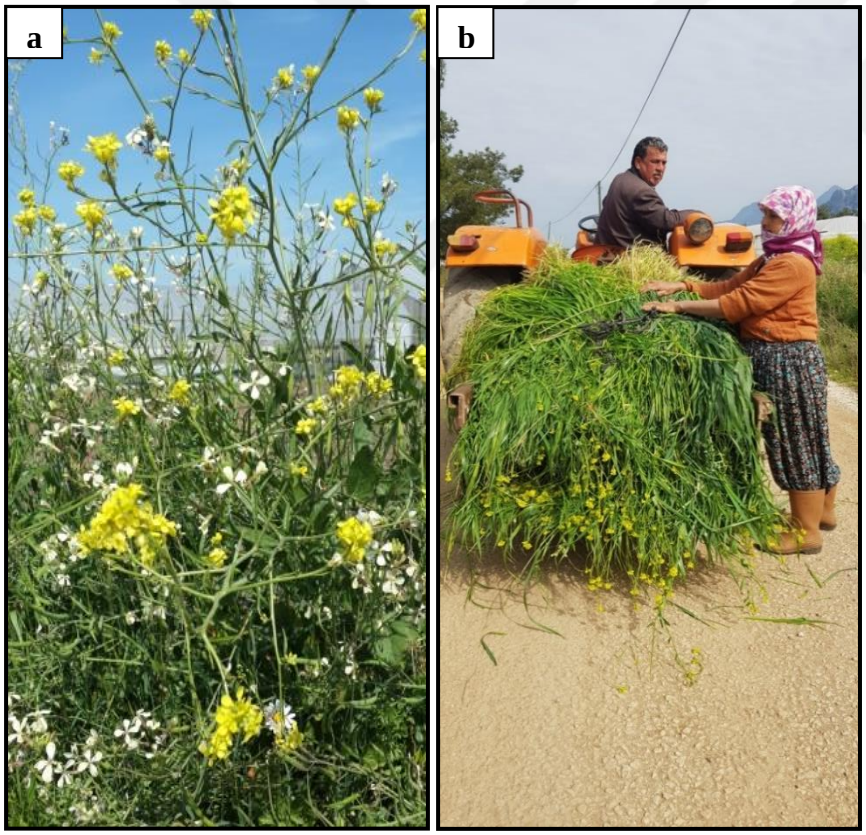

Şekil 4.87. *Rapistrum rugosum* (L.) All. **a)** araziden genel görünüm **b)** hayvan yemi için toplanmış turpotu

Yöresel İsimleri: Turpotu, eşekturpu **Türkçe İsmi:** Kedi turpu	**Lokaliteler:** 1, 55 **Kullanım kodu:** IA1, IIA2, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Taze toprak üstü kısımlarından taze veya haşlandıktan sonra salatası yapılır. Soğanla kavrulur üzerine yumurta kırılır (1).
b) Toprak üstü kısımları toplanıp yem olarak hayvanlara verilir (14, 31).

CACTACEAE

4.1.83 *Opuntia ficus-barbarica* Mill.

Şekil 4.88. *Opuntia ficus-barbarica* Mill. araziden genel görünüm

Yöresel İsimleri: Kürekyemişi **Türkçe İsmi:** Firenkinciri	**Lokaliteler:** 2, 39, 52, 55 **Kullanım kodu:** IA4, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri tüketilir (24, 25, 28, 63, 64, 112, 115, 116, 119, 120). Dikenlerinin düşmesi için bir süre serin suda bekletilir (89, 90).
b) Meyveleri kesilip haşlanıp soğuduktan sonra dize sarılır. Ağrısını giderir (63, 64).
c) Gövdeleri haşlanıp el titremesine karşı yenilir (63, 64).
d) Gövdesi ezilerek ateşte pişirilir, ağrıyan bölgeye sarılır bir gece bekletilir. Romatizma ve böbrek taşı hastalığına faydalıdır (70, 72, 113, 116).
e) Gövdesi külde pişirilir. Haşlanma kıvamına gelince enine yarılır
i. Arasına yumurta sarısı konur ve başa sarılır. Bu şekilde zihin açıcı etki gösterir (119).
ii. Dalak hastalığına, böbrek hastalığına (böbrekte sıvı birikmesi) ve boğaz ağrısına karşı ağrıyan bölgeye sarılır (63, 64).
iii. Diz ağrısına karşı dize sarılır (80, 81).
f) Çarpma ve burkulmalara karşı Gövdesinin dikenleri alınır bezin içine konulup ocakta haşlanır, suyunu salınca ortasından bıçakla açılarakm ağrılı bölgeye sarılır (70, 71).
g) Meyvesi çok yenirse kabızlık yapar (94, 95).

CANNABACEAE

4.1.84 *Celtis australis* L.

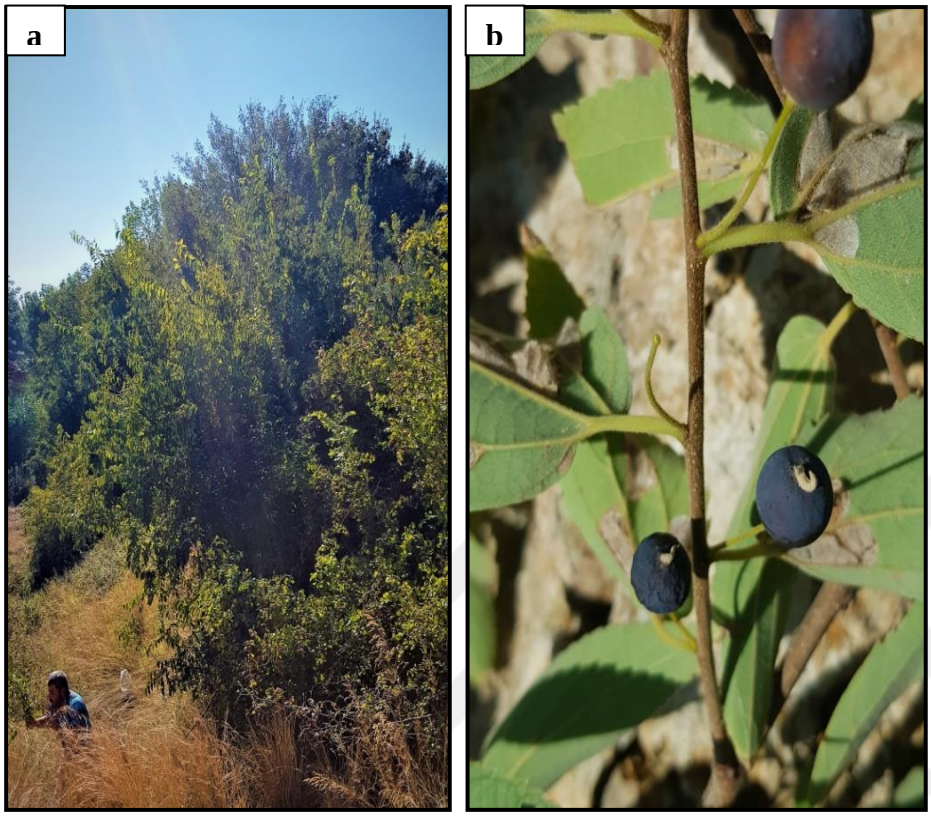

Şekil 4.89. *Celtis australis* L. a) araziden genel görünüm b) meyve

Yöresel İsimleri: Doğan, doğancık, dağan, eşek çıtlığı, dağın, daygın (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Çitlenbik	**Lokaliteler:** 49 **Kullanım kodu**: IA4, VIA6 **Kullanım amacı:** Gıda, nazarlık

Yöresel Kullanımları:

a) Yeni doğan bebeklere nazara karşı doğancık ağacının dallarından bir parça takılır veya muska halinde asılır (11, 12, 13, 17, 20, 22, 24, 27, 30, 31, 36, 40, 41, 56, 59, 60, 61, 62, 113, 119, 121).

b) Meyveleri taze olarak tüketilir (2, 18, 32, 33, 35, 44, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 112, 119, 120).

c) Koyunlara nazar değmemesi için doğan dalı takılır (112, 121).

4.1.85 *Celtis tournefortii* Lam.

Şekil 4.90. *Celtis tournefortii* Lam. meyve ve yapraklı görünüm

Yöresel İsimleri: Doğan, doğancık, eşek çıtlığı, daygın (Giritçe), öküz götü, dağın **Türkçe İsmi:** Dardağan	**Lokaliteler:** 2 **Kullanım kodu:** IA4, **Kullanım amacı:** Gıda, Nazarlık

Yöresel Kullanımları:

a) Yeni doğan bebeklere nazara karşı doğancık ağacının dallarından bir parça takılır (17, , 20, 22, 30, 31, 36, 40, 41, 56, 59, 57, 58, 60, 61, 62, 113, 119, 121).

b) Meyveleri taze olarak tüketilir (2, 18, 32, 33, 35, 44, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 112, 119, 120)**.**

c) Koyunlara nazar değmemesi için doğan dalı takılır (112, 121).

CAPPARACEAE

4.1.86 *Capparis spinosa* L.

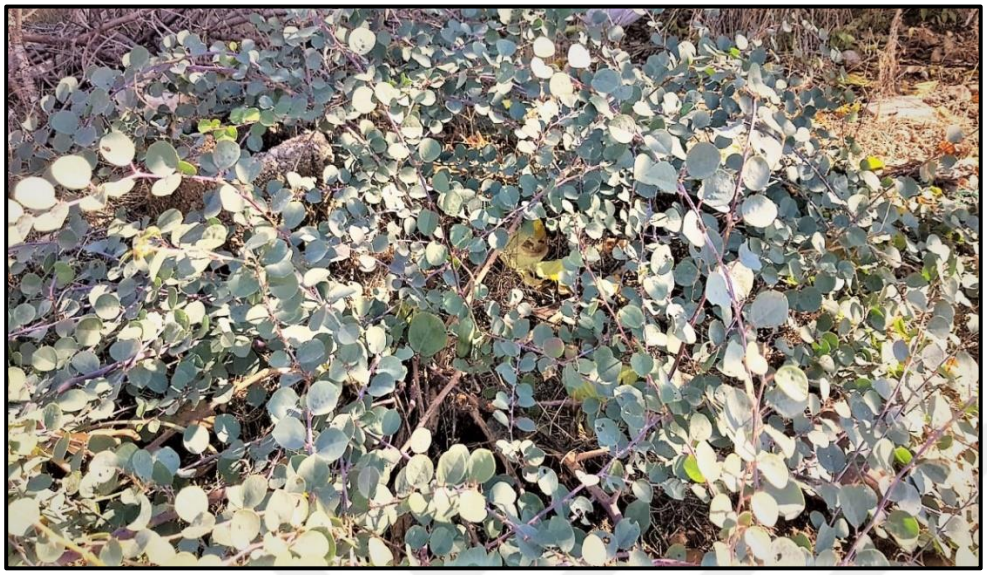

Şekil 4.91. *Capparis spinosa* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Ak böğürtlen, beyaz böğürtlen **Türkçe İsmi:** Kebere	**Lokaliteler:** 7,10 **Kullanım kodu:** IIA1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Köklerinden yapılan çay çocuğu olmayan kadınlara içirilir (9, 11, 12, 16, 50)- **(Reç.20)**

CAPRIFOLIACEAE

4.1.87 *Knautia integrifolia* (L.) Bert. subsp. *urvillei* (Coult.) Greuter

Şekil 4.92. *Knautia integrifolia* (L.) Bert. subsp. *urvillei* **a)** genel görünüm; **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Çöbandüllüğü **Türkçe İsmi:** Götürotu	**Lokaliteler:** 17**,** 41 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları karışık ot yemeğine katılır (66, 67, 68,).

4.1.88 *Valeriana italica* Lam.

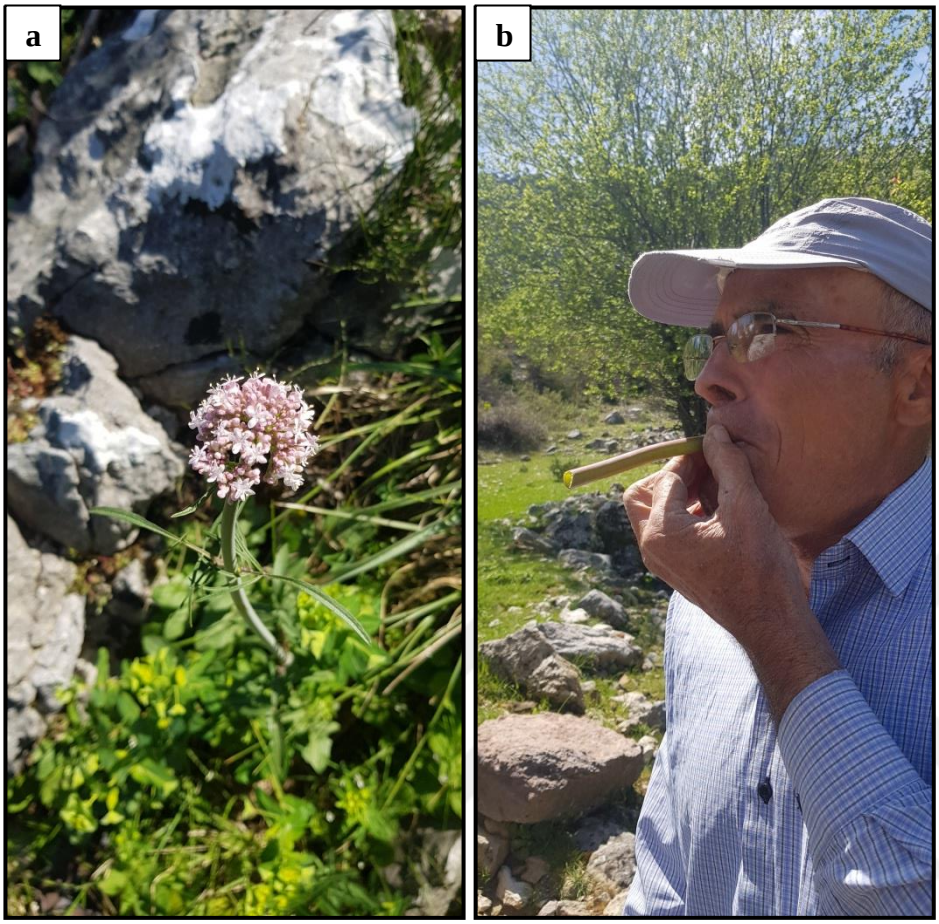

Şekil 4.93. *Valeriana italica* Lam. **a)** genel görünüm **b)** gövdesinden yapılan müzik aleti

Yöresel İsimleri: Hüphüpotu, borucuk **Türkçe İsmi:** Çobanzurnası	**Lokaliteler:** 33 **Kullanım kodu:** VA5 **Kullanım amacı:** El sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Gövdesinden üflemeli müzik aleti yapılır (36, 39, 47).

CARYOPHYLLACEAE

4.1.89 *Silene dichotoma* Ehrh.

Şekil 4.94. *Silene dichotoma* Ehrh. **a)** genel görünüm **b)** çiçek

Yöresel İsimleri: Toklubaşı, tokluboğan **Türkçe İsmi:** Çatalnakıl	**Lokaliteler:** 7, 8, 9 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları soğanla kavrularak pirinçli ya da yumurtalı yemeği yapılır (9, 11, 12, 18).
b) Taze yaprakları çiğ olarak tüketilir ve salatalara eklenir (7, 16, 124).

4.1.90 *Silene vulgaris* (Moench) Garcke

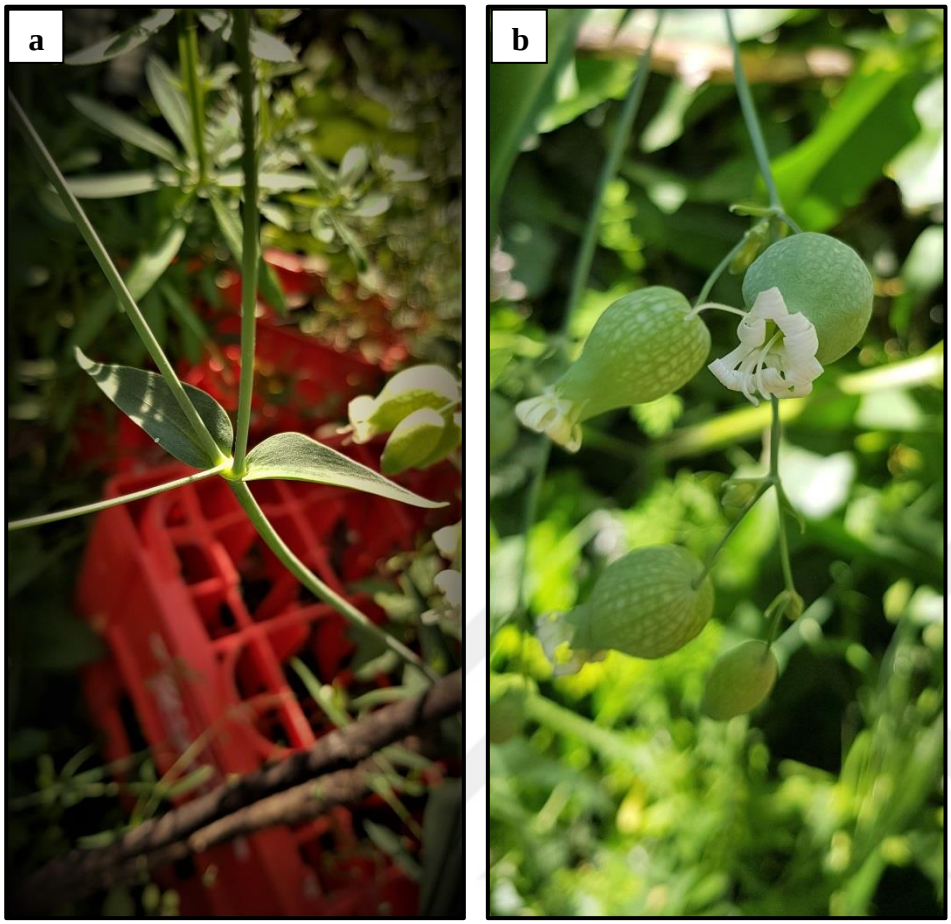

Şekil 4.95. *Silene vulgaris* (Moench) Garcke **a)** genel görünüm **b)** çiçek

Yöresel İsimleri: Çiğşavuk, cişavuk, cirşavuk, kırşavuk **Türkçe İsmi:** Ecibücü	**Lokaliteler:** 39**,** 41 **Kullanım kodu:** IA1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları çiğ olarak tüketilir ve salatalara eklenir (30, 35, 36, 39, 40, 82, 83).

b) Taze **y**aprakları soğanla kavrularak tüketilir **(**32, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 69, 70, 71, 72).

c) Taze **y**apraklarının yumurtlaması yapılır (57, 58, 59, 60, 61, 62).

CISTACEAE

4.1.91 *Cistus creticus* L.

Şekil 4.96. *Cistus creticus* L. araziden genel görünüm

Yöresel İsimleri: Karaan **Türkçe İsmi:** Laden	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** VIA18, IIA1, VIA13 **Kullanım amacı:** Ticari, tıbbi, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklı dallı kısmı satırla parçalanıp inceltiliyor. Daha sonra çuvallanıp satışa sunuluyor (43, 44, 47, 56, 60, 94).
NOT: Kilosu 4 TL (2022)
b) Toprak üstü dövülüp yaraların üstüne sarılırsa iyileştirir (52).
c) Yaprağının çayı kanseri iyileştirmek için içilir (56, 57, 60, 62).
d) Toprak üstü kısımları dövülerek hamurlu yakısı yapılır ve dize sarılırsa, dizdeki ağrıyı geçirir (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
e) Toprak üstü kısımları dövülerek hamurlu yakısı yapılır. Karna sarılırsa karın ağrısını giderir (102, 103).
f) Arılar çiçeğinden polen alır (47, 54, 95, 109).

4.1.92 *Cistus salviifolius* L.

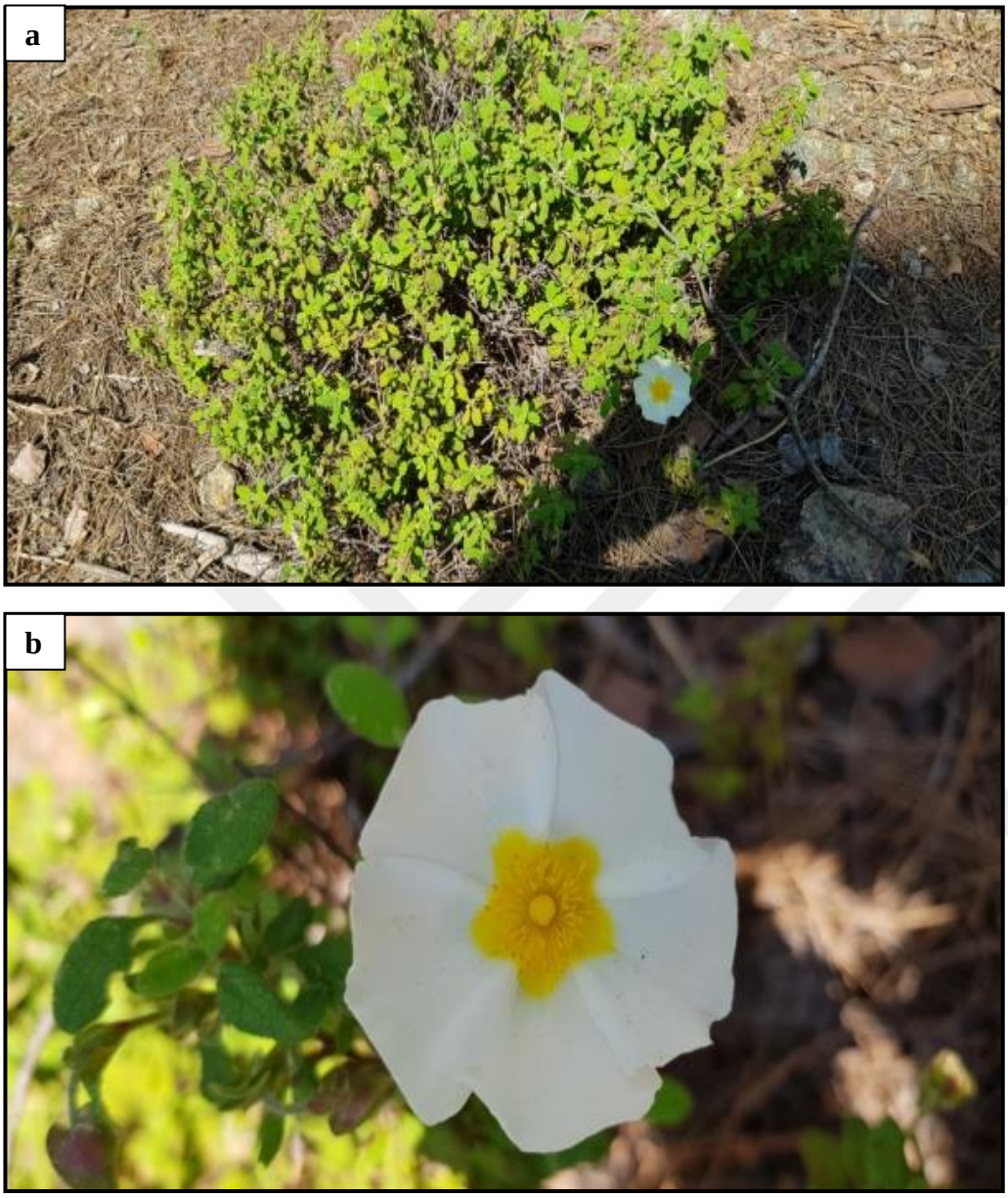

Şekil 4.97. *Cistus salviifolius* L. **a)** araziden genel görünüm; **b)** çiçek

Yöresel İsimleri: Karaan **Türkçe İsmi:** Kartli	**Lokaliteler:** 48 **Kullanım kodu:** VIA18, IIA1, VIA13 **Kullanım amacı:** Ticari, tıbbi, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklı dallı kısmı satırla parçalanıp inceltiliyor. Daha sonra çuvallanıp satışa sunuluyor (43, 44, 47, 56, 60, 94)

NOT: Kilosu 4 TL (2022)

b) Toprak üstü dövülüp yaraların üstüne sarılırsa iyileştirir (52).
c) Yaprağının çayı kanseri iyileştirmek için içilir (56, 57, 60, 62).
d) Toprak üstü kısımları dövülerek hamurlu yakısı yapılır ve dize sarılırsa, dizdeki ağrıyı geçirir (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
e) Toprak üstü kısımları dövülerek hamurlu yakısı yapılır. Karna sarılırsa karın ağrısını giderir (102, 103).
f) Arılar çiçeğinden polen alır (47, 54, 95, 109).

CONVOLVULACEAE

4.1.93 *Convolvulus arvensis* L.

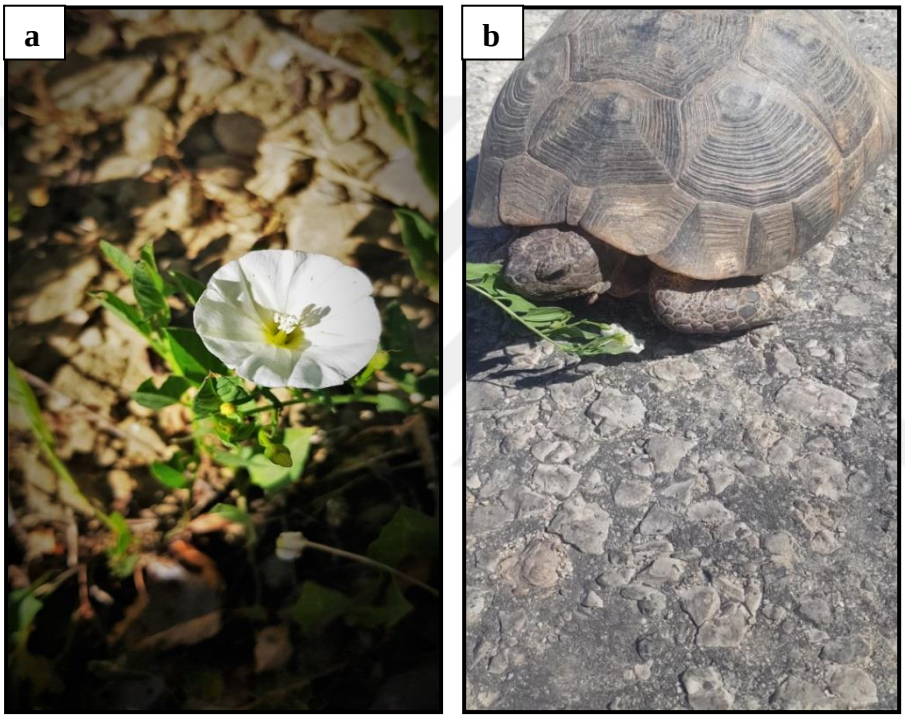

Şekil 4.98. *Convolvulus arvensis* L. **a)** araziden genel görünüm; **b)** kaplumbağaya yem olarak verirken

Yöresel İsimleri: Tarla sarmaşığı, tosbağa otu, boğacık **Türkçe İsmi:** Tarlasarmaşığı	**Lokaliteler:** 5,7, 26 **Kullanım kodu:** IVA, IIA1, IIA2 **Kullanım amacı:** Yem, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvanların sütünü arttırdığı bilindiği için toprak üstü kısımları yem olarak kullanılıyor (2, 7, 9, 10, 11, 43, 44, 47, 88).
b) Tosbağaların çok sevdiği bir ottur (47, 70, 87, 88).
c) Yaprakları kanayan veya yaralı bölgeye tampon yapılır. Kan durdurucu ve yara iyileştiricidir (81).

Ek Literatür Bilgisi:

Yaprak ve çiçekleri tropan pirolidin alkaloitleri ve konvolvulin içerir. Kurutulduğunda toksik etkisi azalmaktadır. Zehirlenme belirtileri gastrit, ülser, mide sancısıdır. Atlarda kilo kaybına ve kalın bağırsak sancısına neden olduğu belirtilmiştir. (Tuttu ve Abay 2014).

4.1.94 *Ipomoea purpurea* (L.) Roth

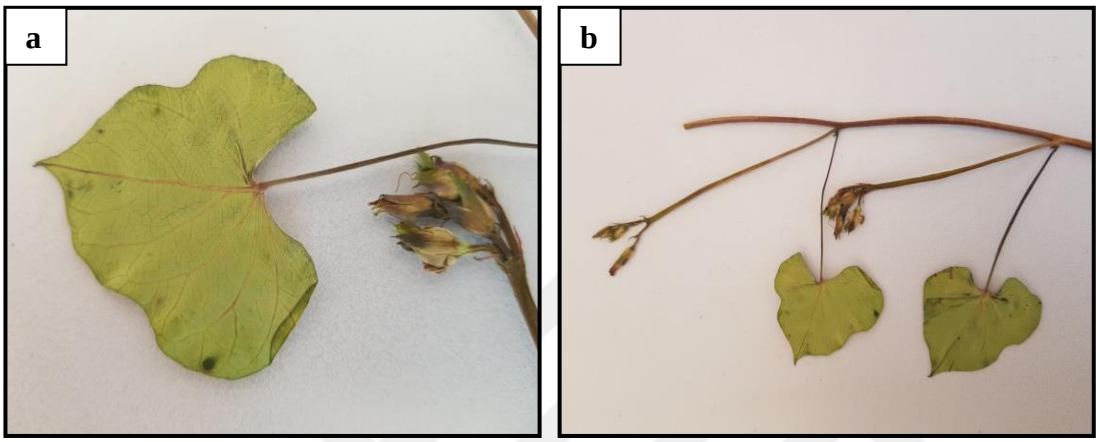

Şekil 4.99. Ipomoea purpurea (L.) Roth a); b) yapraklı gövdesi

Yöresel İsimleri: Sarmaşık **Türkçe İsmi:** Kahkahaçiçeği	**Lokaliteler:** 40 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Hayvan yemi

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklı gövdesi hayvan yemi olarak kullanılır (64).

Ek Literatür Bilgisi:

Tohumları tüketildiğinde bulantı, kusma, ishal ve zihinsel problemlere neden olduğu bilinmektedir. Bitkiyi olgun dönemde yiyen koyun ve keçilerde, solunum ve sindirim sistemi bozuklukları ve koma hali bildirilmiştir (Cooper ve Johnson 1988).

CORNACEAE

4.1.95 *Cornus mas* L.

Şekil 4.100. *Cornus mas* L. **a)** meyve; **b)** araziden görünüm

Yöresel İsimleri: Kızılcık, ergen, kuraça (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Kızılcık	**Lokaliteler:** 19, 20, 35, 41 **Kullanım kodu:** IA4, IIA1, VA5, VIA16 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, çocuk oyunu, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri tuzlanıp yenir (30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 114).
b) Meyvelerinden reçel ve şerbet yapılır (61, 78).
c) İshale karşı meyveleri tuzlanarak yenir ya da kaynatılıp suyu içilir (36, 38, 39, 40, 41, 69, 70, 71, 72).
d) Meyveleri suda kaynatılarak ekşisi çıkartılır. Bunu tüketmek soğuklamaya iyi gelir (115).
e) Çocuk oyunlarında kullanılan met ve düllük yapılır (115).
f) Meyve olarak tüketilir ve kompostosu yapılır (39, 40, 104).
g) Meyvesinin çayı ishali durdurur (69, 70, 71).

CUCURBITACEAE

4.1.96 *Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai

Yöresel İsimleri: Karpuz **Türkçe İsmi:** Karpuz	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IB9 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Pekmez oluşmuş halde kazanda kaynarken, karpuz kabuğunun yeşil kısmı isteğe göre dilimlenir. Pekmez dolu kazanın içine atılır. 1 saate yakın pişirilir ve yenir (87, 88, 89, 90).

4.1.97 *Cucurbita moschata* Duchesne

Yöresel İsimleri: Balkabak **Türkçe İsmi:** Balkabağı	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Zeytinyağı ile soğan kavrulduktan sonra biber ve balkabağı eklenerek yemeği pişirilir. Bu yemek kabızlığa çok faydalıdır (78).

4.1.98 *Lagenaria siceraria* (Molina) Standl.

Yöresel İsimleri: Sukabağı **Türkçe İsmi:** Uzunkabak	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** VB5 **Kullanım amacı:** El sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Iklığın (kabak kemane) teknesi su kabağından yapılır (32, 37).
b) Su kabağından su kabı yapılırdı (116, 118).
c) Su kabağının ortası delinir kız ve erkek çocukları için lazımlık yapılır (66, 67, 68).

CYPERACEAE

4.1.99 *Cyperus rotundus* L.

Şekil 4.101. *Cyperus rotundus* L. a) çiçekli genel görünüm; b) kökünün yenen kısmının gösterilirken

Yöresel İsimleri: Topalak **Türkçe İsmi:** Topalak	**Lokaliteler:** 48 **Kullanım kodu:** IA3, IIA1, VIIA5 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, koku

Yöresel Kullanımları:

a) Yumrusu kaynatılarak haşlanıp, kabuğu sıyrılarak yenir (9, 10, 27).
b) Yumrusu kabuğu sıyrılarak çiğ olarak yenir (16, 94).
c) Yumrusu topraktan temizlenip kabuğu sıyrılan 3-4 tane topalak üzerine sıcak su eklenir. Çayı demlenerek içilir. Bu çay mide sancısına iyi gelir (9, 11, 12)- **(Reç.21)**
d) Yumrusu topraktan temizlenip kabuğu sıyrılan 3-4 tane topalak üzerine sıcak su eklenir. Çayı demlenerek hazırlanır. Kulak ağrısı için hazırlanan çaydan 1 damla damlatılırdı (9, 11, 12)- **(Reç.22)**
e) Eskiden yenidoğan bebeklere gaz sancısı için pamuklu beze zeytinyağı ve havanda dövülmüş topalak yumrusu koyup bebeğe sarılırdı. 6 aylık oluncaya kadar bu bez günde 2-3 kez değiştirilirdi (16)- **(Reç.23)**

d) Eskiden bebeğin güzel kokması için sadeyağ, karanfil, ezilmiş topalak ve tuz ile hazırlanan karışım yeni doğan bebeklerin vücuduna, koltuk altına ve ayaklarına sürülürdü. 10-15 dakika bekletilip yıkanırdı. Topalak ezmesi balla karıştırılıp bebeğin dudağının çevresine sürülürdü. Ağzı güzel koksun diye yapılırdı. (94)- **(Reç-24)**

4.1.100 *Schoenoplectus tabernaemontani* C.C. Gmel.) Palla.

Şekil 4.102. *Schoenoplectus tabernaemontani* C.C. Gmel.) Palla. Çiçekli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Tokalıkamış, havut kamışı **Türkçe İsmi:** Aynasemerotu	**Lokaliteler:** 6,7, 11, 13 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımlarını mallar yer (9, 16, 19, 52, 94).

CYTINACEAE

4.1.101 *Cytinus ruber* (Fourr.) Fritsch

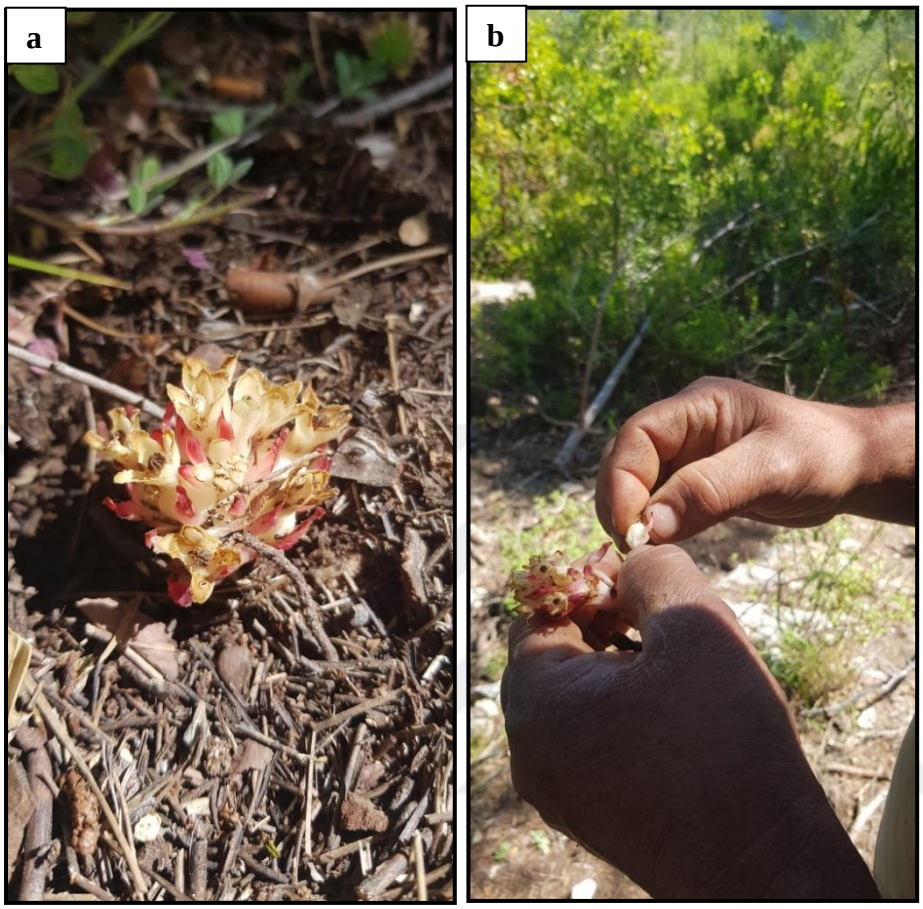

Şekil 4.103. *Cytinus ruber* (Fourr.) Fritsch **a)** çiçekli genel görünüm **b)** özsuyu emilen çiçekteki kısım

Yöresel İsimleri: Kızılcık, bonculuk, karaan biciği **Türkçe İsmi:** Yernarı	**Lokaliteler:** 26 **Kullanım kodu:** IA6 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Çiçeğindeki şişkin beyaz kısım uçtan sıkılarak çıkan özsuyu yenir (39, 47, 48).

DIOSCOREACEAE

4.1.102 *Dioscorea communis* (L.) Caddick & Wilkin

Şekil 4.104. *Dioscorea communis* (L.) Caddick & Wilkin **a)** yaprak; **b)** yenilen taze sürgün ucu

Yöresel İsimleri: Avronyes (Giritçe), sarmaşık **Türkçe İsmi:** Dolanbaç	**Lokaliteler:** 6, 7,48, 51 **Kullanım kodu:** IA2, VIA6 **Kullanım amacı:** Gıda**,** gelenek

Yöresel Kullanımları:

a) Taze sürgünleri kavrularak yumurtlaması yapılır. Giritlilerde senede bir kez yenildiğinde hasta olunmayacağına inanılır (79, 114)-**(YT-10).**

Ek Literatür Bilgisi:

Meyvelerini yanlışlıkla yiyen çocuklarda ağız ve sindirim sisteminde bozukluklar yaşanmaktadır (Cooper ve Johnson 1988).

Şekil 4.105. *Dioscorea communis* (L.) Caddick & Wilkin ile yapılan Sarmaşık yumurtlaması **a)**; **b)**; **c)** avronyes (sarmaşık) yumurtlaması aşamaları

ERICACEAE

4.1.103 *Arbutus andrachne* L.

Şekil 4.106. *Arbutus andrachne* L. meyve

Yöresel İsimleri: Dağ çileği, kepez (meyve), sandal **Türkçe İsmi:** Sandalağacı	**Lokaliteler:** 34, 35 **Kullanım kodu:** VA5, IVA, IA4, IIIA, VIA5, VIA18, VA8, VIA16 **Kullanım amacı:** El sanatları, yem, gıda, yakacak, tütün, ticari, arı bitkisi, sosyal kullanım

Yöresel Kullanımları:

a) Ağacı kaşık/ kepçe yapımında kullanılır (30, 31, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 69).
b) Hayvanlar otlanırken yapraklarını tüketmeyi tercih ederler. Hayvan (keçi) yemi olarak kullanılır (44, 47, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 123).
c) Meyveleri tüketilir (36, 37, 38, 39, 40, 41, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 69, 78)
d) Meyvesinin reçeli yapılır (31, 48, 50, 63, 64, 69, 70, 71, 72).
e) Odunu yakacak olarak kullanılır (20, 21, 22, 43, 44).
f) Eskiden ağacın kabuğu tütün olarak kullanılırdı (44).
g) Meyveli ve yapraklı dalları toplanıp satılır. Özellikle kapı süsü ve çelenk yapımında kullanılır (48, 50, 51).
h) Ağacı oklava yapımında kullanılır (59, 60, 61, 62).
ı) Ağacı tokuç yapımında kullanılır (59, 60, 61, 62).
i) Meyvelerini kuşlar (36, 39), güvercinler (81) çok sever.
j) Arılar çiçeklerinden polen alırlar. Hafif acı olan sandal balı yörede meşhur bir baldır. (47, 48, 83, 109)

Sandal ağacından (*Arbutus andrachne* L.) kaşık yapımı (47- Gökçepınar Mah.)

1) Yapılacak mutfak araç gerecine göre uygun ölçüde bir kütük ağaç gövdesinden elde edilir.
2) Kütük ikiye ayrılır. Keser yardımıyla kaşığın ana hatları oluşturulur.
3) Bıçak yardımıyla oyularak kaşığın hatları belirginleştirilir.
4) Eğdi denen alet yardımıyla kaşığın oyuk kısmı oluşturulur
5) En son kesik bir cam kenarı ile kaşığın yüzeyi temizlenir ve kaşık yapma işlemi tamamlanır.

Şekil 4.107. a); b); c); d) Sandal ağacından kaşık yapımı aşamaları

Şekil 4.107. (devam) e); f); g); h) Sandal ağacından kaşık yapımı aşamaları

4.1.104 *Erica manipuliflora* Salisb.

Şekil 4.108. *Erica manipuliflora* Salisb. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Püren **Türkçe İsmi:** Püren	**Lokaliteler:** 25 **Kullanım kodu:** VIA13, IIA1, VA4 **Kullanım amacı:** Arı bitkisi, tıbbi, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Arıcılıkta kullanılır. Arılar çiçeğinden nektar alır (36, 39, 47, 109).
b) Yaprağının çayı şekeri düşürür (39, 41).
c) Toprak üstü kısımlarından süpürgesi yapılır (81).

EUPHORBIACEAE

4.1.105 *Euphorbia characias* L. subsp. *wulfenii* (Hoppe ex W.D.J.Koch) Radcl.-Sm.

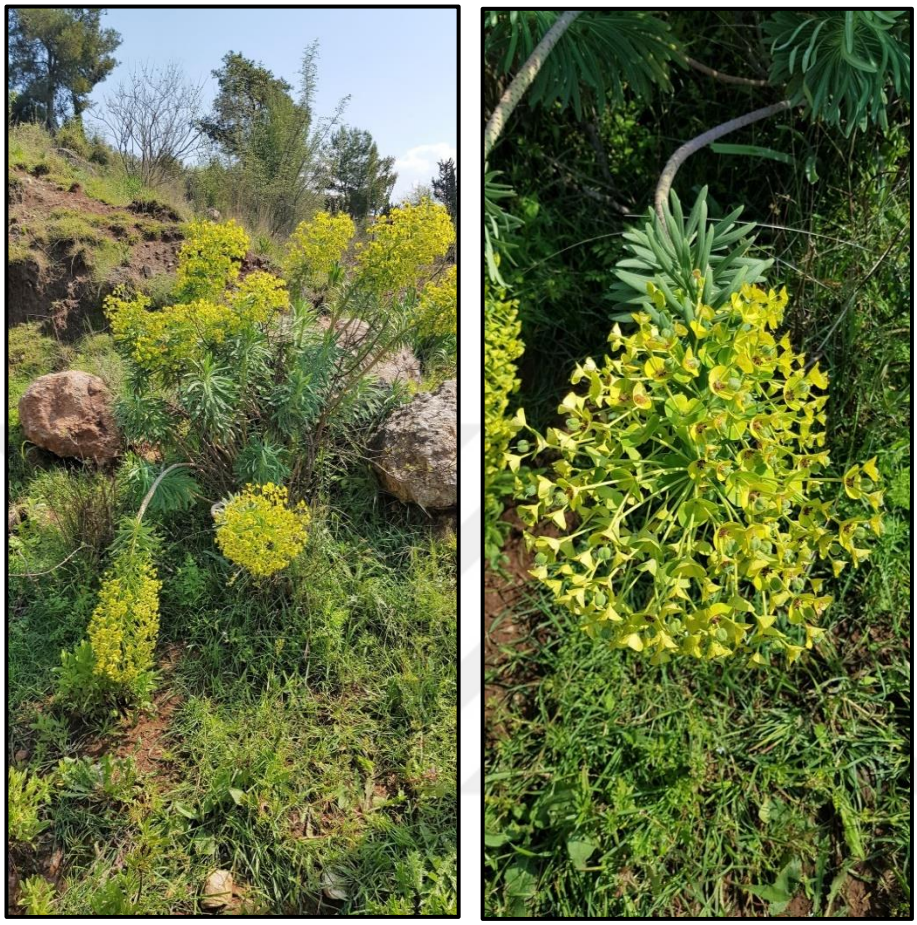

Şekil 4.109. *Euphorbia characias* L. subsp. *wulfenii* (Hoppe ex W.D.J.Koch) Radcl.-Sm. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Sütleğen **Türkçe İsmi:** Ulusütleğen	**Lokaliteler:** 52 **Kullanım kodu:** VIA13, VIA7, VIIA4 **Kullanım amacı:** Arı bitkisi, balık avı, zehirli

Yöresel Kullanımları:

a) Sütleğen zehirlidir. Toprak üstü kısımları balık avlamak için kullanılır (127, 128, 130).
b) Arıcılıkta kullanılır. Arılar çiçeğinden nektar alır (36, 39, 47, 109).

4.1.106 *Euphorbia helioscopia* L.

Şekil 4.110. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Sütleğen **Türkçe İsmi:** Feribanotu	**Lokaliteler:** 9 **Kullanım kodu:** VA1, VIA7, VIIA4 **Kullanım amacı:** El sanatları, balık avı, zehirli

Yöresel Kullanımları:

a) Sütleğen zehirlidir. Toprak üstü kısımları balık avlamak için kullanılır (127, 128, 130).
b) Doğal boya elde edilir. Koyu sarı renk verir (9, 16).

4.1.107 *Euphorbia kotschyana* Fenzl.

Şekil 4.111. *Euphorbia kotschyana* Fenzl. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Sütleğen **Türkçe İsmi: S**ütlüce	**Lokaliteler:** 44 **Kullanım kodu:** IIA, VIA7, VIIA4 **Kullanım amacı:** Tıbbi, balık avı, zehirli

Yöresel Kullanımları:

a) Sütleğenin sütü akrep sokan yere sürülür ve sarılır (84, 85, 86)
b) Sütleğen zehirlidir. Toprak üstü kısımları balık avlamak için kullanılır (127, 128, 130).

4.1.108 *Euphorbia rigida* M. Bieb.

Şekil 4.112. *Euphorbia rigida* M. Bieb. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Sütleğen **Türkçe İsmi:** Sütleğen	**Lokaliteler:** 29 **Kullanım kodu:** IIA1, VIA7, VIIA4 **Kullanım amacı:** Tıbbi, balık avı, zehirli

Yöresel Kullanımları:

a) Sütleğenin sapı kırılır sütü siğil üzerine damlatılır (48, 50, 51).
b) Sütleğenin Sapı kırılır sütü akrep sokulan yere damlatılır (45, 47, 70, 71).
c) Sütleğen zehirlidir. Toprak üstü kısımları balık avlamak için kullanılır (127, 128, 130).

FABACEAE

4.1.109 *Arachis hypogaea* L.

Yöresel İsimleri: Yerfıstığı **Türkçe İsmi:** Yerfıstığı	**Lokaliteler:** **Kullanım kodu:** IVB **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvan yemi olarak toprak üstü toplanır (9, 10, 16).

4.1.110 *Bituminaria bituminosa* (L.) C.H.Stirt.

Şekil 4.113. *Bituminaria bituminosa* (L.) C.H.Stirt. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Üçgül **Türkçe İsmi:** Asfaltotu	**Lokaliteler:** 17 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvan yemi olarak toprak üstü toplanır (36, 39, 40, 44, 48, 50, 56, 60, 61, 62).

4.1.111 *Calicotome villosa* (Poir.) Link

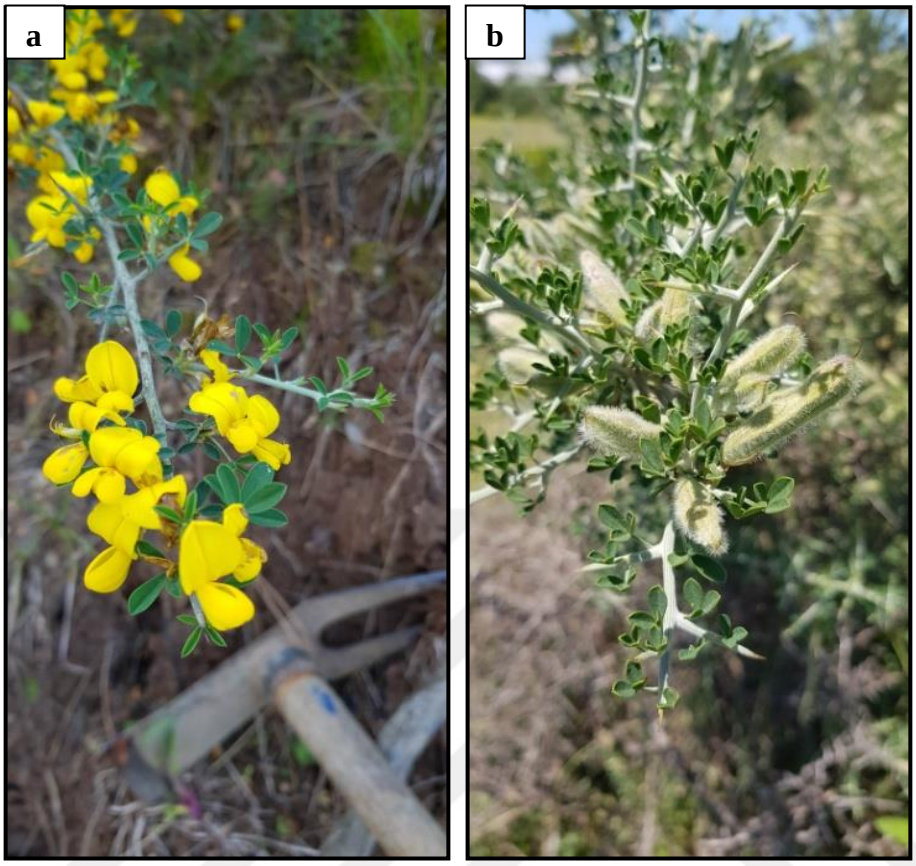

Şekil 4.114. *Calicotome villosa* (Poir.) Link **a)** çiçek**; b)** meyve

Yöresel İsimleri: Azgandikeni **Türkçe İsmi:** Keçiboğan	**Lokaliteler:** 47, 48, 49 **Kullanım kodu:** IVA, VIA13 **Kullanım amacı:** Yem, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Develerin çok sevdiği bir bitkidir. Toprak üstü kısmını tüketirler (16, 94, 111).
b) Arılar polen alır (47, 102, 103, 109).

4.1.112 *Ceratonia siliqua* L.

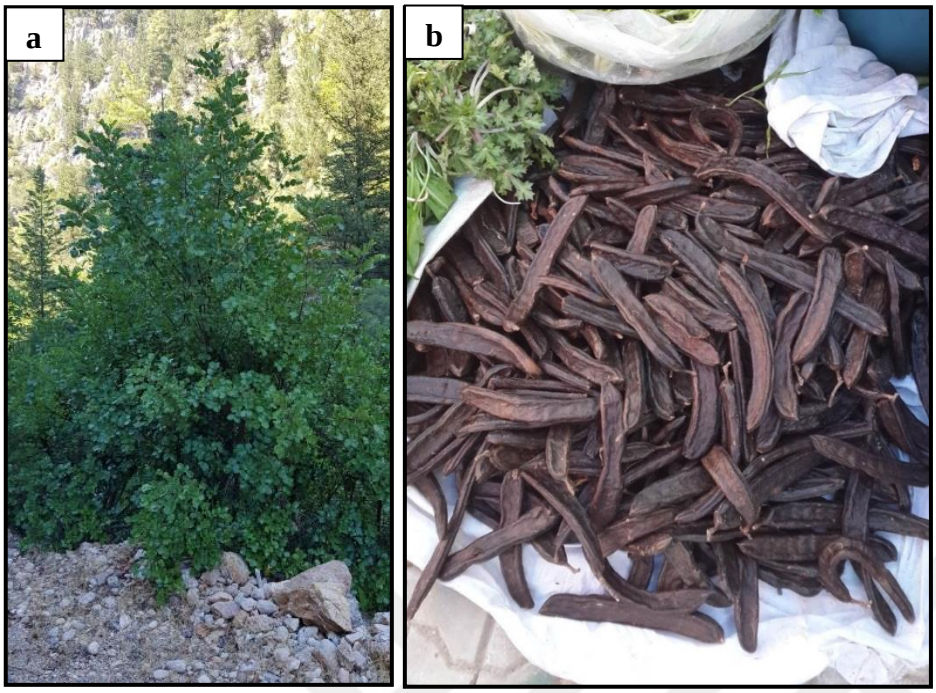

Şekil 4.115. *Ceratonia siliqua* L. **a)** genel görünüm; **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Keçiboynuzu, boynuz **Türkçe İsmi:** Keçiboynuzu	**Lokaliteler:** 19 **Kullanım kodu:** IA4, IA9, IVA, VIA13, VIA18, IIA1, VIIA2 **Kullanım amacı:** Gıda, yem, arı bitkisi, ticari, tıbbi, limonla aynı yerde yetişme

Yöresel Kullanımları:

a) Keçiboynuzu değirmende öğütülüp hayvanlara yem olarak verilir (9, 10, 30, 44).
b) Meyveleri yenir (10, 18, 20, 21, 24, 25, 28, 30, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 63, 111, 112, 119, 120).
c) Meyvelerinden pekmez yapılır (18, 24, 25, 28, 30, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63).
d) Arılar çiçeklerini bal yapımında kullanır (36, 39, 63).
e) Meyveleri toplanıp pazarlarda satılır (44, 56, 59, 60, 61, 62, 63).
f) Keçiboynuzu pekmezi öksürüğe karşı faydalıdır (94, 104, 113, 120).
g) Keçiboynuzu pekmezi yapımı sırasında parçalanan ve ezilen keçiboynuzu parçaları 1 gece suda bekletilir. Ertesi gün suyu süzülerek pekmez yapılır. Arta kalan paçalarda hayvanlara yem olarak verilir (93, 94).
h) Keçiboynuzu meyvelerinin tozu makinede öğütülür. Bu tozdan hazırlanan çay öksürüğü keser (81).
ı) Keçiboynuzunun yetiştiği yerde limon da yetişir (36, 39, 41).
i) Meyveleri aşırı yenirse kilo aldırır (111).

Keçi Boynuzu Pekmezi

Tarifi:

1. Keçiboynuzları altına taş konulup üzerine keser ve taş ile vurularak küçük parçalara ayrılır.
2. Çekirdeklerinin çıkması sağlanır.
3. Daha sonra pekmez yapmadan önce bir bidona alınarak üstü kapanacak şekilde suda ıslatılarak 1 gece bekletilir **(Şekil 4.116-a,b).**
4. Sabahtan pekmez ateşi yakılır.
5. Bidonda bekleyen sulu keçiboyunuzu karışımından su süzülür. Süzülen bu su pekmez yapılacak kazan veya tencerede bırakılarak ateşe konur **(Şekil 4.116-c)**.
6. Sık sık kepçeyle karıştırılarak kıvam alması sağlanır **(Şekil 4.116-d,e)**.
7. Ara sıra kıvamını kontrol etmek için tabağa 1 kaşık pekmez konur ortasından kaşıkla çizgi çizilir. Eğer çizgiler kavuşmazsa kıvama geldiğini gösterir.
8 Ateşten alınan kazandan köpükler alınarak pekmezler kaplara doldurulur **(Şekil 4.116-f)**, (94, Töngüşlü Mah.).

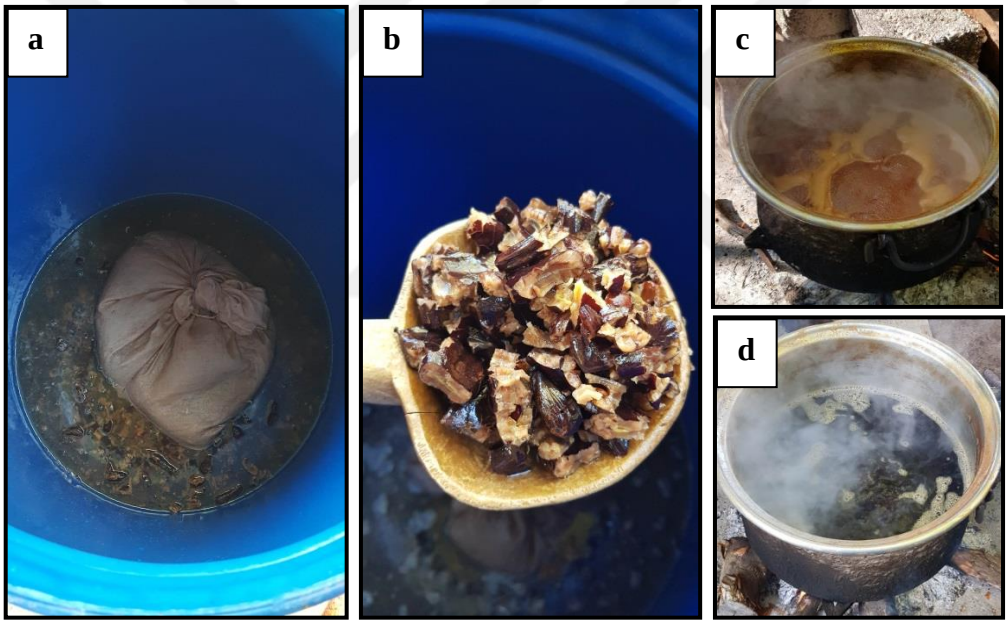

Şekil 4.116. a); b); c); d) Keçiboynuzu pekmezi yapım aşamaları

Şekil 4.116. (Devamı) e); f) Keçiboynuzu pekmezi yapım aşamaları

4.1.113 *Cercis siliquastrum* L.

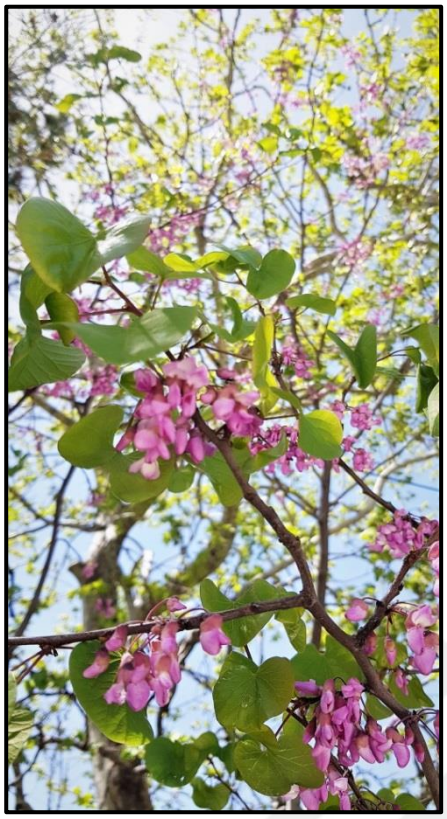

Şekil 4.117. *Cercis siliquastrum* L. çiçekli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Gelincik **Türkçe İsmi:** Erguvan	**Lokaliteler:** 18, 41 **Kullanım kodu:** VIA13 **Kullanım amacı:** Arıcılık

Yöresel Kullanımları:

a) Arılar polen alır (39, 47, 71, 109).
b) Çiçekleri taze olarak tüketilir (111).

4.1.114 *Cicer arietinum* L.

Yöresel İsimleri: Nohut **Türkçe İsmi:** Nohut	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IA4 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Tohumları kavrulur, toz haline getirilir ve kahvesi yapılırdı (24, 36, 37, 47, 70, 94, 97).
b) Eskiden nohut tohumları öğütülerek un haline getirilir ekmek yapılırdı (9, 10, 50).

4.1.115 *Colutea cilicica* Boiss. & Balansa

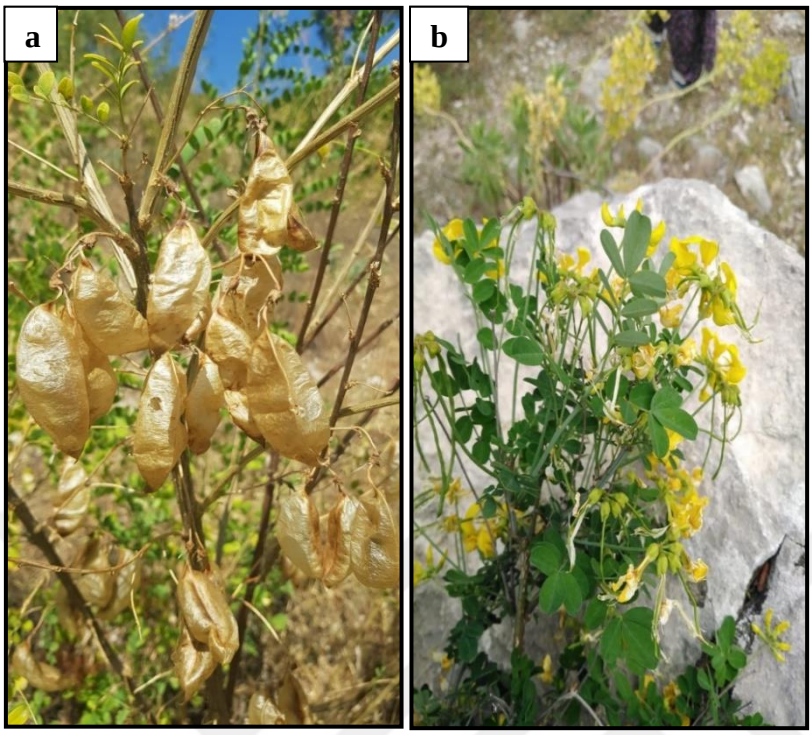

Şekil 4.118. *Colutea cilicica* Boiss. & Balansa **a)** meyveli görünüm; **b)** çiçekli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Palangıç **Türkçe İsmi:** Patlangaç	**Lokaliteler:** 42 **Kullanım kodu:** IVA, VIA16, VIA13 **Kullanım amacı:** Yem, Çocuk oyunu, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Dalları bükülerek yaprakları hayvanlara verilir. Çocukken meyveleri patlatılırdı (66, 68).

b) Arılar polen alır (39, 47, 109).

4.1.116 *Coronilla lassenii* D.D. Sokoloff (Endemik)

Şekil 4.119. *Coronilla lassenii* D.D. Sokoloff **a)** meyveli görünüm **b)** çiçekli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Dilfir **Türkçe İsmi:** Boynuzludücük	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları toplanarak hayvanlara yedirilir (27, 44, 48, 50, 57, 60, 61, 66, 67, 68).

4.1.117 *Coronilla rostrata* Boiss. & Spruner

Şekil 4.120. *Coronilla rostrata* Boiss. & Spruner **a)** çiçek **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Dilfir **Türkçe İsmi:** Bahçetacı	**Lokaliteler:** 3, 5 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları toplanarak hayvanlara yedirilir (26, 27, 44, 48, 50, 57, 60, 61, 66, 67, 68).

4.1.118 *Lotus herbaceus* (Vill.) Jauzein

Şekil 4.121. *Lotus herbaceus* (Vill.) Jauzein **a)** meyveli görünüm **b)** çiçekli genel görünüm

Yöresel İsimleri: - **Türkçe İsmi:** Zehirliyonca	**Lokaliteler:** 17 **Kullanım kodu:** VIA13 **Kullanım amacı:** Arıcılık

Yöresel Kullanımları:

a) Arılar polen alırlar (36, 37, 39).

4.1.119 *Erophaca baetica* (L.) Boiss.

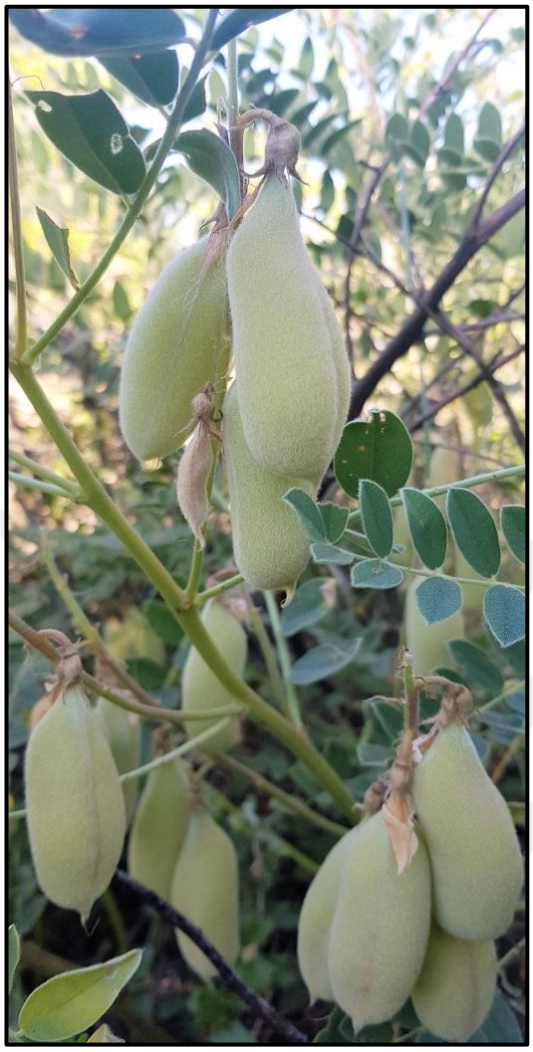

Şekil 4.122. *Erophaca baetica* (L.) Boiss. meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Buyan **Türkçe İsmi:** Bağla	**Lokaliteler:** 25 **Kullanım kodu:** VIIA4, VIIA4 **Kullanım amacı:** Zehirli, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımlarını yiyen keçi, mal (hayvan) ölür. Gözleri börtler (şişer). Çok zehirlidir. Tohumu da zehirlidir (30, 31, 39, 47,48).
b) Buyanın kökü küçük parçalara ayrılır ve çayı yapılır. Bu çay öksürüğü keser (89, 90).

4.1.120 *Lathyrus annuus* L.

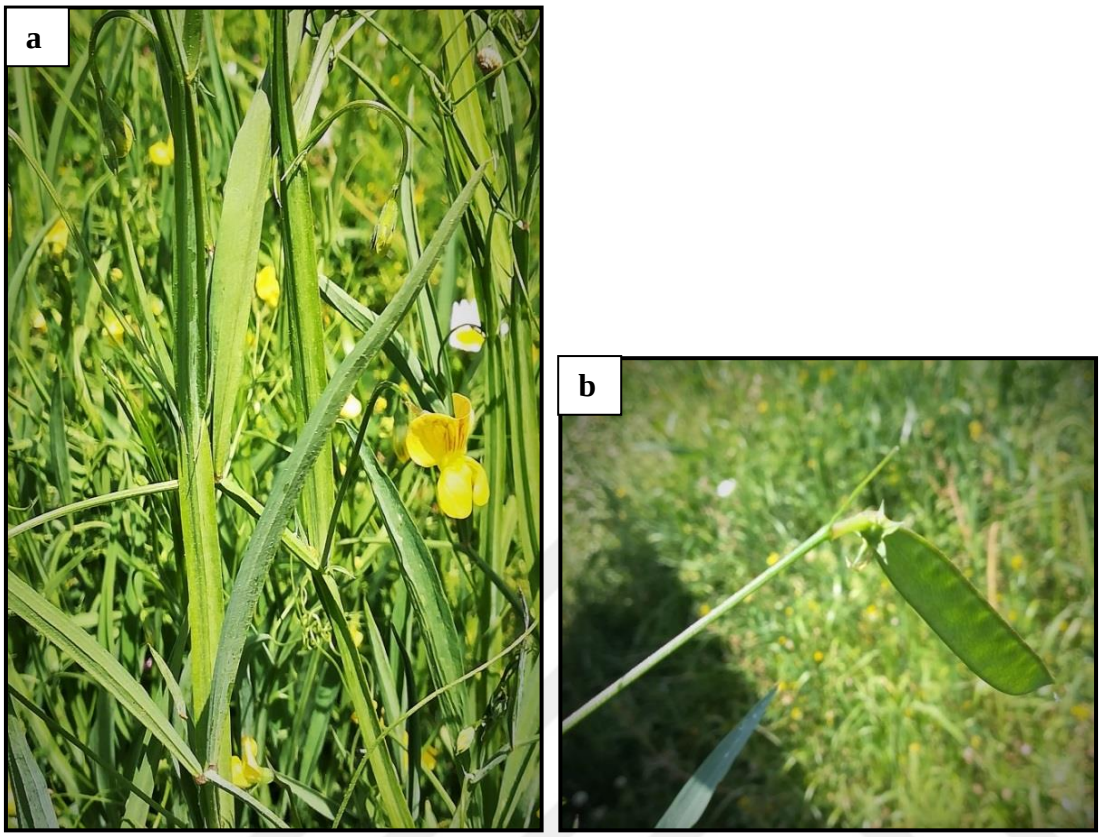

Şekil 4.123. *Lathyrus annuus* L. **a)** genel görünüm **b)** meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Haraç **Türkçe İsmi:** Dağdırılcası	**Lokaliteler:** 8 **Kullanım kodu:** IVA, IA4 **Kullanım amacı:** Yem, gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Taze iken toprak üstü kısımları toplanır hayvana verilir (9, 16).
b) Tohumları kurutulur daha sonra nohut gibi haşlanarak yenir (48, 63, 64).

4.1.121 *Medicago ciliaris* (L.) All.

Şekil 4.124. Medicago ciliaris (L.) All. meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Dilfir **Türkçe İsmi:** Kirpiyoncası	**Lokaliteler:** 8 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Taze iken toprak üstü kısımları toplanır hayvana verilir (9, 16, 26, 27, 44, 48, 50).

4.1.122 *Medicago orbucularis* (L.) Bartal.

Şekil 4.125. *Medicago orbucularis* (L.) Bartal. **a)** meyveli görünüm; **b)** çocuk oyuncağı

Yöresel İsimleri: Paralık, dilfir **Türkçe İsmi:** Paralık	**Lokaliteler:** 7, 41 **Kullanım kodu:** IVA, VIA16, VIA13 **Kullanım amacı:** Yem, çocuk oyuncağı, arı bitkisi, çocuk oyunu

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak kullanılıyor (7, 26, 27, 39, 44, 48, 50, 66, 67, 71, 122).
b) Çocukken meyveleri birbirine geçirilir para bulduk diye oynanırmış (70, 94, 96, 97).
c) Arılar çiçeğinden nektar alır (39, 47, 95).
d) Meyvesi yaşken ipe dizilip kolye yapılırdı (66, 67).

4.1.123 *Medicago polymorpha* L.

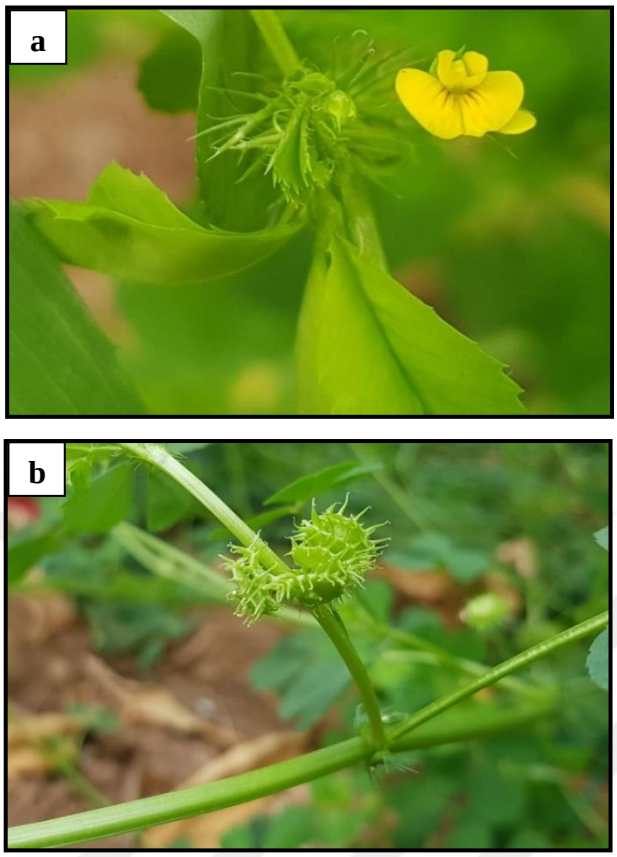

Şekil 4.126. *Medicago polymorpha* L**. a)** çiçek görünümü **b)** meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Üçgül, dilfir **Türkçe İsmi:** Karayonca	**Lokaliteler:** 49 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılıyor (7, 39, 66, 67, 71, 122).

4.1.124 *Medicago sativa* L.

Yöresel İsimleri: Yonca, dilfir **Türkçe İsmi:** Karayonca	**Lokaliteler:** **Kullanım kodu:** IVB **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılıyor (9, 16, 21, 22, 122, 123).
b) Yaprakları tavuklara yem olarak verilir (18).

4.1.125 *Melilotus indicus* L.

Şekil 4.127. *Melilotus indicus* L.

Yöresel İsimleri: Üçgül **Türkçe İsmi:** Otuzluyonca	**Lokaliteler:** 7 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılıyor (9, 16, 21, 22, 44, 48, 50).

,

4.1.126 *Onobrychis oxyodonta* Boiss.

Şekil 4.128. *Onobrychis oxyodonta* Boiss. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Dilfir **Türkçe İsmi:** Kırkorungası	**Lokaliteler:** 17 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılıyor (39, 40).

4.1.127 *Phaseolus vulgaris* L.

Yöresel İsimleri: Fasulya **Türkçe İsmi:** Fasülye	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IB1 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklarından sarma yapılır (9, 10).

4.1.128 *Spartium juncaeum* L.

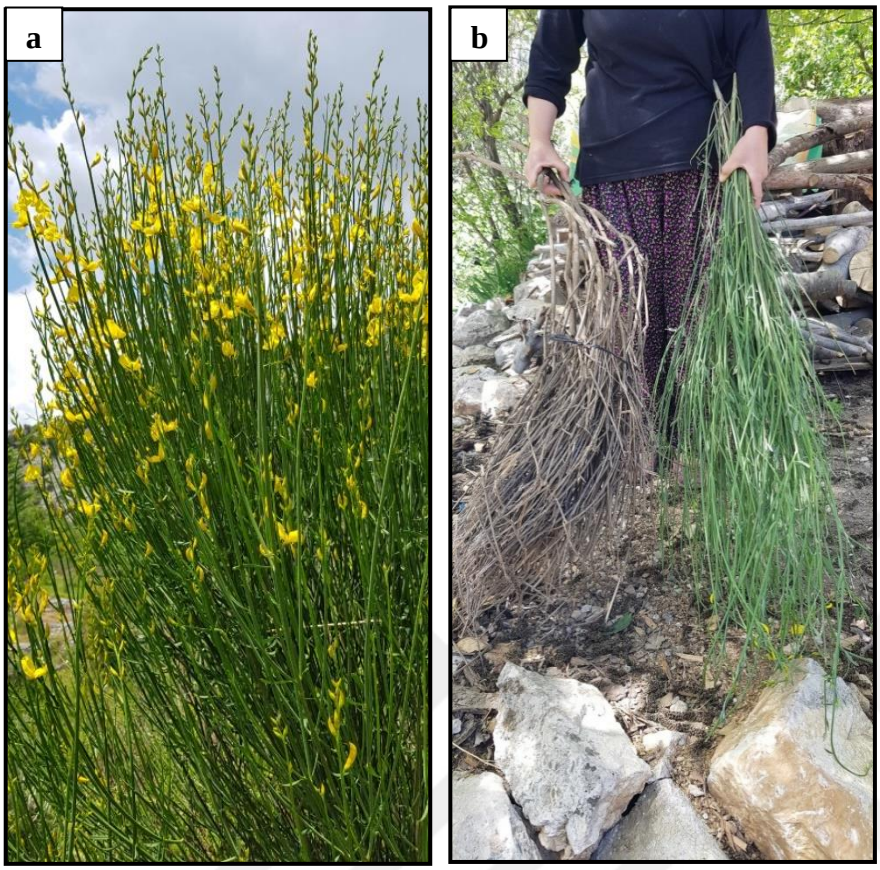

Şekil 4.129. *Spartium juncaeum* L. **a)** genel görünüm **b)** süpürgesi

Yöresel İsimleri: Borcak, ulama borcak **Türkçe İsmi:** Katırtırnağı	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IVA, VIA13, VA4, VIA18, VIA6 **Kullanım amacı:** Yem, arı bitkisi, süpürge, üzerinde incir kurutulur, inanış

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak kullanılır. Özellikle keçiler çok sever (47, 65, 66, 123).
c) Toprak üstü kısımlarından çalı süpürgesi yapılır (66).
d) Kuru dallarının üzerinde incir kurutulur (36, 39, 40, 43, 63, 64).
e) Siğil üstüne süpürme şeklinde sürtülürse siğili geçirir. Borcak dalı ile yol ayrımında el üzerindeki siğiller selam verilerek (selamünaleyküm) ve dua edilerek süpürülür (82).

Ek Literatür Bilgisi:

Bütün bitki, bilhassa çiçek ve tohumlar, zehirlidir. Tatlı Iezzetine aldanarak çiçekleri yiyen çocuklarda ve olgun meyvalarını yiyen hayvanlarda zehirlenmeler görülür. Zehirlenmeler sıkıntı, baş ağrısı ve ishal ile kendini gösterir (Baytop 1999).

4.1.129 *Trifolium fragiferum* var. *fragiferum* L.

Şekil 4.130. *Trifolium fragiferum* var. *fragiferum* L. **a)** genel görünüm; **b)** çiçek durumu

Yöresel İsimleri: Yonca, dilfir **Türkçe İsmi:** Çileküçgülü	**Lokaliteler:** 15, 41 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Özellikle keçiler çok sever (47, 56, 59, 60, 61, 62**,** 65, 66, 123).

4.1.130 *Trifolium nigrescens* Viv. subsp. *petrisavii* (Clem.) Holmboe

Şekil 4.131. *Trifolium nigrescens* Viv. subsp. *petrisavii* (Clem.) Holmboe genel görünüm

Yöresel İsimleri: Dilfir **Türkçe İsmi:** Yelüçgülü	**Lokaliteler:** 8 **Kullanım kodu:** IVA, IIA2 **Kullanım amacı:** Yem, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Özellikle keçiler çok sever (7, 11, 12, 13, 18, 19, 26, 27, 36, 38, 39, 44, 47, 48, 50, 65, 66, 123).

b) Toprak üstü kısımlarını yem olarak tüketen hayvanın sütünü arttırır (9, 10).

4.1.131 *Trifolium pamphylicum* Boiss. & Heldr.

Şekil 4.132. *Trifolium pamphylicum* Boiss. & Heldr. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Yonca, dilfir **Türkçe İsmi:** Antalyayoncası	**Lokaliteler:** 49 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Özellikle keçiler çok sever (47, 65, 66, 123).

4.1.132 *Trifolium resupinatum* var. *resupinatum* L.

Şekil 4.133. *Trifolium resupinatum* var. *resupinatum* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Dilfir **Türkçe İsmi:** Anadoluüçgülü	**Lokaliteler:** 8,41 **Kullanım kodu:** IVA, IIA2 **Kullanım amacı:** Yem, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Özellikle keçiler çok sever (7, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 19, 26, 27, 36, 38, 44, 47, 48, 50, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 123).

b) Hayvanın sütünü arttırır (9, 10).

4.1.133 *Trifolium tomentosum* L.

Şekil 4.134. *Trifolium tomentosum* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Dilfir **Türkçe İsmi:** Yünlüyonca	**Lokaliteler:** 1 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Özellikle keçiler çok sever (26, 27, 44, 47, 48, 50, 65, 66, 123).

4.1.134 *Trigonella foenum-graecum* L.

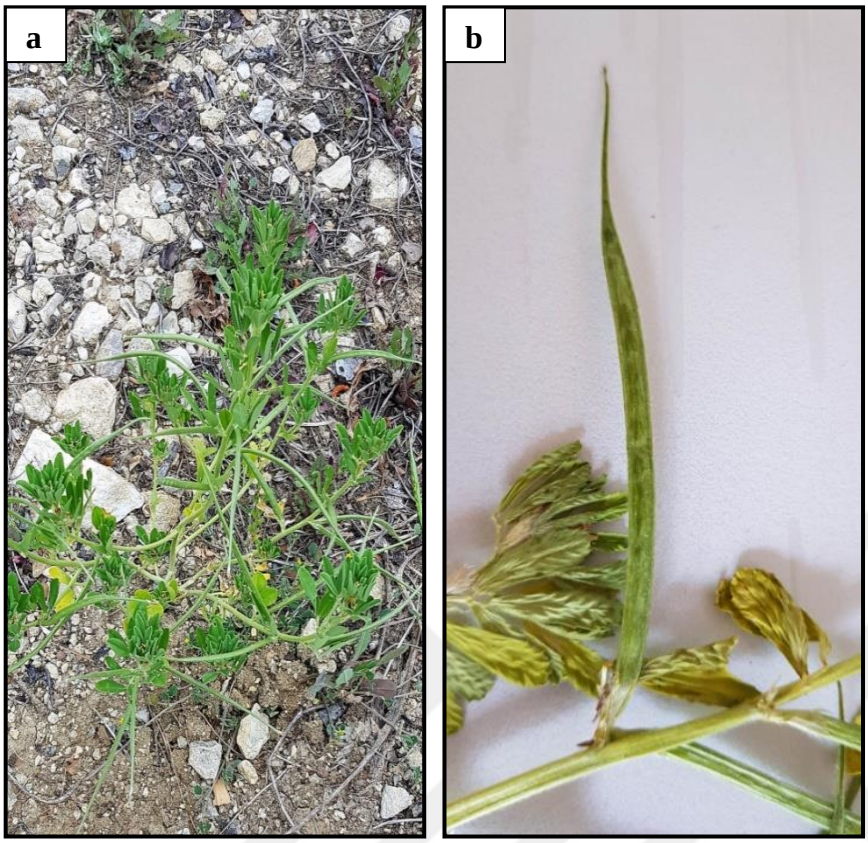

Şekil 4.135. *Trigonella foenum-graeecum* L. **a)** genel görünüm; **b)** yaprak ve meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Boy, boyboy **Türkçe İsmi:** Çemenotu	**Lokaliteler:** 45, 41 **Kullanım kodu:** IB8, VIIB5, VIB10 **Kullanım amacı:** Baharat, koku, haşere kovucu

Yöresel Kullanımları:

a) Tohumu kurutulup ezilerek özellikle tarhanada baharat olarak kullanılır. Sarma ve dolmalarda da yine baharat olarak kullanılır (36, 47, 66, 70, 123).

Tarhana tarifi (Haskızılören): Buğday değirmene girmeden içine nohut katılır ve öğütülür. Suyun içine boy otu, tarhana otu, feslikan, nane, dereotu katılarak 1 saat kaynatılır. Kaynayan suyun içine öğütülen nohutlu un katılır. Kaynamaya gelince ateşten alınır. Önceden haşlayarak domates ve kapya biber hazırlanır. Bütün malzeme yoğurt, çörek otu domates eklenip karıştırılır ve yoğurulur. Çuvalda 25 gün kalır. Acı suyu alınır. Daha sonra bir bezin üzerine seriliyor elle ufalanarak 2-3 gün kurutulur. Kalburdan geçirilir, un şekline getirilerek tüketilir.

b) Boy bitkisinin tohumu yaşken ipe diziliyor, ayrana veya süte batırılarak kurutulur. Daha sonra güzel koku vermesi için odanın bir köşesine asılır. Eskiden yeni doğanların beşiklerine takılırdı (39, 48, 71, 70).

c) Boy bitkisinin tohumu yaşken ipe dizilir, ayrana veya süte batırılarak kurutulur. Daha sonra haşerelerin gelmemesi için odanın bir köşesine asılır (50, 51).
d) Boy bitkisinin tohumu güzel kokusundan dolayı tarhanalara ve çökelek peynirine katılır (56, 57, 60, 61).
e) Boy bitkisinin tohumu ipe dizilir, sandıklara ve yatak arasına konur (64).
f) Boy bitkisinin tohumu ipe dizilir, insanlar güzel kokmak için boynuna asar (59, 60, 61, 62).
g) Boy bitkisinin tohumu ipe dizilir, yastık ve yorganların arasına konurdu (63, 64).

Şekil 4.136. a); b); c); d); e) boy otunun tohumun tarhana için ufaltılması aşamaları

4.1.135 *Trigonella gladiata* Steven ex M.Bieb.

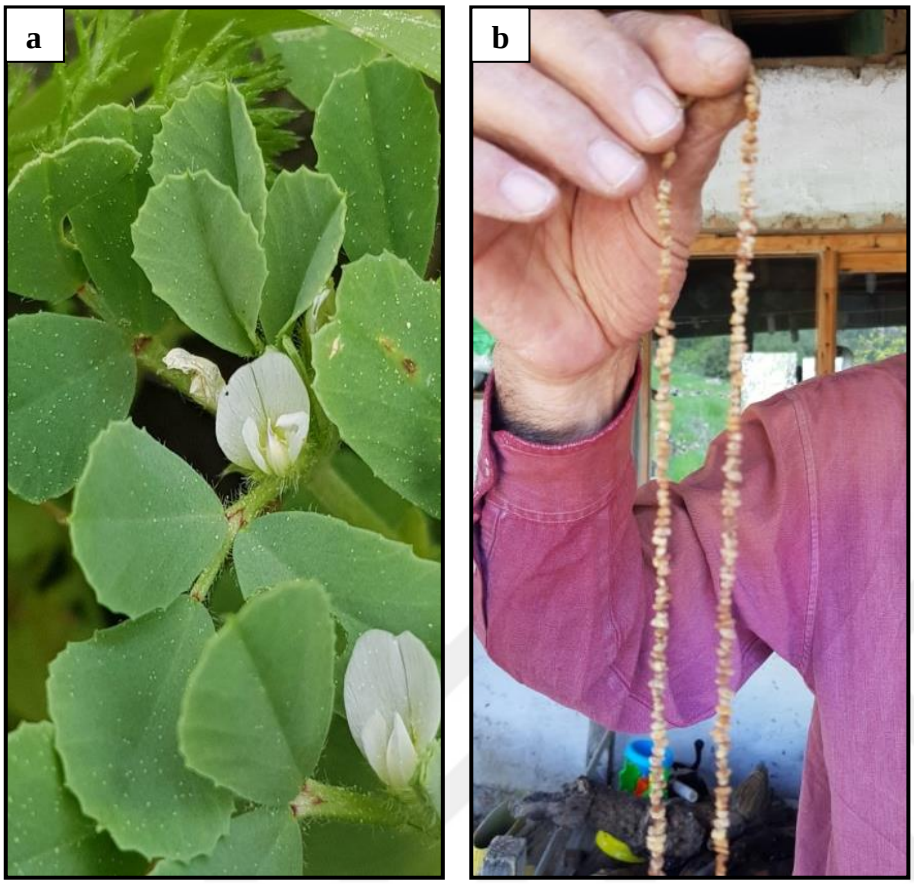

Şekil 4.137. *Trigonella gladiata* Steven ex M.Bieb. **a)** çiçek**; b)** güzel koku amaçlı kullanımı

Yöresel İsimleri: Boy, boyboy **Türkçe İsmi:** Hülbe	**Lokaliteler:** 18 **Kullanım kodu:** IA8, VIIA5, VIA10 **Kullanım amacı:** Baharat, koku, haşere kovucu

Yöresel Kullanımları:

a) Boy bitkisinin tohumu yaşken ipe dizilir, ayrana veya süte batırılır daha sonra kurutulur. Kuruduktan sonra güzel koku vermesi için odanın bir köşesine asılır (39, 48, 70, 71).
b) Eskiden yeni doğanların beşiklerine takılırdı. Kararmaması için ayrana batırılırdı (39, 48, 70, 71).
c) Boy bitkisinin tohumu yaşken ipe dizilir, ayrana veya süte batırılır daha sonra kurutulur. Kuruduktan sonra haşerelerin gelmemesi için odanın bir köşesine asılır (50, 51).

4.1.136 *Vicia eriocarpa* (Hausskn.) Halácsy

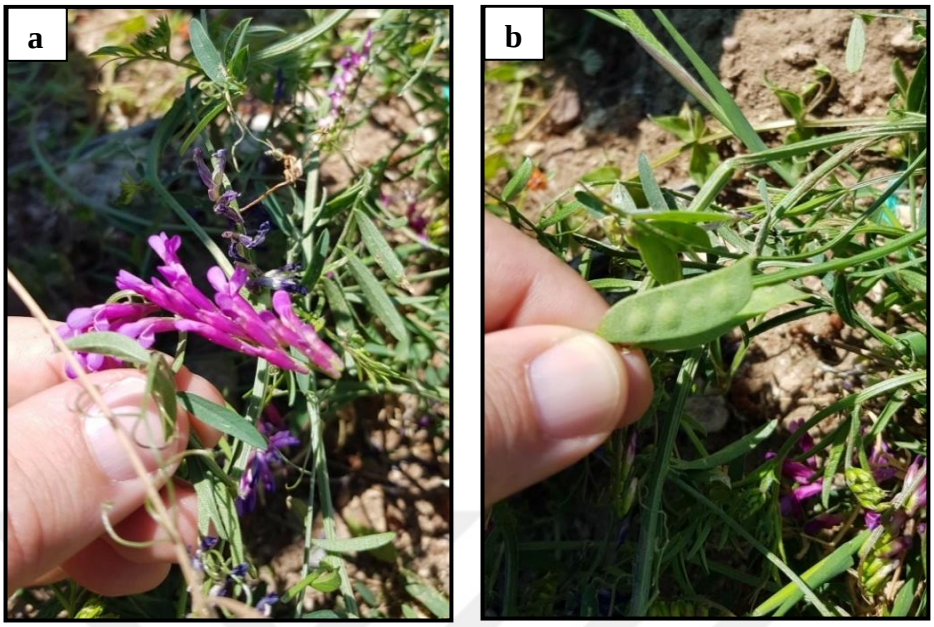

Şekil 4.138. *Vicia eriocarpa* (Hausskn.) Halácsy **a)** çiçek **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Yabani fiğ **Türkçe İsmi:** Boğala	**Lokaliteler:** 49 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvan yemi olarak kullanılır (63, 67).

4.1.137 *Vicia lutea* subsp. *lutea* L.

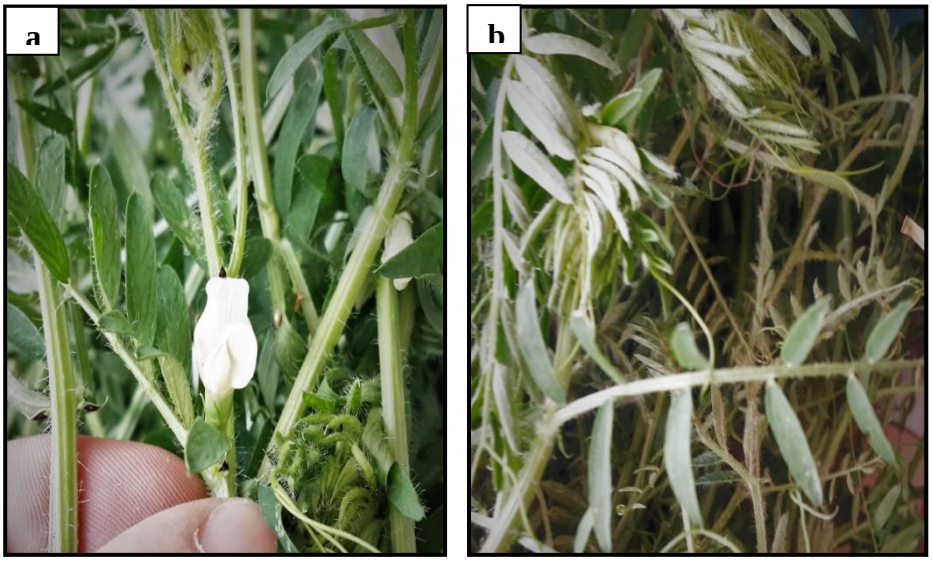

Şekil 4.139. *Vicia lutea* subsp. *lutea* L. **a)** çiçek; **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Trifil (Giritlice), dilfir, deli bakla **Türkçe İsmi:** Sarıbakla	**Lokaliteler:** 5 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (2).

4.1.138 *Vicia narbonensis* L.

Şekil 4.140. *Vicia narbonensis* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Delibakla, dağbaklası **Türkçe İsmi:** Kocafiğ	**Lokaliteler:** 17**,**41 **Kullanım kodu:** IVA, IA4, IIA1 **Kullanım amacı:** Yem, gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (63, 67).
b) Tohumları çiğ olarak yenir (56, 59, 60, 61, 62).
c) Yaprakları haşlanıp üstüne yoğurt eklenip yenirse el titremesine iyi gelir (63, 64).

4.1.139 *Vicia villosa* Roth subsp. *varia* (Host) Corb.

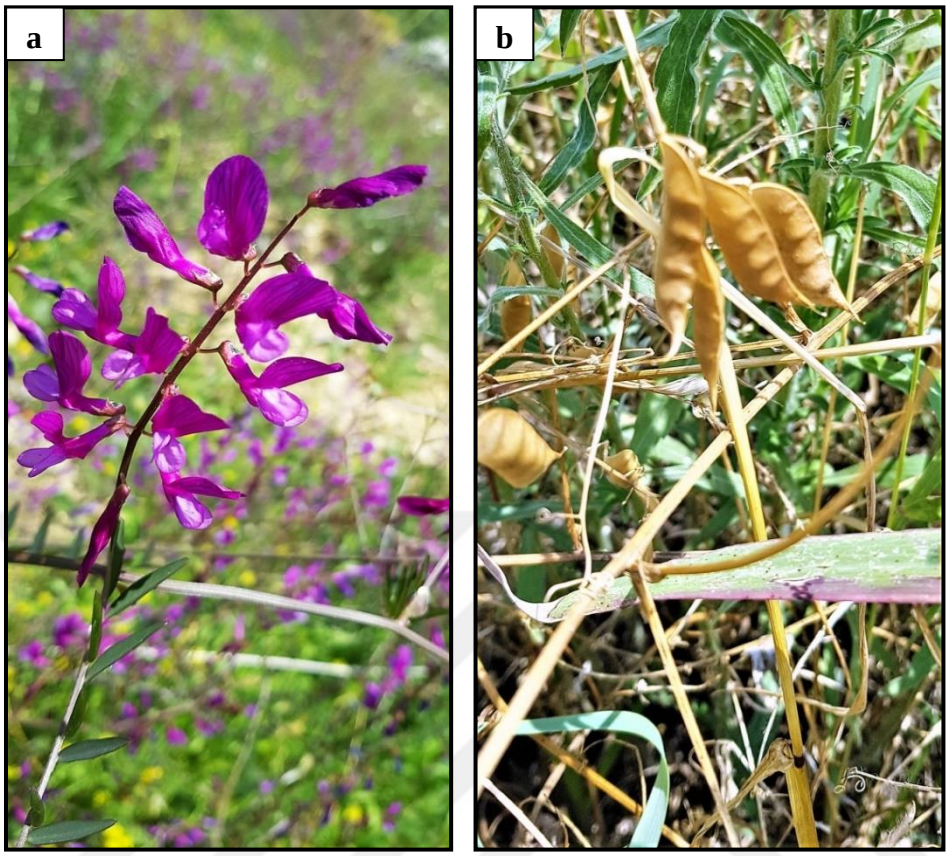

Şekil 4.141. *Vicia villosa Roth* subsp. *varia* (Host) Corb. **a)** çiçek **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Efenk **Türkçe İsmi:** Dağefereği	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (67).

4.1.140 *Vicia sativa* L.

Yöresel İsimleri: Fiğ **Türkçe İsmi:** Fiğ	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IVB, IIB2 **Kullanım amacı:** Yem, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Hayvanın sütünü arttırır (119, 120).

FAGACEAE

4.1.141 *Quercus cerris* L.

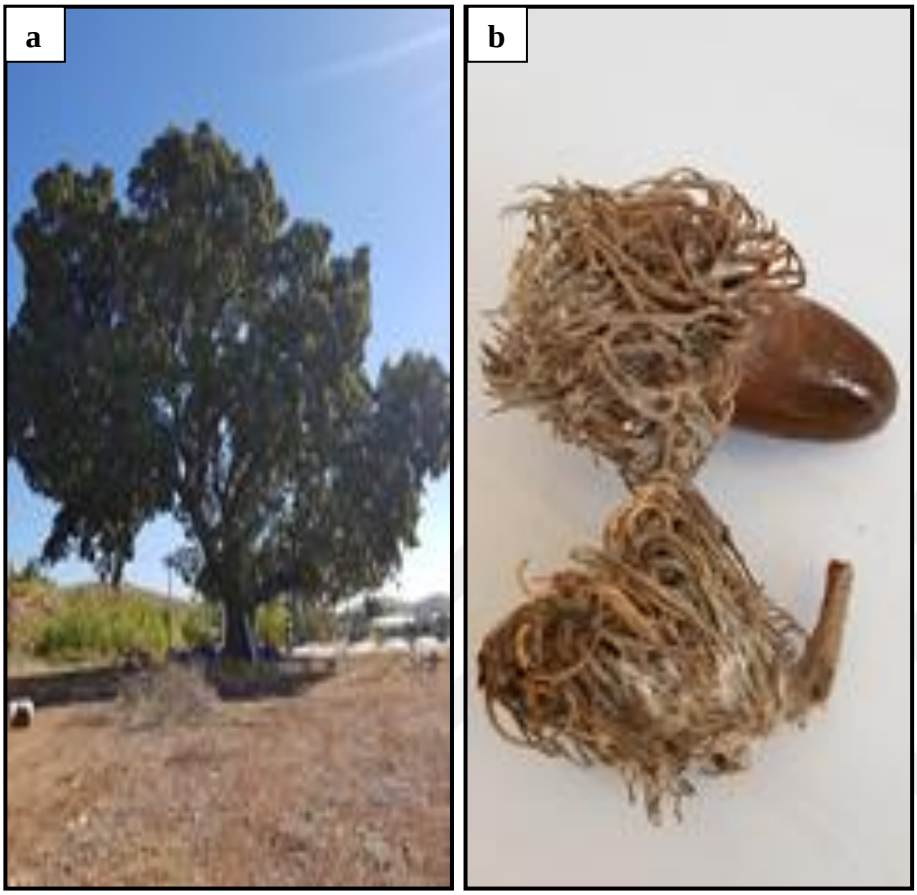

Şekil 4.142. *Quercus cerris* L. **a)** genel görünüm; **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Meşe **Türkçe İsmi:** Saçlımeşe	**Lokaliteler:** 49 **Kullanım kodu:** IIIA, VIA12, IA4, IVA **Kullanım amacı:** Yem, yakacak, deterjan

Yöresel Kullanımları:

a) Odunu yakacak olarak kullanılır (18, 20, 21, 22, 43, 44, 45, 123).
b) Külü eskiden deterjan olarak kullanılırdı (24, 25, 123).
c) Palamutları ve yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır (122).

4.1.142 *Quercus coccifera* L.

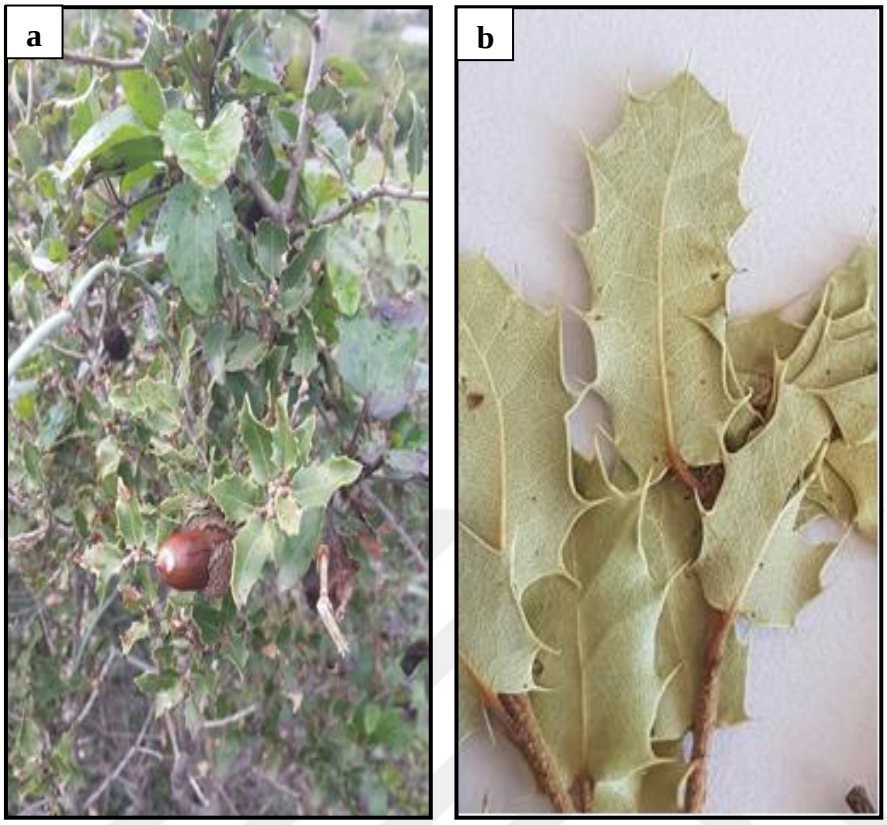

Şekil 4.143. *Quercus coccifera* L. **a)** meyve (palamut); **b)** yaprak

Yöresel İsimleri: Piynar **Türkçe İsmi:** Kermesmeşesi	**Lokaliteler:** 16**,** 35, 40, 41, 44, 46 **Kullanım kodu:** IA4, IVA, VA8, VIA16, IIIA, VA1, VIA12, VA5, IIA1, VIA18 **Kullanım amacı:** Gıda, yem, yakacak, çocuk oyunu, deterjan/sabun, tıbbi, üzüm kurutma

Yöresel Kullanımları:

a) Odunundan nacak, çekiç sapı yapılır (30, 44, 63).
b) Palamutları ve yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır (43, 47, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 78, 79, 82, 122).
c) Piynar gövdesinden "kolattar" denilen ağaç testeresinin sapı yapılır (48, 50, 51).
d) Eskiden çocuk oyuncağı met ve düllük sopaları piynarın dal kısmından yapılırdı, genelde piynardan yapılır. Ama kavaktan da olur. (50, 51).

Met ve düllük oyunu: Oyunda uzun sopaya met, kısa sopaya düllük denir. Düllük havaya atılır, met ile vurularak ebe vurulur. Vurulan kişinin avucuna vurularak cezalandırılır (50).

e) Odunu yakacak olarak kullanılır (18, 20, 21, 22, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 56, 59, 60, 61, 62, 82).
f) Gilikleri (Palamutları) ucu çizilerek kömür ateşinde kestane gibi pişirilir. Kabuğu kırılıp iç kısmı yenir (35, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 82, 86).

Piynar kestanesi tarifi: Güneşte kurutulmuş piynar palamutları bir tabağa alınır. Kadeh kısımlarından ayrılır. Daha sonra sivri olmayan beyaz kısmından bıçakla çizik atılır. Ocaktaki kömür ateşine atılır üstü kömür közleriyle örtülür. Isı etkisiyle palamutlar patlamaya başlar. 3-5 dk sonra kenara alınan palamutlar çekiç veya el ile kırılıp içindeki tohum kısmı çıkarılıp, tabakta biriktirilerek çerez olarak tüketilir**.** Her kozalaktan 2 tohum çıkar.

Şekil 4.144. *Quercus coccifera* L. **a); b); c); d); e)** piynar kestanesinin yapılış aşamaları

ı) Odununun külü suya atılarak deterjan olarak da kullanılır, şampuan olarak da saç da yıkanır (9, 24, 25, 30, 31, 36, 39, 40, 41, 44, 50).
g) Eskiden piynarın kökünden kırmızı, bordo renk elde edilirdi (70, 71).
h) Odunundan karasabanın elle tutulan yeri yapılırdı (30)
i) Odunundan et kıyma tahtası yapılır (43, 45).
j) eskiden pelitleri öğütülerek un haline getirilerek ekmek yapılırdı (50, 63, 64).
k) Üzümler kurutulurken, meşe külü haşlanır suyu alınır. Üzümler çingil çingil (salkım salkım) içine batırılır. Üzümler kendiliğinden yarılır ve üzüm kurutulur (63, 64).
l) Piynardan çelik adı verilen ip toplamak için kullanılan alet yapılır (70, 72).

m) Piynar kökü suda kaynatılır. Elde edilen kıvamlı su tavuk tüyüyle yanık olan bölgeye sürülür. Deride iz bırakmaz (9, 92, 93, 94, 97).

Şekil 4.145. *Quercus coccifera* L. **a)** kolattar (Ağaç testeresi); **b)** çekiç sapı; **c)** hayvan yemi

4.1.143 *Quercus infectoria* Oliv. subsp. *veneris* (A.Kern.) Meikle

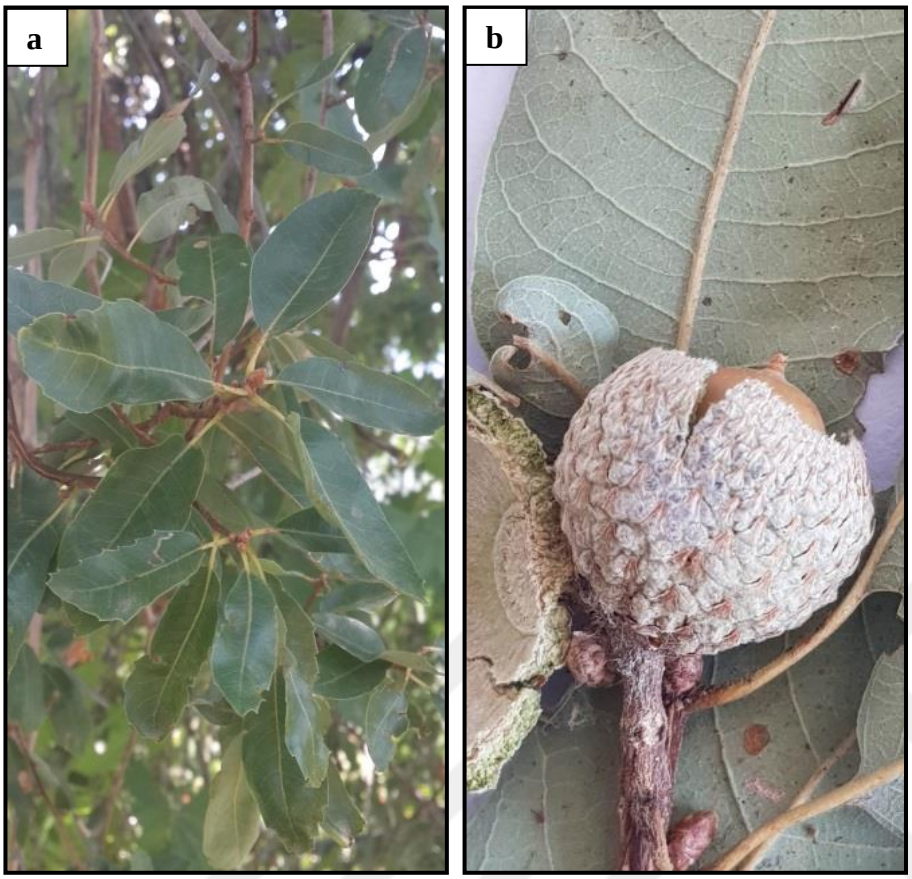

Şekil 4.146. *Quercus infectoria* Oliv. subsp. *veneris* (A.Kern.) Meikle **a)** yaprak; **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Meşe **Türkçe İsmi:** Zindiyen	**Lokaliteler:** 36, 41 **Kullanım kodu:** IIIA, VIA12, IA4, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, yem, yakacak, deterjan/sabun, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Odunu yakacak olarak kullanılır (18, 20, 21, 22, 56, 59, 60, 61, 62, 69).
b) Eskiden külü deterjan olarak kullanılırdı (70).
c) Gilikleri (Palamutları) ucu çizilerek kömür ateşinde kestane gibi pişirilir. Kabuğu kırılıp iç kısmı yenir (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 122).
d) Palamutları ve yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır (43, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, , 63, 78, 79, 82, 122).
e) Meşe kökü suda kaynatılır. Elde edilen kıvamlı su tavuk tüyüyle yanık olan bölgeye sürülür. Deride iz bırakmaz (9, 92, 93, 94, 97).

GERANIACEAE

4.1.144 *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér.

Şekil 4.147. *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér. genel görünüm

Yöresel İsimleri: İğnelik, karaoğlak, döngel **Türkçe İsmi:** İğnelik	**Lokaliteler:** 17**,** 41 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları taze iken bulgurlu yemeği yapılarak yenir (60, 61, 62, 66, 67, 68).
b) Toprak üstü kısımları hayvanlara yem olarak verilir (36, 38, 39).
c) Taze toprak üstü kısımları karışık ot yemeklerine katılır (43, 44, 45).

4.1.145 *Erodium malacoides* (L.) L'Hér.

Şekil 4.148. Erodium malacoides (L.) L'Hér. genel görünüm

Yöresel İsimleri: İğnelik **Türkçe İsmi:** İğnelik	**Lokaliteler:** 17 **Kullanım kodu:**, **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları taze iken bulgurlu yemeği yapılarak yenir (40, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 66, 67, 68).

b) Karışık ot yemeklerine katılır (43, 44, 45).

4.1.146 *Erodium moschatum* (L.) L'Hér.

Şekil 4.149. *Erodium moschatum* (L.) L'Hér. genel görünüm

Yöresel İsimleri: İğnelik, karaoğlak, döngel **Türkçe İsmi:** Kulunc	**Lokaliteler:** 1, 44, 45, 48 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Bitkinin taze toprak üstü kısımları soğanla kavrularak üzerine yumurta kırılır (57, 58, 60).

b) Toprak üstü kısımları taze iken bulgurlu yemeği yapılarak yenir (40, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 66, 67, 68).

c) Bitkinin taze toprak üstü kısımları ile salatası yapılır (1).

d) Taze toprak üstü kısımları karışık ot yemeklerine katılır (43, 44, 45).

e) Taze toprak üstü kısımları, kokar ot bitkisiyle karışık ot yemeği yapılır (86).

f) Toprak üstü kısımları hayvanlara yem olarak verilir (36, 38, 39).

4.1.147 *Geranium molle* L.

Şekil 4.150. *Geranium molle* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: İğnelik, kertikotu **Türkçe İsmi:** İğnelik	**Lokaliteler:** 20 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Kertik otunun taze toprak üstü kısımlarının bulgurlu yemeği yapılarak yenir (40, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 66, 67, 68).
b) Toprak üstü kısımları hayvanlara yem olarak verilir (36, 38, 39).
c) Karışık ot yemeklerine katılır (43, 44, 45).

4.1.148 *Pelargonium graveolens* L'Hér.

Yöresel İsimleri: Itır **Türkçe İsmi:** Itır	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IB8 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprakları aroma vermesi için bestel (karmaş) tatlısına atılır (103, 113, 114).

HYPERICACEAE

4.1.149 *Hypericum perforatum* L.

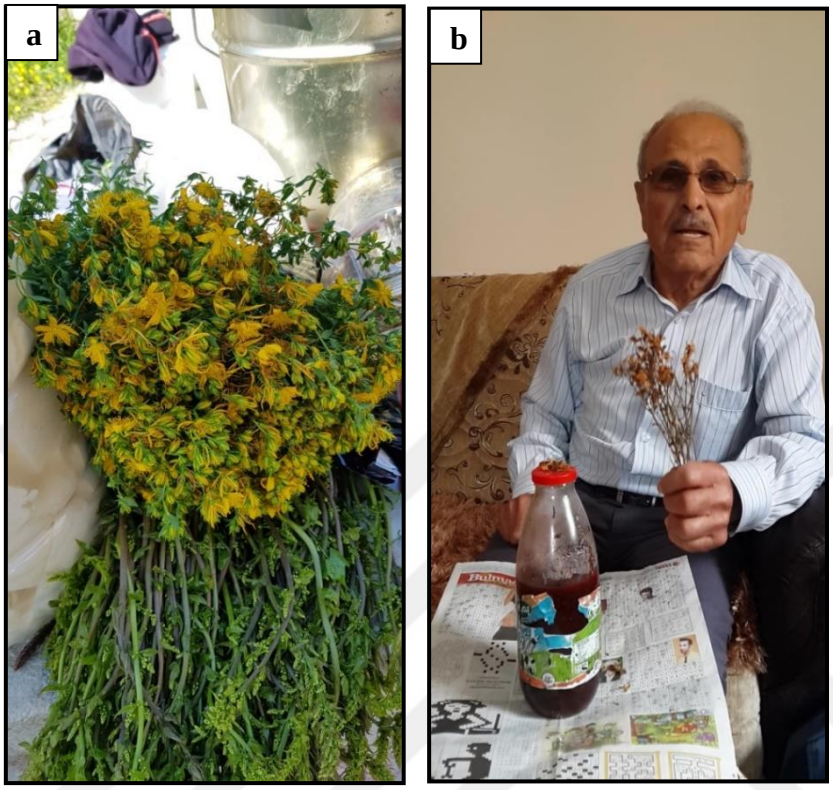

Şekil 4.151. *Hypericum perforatum* L. **a)** genel görünüm **b)** Selim amca (Boğazkent) kantaron yağı elde edilişini anlatıyor

Yöresel İsimleri: Sarıkantaron **Türkçe İsmi:** Kantaron	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IIA1, VIIA2, IA7, VIIA7 **Kullanım amacı:** Tıbbi, yağ eldesi, gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Kantaron çiçek ve yaprakları zeytinyağında ve gölgede 3 ay bekletilerek elde edilen yağ ağrıyan yerlere sürülür. Yara ve soğuk algınlığına da iyi gelir (2, 7)- **(Reç.25)**
b) Kantaron yağı sünnet olmuş çocukların yaralarına sürülür (63, 64).
c) Mide ağrıları, diz ağrısı, bel ağrısı, gastrit ve ülser için kurtulmuş çayı içilir. Toprak üstü kısımları çaya katılır (2, 66, 67, 68, 70).
d) Çiçek ve yaprakları kınaya katılır (66, 67).

Kına Tarifi: Kantaron otunun 1-2 dal yapraklı çiçek kısmı, 2,3 dal biberiye, 3 dal mersin, 3 adet ceviz yaprağı, 3 dal eşek kekiği kaynatılır simsiyah suyu çıkarılır biraz zeytinyağı (yarım çay bardağı) ile kına içine eklenir ve saça uygulanır. 2 su bardağına yarım kilo kına uygulanır (9).

Ek Literatür Bilgisi:

Bitki tanen, uçucu yağ, flavon türevleri, hiperforin ve hiperisin içerir. Hiperisin güneş ışığına hassasiyet oluşturarak beyaz tüylü hayvanlarda ölümcül deri hastalıkları ve yaralar meydana getirir. Siyah tüylü hayvanlarda ise bu tür zehirlenmeler meydana gelmediği bildirilmiştir (Tuttu ve Abay 2014).

4.1.150 *Hypericum triquetrifolium* Turra

Şekil 4.152. *Hypericum triquetrifolium* Turra **a)** çiçek; **b)** genel görünüm

Yöresel İsimleri: Sakalöten **Türkçe İsmi:** Pıpırotu	**Lokaliteler:** 15,48, 49 **Kullanım kodu:** VA4, VIIA4, VIA18 **Kullanım amacı:** El sanatları, zehirli, sakızlak (*Pistacia terebinthus*) ağacının akmasını süzme

Yöresel Kullanımları:

a) Kuru gövdesinden süpürge yapılır. Bahçelerde kullanılır (2, 7).
b) Hayvanları zehirliyor (70, 132, 133).
c) Sakızlak (*Pistacia terebinthus*) sakızı elde etmek için ağacı çintilir. Yere düşen akmalar toplanır. Toplanan akmalar bir tencerenin üstüne oturtulmuş sakalöten süpürgesinin üzerine bırakılarak süzdürülür. Bu sayede topraktaki yabancı maddelerden arındırılmış olur (20).

IRIDACEAE

4.1.151 *Crocus asumaniae* B. Mathew & T.Baytop (Endemik)

Şekil 4.153. *Crocus asumaniae* B. Mathew & T. Baytop çiçek

Yöresel İsimleri: Çiğdem **Türkçe İsmi:** Morçiğdem	**Lokaliteler:** 17 **Kullanım kodu:** IA3, IVA, VIA16 **Kullanım amacı:** Gıda, yem, çocuk oyunu

Yöresel Kullanımları:

a) Soğanları eskiden çiğ olarak tüketilirdi (2, 7, 9, 10, 26, 27, 30, 31, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
b) Porsuklar toprağı kazıp soğanını yemeyi çok severler (44, 50).
c) Eskiden çiçeğinden taç ve kolye yapılırdı (31, 40, 50, 70).

4.1.152 *Romulea bulbocodium* (L.) Sebast. & Mauri var. *crocea* (Boiss. & Heldr.) Baker

Şekil 4.154. *Romulea bulbocodium* (L.) Sebast. & Mauri var. *crocea* (Boiss. & Heldr.) Baker çiçek

Yöresel İsimleri: Çiğdem **Türkçe İsmi:** Bodurçiğdem	**Lokaliteler:** 27 **Kullanım kodu:** IA3 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Soğanları eskiden çiğ olarak tüketilirdi (2, 7, 27).

4.1.153 *Romulea tempskyana* Freyn

Şekil 4.155. *Romulea tempskyana* Freyn çiçek

Yöresel İsimleri: Çiğdem **Türkçe İsmi:** Sarıboğaz	**Lokaliteler:** 13,27 **Kullanım kodu:** IA3 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Soğanları eskiden çiğ olarak tüketilirdi (2, 7, 27).

JUGLANDACEAE

4.1.154 *Juglans regia* L.

Şekil 4.156. *Juglans regia* L. ceviz yaprağından balık kılçığı (Çocuk oyunu)

Yöresel İsimleri: Ceviz **Türkçe İsmi:** Ceviz	**Lokaliteler: -** **Kullanım kodu:** VIB16, VB1, IIIB, VIB6 **Kullanım amacı:** Çocuk oyunu, el sanatları, yakacak

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprağı saç kınasına katılır (9, 10, 31, 40, 41, 50, 51, 58, 59, 60, 61, 62).

Kına tarifi Kına Tarifi

2 Ceviz yaprağı, 1-2 dal kekik (*Origanum* spp.), kekik karışım kaynadıktan sonra katılır, 1-2 dal oğlanotu (*Teucrium polium*) 2-3 dal zeytin yaprağı, 2-3 dal mersin yaprağı, demli çay suyu, tuz içeren su kaynatılır. Rengi koyulaşınca elde dilen koyu renk sıvı kına işe karıştırılır eklenir, istenen kıvamda saça uygulanır (40).

b) Odunları yakacak olarak kullanılır (63).
c) Meyve kabukları kök boya olarak sarı renk elde etmek için kullanılırdı (69, 70, 72).
d) Kabuğu kınaya katılır (78).

e) Ceviz ağacının havada olan köklerinin altından bedenen zayıf çocuklar geçirilir. Buna "Aydaş Kurmak" denir (63, 64).
f) Gövdesinden çeyiz sandığı yapılırdı (36, 39, 40).
g) Ceviz yaprağından balık kılçığı oyuncağı yapılırdı (67, 70).

Ek Literatür Bilgisi:

Yaprakları tanen, uçucu yağ, acı madde ve juglon içerir. King (1997)'e göre yapraklarının 50-100 g'dan fazlası zehirli olduğu rapor edilmiştir (Tuttu ve Abay 2014).

JUNCACEAE

4.1.155 *Juncus acutus* L.

Şekil 4.157. *Juncus acutus* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Kovakamışı **Türkçe İsmi:** Kofa	**Lokaliteler:** 10 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Büyük baş hayvanlar gövdenin alt kısmı ve toprak altındaki beyaz kısmı yerler (9, 10, 19, 40, 50, 51, 58, 59, 61).

LAMIACEAE

4.1.156 *Ballota cristata* P.H. Davis. (Endemik)

Şekil 4.158. *Ballota cristata* P.H. Davis. çiçekli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Yerbozotu, bozot, şalba **Türkçe İsmi:** Tahtalınemnem	**Lokaliteler:** 19, 30, 35 **Kullanım kodu:** VIA13 **Kullanım amacı:** Arıcılık

Yöresel Kullanımları:

a) Arıcılıkta kullanılır (39, 53).

4.1.157 *Clinopodium nepeta* subsp. *nepeta* (L.) Kuntze

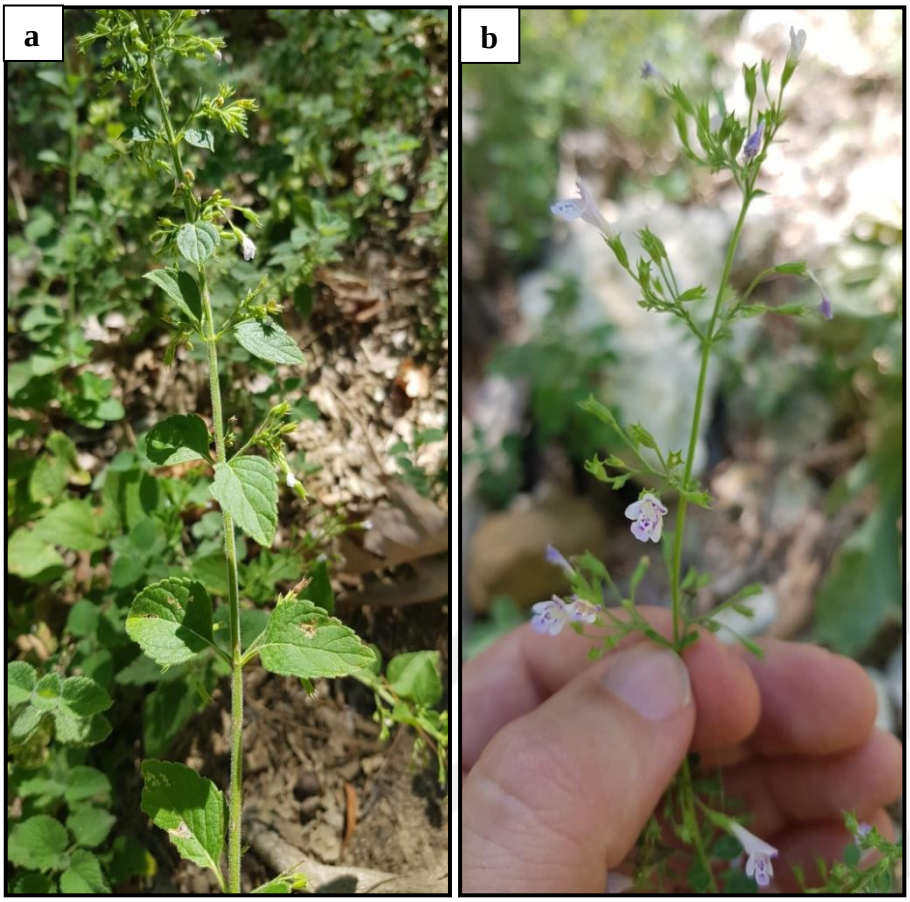

Şekil 4.159. *Clinopodium nepeta* subsp. *nepeta* (L.) Kuntze **a)** yapraklı gövde; **b)** çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Dereçayı, yaprakçay narpız **Türkçe İsmi:** Kedifesleğeni	**Lokaliteler:** 22 **Kullanım kodu:** IA7 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımlarının çayı içilir (36, 39, 48, 50, 51).
b) Siyah çaydan güzel olur (48, 69, 70, 71, 72).

Şekil 4.160. *Clinopodium nepeta* subsp. *nepeta* (L.) Kuntze **a)** toprak üstü kısımlarının sıcak suda demlenmesi; **b)** dere çayı

4.1.158 *Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare* L.

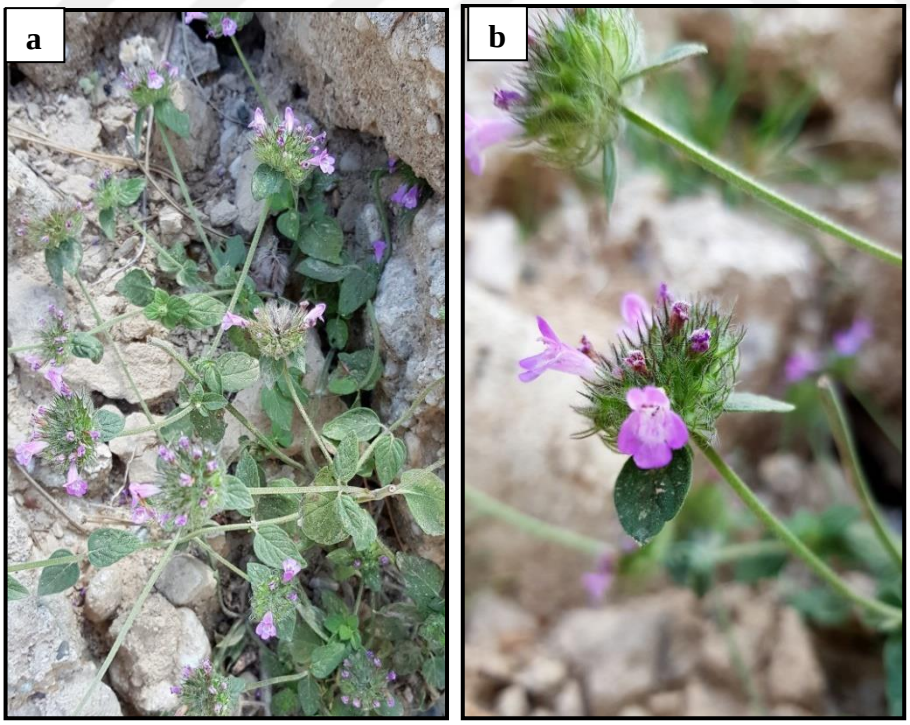

Şekil 4.161. *Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare* L. **a)** genel görünüm; **b)** çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Dağnanesi, kelleliçay **Türkçe İsmi:** Yabanifesleğen	**Lokaliteler:** 37 **Kullanım kodu:** IA7 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımlarının çayı içilir (65, 109).

4.1.159 *Mentha longifolia* (L.) L. subsp. *thyphoides* (Briq.) Harley

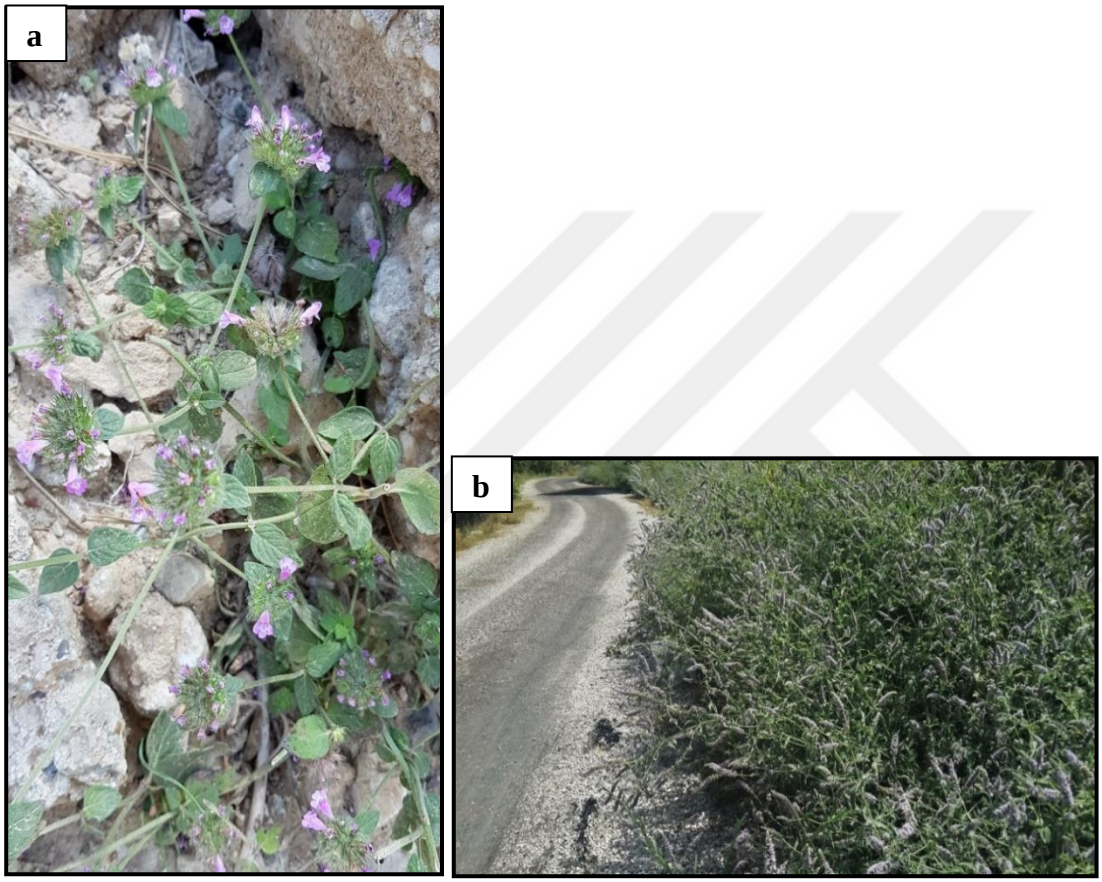

Şekil 4.162. *Mentha longifolia* (L.) L. subsp. *thyphoides* (Briq.) Harley **a)** genel görünüm; **b)** yol kenarı popülasyonu (Demirciler Mah.)

Yöresel İsimleri: Narpuz **Türkçe İsmi:** Derenanesi	**Lokaliteler:** 17, 35, 40 **Kullanım kodu:** IA8, IA7 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları kurutularak sarma ve karışık ot yemeklerine baharat olarak eklenir (31, 40, 41).
b) Toprak üstü kısımlarının demlenerek çayı içilir (81).

4.1.160 *Mentha x piperita* L.

Yöresel İsimleri: Nane, nana **Türkçe İsmi:** Nane	**Lokaliteler:** **Kullanım kodu:** IB8, IIB1 **Kullanım amacı:** Baharat, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklarının kurusu baharat olarak kullanılır (3).
b) Yaprağının çayı mide bulantısı ve mide gazına iyi gelir (2, 9, 10, 27, 60, 61, 62, 69, 70, 71, 72).
b) Yaprağının çayı soğuk algınlığına iyi gelir (2).
c) Hamur içine püse ve nane (nana) konularak ağrıyan yere yakı şeklinde uygulanır. Bir gece bekletilir." Ne ağrı kalır ne sancı". Ağrıyı keser, soğuklamaya iyi gelir ve adet sancısını hafifletir (48)- **(Reç.26)**
d) Andız kozalağı ve çınar kabuğu dövülür, nane eklenir bunlar hamur ile karıştırılarak yakı haline getirilir. Soğuk algınlığı ve ağrılara karşı uygulanır (50).
e) Limon yaprağı ve nane yaprakları soğuk algınlığına karşı kaynatılıp çayı içilir (64).

4.1.161 *Mentha pulegium* L.

Şekil 4.163. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Yarpuz, narpız **Türkçe İsmi:** Nane	**Lokaliteler:** 49 **Kullanım kodu:** IA8 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklarının kurusu baharat olarak kullanılır (94, 122, 123).
b) Yarpuz toprak üstü kısımları taşla dövülüp dizlere sarılır. Diz ağrısını giderir (48).
c) Yarpuz toprak üstü kısımlarının çayı yapılır (63, 64).
d) Taze yaprakları sarmalara katılır (40, 41).
e) Taze yaprakları karışık ot yemeklerine katılır (36, 39, 40, 41, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
f) Yarpuzun toprak üstü kısımları kurutularak "Tefek yemeği"ne katılır (69, 70, 71, 72)- **(YT-11).**

4.1.162 *Origanum minutiflorum* O.Schwarz & P.H.Davis. (Endemik)

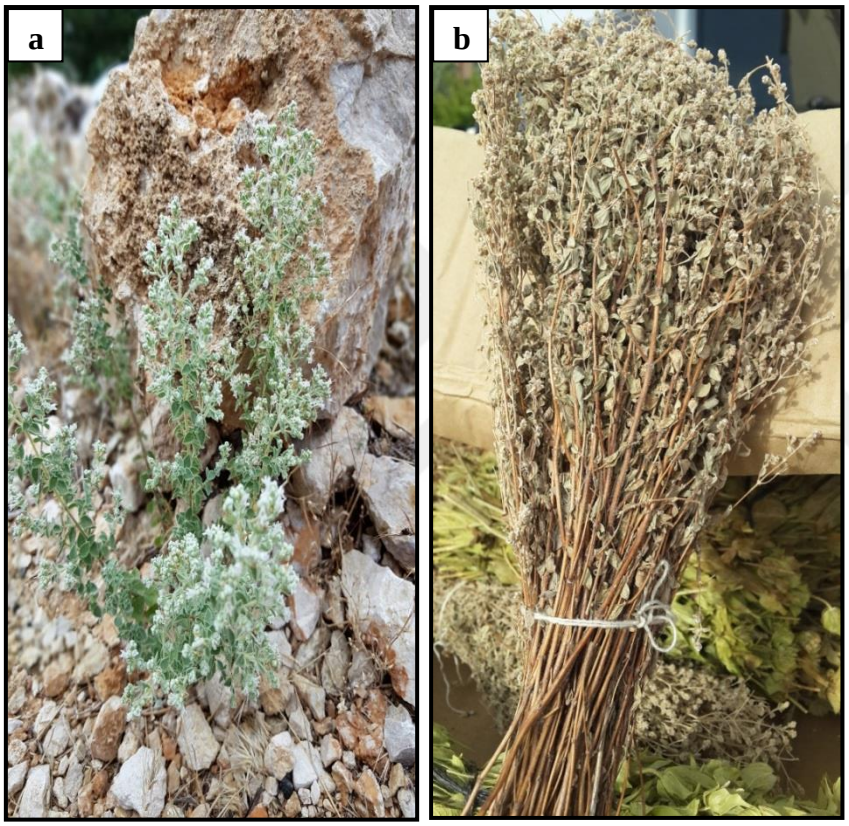

Şekil 4.164. *Origanum minutiflorum* O.Schwarz & P.H.Davis. **a)** Genel görünüm **b)** pazar tezgahında yayla kekiği demeti

Yöresel İsimleri: Yayla kekiği, dağkekiği, balkekiği **Türkçe İsmi:** Tokakekik	**Lokaliteler:** 15, 19, 23, 29, 30, 35,37, 43 **Kullanım kodu:** IA8, IA7, VIA10, VIA18, IIA1, VIA13, VIA10, VIA11 **Kullanım amacı:** Böcek kovucu (Güve), gıda, ticari, tıbbi, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklı dalları güve gelmemesi için saklanan tahılların arasına konur (43, 44, 45, 92, 93).
b) Toprak üstü kısımları ticari olarak toplanıp satılmaktadır (36, 37, 38, 39, 40, 41, 44, 48, 50, 51).
c) Yapraklarının kurusu baharat olarak çorba ve yemeklere eklenir (36, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 48, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
d) Soğuklamaya karşı toprak üstü kısımlarının demleme çayı yapılır (43, 44, 45, 48).
e) Toprak üstü kısımlarından çay yapılır (30, 31, 48).
f) Arılar çiçeklerinden polen alır. Kekik balı olarak yörede satılmaktadır. Bu bal akciğer rahatsızlıklarına iyi gelmektedir (36, 39, 47, 109).
g) Toprak üstü kısımları kınaya katılır (30, 31, 48, 59, 60, 61, 62).
h) Elde edilen kekik suyuna ipe dizilen incirler batırılıp çıkarılarak kurutmaya bırakılır. İncirlere haşere gelmeden ve küflenmeden kurumasını sağlar (48, 50, 54).

Kına tarifi: 1-2 dal kekik (*Origanum* spp.) 2 adet ceviz yaprağı, kekik karışım kaynadıktan sonra katılır, 1-2 dal oğlanotu (*Teucrium polium*) 2-3 dal zeytin yaprağı, 2-3 dal mersin yaprağı, demli çay suyu ve tuz içeren su kaynatılır. Rengi koyulaşınca elde dilen koyu renk sıvı kına ile karıştırılır, istenen kıvamda saça uygulanır (40).

h) Balkekiğinin toprak üstü kısımları, oğlan otu ve yakıotu ile karıştırılarak çayı demlenir. Soğuk algınlığına iyi gelir (78)- **(Reç.27)**
ı) Balkekiğinin toprak üstü kısımları, oğlanotu ve yakıotu kuru halde değirmenden çekilir ve her sabah aç karnına 1 çay kaşığı yutulursa soğuk algınlığına iyi gelir (78)- **(Reç.28)**
i) Toprak üstü kısımlarının çayı baş ağrısına iyi gelir (81).

4.1.163 *Origanum onites* L.

Şekil 4.165. *Origanum onites* L. **a); b)** genel görünüm

Yöresel İsimleri: Bilyalıkekik, eşekkekiği, kınakekiği, kekik **Türkçe İsmi:** Bilyalıkekik	**Lokaliteler:** 8,14, 15, 30, 41 **Kullanım kodu:** IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA18, VIA16 **Kullanım amacı:** Tıbbi, gıda, yem, ticari, kına

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımlarının demleme şeklinde çayı içilir (24, 25, 28, 30, 31, 36, 116).
b) Yaprakları kurutularak baharat olarak kullanılır (9, 10, 43, 44, 45, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 66, 70).
c) Saçta oluşan kepek veya diğer cilt problemleri için toprak üstü kısımları sıcak suya atılır ve ılıması beklenir. O suyla saç yıkanır (66, 68, 70).
d) Toprak üstü kısımları hayvanlara yem olarak verilir (24, 25).
e) Toprak üstü kısımlarının çayı soğuklamaya iyi gelir (43, 44, 89, 90).
f) Yapraklarından yapılan çay soğuk algınlığı ve karın ağrısına iyi gelir (20, 21, 22).
g) Kekik (*Origanum onites*), şalba (*Salvia tomentosa*), çam dalı (*Pinus* spp.), andız kozalağı (*Cupressus sempervirens*) hepsi bir kazanda kaynatılıp üzerine sele sepet konulacak üzerine çarşaf serilip buhusuna oturtulur. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlara uygulanır (20, 22)- **(Reç.3).**
h) Kekik yağının ayak altına ve karına sürülmesi soğuklamaya iyi gelir (24, 27).
ı) Toprak üstü kısımları ticari olarak toplanıp satılır (43, 44).
i) Yaprakları kınaya katılır (59, 60, 61, 62).

4.1.164 *Origanum saccatum* P.H. Davis. (Endemik)

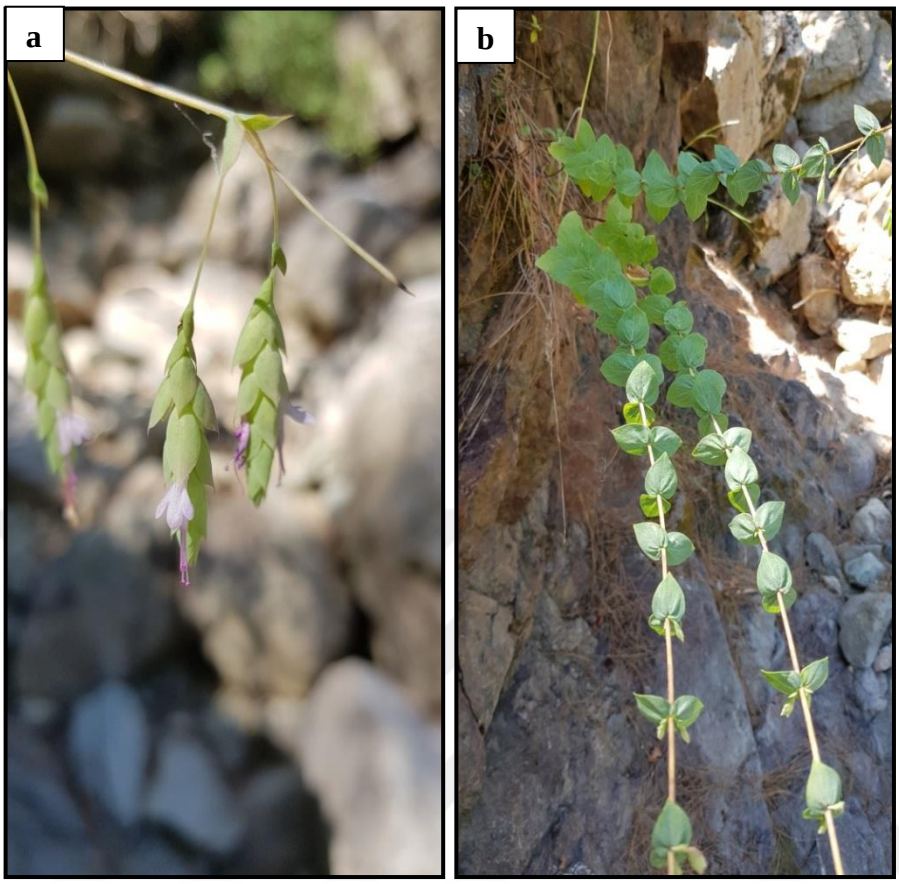

Şekil 4.166. *Origanum saccatum* P.H. Davis. **a)** çiçekli görünüm**; b)** yapraklı görünüm

Yöresel İsimleri: Mersinçayı, yaprakçay, sütleğençayı **Türkçe İsmi:** Tahtacıkekiği	**Lokaliteler:** 22, 37 **Kullanım kodu:** IA7 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımlarının demleme şeklinde çayı içilir (36, 39, 40, 67, 70, 109, 134, 135).

4.1.165 *Phlomis lunariifolia* Sm.

Şekil 4.167. *Phlomis lunariifolia* Sm. çiçekli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Boncukşalba, cobançırası **Türkçe İsmi:** Yağlıçalba	**Lokaliteler:** 7, 49 **Kullanım kodu:** VIA13, IIA2, IIA1 **Kullanım amacı:** Arıcılık, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Arıcılıkta kullanılır (7).
b) Taze yaprakları mal yerse ishal olur. O yüzden kabızlık görülen hayvanlara yedirilir (122).
c) Yaprakları dövülür sarılırsa ağrıyı keser (39).
d) Yaprakları yakılara katılır (39, 122).

4.1.166 *Rosmarinus officinalis* L.

Şekil 4.168. *Rosmarinus officinalis* L. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Biberiye, kuşdili, arizmari (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Biberiye	**Lokaliteler: -** **Kullanım kodu:** VIIB5, IIB1, IB8, IB7, VIB16 **Kullanım amacı:** Güzel koku, tıbbi, gıda, mezarlık bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Güzel kokusundan dolayı saç kınasına katılır (9).

Kına Tarifi: 2,3 dal biberiye, 3 dal mersin, kantaron otunun 1-2 dal yapraklı çiçek kısmı, 3 adet ceviz yaprağı ve 3 dal eşek kekiği kaynatılır simsiyah suyu çıkarılır biraz zeytinyağı (yarım çay bardağı) ile kına içine eklenir ve saça uygulanır. 2 su bardağına yarım kilo kına uygulanır (9).

b) Biberiye, Defne ve Ayva yaprağı birlikte kaynatılıp içilir. Balgam söktürür. Soğuklamaya karşı faydalıdır (9)- **(Reç.29).**
c) Yaprakları yemeklere baharat olarak eklenir (9, 18).
d) Taze yapraklarından yapılan çay soğuk algınlığına iyi gelir (20, 22, 24, 25, 104, 114, 115).
e) Yapraklarından yapılan çay kolesterole iyi gelir. (20, 22, 24, 25, 114, 115).
f) Yapraklarından yapılan çay mide/karın ve baş ağrısına iyi gelir. (20, 22, 24, 114, 115).
g) Yapraklarından yapılan çay yağ yakıcıdır. (20, 22, 24, 114, 115).
h) Yapraklarından yapılan çay kolesterole iyi gelir. Yağ yakıcıdır (24, 114, 115).
ı) Yapraklarından yapılan çay içilir (24, 25, 28, 114).
i) Mezarlara ekilir (80, 81).

4.1.167 *Salvia sclarea* L.

Şekil 4.169. *Salvia sclarea* L. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Şalba, çobançırası **Türkçe İsmi:** Şalba	**Lokaliteler:** 17 **Kullanım kodu:** IVA, IA2 **Kullanım amacı:** Yem, gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvanlar toprak üstü kısımlarını yer (65, 66, 67, 109).
b) Gövdesinin kabuğu soyularak çiğ olarak tüketilir (39, 40, 41, 56, 59, 60, 61)
c) Soğuk algınlığına karşı hamursuz yakılara katılır (70, 71, 68).

4.1.168 *Salvia tomentosa* Mill.

Şekil 4.170. *Salvia tomentosa* Mill. çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Bozot, şalba, yakıotu **Türkçe İsmi:** Şalba	**Lokaliteler:** 23, 30, 37, 41 **Kullanım kodu:** IIA1, VIA18, IVA, 1A7, VIA16 **Kullanım amacı:** Tıbbi, ticari, yem, gıda, kına

Yöresel Kullanımları:

a) Soğuklamaya karşı yapraklarının çayı içiliyor (65, 66, 67, 109).
b) Yaprakları dövülerek hamurlu (39, 40, 41, 56, 59, 60, 61) ya da hamursuz yakılara katılır (68, 70, 71).
c) Yaprakları kurutularak ticari olarak satılır (30, 31, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 56, 57, 60, 62, 65, 67, 109).
d) Toprak üstü kısımlarının çayı içilirse soğuk algınlığı ve karın ağrısına iyi gelir (30, 31, 36, 38, 39, 40, 41, 43, 59, 60, 61).
e) Kekik (*Origanum onites*), şalba (*Salvia tomentosa*), çam dalı (*Pinus* spp.), andız kozalağı (*Cupressus sempervirens*) hepsi bir kazanda kaynatılıp üzerine sele sepet konulacak üzerine çarşaf serilip buhusuna oturtulur. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlara uygulanır (20, 22)- **(Reç.3)**.
f) Yapraklarının çayı içilir (24, 25).
g) Toprak üstü kısımları hayvanlara yem olarak verilir (24, 25).
h) Toprak üstü kısımlarının çayı içilir (48, 50).

ı) Yaprakları dövülüp akrep sokan yere sarılırsa zehrini alır (52).
i) Bozot, gerdeme, ebegümeci ve katran püsesi dövülür hamurla karıştılır. Ağrıyan yere sarılır. Soğuklamada karına sarılır. Karın ağrısı ve ishali keser (59, 60, 61, 62)- **(Reç.30)**
j) Yaprakları kınaya katılır (59, 60, 61, 62).
k) Bozot toprak üstü kısımlarının hamurlu yakısı yapılır ve karna sarılırsa, soğuklamaya ve öksürüğe iyi gelir (63, 64, 134, 135) - **(Reç.31).**
l) Yaprakları taş ile dövüldükten sonra kanayan yere sarılır. Kan kesilir (63, 64).

4.1.169 *Satureja cuneifolia* Ten.

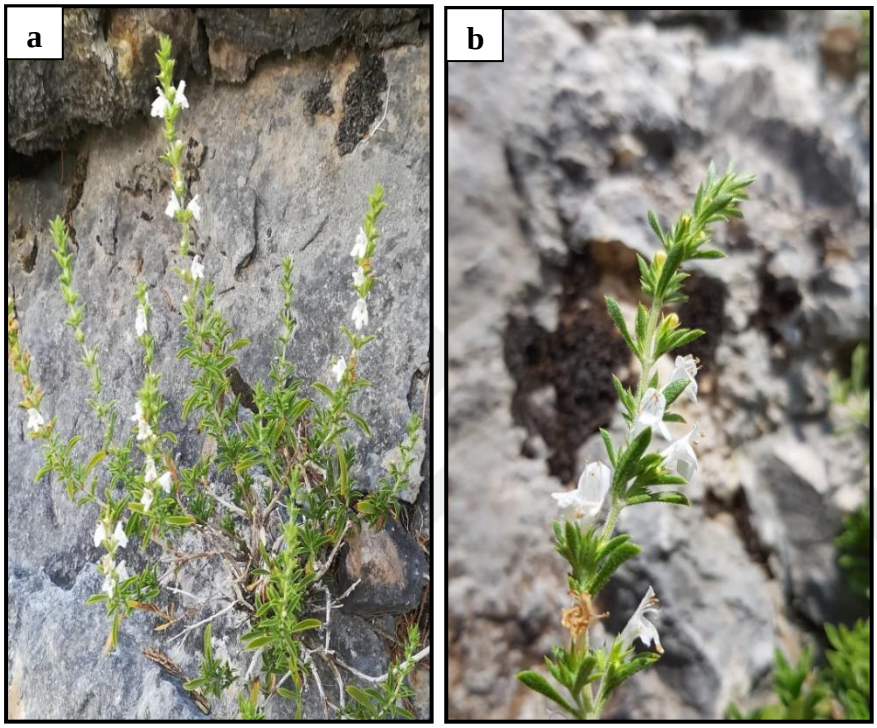

Şekil 4.171. *Satureja cuneifolia* Ten. **a)** genel görünüm **b)** çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Çorbakekiği, aşkekiği, taşkekiği **Türkçe İsmi:** Kayakekiği	**Lokaliteler:** 30, 37, 38 **Kullanım kodu:** IIA1, IIA2, VIA5, VIA18, IA8, IA7 **Kullanım amacı:** Gıda, ticari, tıbbi, tütün

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprakları yemeklere (çorba, darı ve yarmalara ızgaralara vb.) baharat olarak eklenir (36, 40, 41, 43, 44, 48, 50, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 78), salatalara baharat olarak eklenir (9, 50, 53, 109).
b) Toprak üstü kısımları toplanıp satılmaktadır (48, 50, 53).
c) Toprak üstü kısımlarının çayı demlenerek içilir (9, 31, 48, 50, 109).
d) Soğuklamaya karşı çayı toprak üstü kısımları demlenerek içilir (43, 44).
e) Toprak üstü kısımları toplanıp kurutularak satılır (44, 45, 48, 50, 51).

f) Eskiden yaprakları tütün olarak sarılıp içilirdi (81).
g) Toprak üstü kısımlarını yiyen hayvanın sütünün ve etinin kokusu güzelleşir (120).

4.1.170 *Sideritis arguta* Boiss. & Heldr. (Endemik)

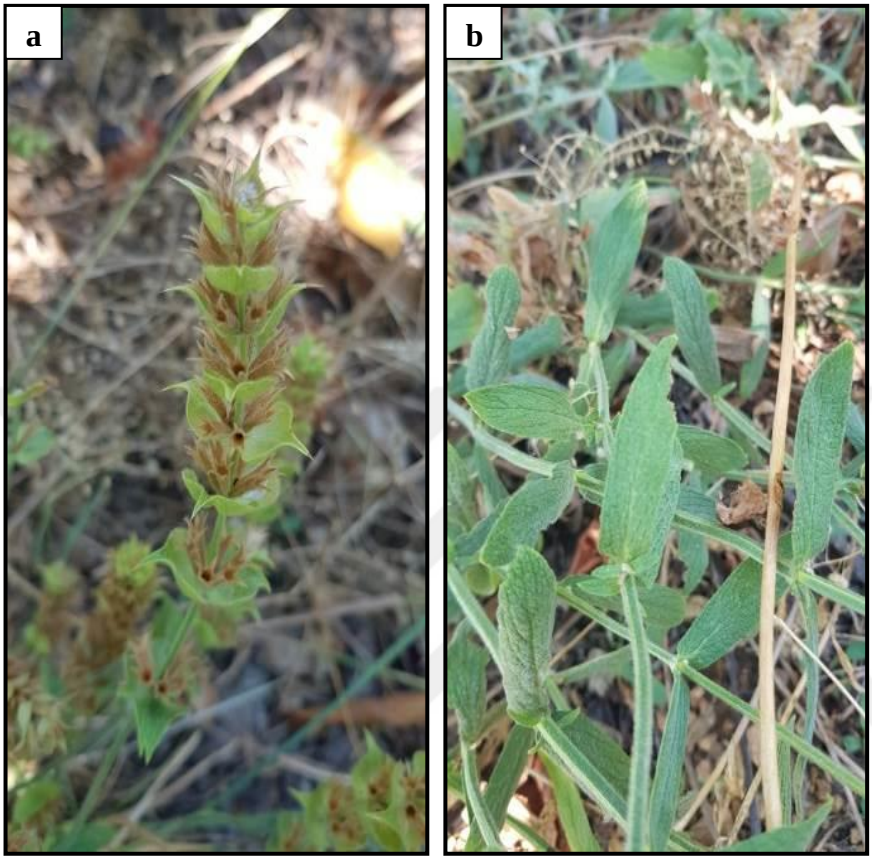

Şekil 4.172. *Sideritis arguta* Boiss. & Heldr. **a)** çiçekli görünüm; **b)** yaprak görünümü

Yöresel İsimleri: Adaçayı, kelerkuyruğu **Türkçe İsmi:** Köyçayı	**Lokaliteler:** 17, 41 **Kullanım kodu:** IA7, IIA1 **Kullanım amacı:** Tıbbi, Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Çiçek kısımlarının demleme şeklinde çayı içilir (66, 68).
b) Çiçek durumunun soğuklamaya karşı çayı içilir (36, 39, 40).

4.1.171 *Sideritis argyrea* P.H. Davis. (Endemik)

Şekil 4.173. *Sideritis argyrea* P.H. Davis. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Adaçayı, kelerkuyruğu **Türkçe İsmi:** Bozeşekçayı	**Lokaliteler:** 19 **Kullanım kodu:** IA7, IIA1 **Kullanım amacı:** Tıbbi, gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Çiçek kısımlarının demleme şeklinde çayı içilir (66, 68).
b) Çiçek durumunun soğuklamaya karşı çayı içilir (36, 39, 40).
c) Çiçeğinin çayı soğuk algınlığı ve karın ağrısına iyi gelir (20, 21, 22).

4.1.172 *Sideritis condensata* Boiss. & Heldr. (Endemik)

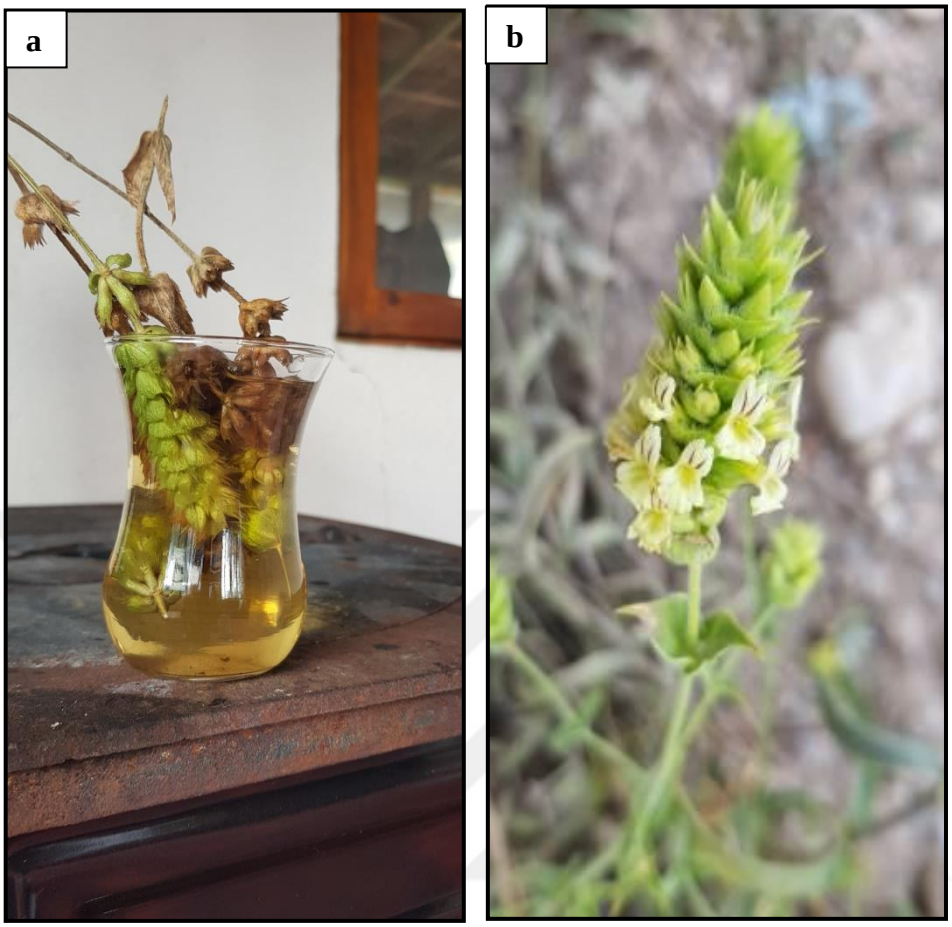

Şekil 4.174. *Sideritis condensata* Boiss. & Heldr. **a)** çiçek durumu**; b)** keler kuyruğu çayı

Yöresel İsimleri: Kelleliçay, adaçayı, kozaklıçay, tokalıçay **Türkçe İsmi:** Kozalıkeklik	**Lokaliteler:** 19, 29, 35, 37, 41 **Kullanım kodu:** IA7, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Çiçek kısımlarının demleme şeklinde çayı soğuklamaya iyi geldiği için içilir (26, 27, 40, 44, 48, 50, 51, 60, 61, 69, 70, 71, 72, 109).
b) Çiçek kısımlarının demleme şeklinde çayı içilir (39, 48, 50).
c) Çiçek kısımlarının demleme şeklinde çayı bebeklerde gaz sancısını gidermesi için içirilir (48, 50).

4.1.173 *Sideritis erythrantha* subsp. *erythrantha* Boiss. & Heldr. (Endemik)

Şekil 4.175. *Sideritis erythrantha* subsp. *erythrantha* Boiss. & Heldr. **ç**içekli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Havaotu, akçay, karçayı, karamehmet çayı **Türkçe İsmi:** Morçay	**Lokaliteler:** 23, 30, 37 **Kullanım kodu:** IA7, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Çiçek kısımlarının demleme şeklinde çayı içilir (40, 50, 60, 61, 109).
b) Çiçek kısımlarının demleme şeklinde çayı soğuklamaya karşı içilir (43, 44, 45).

4.1.174 *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Benth.) Bornm.

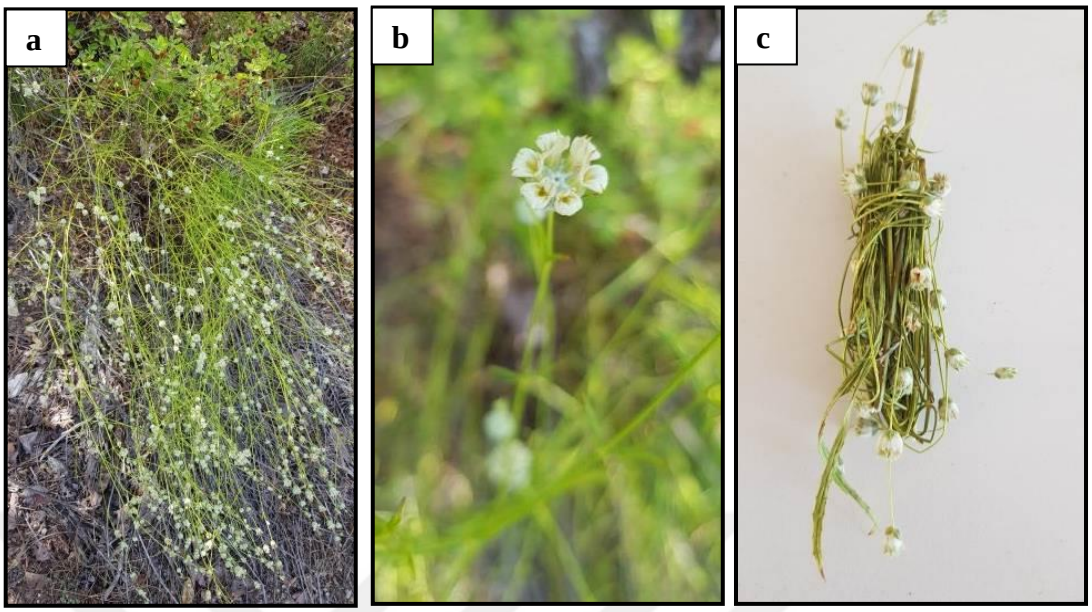

Şekil 4.176. *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Benth.) Bornm. **a)** genel görünüm; **b)** çiçek; **c)** demliğe atılmaya hazır iplik çay

Yöresel İsimleri: İplikçay **Türkçe İsmi:** Torosçayı	**Lokaliteler:** 42, 43 **Kullanım kodu:** IA7 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımlarının demleme şeklinde çayı içilir (66, 68).

4.1.175 *Teucrium polium* L.

Şekil 4.177. *Teucrium polium* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Oğlanotu **Türkçe İsmi:** Acıyavşan	**Lokaliteler:** 17, 37, 43, 49 **Kullanım kodu:** IA7, IIA1, VIA16 **Kullanım amacı:** Tıbbi, gıda, kına

Yöresel Kullanımları:

a) Prostat hastalığına karşı toprak üstü kısmının çayı demlenerek içilir (36, 39, 41).
b) Oğlan otu ve yakı otunun (*Salvia tomentosa*) toprak üstü kısımları sacın üzerinde pişirilir ve ağrıyan yere sarılır (66, 67, 68, 109).
c) Karın ağrısına ve soğuklamaya karşı toprak üstü kısımlarının çayı kullanılır. Ayrıca kolesterol düşürücü olarak da çayı içilir (69, 70, 71, 84, 85, 86, 109).
d) Toprak üstü kısımlarının çayı içilir (24).
e) Toprak üstü kısımlarının çayı kalp, damar rahatsızlıklarında içilir (24, 104).
f) Toprak üstü kısımları dövülerek hamurlu yakısı yapılır ve karına sarılırsa soğuklamaya iyi gelir (24, 27, 59, 60, 61, 62).
g) Toprak üstü kısımlarının çayı soğuklamaya iyi gelir (43, 44, 50).
h) Soğuklamaya karşı eşek kekiği, soğan, hamurla yoğrularak sacda pişirilir. Üstüne katran püsesi konarak karına sarılır. 1 gece bekletilir (86, 134, 135)- **(Reç.32)**.
ı) Toprak üstü kısımlarının çayı limon suyuyla beraber kolesterole karşı içilir (78, 105, 106).
i) Toprak üstü kısımları kınaya katılır (31, 40, 50).
j) Kuru yapraklar dövülmüş soğan ve un katılarak yoğurulur ateşte biraz pişirdikten sonra katran püsesi sürülerek hazırlanan yakısı karına vurulur. 1 gece bekletilir. Soğuklama ve karın ağrısına iyi gelir (80, 81).
k) Toprak üstü kısımları, ardıç giliği (meyvesi) ve soğan birlikte dövülerek sacda ısıtılan hamurun üstüne konur, en üste püse konarak yakı şeklinde karna sarılır. 1 gece bekletilirse soğuklamaya iyi gelir (100, 101)- **(Reç.33)**.
l) Yaprakları ağızda gevilir ishali hemen keser (65, 109).

4.1.176 *Thymbra spicata* L.

Şekil 4.178. *Thymbra spicata* L. **a)** genel görünüm **b)** pazar tezgahında çorba kekiği

Yöresel İsimleri: Çorbakekiği **Türkçe İsmi:** Zahter	**Lokaliteler:** 49 **Kullanım kodu:** IA7, IA8 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprakları kurutulup ufalanarak çorba ve yemeklerde baharat olarak kullanılır. Yapraklı gövdesi kurutulup çayı içilir (39, 109, 122, 123).

4.1.177 *Thymus zygioides* Griseb.

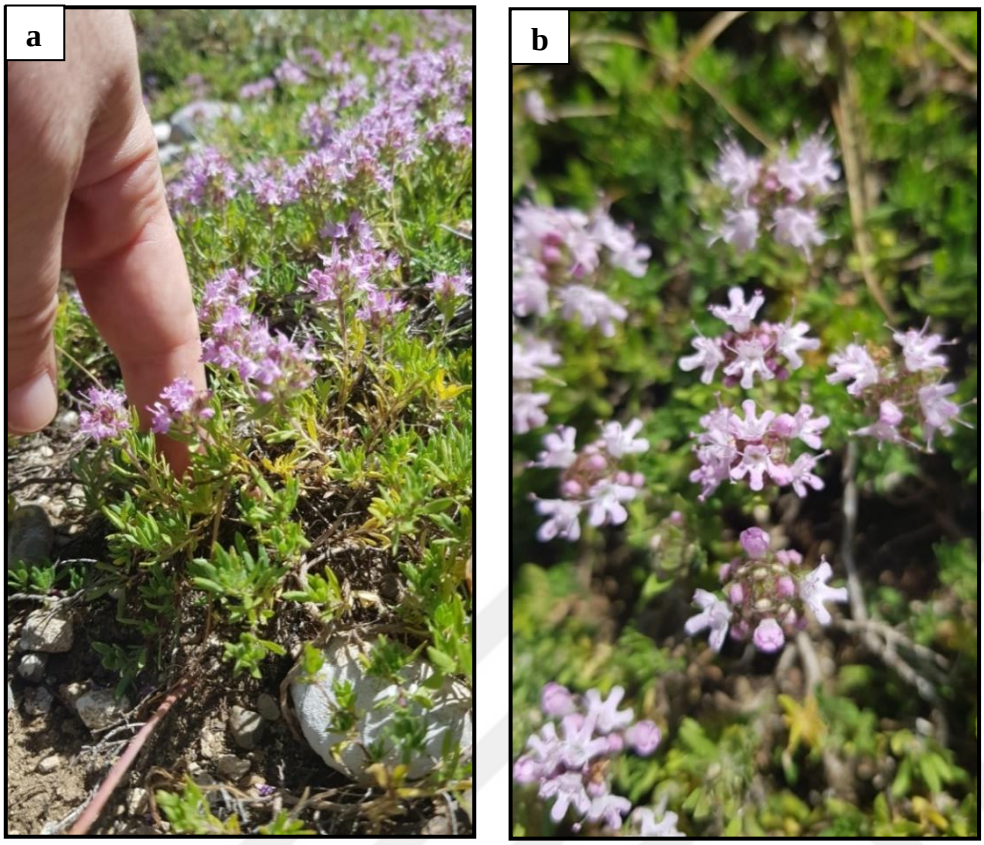

Şekil 4.179. *Thymus zygioides* Griseb. **a)** genel görünüm; **b)** çiçekli görünüm

Yöresel İsimleri: Limonkekiği **Türkçe İsmi:** Bodurkekiği	**Lokaliteler:** 37, 38 **Kullanım kodu:** IA7, IA8 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklı gövdesi kurutulup çayı içilir (39, 109, 122, 123).
b) Yaprakları baharat olarak salata ve yemeklere eklenir (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).

4.1.178 *Vitex agnus-castus* L.

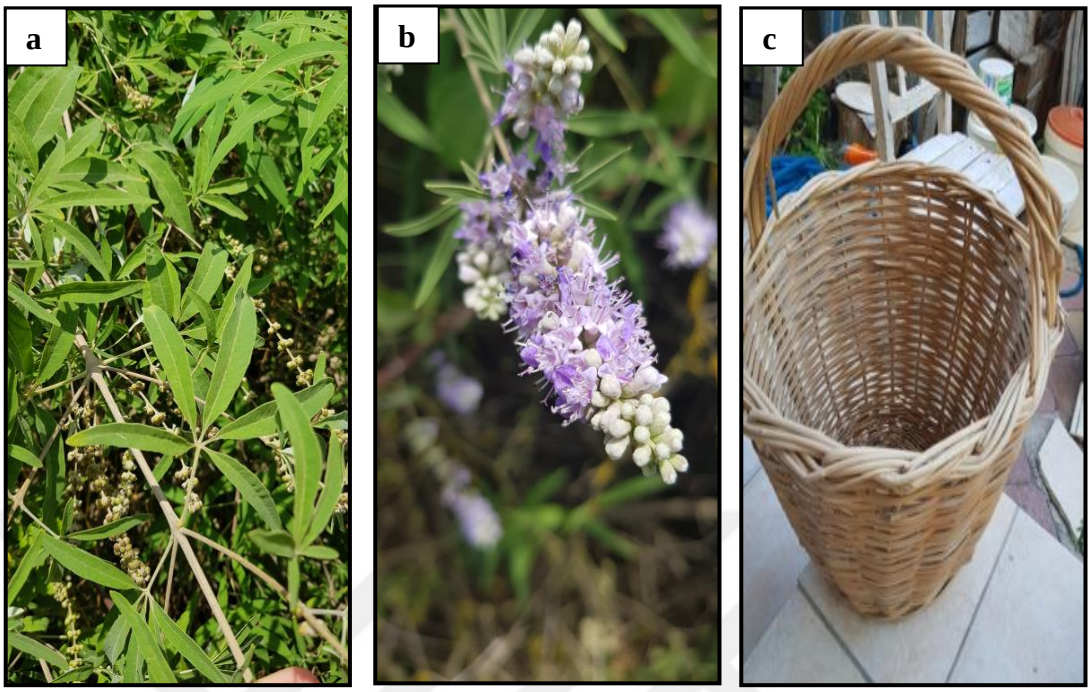

Şekil 4.180. *Vitex agnus-castus* L. **a)** Yaprak**; b)** çiçek**; c)** sepet

Yöresel İsimleri: Hayıt, ebisya **Türkçe İsmi:** Hayıt	**Lokaliteler:** 14, 40 **Kullanım kodu:** IIA1, VA3, VA5, VIIA5, VIA13 **Kullanım amacı:** Tıbbi, sepet, çocuk oyuncağı, el sanatları, güzel koku, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Hayıt meyve ve yaprakları dövülür sacda ısıtılan hamurun üstüne konur üstüne püse eklenerek yakmayacak şekilde hastanın karnına sarılır 1 gece bekletilirse kusma mide ağrısı, soğuklama ve karın ağrısına iyi gelir (11, 12, 13, 15, 18, 20, 21, 22, 27, 119, 120)- **(Reç.12)**.

b) Hayıt meyvesi dövülür hamur ve soğanla karıştırılır ısıtılarak ağrıyan bölgeye uygulanır. Soğuklamaya iyi gelir (43, 44, 45 113, 115, Ismahan Döngel). Adet sancısına iyi gelir (43, 44, 45).

c) Hayıt yaprakları dövülür ve yavşan karıştırılıp içine hamurla karıştırılır soğuklamaya ve mide rahatsızlıklarına karşı yakı haline getirilir (9, 11, 12, 27)- **(Reç.17)**.

d) Hamurun içine dövülmüş hayıt yaprakları, soğan ve püse eklenerek ağrı giderici olarak yakı haline getirilir. Soğuklamaya iyi gelir (18, 64, 78, 114, 115, 116).

e) Hamurun içine dövülmüş hayıt yaprakları sıyrılır dövülür, un, buğday soğan ile karıştırılır yakı haline getirilir. Soğuk algınlığı ve adet sancısına iyi gelir (31).

f) Hayıt meyve ve yaprakları kaynatılarak elde dilen çayı mide rahatsızlıklarına ve kabızlığa karşı içilir. Bağırsak rahatsızlıklarına iyi gelir (114, 115).
g) Arılar polen alır. "Balı çok lezzetli olur. En güzel bal hayıt balıdır "(30).
h) Hayıt meyveleri yenir (132, 133). Meyveleri kahve gibi çekilerek toz halinde 1 çay kaşığı yutulur, üstüne su içilir. Mideye iyi gelir (112).
ı) Hayıt meyvesi dövülerek akrep sokan yere sarılır (119).

i) Hayıtın taze dallarından sepet örülür (30, 31, 36, 39, 41, 43, 44, 112, 114, 115, 120).

j) Hayıtın taze dallarından kuş kafesi yapılır (115).
j) Hayıtın taze dallarından met ve düllük sopaları yapılır (116).

k) Deterjan olarak kullanılan **s**usam külünün içine hoş koku için hayıttan bir dal konurdu (31).
l) Meyvesinin çayı mide rahatsızlıklarına iyi gelir (45).
m) Hayıt yaprakları dövülüp karna sarılırsa ağrıyı giderir (52).
n) Hayıt meyvesi, keçiboynuzu meyvesi, susam, çıtlık karıştırılıp dövülür, az miktar suda kaynadıktan sonra un ilave ederek muhallebiden biraz daha koyu kıvam elde edene kadar pişirilir daha sonra bu karışım karna sarılır. Yakı haline getirilir. Buna yumuşak yakı denir. 1 gece bekletilir. "Eskinin doktoru buydu" (70, 72, 101)- **(Reç.34)**.
o) Hayıt meyvesi, karayemiş (incir) kuru meyvesi, şalba, kekik iyice dövülüp daha sonra kaynatılıp süzülür. Bu karışım sacda pişirilmiş hamurun üstüne konup 1 gece bekletilirse soğuklamaya ve mide ağrılarına iyi gelir (74, 75)- **(Reç.35)**.
ö) Oğlan otu, hayıt yaprağı, yoğurulmuş hamura eklenir sacın üzerinde biraz tutup soğuk algınlığı ve karın ağrısı için karına basılır 1 gece bekletilir (82)- **(Reç.35)**.
p) Hayıt dallarından hasır örülürdü (102, 103).

LAURACEAE

4.1.179 *Laurus nobilis* L.

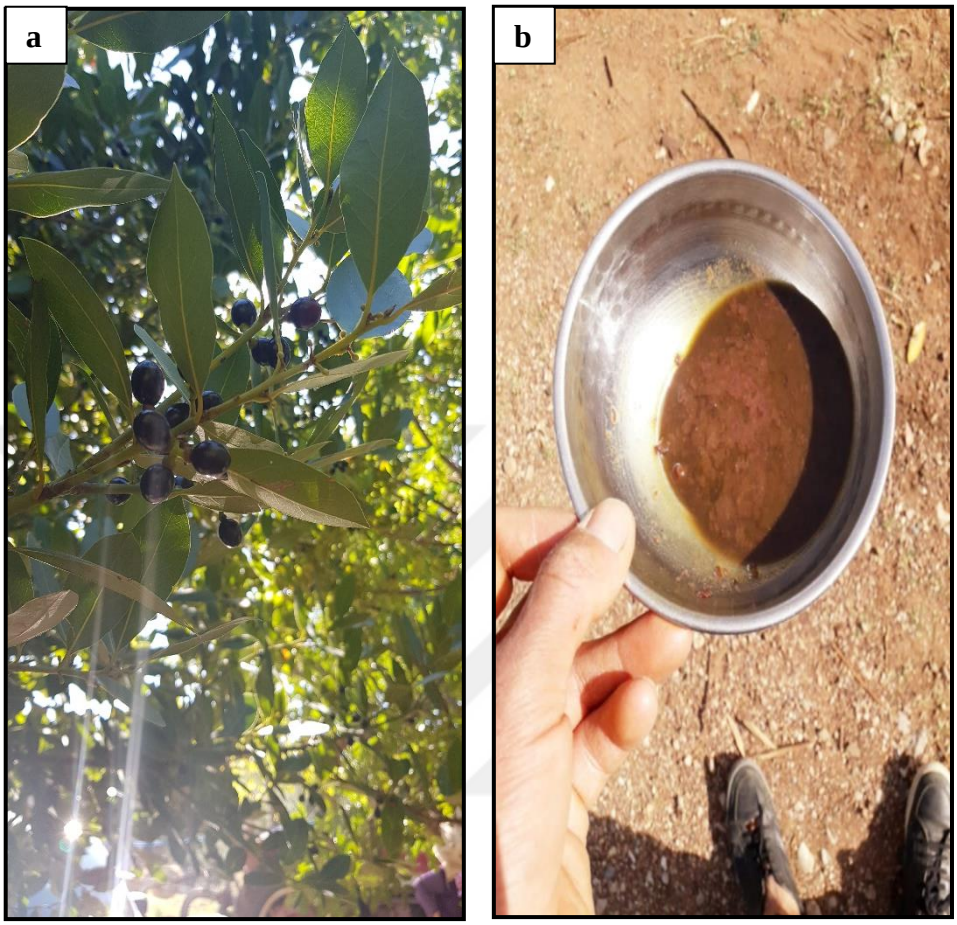

Şekil 4.181. *Laurus nobilis* L. **a)** meyve ve yaprak **b)** defne (tehnel) yağı

Yöresel İsimleri: Tehnel, teynel **Türkçe İsmi:** Defne	**Lokaliteler:** 4, 14, 41 **Kullanım kodu:** IA8, IIA1, IIA2, VIA2, IIA2, VIA18 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, ticari, yağ eldesi

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprakları kurutularak baharat şeklinde tüketilir (9, 24, 25, 27, 28, 64).
b) Biberiye (*Rosmarinus officinalis* L.), defne ve ayva yaprağı birlikte kaynatılıp çay şeklinde içilir. Bu çay balgam söktürücü olarak kullanılır ve soğuk algınlığına karşı faydalıdır (9)- **(Reç.29).**
c) Defne yağı akrep sokulan bölgeye sürülür (20, 21, 22, 39, 40, 44).
e) Ayrıca yağı çıkarılır (24, 27, 44). 10 kg dan 1 kg yağ çıkar (44).

Defne Yağı eldesi: Meyvesi dövülür, su dolu kazanda kaynatılır, üste çıkan yağı alınır (24, 27).

f) Defne yağı ağrı kesici olarak ağrıyan bölgelere sürülür (24, 27, 36, 39, 40, 41, 43, 44, 80, 81).
g) 1 kaşık defne yağı içmek soğuk algınlığına, bademcik iltihabına iyi gelir (39, 40, 44).
g) 1 kaşık defne yağı içmek bademcik iltihabına iyi gelir (39, 40, 44).
h) Yaprağının kurusu toplanıp satılır (43, 44, 48, 50, 63).
ı) Davara yılan sokmasına karşı 1 çorba kaşığı defne yağı içirilir (43, 44, 69, 70, 71, 89).
i) Defne yağı sürmek gaz sancısı ve boğaz ağrısını giderir (43, 44, 82, 115, 121).
j) Arı sokması sonrası oluşan alerjik etkilere karşı 1-2 damla defne yağı içilmesi faydalıdır (44, 56, 59, 60, 61, 62**).**
l) Yaprakları taze veya kuru olarak yemeklerde baharat olarak kullanılır (111, 117).
m) Yapraklarından yapılan çayı mide rahatsızlığını giderir (115).
n) Mal zehirlenirse defne yağı içirilir (44, 69, 70, 71).
o) Akrep sokmasına karşı 1 çay kaşığı defne yağı içirilir (39, 40, 44).
ö) Meyvesinin yağı ticari olarak satılır (48, 50, 51).
p) Bademcik şişmesinde tehnel yağı, tarhana bulamacı ve püse ile karıştırılarak boğaza sarılır (78).
r) Bel ağrısı için tehnel yağı, zeytinyağı ve dövülmüş sarımsak karıştırılarak bele sürülür (78)- **(Reç.38)**
s) Akrep sokmasına karşı yumurta sarısı ve tehnel yağı karıştırılarak içilir (78)- **(Reç.39)**

4.1.180 *Persea americana* Mill.

Yöresel İsimleri: Avokado **Türkçe İsmi:** Avokado	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklarının çayı böbrek kumu ve taşı düşürmede kullanılıyor (18, 39, 40, 41, 88, 112)- **(Reç.40)**.

LINACEAE

4.1.181 *Linum usitatissimum* L.

Yöresel İsimleri: Keten **Türkçe İsmi:** Keten	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Keten tohumları ezilip sütle kaynatılıp içilir- **(Reç.41)** (80, 81).

LYTHRACEAE

4.1.182 *Punica granatum* L.

Yöresel İsimleri: Nar **Türkçe İsmi:** Nar	**Lokaliteler:** **Kullanım kodu:** IB9, IIB1, VB3, IIIB, VIB16 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, el sanatı, yakacak, değiş

Yöresel Kullanımları:

a) Nar ekşisi tüketmek tansiyonu düzenler (56, 60, 69, 70, 71).
b) Nar suyu içilmesi kolesterole iyi gelir. Nar kabuğu çayı ishal kesicidir. Kabızlık için meyveleri yenir (119).
c) Nar ağacının taze dallarından sepet yapılır (136).
d) Odunu yakacak olarak kullanılır (20, 21, 22).
e) "Mantuvarım var olsun, içi dolu nar olsun; gelen gelsin gelmeyenin gözü kör olsun" (94).
f) Yabani nar ekşisi tüketmek mide rahatsızlıklarına iyi gelir (74, 75).
g) Yabani nar ekşisi ishal kesici olarak kullanılır (74, 75).
h) Nar kabuğu çayı ishali durdurur (92, 93).
ı) Nar kabuğu çayı soğuklamaya iyi gelir (119).
i) Nar ekşisi çıkarılır (65, 66, 67, 68, 70, 71).
j) Süpürgenin dağılmaması için sapına nar dalı çakılır (52).

Nar dallarından sepet yapımı (136-Serik Merkez Mah.)

1. Önceden seçilip getirilen ince nar dalları yargıçla (Şekil 4.182-b) üçe ayrılır (Şekil 4.182-a,b).
2. Sepetin tabanı örülmeye başlanır (Şekil 4.182-c).
3. Daha sonra sepetin yan kenarları örülür (Şekil 4.182-d,e).
4. Sepetin tutulacak kısmı örülür ve işlem tamamlanır (Şekil 4.182-f,g).

Şekil 4.182. a); **b)**; **c)**; **d)**; **e)**; **f)**; **g)** nar ağacından sepet yapımı

MALVACEAE

4.1.183 *Abelmoschus esculentus* (L.) Moench.

Yöresel İsimleri: Bamya **Türkçe İsmi:** Bamya	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Çiğ bamya dövülüp açık yara ve çıbana sarılır (36, 40, 41, 80, 81, 87, 88, 117)- **(Reç.42)**
b) Meyvesi ikiye ayrılıp arı sokan bölgeye sürülür (113).
c) Bamya tohumu toz haline getirilip yutulursa şekeri düşürür (115).

4.1.184 *Alcea biennis* Winterl

Şekil 4.183. *Alcea biennis* Winterl genel görünüm

Yöresel İsimleri: Fatma anamızın kipriği, gülfatma, gülhatmi, fatmacıkçiçeği **Türkçe İsmi:** Yivlihatmi	**Lokaliteler:** 7 **Kullanım kodu:** VIIA5, VIA8, VIA16 **Kullanım amacı:** Koku, süs bitkisi, mezarlık

Yöresel Kullanımları:

a) Kokusu için kefene serilir (7).
b) Süs bitkisi olarak bahçelerde kullanılır (7, 9, 11 12, 18, 66).
c) Mezarlara ekilir (80, 81).

4.1.185 *Malva nicaeensis* All.

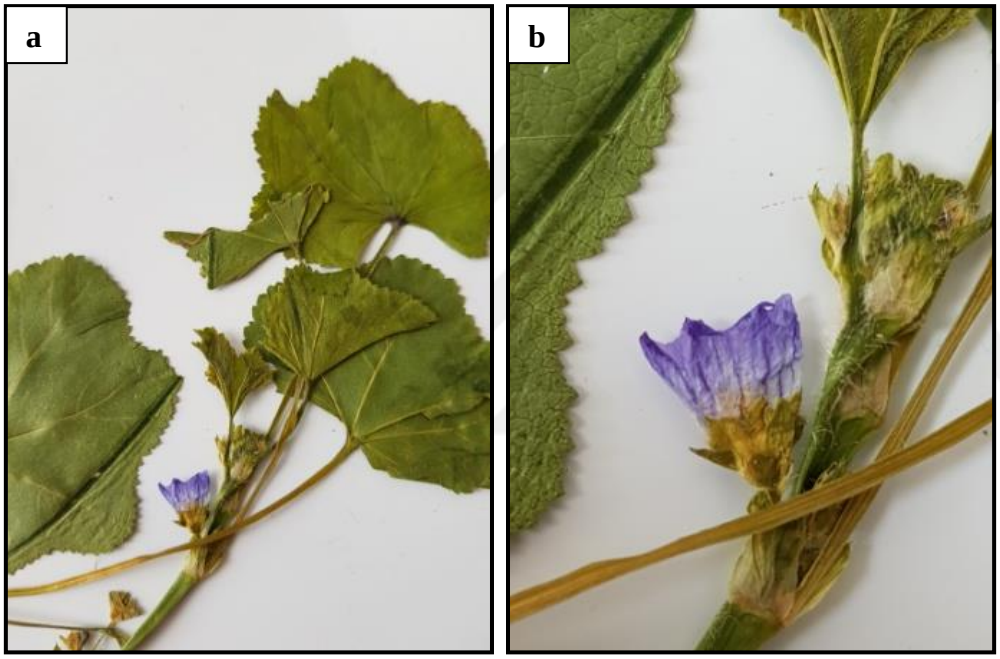

Şekil 4.184. *Malva nicaeensis* All. **a); b)** yaprak ve çiçek

Yöresel İsimleri: Ebegümeci **Türkçe İsmi:** İlmikotu	**Lokaliteler:** 46 **Kullanım kodu:** IA1, IA2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları soğanla kavrularak üzerine yoğurt eklenir. Yapraklarından sarması yapılır (11, 12, 18).
b) Taze toprak üstü kısımları haşlanarak salatası yapılır (9, 10).
c) Yaprak ve taze sürgünleri soğanla kavrularak üzerine yumurta kırılır (11 12, 18).
d) Taze toprak üstü kısımlarından pirinçli/bulgurlu yemeği yapılır (32, 33, 35, 88, 89).
e) Taze toprak üstü kısımları soğanla kavrularak yenir (9, 10).

4.1.186 *Malva parviflora* L.

Şekil 4.185. *Malva parviflora* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Ebegömeç **Türkçe İsmi:** Mülkek	**Lokaliteler:** 10, 41 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları soğanla kavrularak yemeği yapılır (1, 7, 18, 20, 21, 22, 58, 59, 60, 61, 62).
b) Yapraklarından sarması yapılır (1, 7, 18, 20, 21, 22, 30, 31, 36, 38, 39, 40, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
c) Taze toprak üstü kısımlarından salatası yapılır (20, 21, 22).
ç) Taze toprak üstü kısımlarından yoğurtlaması yapılır (11, 12, 13, 18, 20, 21, 22, 31, 39, 59, 66, 68, 70, 111, 114, 113, 116, 119).
d) Haşlanıp, salatası yapılır (9, 10).
e) Taze toprak üstü kısımları soğanla kavrularak yenir (9, 10).
f) Taze toprak üstü kısımların pirinçli yemeği yapılır (20, 21, 22, 30, 31, 36, 39, 40).
f) Pirinçli yemeğinin yenmesi, dizdeki sıvı kaybına ve boyun kireçlenmesine iyi gelir (30, 31).

g) Taze toprak üstü kısımların haşlanarak bulgurlu/ pirinçli yemeği yapılır (32, 33, 35, 44).
h) Taze toprak üstü kısımları karışık ot yemeklerine katılır (43, 45).

4.1.187 *Malva sylvestris* L.

Şekil 4.186. *Malva sylvestris* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Ebegümeci, babaça, amologa (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Ebegümeci	**Lokaliteler:** 1, 5, 6, 7 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IIA1, VIA16 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, yem, deyiş

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları soğanla kavrularak yemeği yapılır (1, 2, 3, 9, 18, 31, 39, 48, 50, 51, 59, 111, 113, 114, 116,119).

b) Taze yapraklarından sarması yapılır (1, 20, 21, 22, 24, 25, 28, 30, 31, 36, 38, 39, 40, 78).

c) Taze yapraklarının salatası yapılır (1, 20, 21, 22).

d) Taze toprak üstü kısımlarından yoğurtlaması yapılır (18, 20, 21, 22).

e) Taze yaprakları soğanla kavrularak etli yemeği yapılır (2, 3).

f) Yaprak ve taze sürgünleri soğanla kavrularak üzerine yumurta kırılır (7, 11, 18, 20, 31, 40, 48, 50).

g) Taze toprak üstü kısımları soğanla kavrulur üzerine yoğurt eklenir (7, 11, 12, 13).

h) Taze toprak üstü kısımları pirinçli/bulgurlu yemeği yapılır (20, 21, 22, 30, 31, 36, 39, 40, 48, 50, 51).

ı) Dövülmüş soğan, ebegümeci yaprağı ve püse hamurla karıştırılır. Sacta biraz pişirilir. Soğumaya bırakılır sıcaklığını kaybetmeden ağrıyan yere vurulur (20)- **(Reç.43).**

i) Ebegümecinin pirinçli yemeği dizlerdeki sıvı kaybına ve boyun kireçlenmesine iyi gelir (30).

j) Taze toprak üstü kısımları karışık ot yemeğine katılır (43, 45).

k) Toprak üstü kısımları dövülüp dize sarılır. Diz ağrılarını giderir (50, 51)- **(Reç.44)**

l) Ebegümeci, bozot, kargın otu, gerdeme ve katran püsesi dövülür hamurla karıştırılır ağrıyan yere sarılır (64)- **(Reç.45)**

m) Taze toprak üstü kısımları haşlanıp limon, tuz ve zeytinyağı ile salatası yapılır (24, 28, 64).

n) Yaprakları hayvanlara yem olarak verilir (84, 85, 86).

o) Taze toprak üstü kısımları haşlanarak bulgurlu/pirinçli yemeği yapılır (27, 32, 33, 35).

ö) Taze yaprakları dövülüp, sıcak suda veya sütle (86) biraz pişirdikten sonra un eklenip hamur haline getirilir. Daha sonra hamur beze serilir, ortasına püse konur, Yakı uygulaması yapılır. 1 gece bekletilir. Karın ağrısı, öksürük ve soğuklamaya iyi gelir (69, 70, 71, 72)- **(Reç.46)**

p) Toprak üstü kısımları dövülür, sütle kaynatılır üstüne hamur kıvamına gelene kadar un serperek karıştırılır. Daha sonra bir bezin üstüne alınarak göbek düşüklüğü hastalığında ağrıyan yere sarılır (86)- **(Reç.47)**.

r) "Ebegümeci, ebegümeci dertlerin ilacı ebegümeci " yörüklerde bilinen bir deyiştir (78).

4.1.188 *Tilia platyphyllos* Scop.

Şekil 4.187. *Tilia platyphyllos* Scop. genel görünüm

Yöresel İsimleri: İlamur, lamur **Türkçe İsmi:** Yazıhlamuru	**Lokaliteler:** 38 **Kullanım kodu:** IA7, IIA1, VA8 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Çiçek ve yapraklarından çayı yapılır. Soğuklamaya iyi gelir (20, 21, 22, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 70, 71,109).

b) Odunundan öküz boyunduruğu yapılırdı (71, 109).

c) Çiçek ve yaprağının çayı gribe karşı faydalıdır (70, 71, 72).

d) Çiçek ve yapraklarından çayı yapılır (20, 21, 22, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 70, 71, 109).

4.1.189 *Tilia tomentosa* Moench

Şekil 4.188. *Tilia tomentosa* Moench genel görünüm

Yöresel İsimleri: İlamur, lamur **Türkçe İsmi:** Gümüşıhlamur	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Çiçek ve yapraklarından çayı yapılır. Soğuklamaya iyi gelir (20, 21, 22, 65, 70, 71, 109).

b) Çiçek ve yapraklarından çayı yapılır (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).

MELIACEAE

4.1.190 *Melia azederach* L.

Şekil 4.189. *Melia azederach* L. meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Mayısağacı, mayısçiçeği **Türkçe İsmi:** Tesbihağacı	**Lokaliteler:** 29 **Kullanım kodu:** VA6 **Kullanım amacı:** Tespih yapımı

Yöresel Kullanımları:

a) Tohumlarından tesbih yapılır (50, 51, 95, 116).
b) Ağacının dibinde ot bitmez. Sebzede yetişmez (39, 95).

MORACEAE

4.1.191 *Ficus carica* L.

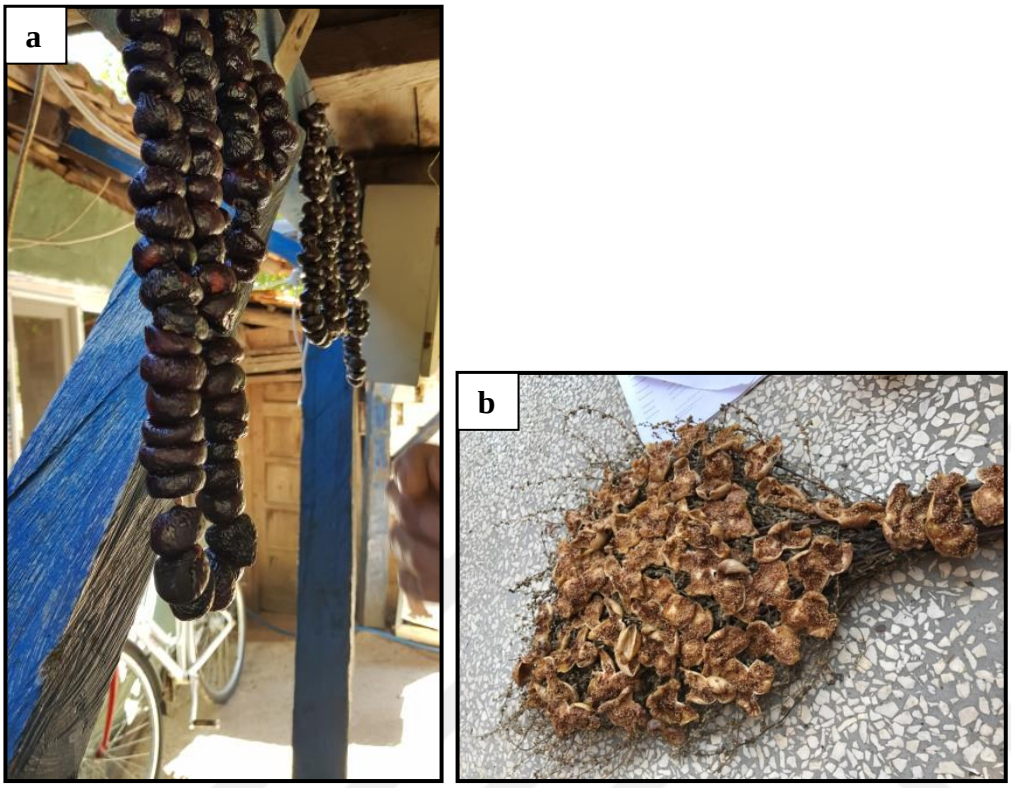

Şekil 4.190. a) kekik bulunan şekerli suya batırılarak kurutmaya bırakılan incirler **b)** sığırkuyruğu üzerinde kurutulan incirler

Yöresel İsimleri: İncir, yemiş, karayemiş, sika (Giritçe) **Türkçe İsmi:** İncir	**Lokaliteler:** 30 **Kullanım kodu:** IA4, VIA10, IIA1, IA9, VA8 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, el sanatları haşare kovucu, yoğurt mayası

Yöresel Kullanımları:

a) İncir sığırkuyruğu bitkisi üzerinde kurutulur (2, 39, 48, 50).
b) Girit inciri yetiştirilir (2).
c) İncirin kuru meyvelerinden yöreye özgü Bestel (Karmaş) tatlısı yapılır (9, 49, 94, 95, 96, 97, 110)- **(YT-12)**.
d) Eskiden incir yaprağı buğday ambarlarına kelebek, güve oluşmasın diye serilirdi (31, 92, 93).
e) İncir ağacından orak sapı yapılırdı (44, 104).
f) Meyvesinin sütü çıkarılarak siğil üzerine 1-2 damla damlatılır (11, 12, 13, 64, 116).
g) Meyvesinin sütü çıkarılarak siğil üzerine merhem gibi sürülür (24, 27).
h) Meyvesinin çayının tüketilmesi kabızlığa karşı faydalıdır (39, 40, 112, 116).
ı) Meyvesinin hoşafı kabızlığa karşı faydalıdır (39, 40, 59, 60, 61, 62, 112, 116).

i) Meyvesinin zeytinyağında meyve parçaları eklenerek tüketilmesi kabızlığa karşı faydalıdır (39, 40, 112, 116).
j) Meyvesinin tüketilmesi kabızlığa karşı faydalıdır (39, 40, 41).
k) İncir yaprağı suda kaynatılır yılan sokulan yer, o suya sokulur (24, 25)- **(Reç.48)**
l) İncir ağacından orak sapı yapılırdı (44, 69, 71).
m) Meyvesinin sütü çıkarılarak akrep sokulan bölgeye merhem gibi sürülür (43, 44).
n) İncir meyvesinin sütü yoğurt mayasına katılırdı (70, 115).
o) Kekik suyunda tüm incir kurutulur (48, 50).

İncir Kurutma Tarifi: 5 L su kazanda 15-20 dk kaynadıktan sonra içine ipe dizilmiş yemişlerle beraber 2 yemek kaşığı yayla kekiği (*Origanum minutiflorum*), yarım su bardağı zeytinyağı yarım kg şeker katılıyor hep birlikte 10 dk daha kaynamış suda bekletilerek, çıkarılıyor ve kurutulmaya bırakılıyor (49).

4.1.192 *Morus alba* L.

Yöresel İsimleri: Akdut **Türkçe İsmi:** Akdut	**Lokaliteler: -** **Kullanım kodu**: IB1, IIIB, VIB13, VB5 **Kullanım amacı:** Gıda, Yakacak, arı bitkisi, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklarından sarma yapılır (7, 9, 31).
b) Odunu yakacak olarak kullanılır (20, 21, 22, 56, 59, 60, 61, 62).
c) Meyvelerinden pekmez yapılır (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
d) Arı bitkisidir (36, 109, 63).
e) Odunundan çeyiz sandığı yapılırmış (92, 93).
f) Odunundan tarak yapılırdı (100, 101).

4.1.193 *Morus nigra* L.

Yöresel İsimleri: Karadut **Türkçe İsmi:** Karadut	**Lokaliteler: -** **Kullanım kodu:** IB1, IIIB **Kullanım amacı:** Gıda, yakacak, arı bitkisi, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklarından sarma yapılır (7, 9).
b) Odunu yakacak olarak kullanılır (20, 21, 22, 56, 59, 60, 61, 62).
c) Arı bitkisidir (36, 109, 63).
d) Odunundan tarak yapılırdı (100, 101).

MYRTACEAE

4.1.194 *Eucalyptus camaldulensis* subsp. *camaldulensis* Dehnh.

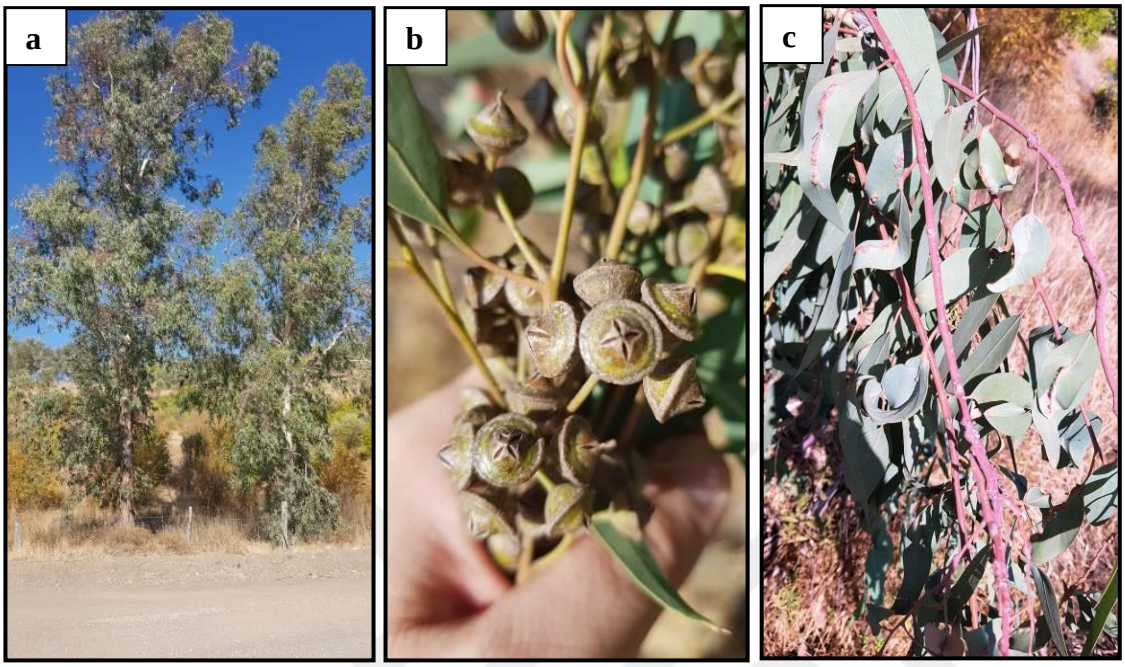

Şekil 4.191. *Eucalyptus camaldulensis* subsp. *camaldulensis* Dehnh. **a)** genel görünüm**; b)** meyve**; c)** yaprak

Yöresel İsimleri: Kaliptoz **Türkçe İsmi:** Sıtmaağacı	**Lokaliteler:** 57 **Kullanım kodu:** IIIA **Kullanım amacı:** Yakacak, ekmek yapımında odunu tercih edilir.

Yöresel Kullanımları:

a) Yakacak olarak kullanılır (9, 10, 18, 112, 115).
b) Güzel ısı verdiği için ekmek yapımında odunu tercih edilir (9).

4.1.195 *Myrtus communis* L.

Şekil 4.192. *Myrtus communis* L. **a)** çiçek**; b)** meyve

Yöresel İsimleri: Mersin**,** sazak (yaprakları), murt **Türkçe İsmi:** Mersin	**Lokaliteler:** 4, 8**,** 10, 15, 23, 29, 35, 40, 41, 43, 45, 46, 48 **Kullanım kodu:** IA4, IA7, IIA1, VIA16, IIA2, VIA10, VIA18, VIIA9, VA4 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, ticari, haşere kovucu, kına, mezarlık bitkisi, üzerinde incir kurutma, inanış, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklı mersin dalı kınaya katılır (9).
Kına Tarifi: Kantaron otunun 1-2 dal yapraklı çiçek kısmı, 2, 3 dal biberiye, 3 dal mersin, 3 adet ceviz yaprağı, 3 dal eşek kekiği kaynatılır simsiyah suyu çıkarılır biraz zeytinyağı (yarım çay bardağı) ile kına içine eklenir ve saça uygulanır. 2 su bardağına yarım kilo kına uygulanır (9).
b) Meyve olarak tüketilir (20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 39, 48, 50, 51 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 112, 114, 115, 116, 119).
c) Mersin meyvesinin çiğ olarak yenmesi karın ağrısı ve romatizmaya iyi gelir (18).
d) Mersin meyvesinin çiğnenmesi ağrı kesicidir. Temiz mersin yaprağının yarısı kadar bir kısmı çiğnenir (89).
e) Yapraklarının çayı demlenerek içilir (18, 24, 25, 28, 31, 32, 33, 35, 39, 48, 50, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 63).
f) Mezarlık bitkisi olarak kullanılır (18, 24, 25, 43, 44, 45, 48, 50, 51).
g) Mersin yaprağının çayı şekeri düşürür (31, 36, 39, 40, 41, 56, 59, 60, 61, 69, 70, 71, 72).
h) Mersin yaprağının kurusu ticari olarak toplanır ve satılır (30, 31, 36, 37, 38, 39, 40, 41, , 43, 44, 48, 50, 51, 63).
ı) Mersin yaprağı güve gelmemesi için kullanılır (44).
i) Yaprağının çayı zayıflamaya yardımcı olur (56, 59, 60, 61, 87, 88, 115, 117, 119, 120)- **(Reç.49)**
j) Sırt ve karın ağrısı için meyvesi zeytinyağında bekletilir ağrıyan bölgeye sürülür (63, 64, 69, 70, 71, 72,). **(Reç.50)**
k) Kolesterolün düşürülmesi için mersin yaprağı çayı içilir (64, 63, 69, 70, 71, 72,)- **Reç.51** (64)**, (Reç.52)** (87).
l) Mersin dalı üzerinde incir kurutulur (63).
m) Mersin meyvesinin yenmesi göze iyi gelir (115, 117,119, 120).
n) Yapraklarının çayı demlenerek içilir ve ishali keser (115, 117,119, 120).
o) Mersin yaprağı kavrulup yaraya basılıyor (39, 40).
ö) Bir su bardağı suya 2 avuç mersin yaprağı suda kaynatılır. Rengi siyah olup kıvamı zift gibi olana kadar kaynamaya devam edilir sonra süzülür. Soğuduktan sonra tavuk tüyü ile yaralara sürülür. Yara iyileştirici olarak kullanılır (39, 40).
p) Mide rahatsızlıklarına karşı 2-3 tane mersin yaprağı çiğnenir (81).
r) Mersin yaprakları suda 5-10 dk kaynatılır. Ayakları yakmayacak dereceye gelinceye kadar soğutulur. Ayak ve tırnak mantarı tedavisi için ayaklar bu suda bekletilir (81). **(Reç-53)**
s) Yaprağının çayı keyif için içilir (18, 30,31, 36, 37, 38, 39, 40).
ş) Mide rahatsızlıklarında yapraklarından demleme ile yapılan çay içilirse iyi gelir (80, 81).
t) Soğuk algınlığına karşı mersin yaprağının suyuyla yoğrulan hamur ateşte hafifçe pişirilir. Sonra soğuyunca karına sarılır. 1 gece bekletilir. Ağzının tadı yerine gelir (80, 81)- **(Reç.54)**
u) Sazak yiyen hayvanda yağ olmaz (47, 88).
ü) Mersin yaprağı kefene konur (36, 39, 40)

İnanış: Mersin yaprağı kefene koyulmasının sebebi ölülere selam götür demek, hediye vermek (89).

v) Taze gövdesinden süpürge yapılır (66, 67, 109).

4.1.196 *Syzygium aromaticum* (L.) Merr. & L.M.Perry

Yöresel İsimleri: Karanfil **Türkçe İsmi:** Karanfil	**Lokaliteler:** **Kullanım kodu:** IIB1, VIB16, VIIB5, VIB6 **Kullanım amacı:** Tıbbi, gelenek, koku, tütsü

Yöresel Kullanımları:

a) Diş hastalıklarında çiğnemek faydalıdır (2, 44).
b) Buğday, karanfil ve küçük şekerler karıştırılır gelin arabasının üzerine atılır (9, 10, 36, 39, 40, 50).
c) Karanfil güzel kokusu nedeniyle kefene katılır (30, 39, 40, 50, 63).
d) Çörek otu, karanfil, günlük yakılıp tütsü şeklinde evin içinde gezdirilir (61).

OLEACEAE

4.1.197 *Fontanesia phillyreoides* Labill.

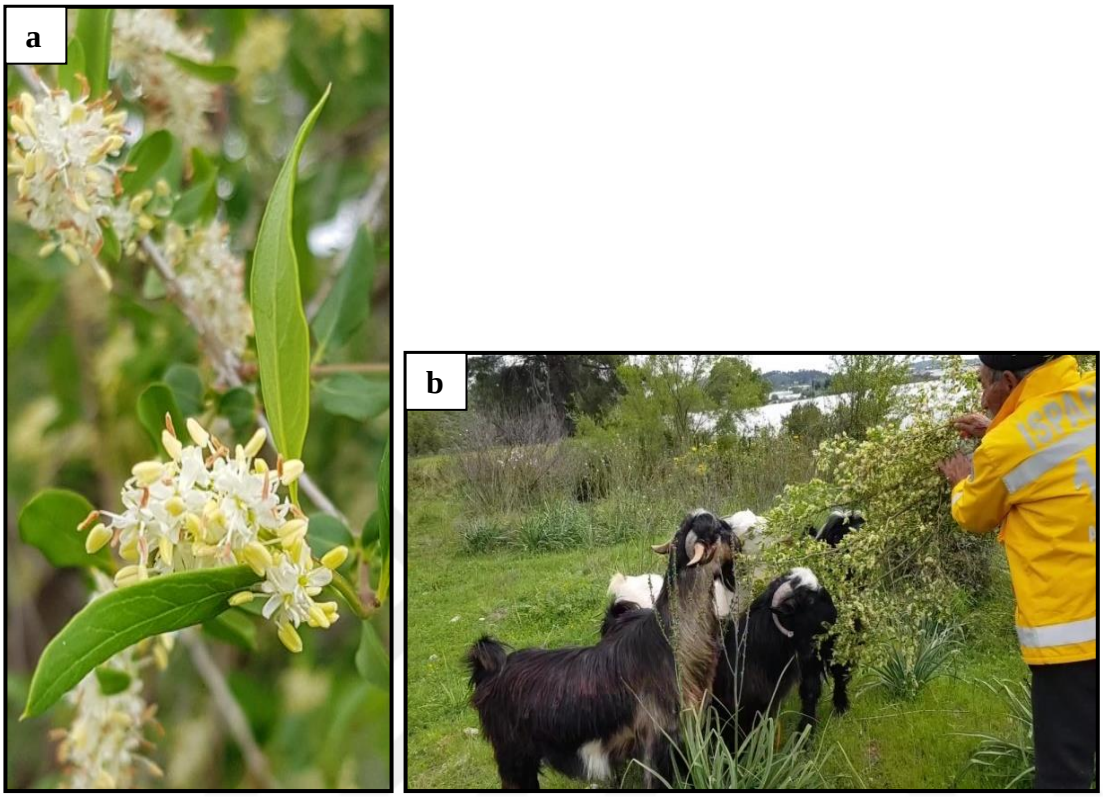

Şekil 4.193. *Fontanesia phillyreoides* Labill. **a)** yaprak ve çiçek**; b)** keçiler yapraklarını yerken

Yöresel İsimleri: Çilbirti, çilbitti, karacaağaç **Türkçe İsmi:** Çılbırtı	**Lokaliteler:** 23, 49 **Kullanım kodu:** IVA, VIIA5, VA5 **Kullanım amacı:** Yem, güzel koku, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvan (keçi) yemi olarak kullanılır. Dal bükerek keçilerin üst dallara ulaşması kolaylaştırılır (43, 44, 47, 63, 122, 123).
b) Çiçeği çok güzel koku yayar (39).
c) Iklığın (kabak kemane) düzen burguları karacaağaç bitkisinden yapılır (32, 35).

4.1.198 *Olea europaea* L.

Şekil 4.194. *Olea europaea* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Zeytin **Türkçe İsmi:** Zeytin	**Lokaliteler:** 40 **Kullanım kodu:** VIA2, VIB16, IIB1, IB4, VIB2, IIIB, VIB18, IVA, IIB2, IB7, IA7, VB5 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, yakacak, kına, yem, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvesinin yağı salata ve yemeklerde kullanılır (2).
b) Odunu yakacak olarak değerlendirilir (9, 10, 43, 44, 45, 63, 69, 71, 112, 120).
c) Yaprakları kınaya katılır (40, 41).

Kına tarifi: 1-2 dal kekik (*Origanum* spp.) 2 adet ceviz yaprağı, kekik karışım kaynadıktan sonra katılır, 1-2 dal oğlanotu (*Teucrium polium*) 2-3 dal zeytin yaprağı, 2-3 dal mersin yaprağı, demli çay suyu ve tuz içeren su kaynatılır. Rengi koyulaşınca elde dilen koyu renk sıvı kına ile karıştırılır, istenen kıvamda saça uygulanır (40).
d) Yabani (çakal) zeytin dalı ve yaprakları hayvanlara yem olarak verilir (44, 63, 119, 120, 121).

e) Zeytin yaprağı şeker hastalığına karşı çayı soğutulup her sabah aç karnına içilir (39, 40, 112, 115).
f) Akrep sokmasına karşı, çaputa zeytinyağı sürülür ve makata denk gelecek şekilde üstüne oturulur (88, 89, 90).
g) Kolesterole karşı yaprağının çayı faydalıdır (88, 89, 90).
h) Boğaz ağrısı, diz ağrısı veya moraran yeri olan kişiler ilgili yerlerini yağ ile ovalar (84, 85, 86, 87, 89, 90).
ı) Kolesterole karşı yaprağının çayı faydalıdır (87, 88, 89, 90).
i) Zeytinyağı, püse ve viks karıştırılır el ayak çatlağına, yaralara sürülür (63, 64)- **(Reç.55)**
j) Hayvanların yarasına sinek gelmesin diye zeytinyağı cortuğu (tortusu) sürülür (63, 64).
k) Kabızlığa karşı her sabah yarım çay bardağı zeytinyağı içilir (81).
l) Bastırma siyah zeytinin çekirdekleri çıkarılır ezilir kaynatılır hamur kıvamına gelinceye kadar biraz un salınır ve daha sonra ağrıyan bölgeye sarılır. Bel ve diz ağrılarına iyi gelir (81)- **(Reç.56)**
m) İnce taze dallarının çayı demlenerek içilir (82, 83).
n) Kadınlarda kanamayı durdurmak için her sabah aç karnına yarım çay bardağı kadar zeytinyağı içer (82).
o) Odunundan kaşık kepçe yapılır (36, 37, 64, 65, 92, 93).
ö) Yaprağının demleme şeklinde çayı astım hastalığına karşı faydalıdır (102, 103).
p) Hayvanlara aşırı yem verildiğinde rahatlaması için 1 bardak zeytinyağı içirilir (104).

4.1.199 *Phillyrea latifolia* L.

Şekil 4.195. *Phillyrea latifolia* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Kesme **Türkçe İsmi:** Akçakesme	**Lokaliteler:** 27 **Kullanım kodu:** IVA, IIIA, VA3, VA5 **Kullanım amacı:** Yakacak, yem, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır (39, 47).
b) Dalları yakacak olarak kullanılır (39, 44, 47).
c) İnce kuru dallarından süpürge yapılır (39, 47, 63).
d) Kirman, çelik (keçi kılını kalınlaştırılması) yapılır (39, 47).

ORCHIDACEAE

4.1.200 *Orchis anatolica* Boiss.

Şekil 4.196. *Orchis anatolica* Boiss. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Şalap, şalep, dağ sümbülü, tombala **Türkçe İsmi:** Dildamak	**Lokaliteler:** 18, 26 **Kullanım kodu:** VIA16, IA8 **Kullanım amacı:** Ticari (eskiden), gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Bu bitkiyi eskiden "Melli" denilen bitki tüccarları tarafından toplanıp kökünden dondurma yapacak kişilere satılırdı. Yoğurdun sarı suyuna batırılarak kurutulup satanlar da var (44, 47, 48, 50, 51, 94, 95, 97).

b) Yumruların kabuğu sıyrılır, yıkanır ve kurutulur. Daha sonra dövülerek toz haline getirilir. Dondurmaya katılır (20, 21, 22, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).

PAPAVERACEAE

4.1.201 *Papaver rhoeas* L.

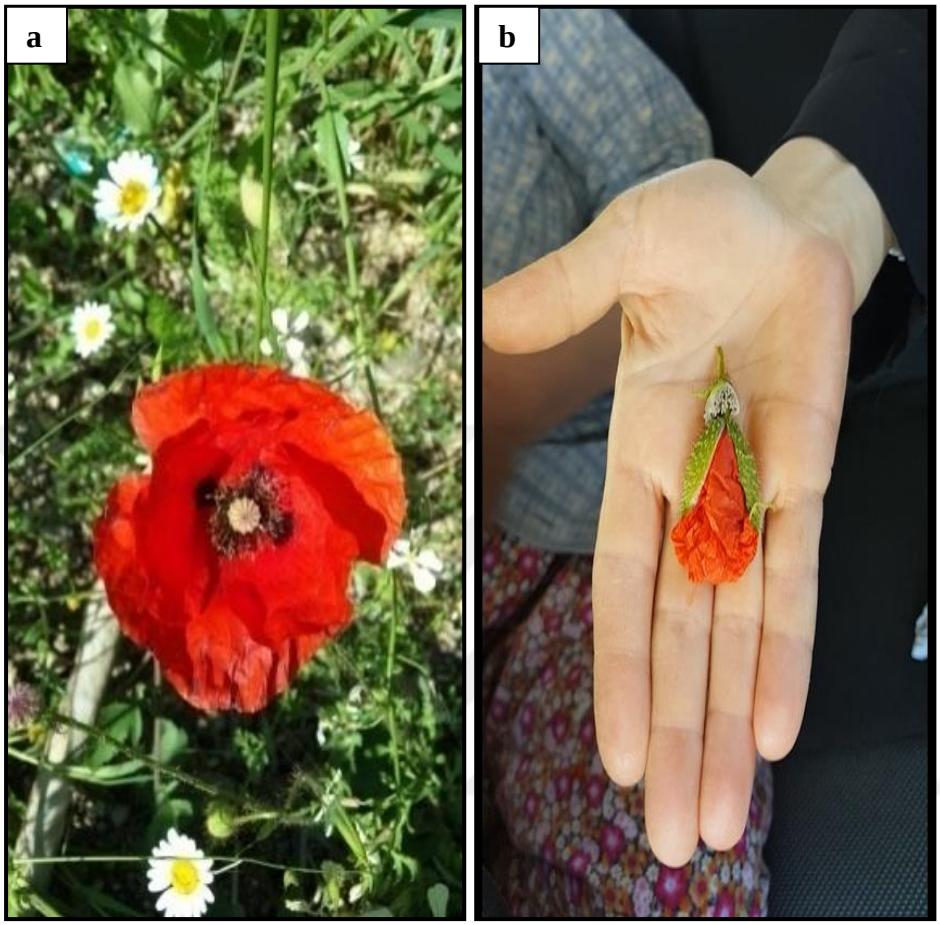

Şekil 4.197. *Papaver rhoeas* L. **a)** çiçek; **b)** gelincikten mantolu kız bebek (çocuk oyunu)

Yöresel İsimleri: Gelincik, gelineli, gelinalı, lale, ölünana **Türkçe İsmi:** Gelincik	**Lokaliteler:** 1, 3, 7, 8, 17, 41 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IIA1, VIA16 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, çocuk oyuncağı

Yöresel Kullanımları:

a) Çiçeklenmeden önceki taze yaprakları soğanla kavrulur bulgur/pirinç salınarak yemeği yapılır (1, 7, 24, 25, 27, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 113, 119, 121).
b) Çiçeklenmeden önceki taze yaprakları sade olarak ya da soğanla kavrulurak yemeği yapılır (7, 9, 10, 20, 21, 22 24, 27,30, 31, 32, 33, 35, 43, 44, 45, 50, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 113, 119, 121).
c) Taze toprak üstü kısımlarının zeytinyağlı yemeği yapılır (9).
ç) Taze toprak üstü kısımlarının kokarot ve iğnelikle karıştırılarak yemeği yapılır (9).
d) Taze toprak üstü kısımlarından yoğurtlaması yapılır (20, 22).
e) Taze toprak üstü kısımları karışık ot yemeğine katılır, haşlaması yapılır (18, 24, 27, 30, 31, 32 , 33, 35, 36, 39, 40, 64).

f) Gelincik çiçeği dövülür ceviz kabuğuna (Şimdiki zamanda gazoz kapağının içine) doldurulur, dizde ağrıyan yere sarılır bir gece bekletilir. Sabah çıkarılan gazoz kapağının altı kızarmış ve kabarmıştır kızaran yerden iltihaplı su akar. Çıban ve yaralara sarılır (11, 30, 50, 52). **(Reç.57)**.
g) Taze toprak üstü kısımlarından salatası yapılır (27, 30, 31, 32, 33, 35).
h) Taze toprak üstü kısımları çökeleğin içine konup böreklere katılır (24, 28).
ı) Çiçekleri ve yaprakları çiğ olarak tüketilir. Çiğ olarak dürüm şeklinde tüketilir (61, 115).
i) Meyve ve çiçek tomurcuğundan elbiseli çocuk oyuncağı yapılırdı (124).
m)Taze yaprakları çomaşa (dürüme) katılır (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).

Ek Literatür Bilgisi:

Tohum hariç tüm organları zehirlidir. Müsilaj, renk maddeleri, alkaloitler (roeadin, roesin, izokuirolin, tebain), morfin ve papaverin içerir. Hayvanlar ve insanlar için zararlıdır. Gelincik çiçek açmadan önce yaprakları halk tarafından tüketilir ancak çiçek açtıktan sonra zehir etkisi taşır. Sinir sistemi üzerinde etkilidir; uyuşukluk, uzun süreli uyku ve denge kayıplarına neden olduğu bildirilmiştir (Tuttu ve Abay 2014; Cooper ve Johnson 1988)).

PEDALIACEAE

4.1.202 *Sesamum indicum* L.

Yöresel İsimleri: Küncü **Türkçe İsmi:** Susam	**Lokaliteler:** **Kullanım kodu:** VIA12, VIA13 **Kullanım amacı:** Deterjan, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Küncü (susam) sapının külü tarlada yakılınca deterjan olarak kullanmak için külünü ayıralım denirdi, susam külünün içine hoş koku için hayıttan bir dal konurdu (31, 30, 9, 10).
b) Arıların polen aldığı bitkilerdendir (100).

PLANTAGINACEAE

4.1.203 *Plantago lanceolata* L.

Şekil 4.198. *Plantago lanceolata* L. **a)** genel görünüm**; b)** çiçek durumu

Yöresel İsimleri: Sinirotu, yedikardeşotu **Türkçe İsmi:** Damarlıca	**Lokaliteler:** 51 **Kullanım kodu:** IVA, IA1, IA2, IIA1 **Kullanım amacı:** Yem, gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısmı haşlanıp kavrularak yemeği yapılır (114).
b) Hayvan yemi olarak kullanılır (66).
c) Yapraklarından yapılan çayı asabiyeti giderir. Sinir otu yapraklarının çomaşlaması basura iyi gelir (78).
d) Sinir otu yapraklarının çomaşlamasının yenmesi basura iyi gelir (78).

PLATANACEAE

4.1.204 *Platanus orientalis* L.

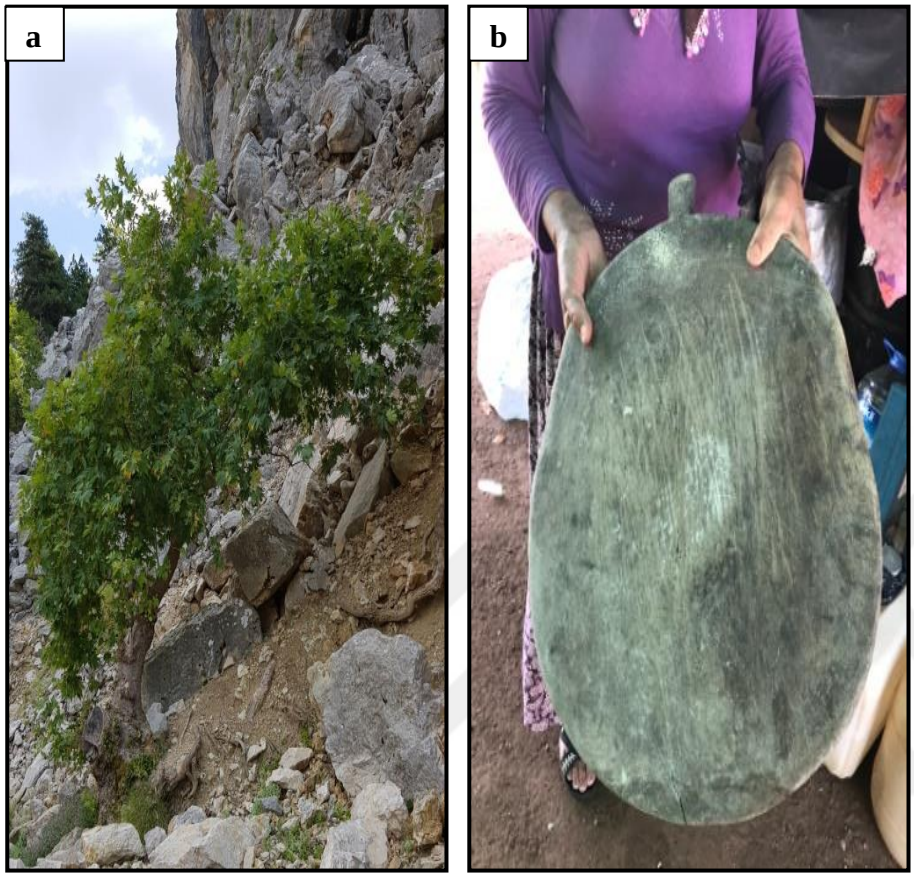

Şekil 4.199. *Platanus orientalis* L. **a)** Genel görünüm**; b)** senit

Yöresel İsimleri: Kavak **Türkçe İsmi:** Çınar	**Lokaliteler:** 30, 41 **Kullanım kodu:** IA1, VA5, IIA1, IIA2, IIIA, VA1, VIA16 **Kullanım amacı:** Tıbbi, el sanatları, yakacak, anıt ağaç, tütün sarma

Yöresel Kullanımları:

a) Kireçlenme ve diz ağrısı için kuru çınar yapraklarının çayı içilir (18, 21, 22, 36, 64, 116,).-**(Reç.58)**
b) Çınardan oklava ve senit yapılır (21, 22, 36, 37, 39, 41).
c) Taze çınar yaprağı hayvanlarda ishali keser (48).
d) Meyvesinin dış kabuğu mayasıl hastalığına karşı faydalıdır (116).
e) Odunu yakacak olarak kullanılır (11, 12, 13, 43, 44, 45, 56, 59, 60, 61, 62, 63).
f) Gövdesinden sığırların ipini takmak için tokmak yapılır (21).
g) Gövdesinden tokuç yapılır (39, 43, 44,).
h) Andız kozalağı, çınar kabuğu ve nane hamurlu yakısı hazırlanır. Baş ve karın ağrısına iyi gelir (50)- **(Reç-60)**

ı) Gövdesinden kalbur, holos, elek, okka (buğday ölçmek için kullanılan alet) yapılır (48).
i) Gövdesinden tuluk (Ayran yapmada kullanılır) yapılır (48).
j) Kavak ağacı gövde kabukları soyulur ve kaynatılır. İçerisine boyanacak olan ip daldırılarak sarıya boyanır (78).
k) Çınar yaprağı sarımsaklı yoğurt ile beraber karına sarılır. 1 gece bekletilir. Güneş çarpmasına (sıcak geçiği) çok faydalıdır (80, 81)-**(Reç-61)**.
l) Oklava ve senit kavaktan yapılır (21, 22)
m) Köşkün yatay kısımları kavak odunundan yapılır (44).
n) Demirciler Kaştanlar Mevki, Sazak pınarının çıktığı yerde anıt ağaç bulunmaktadır. Çevresi 12 metre, Boyu 30 metre ve yaşının 500, 600 senelik olabileceği belirtildi (30, 31).
o) Eski zaman çocuk oyuncağı met ve düllük sopaları kavaktan yapılır (50, 51).
ö) Eskiden yapraklarına tütün konup sarılırdı (74, 76).
p) Odunundan takunya yapılırdı (102).
r) Odunundan dibek (buğday vb. dövmek için) yapılırdı (116, 118).

POACEAE

4.1.205 *Avena barbata* Pott ex Link

Şekil 4.200. *Avena barbata* Pott ex Link genel görünüm

Yöresel İsimleri: Yabaniyulaf **Türkçe İsmi:** Narinyulaf	**Lokaliteler:** 7, 17, 41 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (7, 21, 30, 31, 44, 63).

4.1.206 *Avena sativa* L.

Yöresel İsimleri: Yulaf **Türkçe İsmi:** Yulaf	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IVB **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvan yemi olarak kullanılır (2, 7, 9, 10, 11, 12, 18, 44, 63, 79).

4.1.207 *Arundo donax* L.

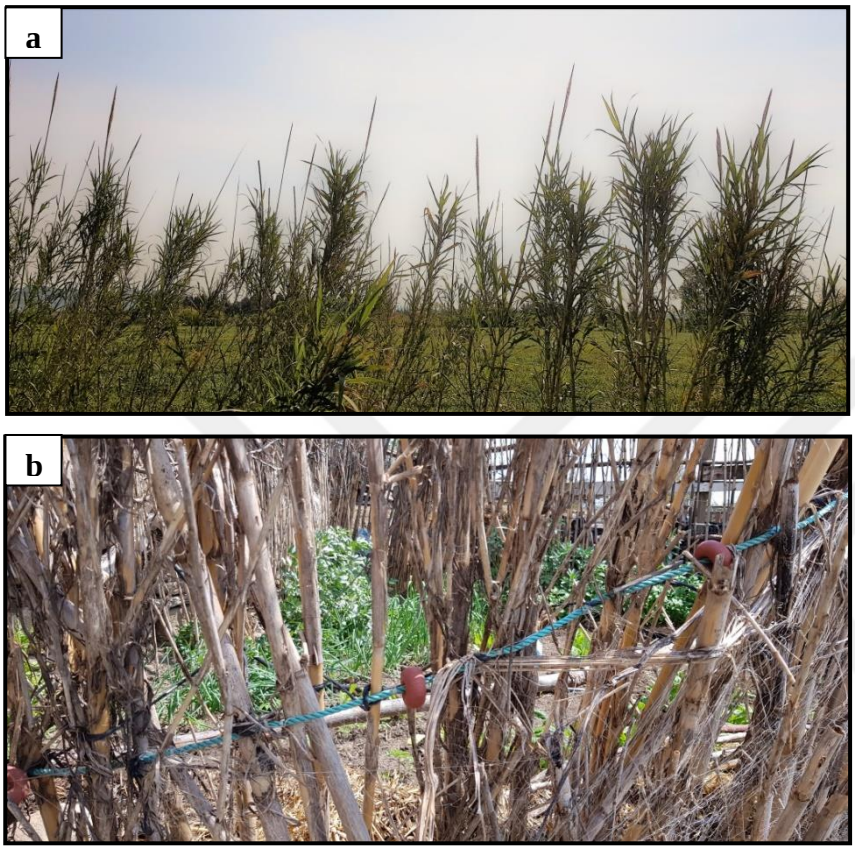

Şekil 4.201. *Arundo donax* L. **a)** genel görünüm; **b)** çit olarak kullanımı

Yöresel İsimleri: Kargı **Türkçe İsmi:** Kargı	**Lokaliteler:** 54 **Kullanım kodu:** VA, VIA1, VIA9, VIA18, VA5 **Kullanım amacı:** El sanatları, çit, gölgelik, pipo (lüle)

Yöresel Kullanımları:

a) Gövdesi sepet ve çit yapımında kullanılır (7).
b) Gövdesi tarlada fasulye ve serada domates ve patlıcan çubuğu (39, 127).
c) Gövdesi kargı hasır dokumda kullanılır (9, 11).
d) Gövdesi gölgelik yapımında kullanılır (30, 31)
e) Gövdesi sera yapımında kullanılır (84, 85, 86).
f) Gövdesinden kalbur ve holos yapılır (104).
g) Kargının gövdesinin ucuna tütün basılıp içilirdi (104).

4.1.208 *Bromus hordeaceus* subsp. *hordeaceus* L.

Şekil 4.202. *Bromus hordeaceus* subsp. *hordeaceus* L. **a)** genel görünüm

Yöresel İsimleri: Gırtılotu **Türkçe İsmi:** İbubukekini	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (66, 67).

4.1.209 *Hordeum vulgare* L.

Yöresel İsimleri: Arpa **Türkçe İsmi:** Arpa	**Lokaliteler:** 48 **Kullanım kodu:** IVB, IIB1 **Kullanım amacı:** Yem, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvan yemi olarak kullanılır (7, 18, 21, 22, 36, 47, 63, 65).
b) Arpanın tohum kısımları un haline getirilerek hamurlu yakılara katılır ağrıyan bölgeye sarılır. Soğuklamaya iyi gelir (87, 94,).
c) Akrep sokan yere, arpanın tohum kısımları dövülür ısıtılır, ilgili yere sarılır (90). Ama üstüne su içilmez.

NOT: Su içtiği için Teyzenin 2 yaşındaki kardeşi ölmüş

4.1.210 *Phalaris paradoxa* L.

Şekil 4.203. *Phalaris paradoxa* L.

Yöresel İsimleri: - **Türkçe İsmi:** Topuzlukanyaş	**Lokaliteler:** 5 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvan yemi olarak kullanılır (66, 67).

4.1.211 *Setaria viridis* (L.) P. Beauv.

Şekil 4.204 *Setaria viridis* (L.) P. Beauv. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Darıcan **Türkçe İsmi:** Yeşilsıçansaçı	**Lokaliteler:** 3 **Kullanım kodu:** IVA **Kullanım amacı:** Yem

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvan yemi olarak kullanılır (66, 67, 79).

4.1.212 *Sorghum bicolor* (L.) Moench.

Şekil 4.205. *Sorghum bicolor* (L.) Moench. **a)** genel görünüm **b)** ev içi süs eşyası

Yöresel İsimleri: Süpürgeotu, süpürge, akdarı, dirgit **Türkçe İsmi:** Süpürgedarısı	**Lokaliteler:** 29, 41 **Kullanım kodu:** VA4, VIA16 **Kullanım amacı:** Süpürge, süs

Yöresel Kullanımları:

a) Gövdesinden süpürgesi yapılır (44, 47, 48, 51, 52, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).

b) Kurutulmuş başağı evlere süs olarak asılır (44, 47).

Süpürge Yapımı (52 – Etler Mahallesi)

1. Süpürge için en az 30-35 tane süpürgelik gövdesi gereklidir.

2. 2 m'lik süpürgelik bitkisinden üstten 1m olacak şekilde kesilir. Daha sonra 60 cm kalacak şekilde tekrar alttan kısaltama yapılır (Şekil 4.206-a).

3. Her bir çubuk için tohumları taşıyan kısımlar kaşağı yardımıyla temizlenir (Şekil 4.206-b).

4. Çubukların gövdeleri püsküllerinin hemen altından bıçak yardımıyla yarısı sıyrılarak inceltilir (Şekil 4.206-c).

5. Bütün çubuklar bir araya getirilerek demet şeklinde tutulur. Püskül seviyesinin hemen bitiminden demete bir iple düğüm atılır.

6. Demetin en alt kısımları bıçak yardımıyla düzlenir ve aynı boyda olması sağlanır.

7. Bir leğene kaynar su dökülür. Demetin sap kısımları sıcak suya bırakılarak yumuşaması sağlanır (Şekil 4.206-d).

8. 5-10 tanelik kısaltılıp inceltilen başka bir demet, elimizdeki demetin sap kısmından püsküller dışarda kalacak şekilde demetin orta kısmına yerleştirilir (Şekil 4.206-e).

9. Sap kısmından 10 cm lik arayla iki düğüm daha atılır (Şekil 4.206-e).

10. Sonradan yerleştirilen demetin püskülleri sonradan atılan düğümleri kapatacak şekilde açılır ve süpürge demetine sarılır (Şekil 4.206-f).

11. Tekrar 10 cm arayla 3 düğüm atılır. Süpürgenin sap kısmında boşluk bırakılmıştır (Şekil 4.206-g).

12. Düğüm atılan iplerin ucu çaputla süpürgenin içinde gözükmeyecek şekilde dikilir (Şekil 4.206-g).

13. İlk atılan düğüm açılır. Püsküller yuvarlak bir şekilde durmaktadır. Süpürgedeki gibi yassı olması için püsküllü kısımları bir birine bağlanmış ortası hafif aralıklı iki odun parçasının arasından geçirilir ve sıkıştırılır (Şekil 4.206-g).

14. Püsküllerin alt noktasından olacak şekilde 3 düğüm daha atılır. Bu şekilde süpürgenin püsküllü kısmı basık bir görüntü alır (Şekil 4.206-g,h).

15. Son olarak da süpürgenin iskelet kısmı denilen Süpürgenin ortasına denk gelecek şekilde bir nar dalı ayarlanır ve ortadaki boşluğa çakılır. Bu süpürgenin dağılmamasını sağlar (Şekil 4.206-ı).

16. Süpürge bir süre asılı kurutularak kullanıma hazır hale gelir (Şekil 4.206-i).

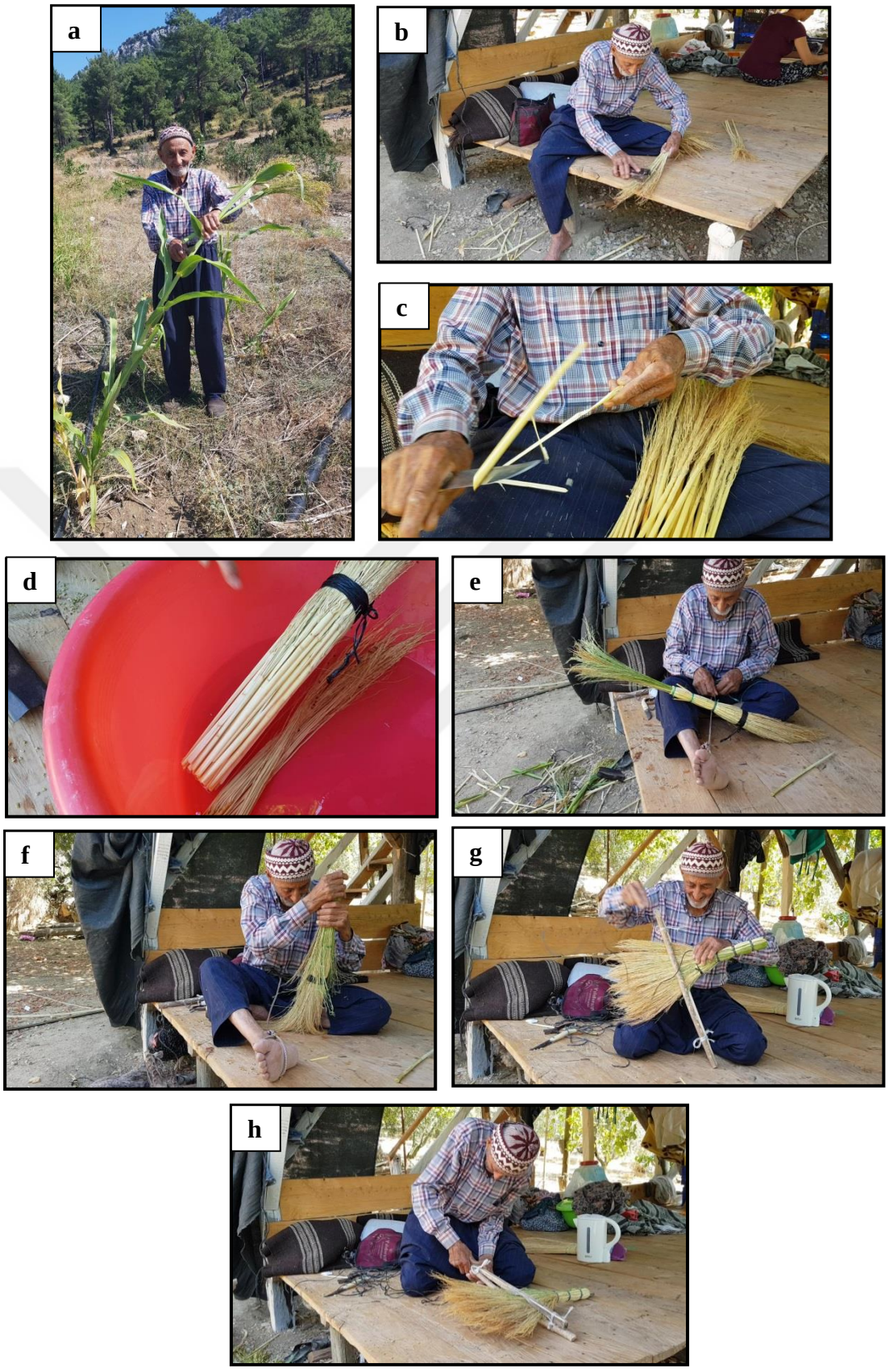

Şekil 4.206. a); b); c); d); e); f); g); h) Süpürgeotundan süpürge yapım aşamaları

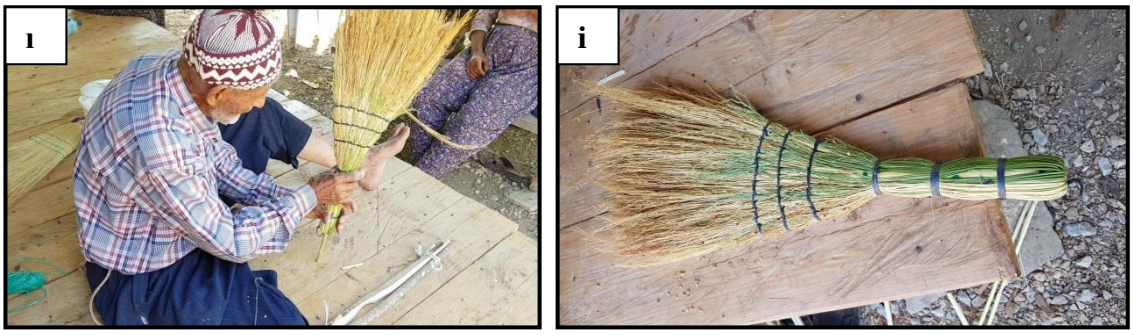

Şekil 4.206. (devam) ı); i) süpürgeotundan süpürge yapım aşamaları

4.1.213 *Sorghum halepense* (L.) Pers.

Şekil 4.207. *Sorghum halepense* (L.) Pers. genel görünüm (çiçek)

Yöresel İsimleri: Mara, mavra **Türkçe İsmi:** Ekinsüpürgesi	**Lokaliteler:** 8 **Kullanım kodu:** IVA, VIIA4 **Kullanım amacı:** Yem, zehirli

Yöresel Kullanımları:

a) Sulak alanda yetişen mara hayvan yemi olarak kullanılır (7, 9, 47, 63, 123).
b) Kurak yerde yetişen mavra hayvanlar için zehirlidir (9, 47, 82, 123).

4.1.214 *Triticum aestivum* L.

Yöresel İsimleri: Buğday **Türkçe İsmi:** Ekmeklik buğday	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** VIA16, VIA6, IVA **Kullanım amacı:** Sosyal kullanım, yem, inanış

Yöresel Kullanımları:

a) Eskiden karanfil ve şekerle birlikte tohumunu gelinin üzerine atarlardı. Hala yapılan bir gelenektir (7, 9, 10, 47, 50, 123).
b) Tohumu hayvanlara yem olarak verilir (21, 22).
c) Eskiden umreye giden biri güvercinlere buğday verirdi. Sonra onların önünden alıp yemeğe katardı (48, 50).

4.1.215 *Zea mays* L.

Yöresel İsimleri: Mısır **Türkçe İsmi:** Mısır	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** VIA18, IVA **Kullanım amacı:** Sosyal kullanım, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Eskiden iç yapraklarına tütün konup, sarılırdı (30, 36, 39, 41, 44, 50).
b) Tohumları hayvanlara yem olarak verilir (60, 63).

POLYGONACEAE

4.1.216 *Rumex conglomeratus* Murray

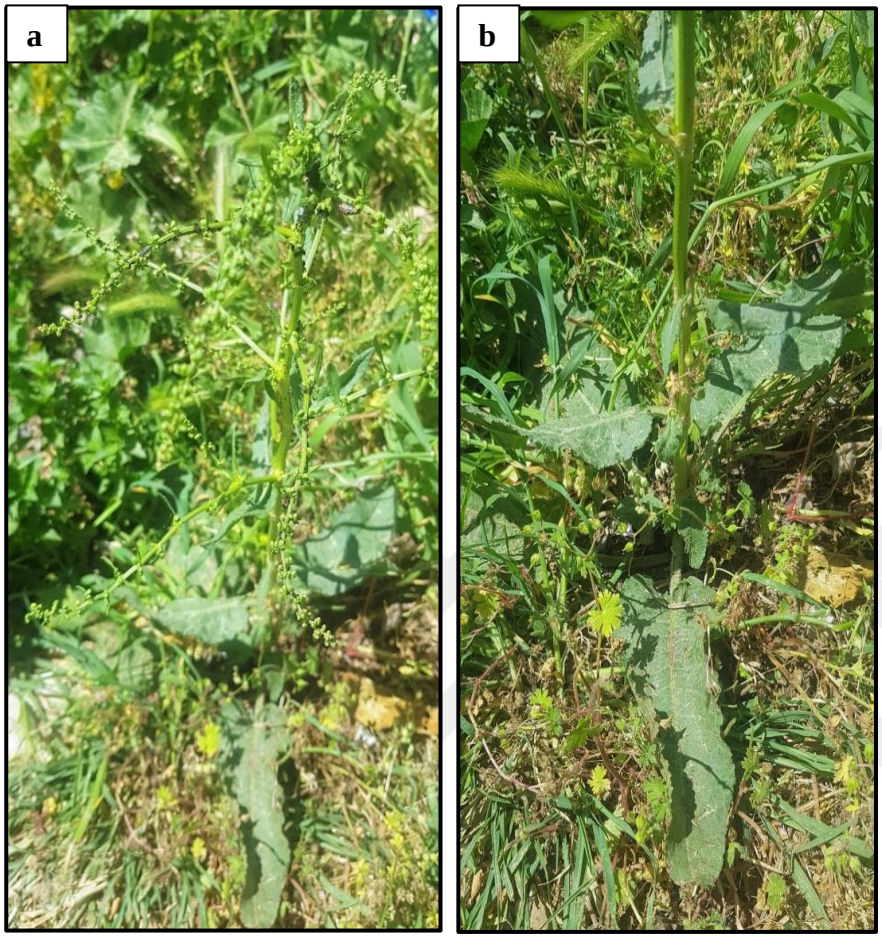

Şekil 4.208. *Rumex conglomeratus* Murray **a)** genel görünüm **b)** taban yaprakları

Yöresel İsimleri: İlibada, ilebada **Türkçe İsmi:** Ekşikulak	**Lokaliteler:** 41 **Kullanım kodu:** IA1, IA2**,** IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları soğanla kavrulur bulgur/pirinç salınarak yemeği yapılır. Yemeği bağışıklığı arttırır (1, 20, 22, 31, 32, 33, 35, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 69,70, 71, 72, 119).
b) Taze yapraklarından sarması yapılır (7, 11, 12, 13, 20, 22, 30, 31, 114).
c) Taze yapraklarından ekşili salatası yapılır (1, 32, 33, 35, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 69, 70, 71, 72, 119).
ç) Böreğe katılır (20, 22).
d) Taze yaprakları karışık ot yemeğine katılır (31)- **(YT-13)**.
e) Taze yapraklarının yumurtlaması yapılır (57, 60, 61, 62).
f) Taze yaprakları çomaşa katılır (69, 70, 71, 72).

g) Yoğurtçuk (*Bellis perennis*) ile taze yaprakları kavrularak yemeği yapılır (70, 72).

4.1.217 *Rumex crispus* L.

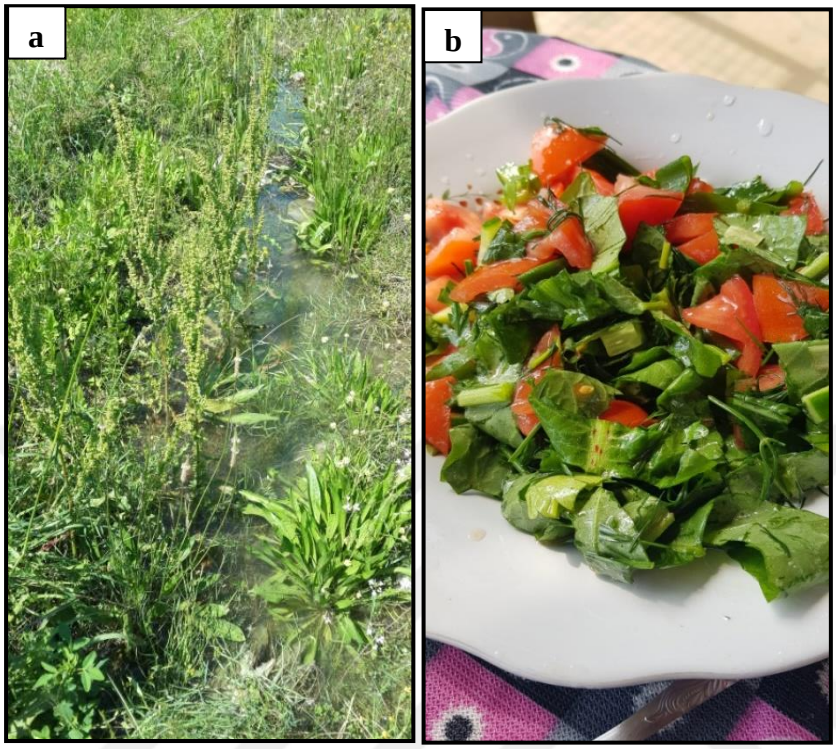

Şekil 4.209. *Rumex crispus* L. **a)** genel görünüm; **b)** labada salatası

Yöresel İsimleri: İlibada, ilebada **Türkçe İsmi:** Labada	**Lokaliteler:** 1, 7, 17 **Kullanım kodu:** IA1**,** IA2, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları soğanla kavrulur bulgur/pirinç salınarak yemeği yapılır. Yemeği bağışıklığı arttırır (1, 20, 22, 27, 26, 31, 36, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58,59, 60, 61, 62, 119).
b) Taze yapraklarının salatası yapılır (1, 20, 22, 26, 27, 31, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 119).
c) Taze yapraklarından sarması yapılır (2, 3, 7, 11, 12, 20, 22, 31, 48, 50, 51).
ç) Taze yapraklarından, kokuluot (*Tordylium apulum*) ve kedi cırnağı (*Capsella bursa-pastoris*) ile karışık ot yemeği yapılır (2, 3).
d) Otlaş yemeği (karışık ot yemeği)' ne katılır (9, 10, 43).
e) Böreğe katılır (20, 22, 43, 45).
f) Taze yapraklarının yumurtlaması yapılır (57, 60, 61, 62).
g) Karışık ot yemeğine katılır (31). **– (YT-13)**.
h) Meletura ile karışık ot yemeğine katılır (24)- **(YT-4)**.
ı) Yaprakları diğer mevsimsel otlarla beraber Giritli yemeği olan Burane yapılır (6, 114)- **(YT-14)**.

Ek Literatür Bilgisi:

Yaprakların salata halinde aşırı tüketilmesinin, okzalat zehirlenmelerine neden olabileceği belirtilir. Aşırı tüketim sonucu (100g'ın üstü) karaciğer ve böbrek zehirlenmesiyle meydana gelen ölüm bulgusu söz konusudur. Patolojik bulgular ölümün yapraklarda fazla miktarda bulunan tanenlerden kaynaklı olabileceğini göstermiştir. Preklinik güvenlik sınırlarında akut toksisitesi; yapraklarının aşırı tüketilmesi, okzalat zehirlenmelerine neden olabilir. Aşırı tüketim sonucu (100g'ın üstü) karaciğer ve böbrek harabiyeti sonucu meydana gelen ölüm bulgusu söz konusu olduğu bildirilmiştir (Demirezer vd. 2017c).

4.1.218 *Rumex cristatus* DC.

Şekil 4.210. *Rumex cristatus* DC. **a)** genel görünüm **b)** labada salatası

Yöresel İsimleri: İlibada, ilebada **Türkçe İsmi:** Lapuşa	**Lokaliteler:** 1 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Taze yaprakları soğanla kavrulur bulgur/pirinç salınarak yemeği yapılır. Salatası yapılır. Yemeği bağışıklığı arttırır (1, 20, 22 32, 33, 35, 119).
b) Taze yapraklarından sarması yapılır (7, 11, 12, 20, 22, 27, 26, 114).
c) Taze yapraklarından salatası yapılır (1, 20, 22, 26, 27, 32, 33, 35, 119).
d) Taze yaprakları Otlaş yemeği (karışık ot yemeği)' ne katılır (9, 10)
e) Taze yaprakları böreğe katılır (20, 22)
f) Taze yapraklarından meletura ile sütlü karışık ot yemeği yapılır (24). **(YT-15)** (124)

PORTULACACEAE

4.1.219 *Portulaca oleracea* L.

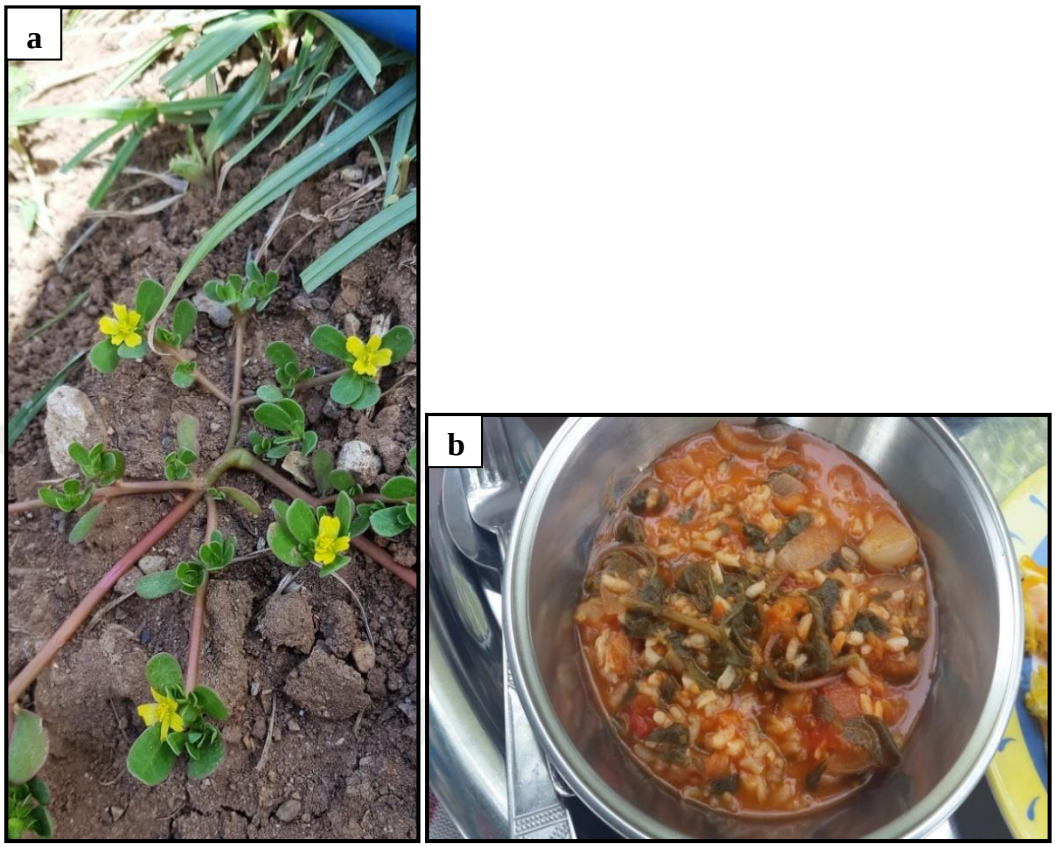

Şekil 4.211. a) genel görünüm **b)** pirinçli semizotu yemeği

Yöresel İsimleri: Semizotu, temizot, tömeken, kızılot, listires (girit), listrilla (girit), kızılcık **Türkçe İsmi:** Semizotu	**Lokaliteler:** 17, 23, 29, 40, 41, 49 **Kullanım kodu:** IA1, IA2, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Taze sürgünleri soğanla kavrulur bulgur/pirinç salınarak yemeği yapılır (2, 3, 24, 25, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 40, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 111, 113, 114, 115, 117).
b) Taze sürgünlerinden yoğurtlu cacığı veya zeytinyağlı, limonlu salatası yapılır (2, 3, 7, 11, 12, 13, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61).
c) Yemeğinin yenmesi veya çiğ tüketilmesi kabızlığa karşı faydalıdır (9, 11, 16, 36, 39, 40, 41, 80, 81, 94).
ç) Taze sürgünleri soğanla kavrulur etli yemeği yapılır (7, 9, 11, 12, 13, 18, 20, 21, 22, 31, 40, 43, 44, 48, 51).
d) Taze sürgünleri böreklere katılır (58, 59, 60, 61).

RANUNCULACEAE

4.1.220 *Anemone coronaria* L.

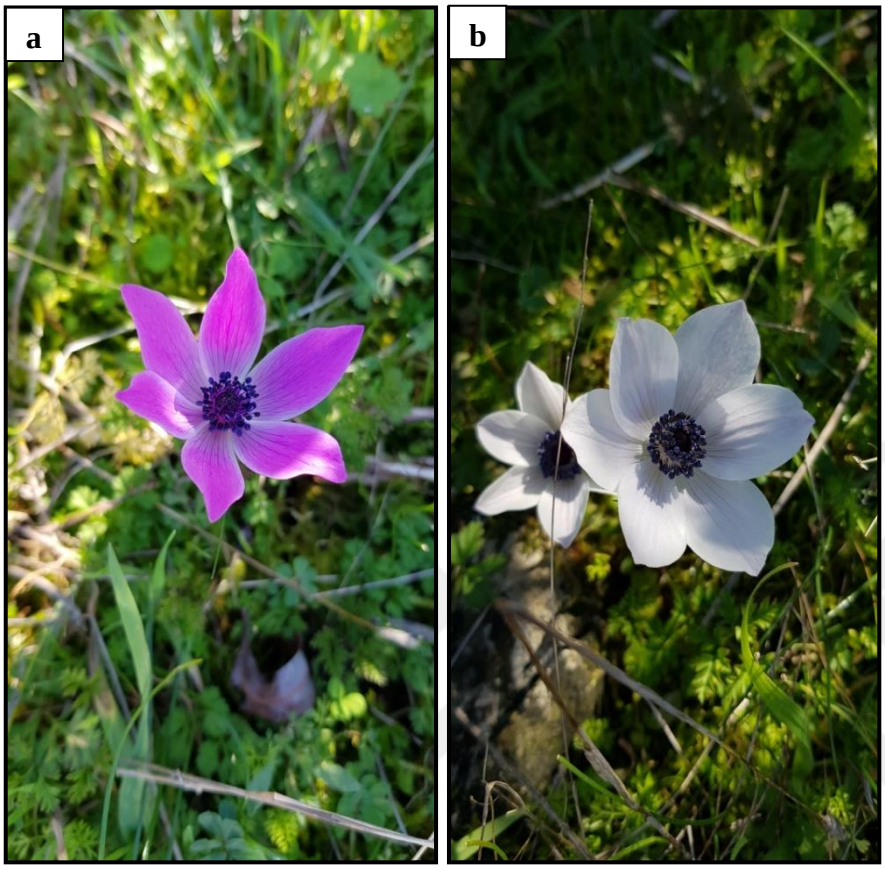

Şekil 4.212. *Anemone coronaria* L. **a); b)** genel görünüm

Yöresel İsimleri: Lale **Türkçe İsmi:** Manisalalesi	**Lokaliteler:** 13 **Kullanım kodu:** VIIA9, IIA1 **Kullanım amacı:** Mevsimsel işaret, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) İlkbaharın habercisidir (9, 16).
b) Çiçekleri ceviz kabuğuna bastırılarak doldurulur. Ağrıyan diz veya iltihaplı bölgeye sarılır (9)- **(Reç.62)**

4.1.221 *Clematis cirrhosa* L.

Şekil 4.213. *Clematis cirrhosa* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Dokuzdonotu, dokuzdonlu, ileşik, baharcık **Türkçe İsmi:** Baharsarmaşığı	**Lokaliteler:** 23,32 **Kullanım kodu:** VIA13, IVA **Kullanım amacı:** Arı bitkisi, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Arılar polen alır (36, 39, 47, 109).
b) Yapraklı gövdeleri toplanıp hayvanlara yem olarak verilir (47, 65).

4.1.222 *Clematis flammula* L.

Şekil 4.214. *Clematis flammula* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Acımık **Türkçe İsmi:** Hamilmiskin	**Lokaliteler:** 43 **Kullanım kodu:** VIIA13, VIIA5, IV4, IIA1 **Kullanım amacı:** Arı bitkisi, güzel koku, yem, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Arılar polen alır (36, 39, 47, 109)
b) Güzel kokar (66, 68, 70)
c) Toprak üstü kısımlara hayvanlara yem olarak verilir (66, 67).
d) Çiçeği iltihaplı yere sarılırsa iltihabı akıtır (30, 31, 70, 71).

4.1.223 *Nigella sativa* L.

Yöresel İsimleri: Karacaot **Türkçe İsmi:** Çörekotu	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** VIB6, IB8, VIB18, IIB1 **Kullanım amacı:** İnanç, tıbbi, tütün sarma, gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Muska şeklinde bebeklere takılır (9, 11, 12, 24).
b) Kefenin içine konur (36, 39, 40, 41, 47).
c) Karacaot mısır yaprağına sarılıp içilirmiş (48, 50).
d) Baharat olarak çökelek peynirine eklenir (57, 58, 59, 60, 61, 62).
e) Ezilen çörekotu bal ve sütle kaynatılıp içilirse soğuklamaya iyi gelir (80, 81)-**(Reç.63)**
f) Çörekotu yağı her sabah aç karnına bir yemek kaşığı içilir. Öksürük ve balgam kesici olarak faydalıdır (80, 81).

4.1.224 *Ranunculus marginatus* d'Urv. var. *trachycarpus* (Fisch. & C.A.Mey.) Azn.

Şekil 4.215. *Ranunculus marginatus* d'Urv. var. *trachycarpus* (Fisch. & C.A.Mey.) Azn. **a)**; **b)** genel görünüm

Yöresel İsimleri: Kelebekotu **Türkçe İsmi:** Çırnıkotu	**Lokaliteler:** 1, 9, 10 **Kullanım kodu:** IIA1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Bir kapağa yaprak ve çiçeği konur ağrıyan yere kapatılır. Ödemi alır (36, 39,47, 109).
b) Diz ağrısı için toprak üstü kısımları dövülür ve dize sarılır (105, 106).

RHAMNACEAE

4.1.225 *Paliurus spina-christi* P.Mill.

Şekil 4.216. *Paliurus spina-christi* P.Mill. meyve ve yaprak

Yöresel İsimleri: Kızılçalı, çaltıdikeni, çaltı, karaçaltı **Türkçe İsmi:** Karaçalı	**Lokaliteler:** 14, 41, 49 **Kullanım kodu:** VIA6, VIA13, IVA, IIA1, VIA16, VIA1 **Kullanım amacı:** Nazarlık, arı bitkisi, yem, tıbbi, değiş, çocuk oyunu, çit bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Nazar için muska şekline getirilen çaltıdikeni dalı yeni doğan çocuklara takılır (36, 39, 40, 41, 48, 50, 51, 56, 59, 60, 61, 62, 112, 119, 121).
b) Çaltıdikeni dalı hayvana nazar değmesin diye takılır (112, 119, 120).
c) Çaltıdikeni dalı tarladaki ürüne zarar gelmesin diye takılır (9, 10, 30, 31).
ç) Arılar çiçeğinden polen alır (36, 39, 109).
d) Yapraklı dalları hayvan yemi olarak kullanılır (43, 44, 92, 93, 122, 123).
e) Meyvesinin çayı şekeri düşürür (57, 59, 60, 61, 62).
f) Meyvesinin çayı bağırsak rahatsızlıklarına karşı faydalıdır (69, 70, 71).
g) "Öküzüm 6 olsa, övendiresi (sopa) çaltı olsa" (94).
h) Eskiden meyvelerinden küpe yapılırdı (31, 50, 94).
ı) Çaltıdikeni ve tavuk pisliği bağlanır yeni evlerin kapısına asılırsa nazar değmez (56, 60, 61).
i) Çaltı meyvesinin çayı kadınlarda adet kesicidir (64).

j) Çaltı meyvesinin çayı varis hastalığını iyileştirir (63, 64).
k) Dalları çit yapımında kullanılır. Harim yapılır (sebze ve meyve bahçesi çevresindeki çit). (102).
l) Çaltı meyvesinin çayı kalp damar rahatsızlıklarına iyi gelir (64, 104).

4.1.226 *Ziziphus jujuba* Mill.

Şekil 4.217. *Ziziphus jujuba* Mill. meyve

Yöresel İsimleri: Hünnap **Türkçe İsmi:** Hünnap	**Lokaliteler: -** **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Şeker hastalığına karşı meyveleri yeniyor. Şekeri düşürüyor ve ayak altındaki yanmayı azaltıyor (2, 9, 16, 63, 79).

ROSACEAE

4.1.227 *Prunus avium* L.

Yöresel İsimleri: Kiraz **Türkçe İsmi:** Kiraz	**Lokaliteler:** **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Şeker hastalığına karşı meyveleri yenir (2, 9, 16, 63, 79).

4.1.228 *Crataegus azarolus* L. var. *aronia* L.

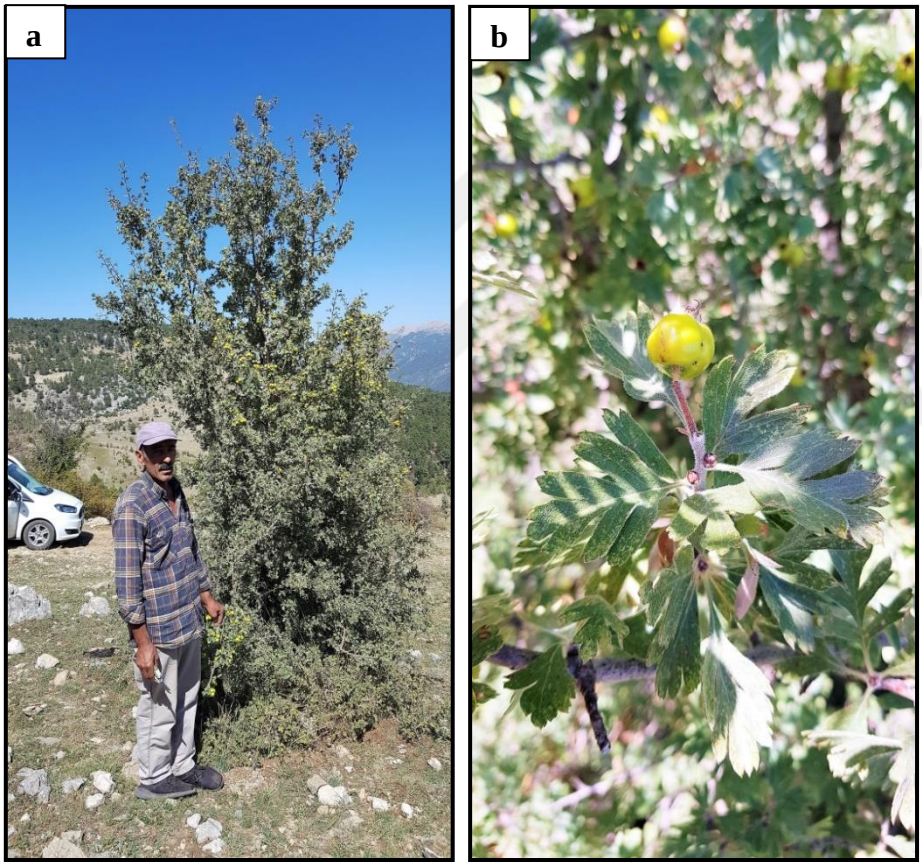

Şekil 4.218. *Crataegus azarolus* L. var. *aronia* L. **a)** genel görünüm **b)** meyve ve yapraklar

Yöresel İsimleri: Beyaz alıç, kukuraça (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Müzmüldek	**Lokaliteler:** 30, 38 **Kullanım kodu:** IA4, VIA18, VA5 **Kullanım amacı:** Gıda, el sanatları, anaç

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri yenir (7, 11, 12, 13, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 109).

b) Odunundan kaşık, kepçe yapılır (69, 70, 71, 72).
c) Beşbıyık ağacının anacıdır (71, 53, 39).

4.1.229 *Crataegus monogyna* var. *monogyna* Jacq.

Şekil 4.219. *Crataegus monogyna* var. *monogyna* Jacq. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Kırmızı alıç, kızılcık, dikenalıç, kukuraça (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Yemişen	**Lokaliteler:** 8, 14, 23, 29, 32, 35, 38, 49 **Kullanım kodu:** IA4, IIA1, VA5 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri yenir (36, 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 50, 51, 65, 109).
b) Alıç meyvesi tazeyken aç karnına yenirse şeker hastalığına iyi gelir (18, 21).
c) Odunundan kaşık, kepçe yapılır (69, 70, 71, 72).

4.1.230 *Cydonia oblonga* Mill.

Yöresel İsimleri: Ayva **Türkçe İsmi:** Ayva	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklarından yapılan çayı mide rahatsızlığına iyi gelir (20, 22).
b) Yapraklarından yapılan çayı öksürüğü keser (24, 27, 113)- (**Reç.64)**
c) Yaprak veya meyvesinden yapılan çayı ishali keser (35, 69, 70, 72, 92, 93).
d) Biberiye (*Rosmarinus officinalis* L.), defne ve ayva yaprağı birlikte kaynatılıp ılıtılıp içilir. Bu çay balgam söktürücü olarak kullanılır ve soğuk algınlığına karşı faydalıdır (9)-(**Reç.29)**
e) Meyvesinin yenmesi ishali keser (69, 70, 72).

4.1.231 *Geum heterocarpum* Boiss.

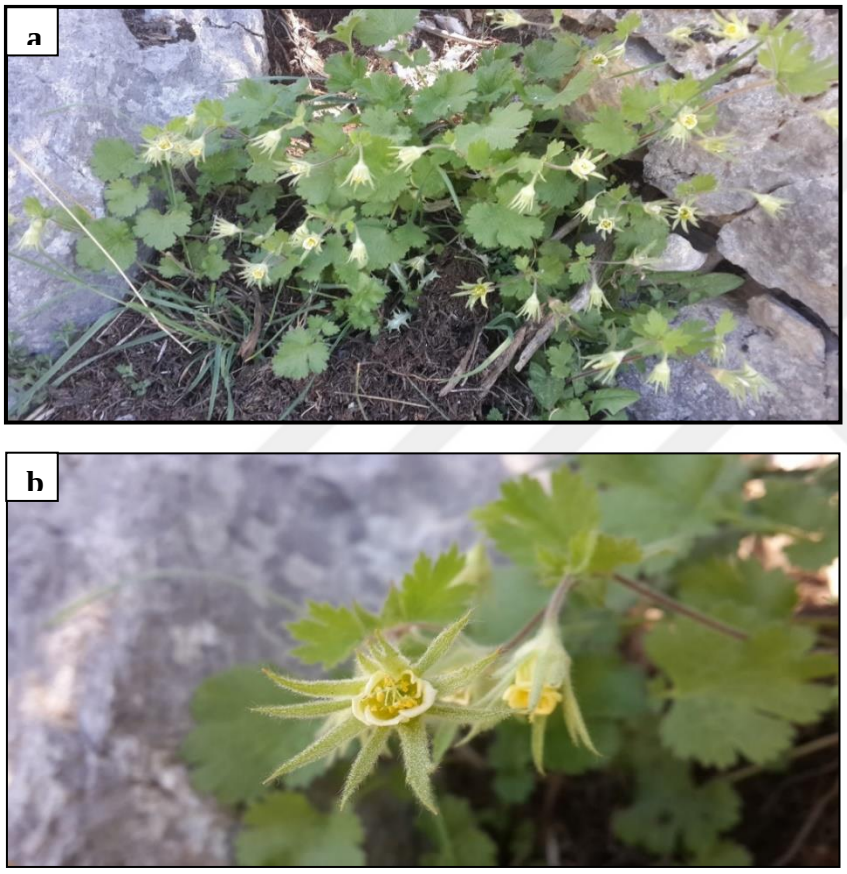

Şekil 4.220. *Geum heterocarpum* Boiss. a) genel görünüm; b) çiçek

Yöresel İsimleri: Karanfil **Türkçe İsmi:** Sarıarapçiçeği	**Lokaliteler:** 59 **Kullanım kodu:** IA7, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Kökünün çayı içilir (47, 48).
b) Kökünün çayı diş ağrısına iyi gelir (95, 96, 98).

4.1.232 *Malus domestica* (Suckow) Borkh.

Yöresel İsimleri: Elma **Türkçe İsmi:** Elma	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IB7 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Boğaz ağrısı ve iltihabına karşı elma meyveleri haşlanır geceden boğaza sıcak bir şekilde sarılır. Sabaha kadar bekletilir (64, 70, 72)- **(Reç.65).**
b) Meyvesi yenerek ishali durdurur (9).
c) Kül ateşinde pişirilen elma biraz ılıdığında bir tülbent yardımıyla boğaza sarılır (80, 81)- **(Reç.66).**

4.1.233 *Malus sylvestris* (L.) Mill.

Şekil 4.221. *Malus sylvestris* (L.) Mill. meyve ve yapraklar

Yöresel İsimleri: Elma **Türkçe İsmi:** Elma	**Lokaliteler:** 39, 41 **Kullanım kodu:** IA4 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri yenir (64, 66, 67, 73, 109).

Ek Literatür Bilgisi:

Tohumları syanogenik glikoziti olan amygdalin içerir. Aşırı miktarda yenildiğinde ölümcül siyanür zehirlenmesine neden olur. İlk olarak karın ağrısı, kusma, uyuşukluk, terleme, ses kısılması; sonrasında nefes almada zorluk çekme, koma ve hatta ölüm meydana gelir (Tuttu ve Abay 2014)

4.1.234 *Mespilus germanica* L.

Şekil 4.222. *Mespilus germanica* L. meyveli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Beşbıyık, döngel **Türkçe İsmi:** Muşmula	**Lokaliteler:** 41, 52 **Kullanım kodu:** IA4 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvesi yenir (39, 71, 89, 90, 131, 112, 113).

4.1.235 *Prunus cocomilia* Ten.

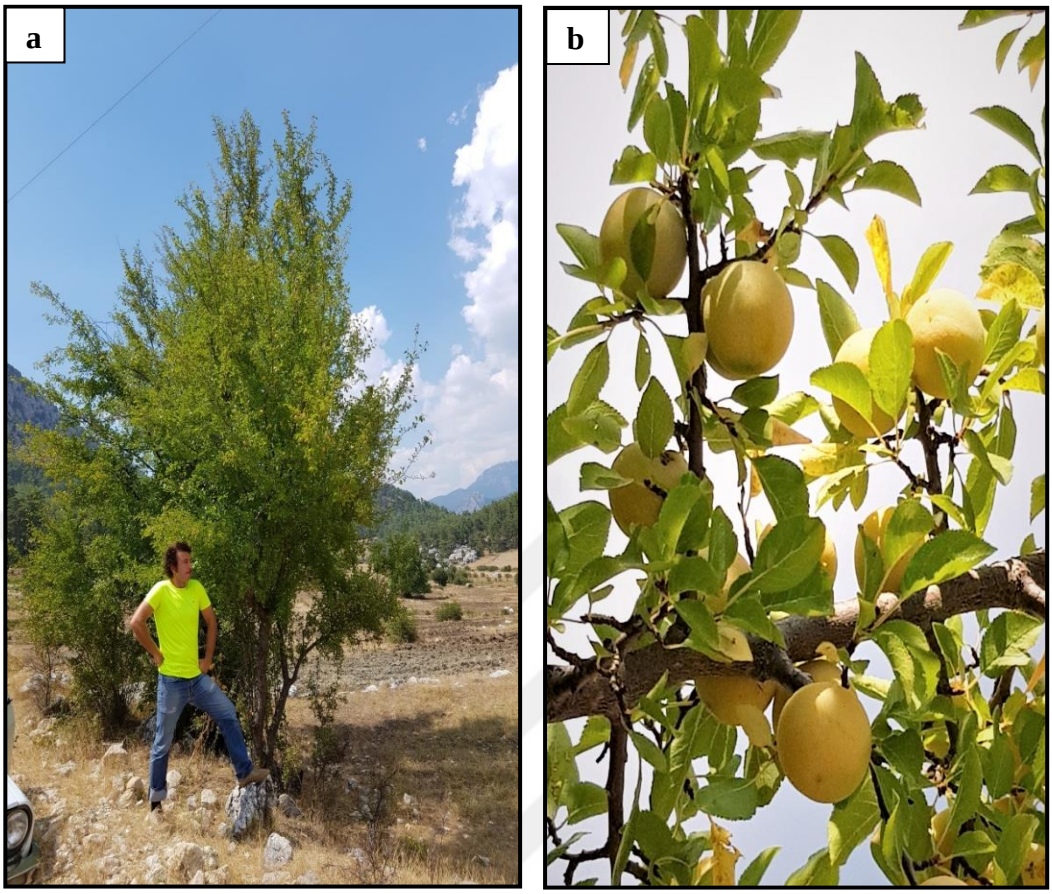

Şekil 4.223. *Prunus cocomilia* Ten**. a)** genel görünüm **b)** meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Taşerik, domuz eriği **Türkçe İsmi:** Dağeriği	**Lokaliteler:** 19, 30, 39 **Kullanım kodu:** IA4, IA8, IA9 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvesi yenir (37, 39, 48, 50, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62)
b) Çekirdekleri çıkarıldıktan sonra meyvelerinin turşusu yapılırdı (56, 59, 60, 61, 62,).
c) Ekşisi yapılır (38, 39, 57, 59, 60, 61, 62, 82).
Dağ eriği ekşisi tarifi: Meyveler ezilir, çekirdekleri çıkarılır. 1 gece suda bekletilir. Sonra suyu süzülülerek güneşte kurutulur. Yemek ve salatalarda kullanılır (62, 82).

d) Meyvesi kurutulup yenir (32, 33, 35, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
e) Meyvesi kurutulur daha sonra hoşafı yapılır (48, 63, 64).

4.1.236 *Prunus x domestica* L.

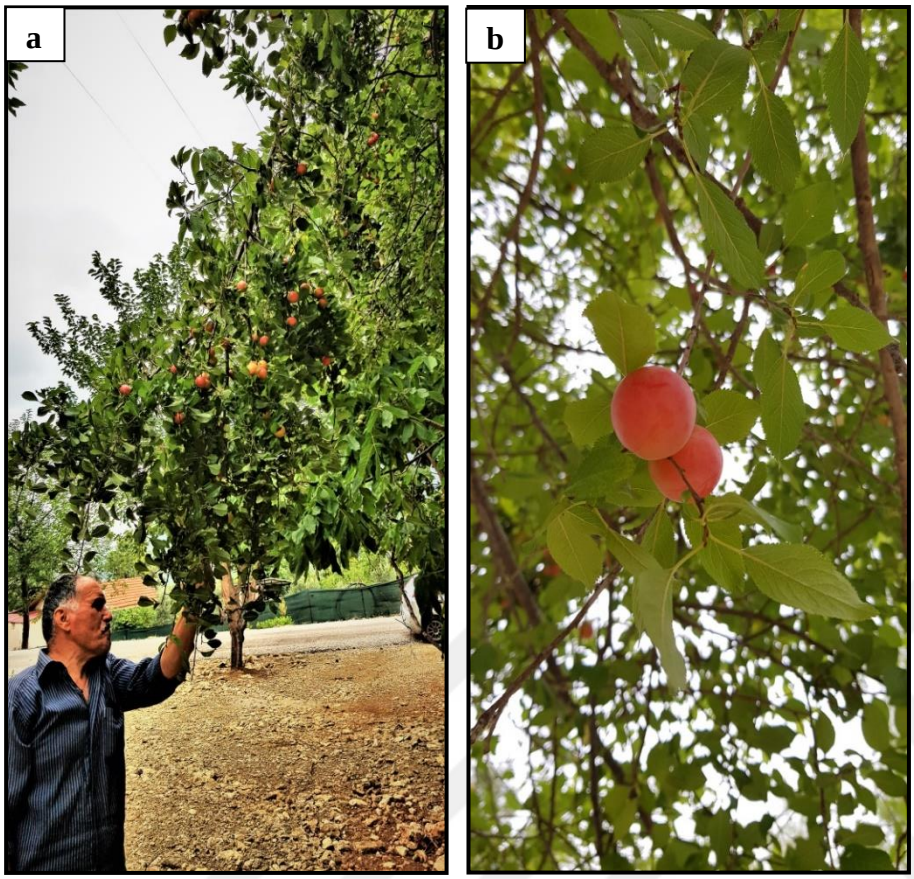

Şekil 4.224. *Prunus x domestica* L. **a)** genel görünüm **b)** meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Gönerik **Türkçe İsmi:** Erik	**Lokaliteler:** 41, 52 **Kullanım kodu:** IA4 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvesi yenir (39, 71, 131).

4.1.237 *Pyrus communis* L.

Yöresel İsimleri: Armut **Türkçe İsmi:** Armut	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIB1, VB5 **Kullanım amacı:** Tıbbi, el sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvesinin hoşafı kabızlığa iyi gelir (56, 57, 60, 61).
b) Odunundan kaşık, kepçe yapılır (69, 70, 71, 72).
c) Armut yaprağı ve sarımsak beraber dövülür, akrep sokan yere sarılır (89, 90).
d) Karasaban aleti yapımında armut odunu kullanılır (102, 103).

4.1.238 *Pyrus cordata* Desv. subsp. *boisseriana* (Buhse) Uğurlu & Dönmez

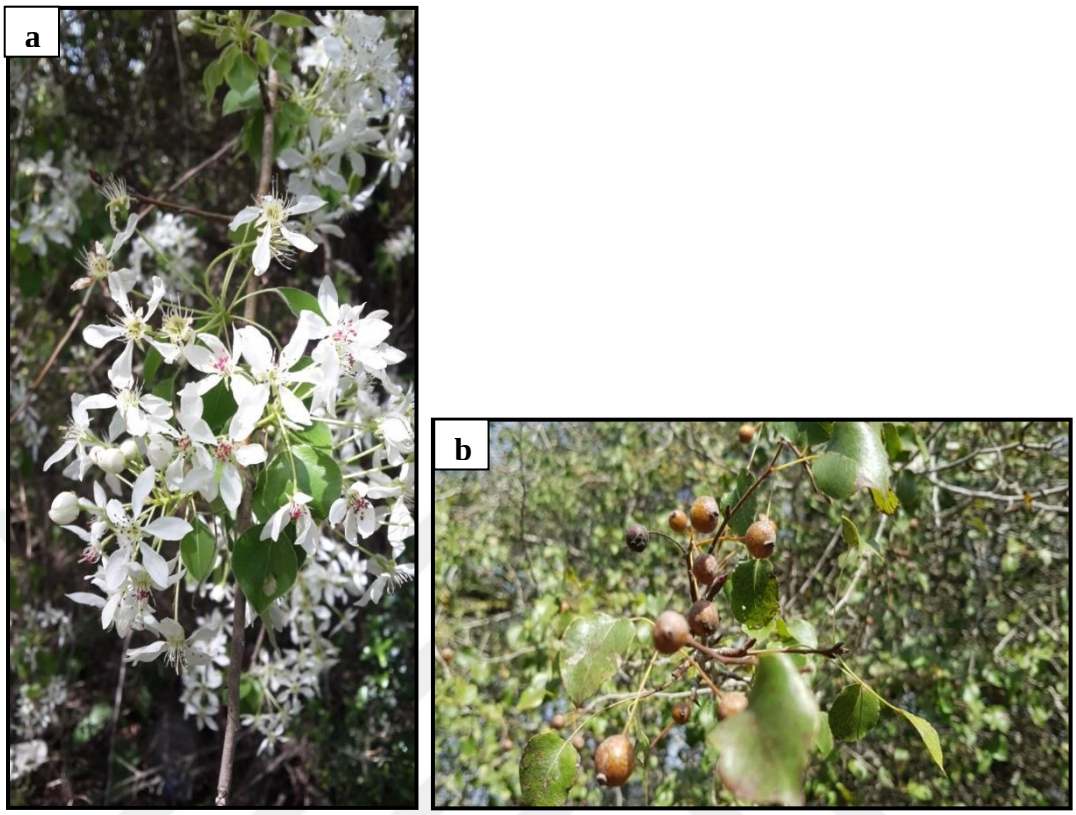

Şekil 4.225. *Pyrus cordata* Desv. subsp. *boisseriana* (Buhse) Uğurlu & Dönmez **a)** çiçekli görünüm; **b)** meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Gurmut, zingit **Türkçe İsmi:** Serik armudu	**Lokaliteler:** 6,11 **Kullanım kodu:** IA4 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvesi yenir (9, 10, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 28, 44, 45, 56, 57, 60, 61).
b) Meyvelerinden komposto yapılır (24).

4.1.239 *Pyrus elaeagnifolia* Pall.

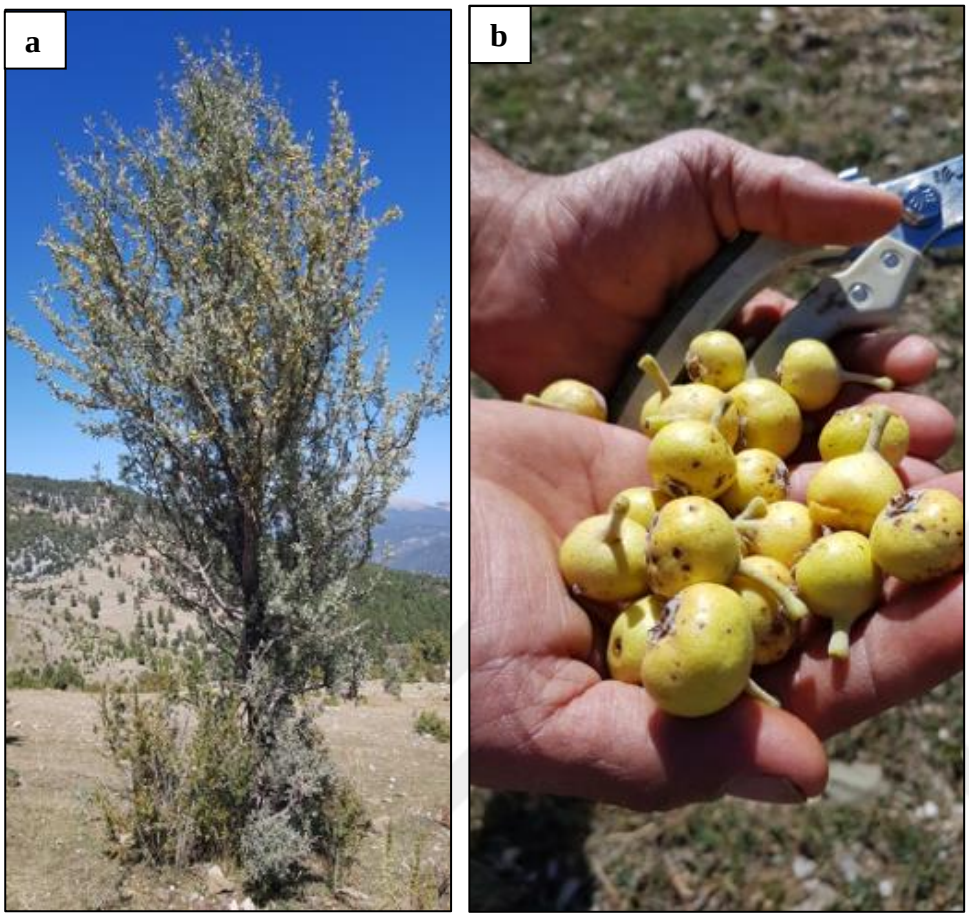

Şekil 4.226. *Pyrus elaeagnifolia* Pall. **a)** genel görünüm **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Bozarmut, Allaharmudu, ahlat **Türkçe İsmi:** Ahlat	**Lokaliteler:** 38 **Kullanım kodu:** IA4, VIA16 **Kullanım amacı:** Gıda, ekmek yapımında kulllanılan

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvesi yenir (9, 16, 20, 21, 22, 30, 31,32, 33, 35, 79, 116)
b) Meyvesinden ekmek yapılırdı (105, 106)- **(YT-16).**

4.1.240 *Pyrus syriaca* var. *syriaca* Boiss.

Şekil 4.227. *Pyrus syriaca* var. *syriaca* Boiss. meyveli görünüm

Yöresel İsimleri: Taşarmut **Türkçe İsmi:** Çakalarmudu	**Lokaliteler:** 17,20, 30 **Kullanım kodu:** IA4 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvesi yenir (36, 39, 48, 50, 51 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
b) Taş armudu gibi meyveler kurutulur öyle yenir. Buna Kak denir (48, 50, 63).
c) Meyvesinden hoşaf yapılır (36, 39, 69, 70, 71, 72,).

4.1.241 *Rosa canina* L.

Şekil 4.228. *Rosa canina* L. meyveli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Kuşburnu, itburnu, enikburnu, enikgülü **Türkçe İsmi:** Kuşburnu	**Lokaliteler:** 39, 43 **Kullanım kodu:** IA4, IA7, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri yenir. Reçeli ve marmelatı yapılır (7,36, 37, 38, 39, 40, 41, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 67, 68, 115, 121).
b) Meyvelerini çayı demlenerek içilir (56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 115).
c) Meyvelerinin çayı demleme şeklinde içilirse mide ve bağırsak hastalıklarına iyi gelir (70, 71, 72, 69).
d) Meyvesinin çayı nefes darlığına iyi gelir (65, 66, 71).

4.1.242 *Rosa damascena* Mill.

Yöresel İsimleri: Gül **Türkçe İsmi:** Ispartagülü	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** VIB16 **Kullanım amacı:** Kefen

Yöresel Kullanımları:

a) Kefene gül suyu konur (36, 39, 40, 41).

4.1.243 *Rosa pulverulenta* M.Bieb.

Şekil 4.229. *Rosa pulverulenta* M.Bieb. meyveli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Almacık **Türkçe İsmi:** Bodurgül	**Lokaliteler:** 39 **Kullanım kodu:** IA4 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri yenir (37, 39, 47, 60, 67, 68).

4.1.244 *Rubus sanctus* Schreb.

Şekil 4.230. *Rubus sanctus* Schreb. meyveli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Böğürtlen, vatsuna (Giritçe), temel üzümü **Türkçe İsmi:** Böğürtlen	**Lokaliteler:** 15, 17, 35, 40, 46 **Kullanım kodu:** IA4, IIA1, IA9 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri yenir (2, 3, 9, 10, 18, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63,64, 112, 114, 115, 119, 120, 121).
b) Meyvelerinin reçeli yapılır (20, 22, 24, 26, 27, 63, 114, 121).
c) Meyvelerinden komposto yapılır (24, 27, 26, 31).
d) Meyvesinin çayı şekeri düşürür (60).
e) Böbrek taşı düşürmek için kökü ile yapılan çay olarak tüketilir. (88, 89)- **(Reç.67).**
f) Çocuğu olmayan kadınlar, böğürtlenin kökünden yapılan çayı sabah aç karnına tüketir (9, 10, 24, 101) (**Reç-68).**

4.1.245 *Sarcopoterium spinosum* (L.) Spach

Şekil 4.231. *Sarcopoterium spinosum* (L.) Spach **a)** genel görünüm; **b)** meyveli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Çetikotu **Türkçe İsmi:** Abdestbozan	**Lokaliteler:** 1 **Kullanım kodu:** VIA1 **Kullanım amacı:** Çit bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Çit bitkisi olarak kullanılır (9, 16, 124).

4.1.246 *Aria umbellata* (Desf.) Sennikov & Kurtto

Şekil 4.232. *Aria umbellata* (Desf.) Sennikov & Kurtto meyveli genel görünüm

Yöresel İsimleri: Geyikelması **Türkçe İsmi:** Geyikelması	**Lokaliteler:** 38, 39, 43 **Kullanım kodu:** IA9, IIA1 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Geyik elması yaprağının çayı kalp damar hastalığına iyi gelir (67, 73, 109, 115).
b) Yapraklarının çayı yapılır (60, 61).
c) Meyvesinden reçel yapılır (67,73, 109).
d) Meyveleri yenir (48, 56, 57, 59, 60, 61)
e) Meyvelerini düzenli yemek şekeri dengeler (111).

RUBIACEAE

4.1.247 *Coffea canephora* Pierre ex A. Froehner

Yöresel İsimleri: Kafe **Türkçe İsmi:** Kahve	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Kahve tozu yutulur çiğnenir üzerine su yutulursa ishali keser (21, 22).

RUTACEAE

4.1.248 *Citrus x aurantium* L.

Yöresel İsimleri: Turunç **Türkçe İsmi:** Turunç	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Kül ateşinde pişirilen turunç biraz ılıdığında bir tülbent yardımıyla boğaza sarılır. Boğaz ağrısını giderir (80, 81).

4.1.249 *Citrus x limon* (L.) Burm.f.

Yöresel İsimleri: Limon **Türkçe İsmi:** Limon	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Limon yaprağı ve naneden yapılan çay soğuklamaya iyi gelir (64, 63).
b) Limon yemek tansiyonu düşürür (69, 71, 115).
c) Limon külün üstünde pişirilir yumuşayınca boğaza sarılır. Boğaz ağrısı, bademcik iltihabına iyi gelir (70, 71).
d) Meyve kabuğunun çayı soğuklamaya iyi gelir (89, 90).

4.1.250 *Citrus sinensis* (L.) Osbeck

Yöresel İsimleri: Portakal **Türkçe İsmi:** Potakal	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIIB **Kullanım amacı:** Yakacak

Yöresel Kullanımları:

a) Odunu yakacak olarak kullanılır (9, 10, 11, 12, 13).

SANTALACEAE

4.1.251 *Viscum album* L. subsp. *austriacum* (Wiesb.) Vollman

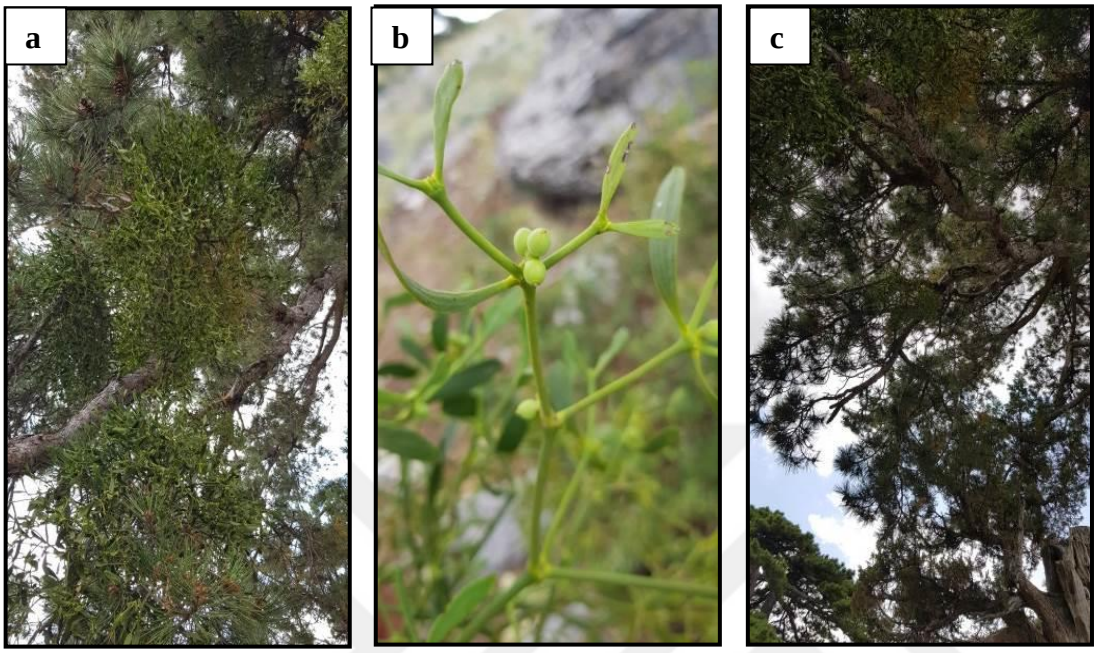

Şekil 4.233. *Viscum album* L. subsp. *austriacum* (Wiesb.) Vollman **a)** genel görünüm; **b)** meyve ve yaprak; **c)** konukçu bitki (*Pinus brutia*)

Yöresel İsimleri: Güvelek, gövelek, güveldek **Türkçe İsmi:** Çamgüveleği	**Lokaliteler**: 39 **Kullanım kodu:** IIA, IVA **Kullanım amacı:** Tıbbi, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Yapraklarından yapılan çayı tüketmek şekeri düşürür (1, 73, 109).
b) Bütün bitkiyi hayvan yemi olarak kullanılır (39, 48, 50, 109).

Ek Literatür Bilgisi:

Üzerinde yetiştiği ağaca göre değişmekle birlikte yaprak ve gövde toksik proteinler içermektedir. (Cooper ve Johnson 1988).

SAPINDACEAE

4.1.252 *Acer monspessulanum* L.

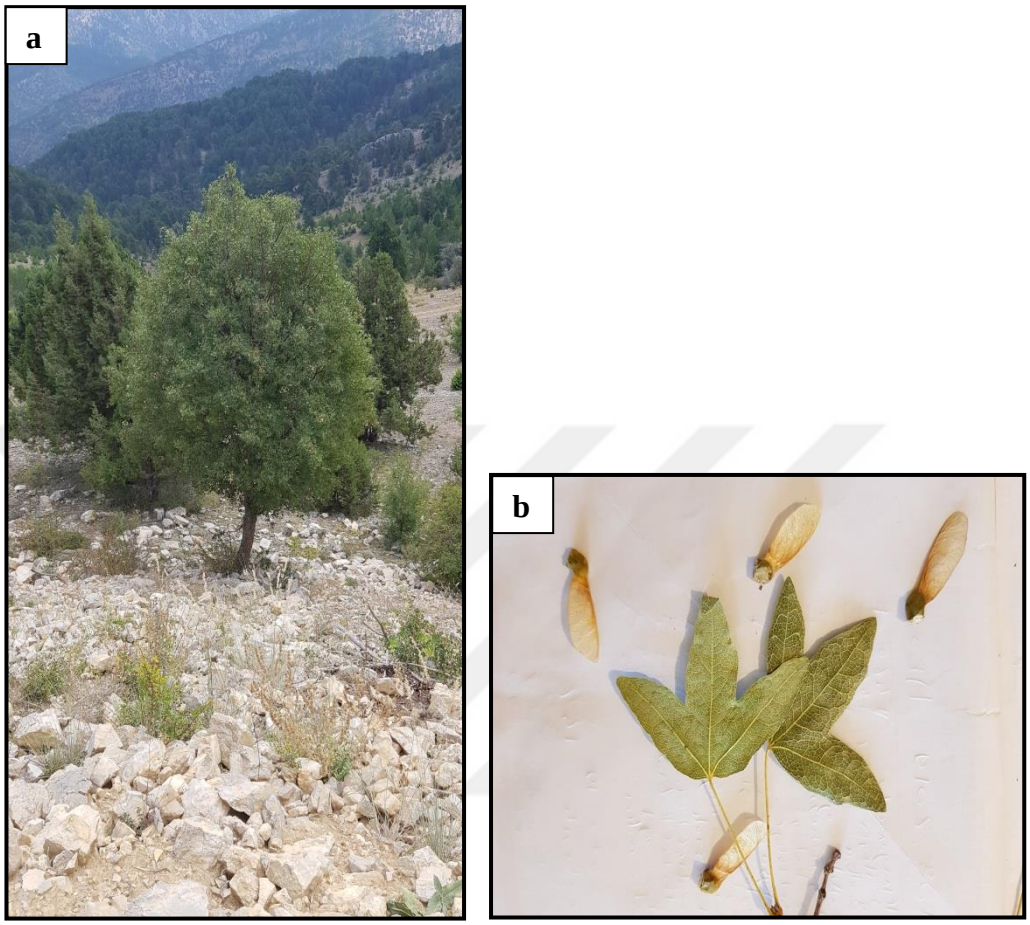

Şekil 4.234. *Acer monspessulanum* L. **a)** genel görünüm **b)** meyve ve yaprak

Yöresel İsimleri: Şimşir **Türkçe İsmi:** Fransızakçaağacı	**Lokaliteler:** 39 **Kullanım kodu:** VA5, IVA **Kullanım amacı:** El sanatları, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Kaşık, kepçe ve senit yapılır (48, 50, 56, 59, 60, 61, 62, 65, 73, 109).
b) Yaprakları toplanarak hayvanlara verilir (65, 73, 109).

SCROPHULARIACEAE

4.1.253 *Verbascum cheiranthifolium* var. *cheiranthifolium* Boiss.

Şekil 4.235. *Verbascum cheiranthifolium* var. *cheiranthifolium* Boiss. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Sığırkuyruğu **Türkçe İsmi:** Bozkulak	**Lokaliteler:** 19 **Kullanım kodu:** VA4 **Kullanım amacı:** El sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısmından süpürge yapılır (30, 31, 48, 65, 73, 109).

4.1.254 *Verbascum glomeratum* Boiss.

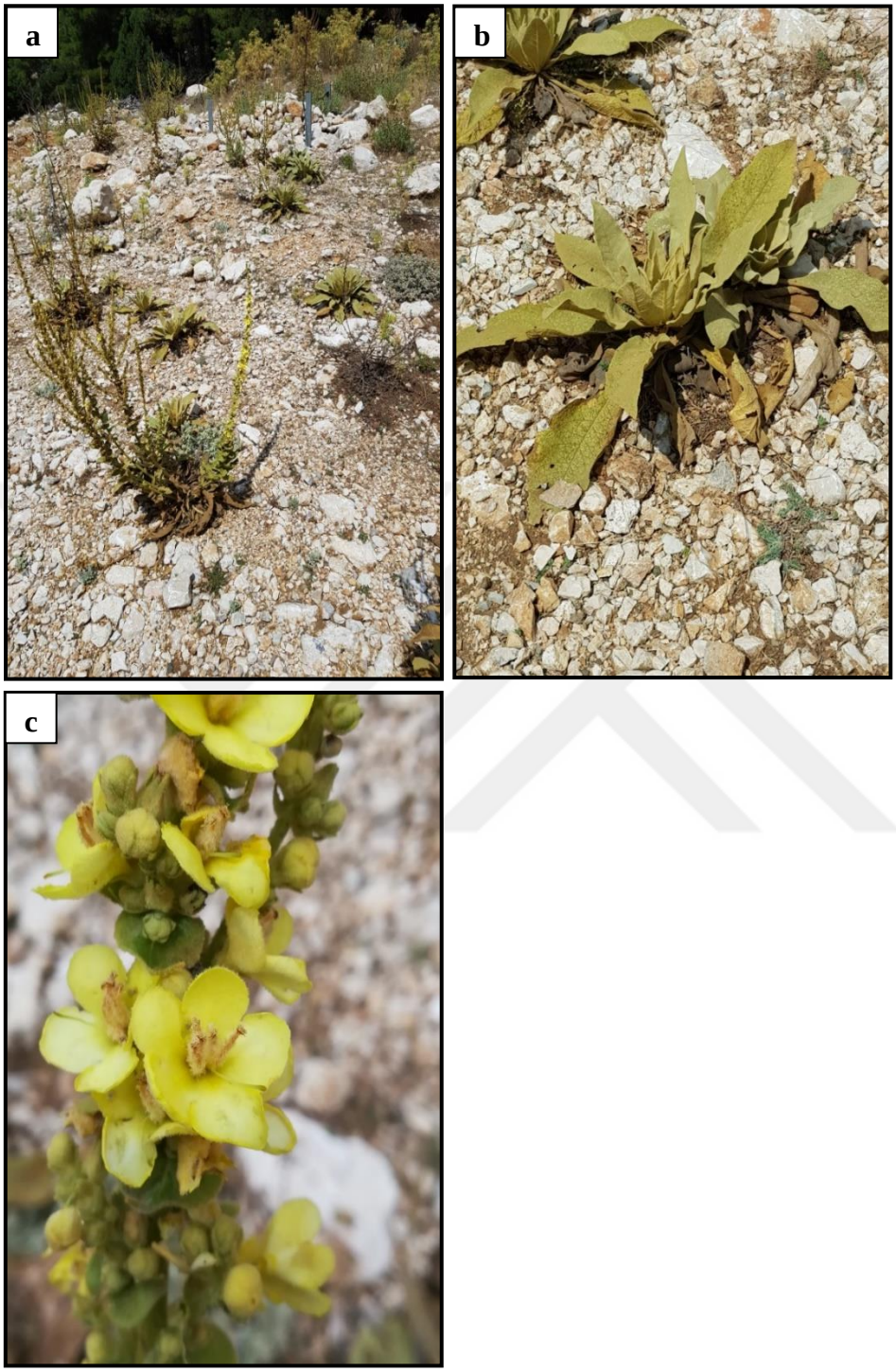

Şekil 4.236. *Verbascum glomeratum* Boiss. **a)** genel görünüm; **b)** taban yaprakları; **c)** çiçek

Yöresel İsimleri: Sığırkuyruğu **Türkçe İsmi:** Sığırkulağı	**Lokaliteler:** 30 **Kullanım kodu:** VA4 **Kullanım amacı:** El sanatları

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısmından süpürge yapılır (30, 31, 48, 65, 73, 109).

4.1.255 *Verbascum sinuatum* L.

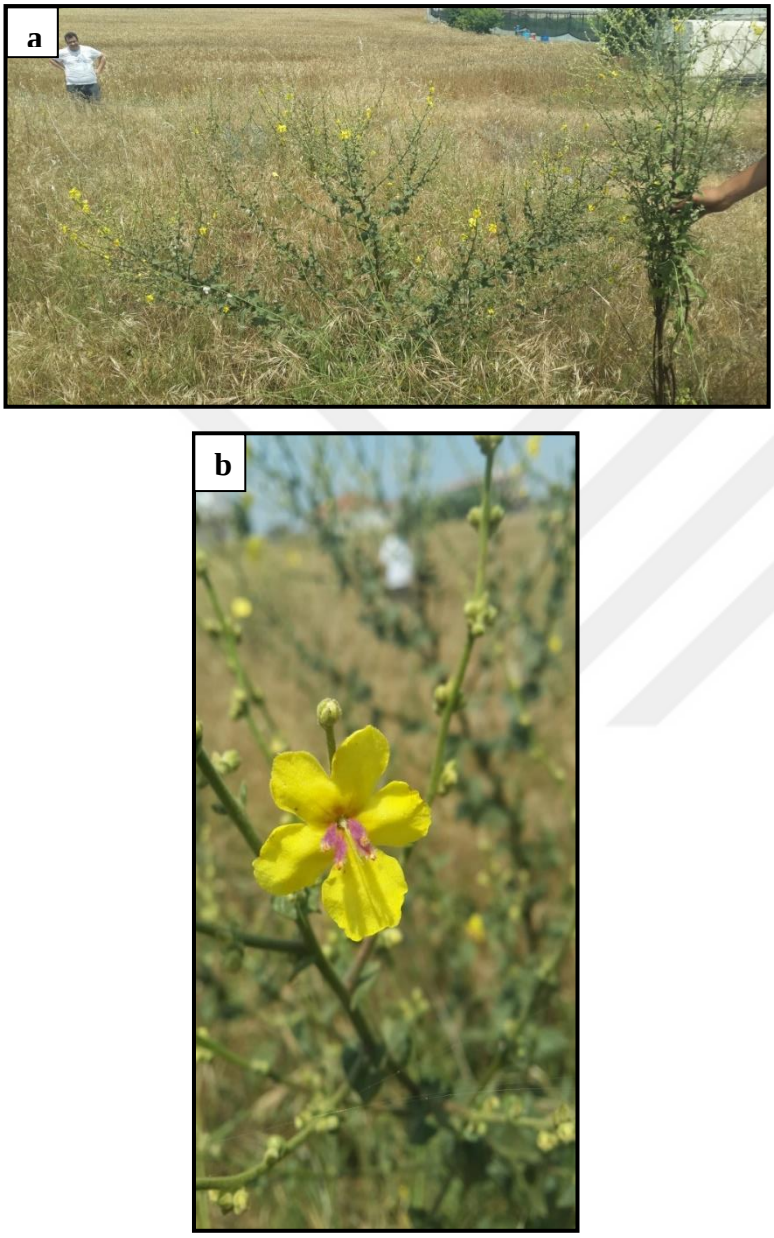

Şekil 4.237. *Verbascum sinuatum* L. **a)** genel görünüm; **b)** çiçek

Yöresel İsimleri: Sığırkuyruğu **Türkçe İsmi:** Bodanotu	**Lokaliteler:** 4, 8, 49 **Kullanım kodu:** VA4, VIA18, IIA1 **Kullanım amacı:** El sanatları, yararlı bitkiler üzerinde incir kurutulur **Kullanım amacı:** El sanatları, üzerinde incir kurutulur

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprak üstü kısmından süpürge yapılır (2, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 22, 24, 25, 28, 30, 31, 43, 44, 48, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 73,109)

Sığırkuyruğu süpürgesi: Süpürge için 15-20 tane çalı yeterlidir. Önce 1-1,5 m'lik çalılardan üstten 60-80 cm lik kısmı bıçakla kesiler toplanır. Daha sonra üstte 15-20'cm'lik kalacak şekilde ana gövdeden diğer yan dallar kopartılarak temizlenir ve gövde düzlenir. Daha sonra hepsi bir araya getirilerek alttan bir iple bağlanır. Süpürgenin daha yayvan olması için bir sert taşın altında 5-10 gün tutularak ezilmesi sağlanır.

b) Süpürgesinin üstünde incir kurutulur (2, 9, 10, 12).
c) Çiçeği ayak tırnağına sürtmek mantarı geçirir (24, 25).

SMILACACEAE

4.1.256 *Smilax excelsa* L.

Şekil 4.238. *Smilax excelsa* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Silcan, ileşik, sarmaşık **Türkçe İsmi:** Dikenucu	**Lokaliteler**: 16, 17, 40, 20 **Kullanım kodu:** IVA, VIA13 **Kullanım amacı:** Yem, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Hayvanlar yapraklı taze gövdelerini yerler (27, 36, 38, 39, 64).
b) Arılar nektar alır (36, 39).

SOLANACEAE

4.1.257 *Solanum americanum* Mill.

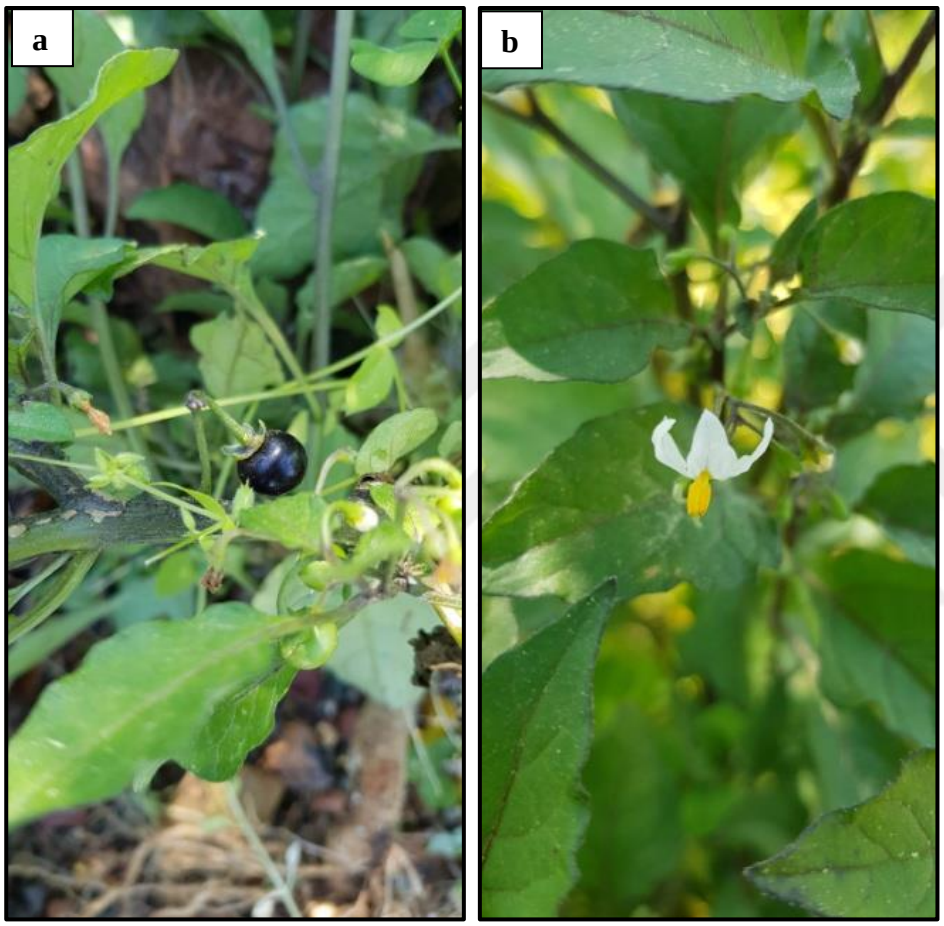

Şekil 4.239. *Solanum americanum* Mill. **a)** çiçek; **b)** meyve

Yöresel İsimleri: Strufiga (Giritçe), istirifiges (Giritçe) istifno (Giritçe), itüzümü **Türkçe İsmi:** İtüzümü	**Lokaliteler:** 48 **Kullanım kodu:** IA1, IA2 **Kullanım amacı:** Gıda

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısmı haşlanıp kavrularak yemeği yapılır (94, 95, 114).
b) Sıcak çarpması durumunda, meyveleri ve yaprakları dövülerek başa sarılırdı (94, 95, 97).

4.1.258 *Solanum lycopersicum* L.

Yöresel İsimleri: Domates **Türkçe İsmi:** Domates	**Lokaliteler: -** **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Meyveleri ezilerek akrep ve arı sokan yere sarılır (45, 48, 80, 81, 89, 90).
b) Domates suyu yanığa sürülür (102, 103).

4.1.259 *Solanum tuberosum* L.

Yöresel İsimleri: Patates **Türkçe İsmi:** Patates	**Lokaliteler:** **Kullanım kodu:** IIB1 **Kullanım amacı:** Tıbbi

Yöresel Kullanımları:

a) Halka halka kesilerek başa dizilerek sarılırsa baş ağrısına iyi gelir. Gözün üstüne tutulması göz ağrısına karşı faydalıdır. (64, 78, 80, 81).
b) Patates haşlaması yemeği ishale karşı faydalıdır (114).

STYRICACEAE

4.1.260 *Styrax officinalis* L.

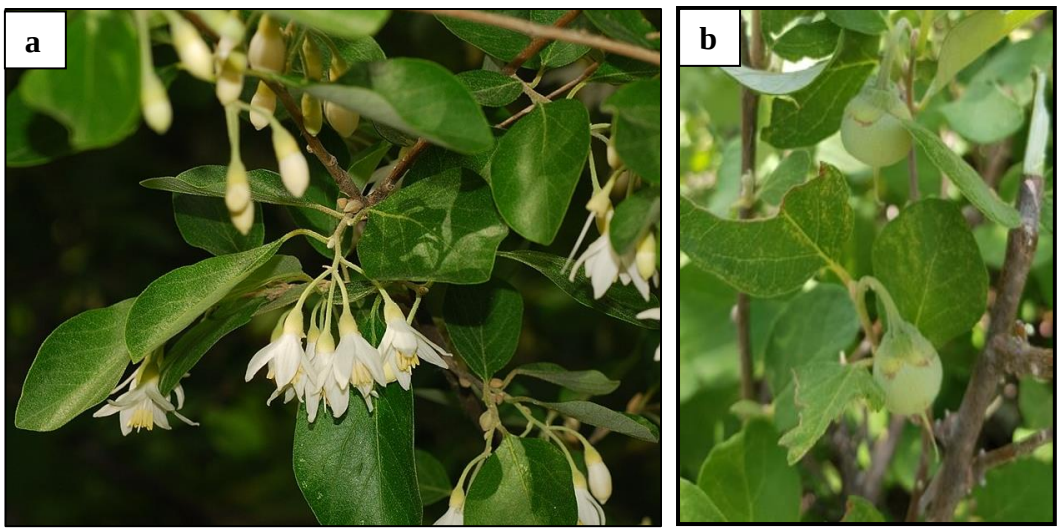

Şekil 4.240. *Styrax officinalis* L. **a)** çiçek**; b)** meyve

Yöresel İsimleri: Tesbi **Türkçe İsmi:** Ayıfındığı	**Lokaliteler:** 7, 19, 31, 41 **Kullanım kodu:** VA6, VIA12, VIA6, VIA18 **Kullanım amacı:** El sanatları, sabun, tütsü, yem, tütün sarma

Yöresel Kullanımları:

a) Demir mili ısıtılıp tohumların içinden geçirilerek delik açılır ipe dizilerek tespih yapılır. (7, 39, 47, 48).
b) Meyveleri tam olgunluğa gelmeden taşla ezilip sabun olarak kullanılır (39, 48, 74, 76, 78).
c) Ağaç kabuklarından tütsüsü elde edilir. (9, 10, 47, 52, 116).
d) Yapraklı dalları hayvan yemi olarak kullanılır (43, 44, 89).
e) Eskiden yapraklarına tütün konup sarılırdı (74, 76).

f) Çiçeklerinin reçeli yapılır (63, 64, 78).

THEACEAE

4.1.261 *Camellia sinensis* (L.) Kuntze

Yöresel İsimleri: Çay **Türkçe İsmi:** Çay	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IIB1, VIB16 **Kullanım amacı:** Tıbbi, kına

Yöresel Kullanımları:

a) Çay suyu kınaya katılır (40, 41).
b) İshale karşı demli çay içilir (80, 81, 82).

THYMELAEACEAE

4.1.262 *Daphne sericea* subsp. *sericea* Vahl

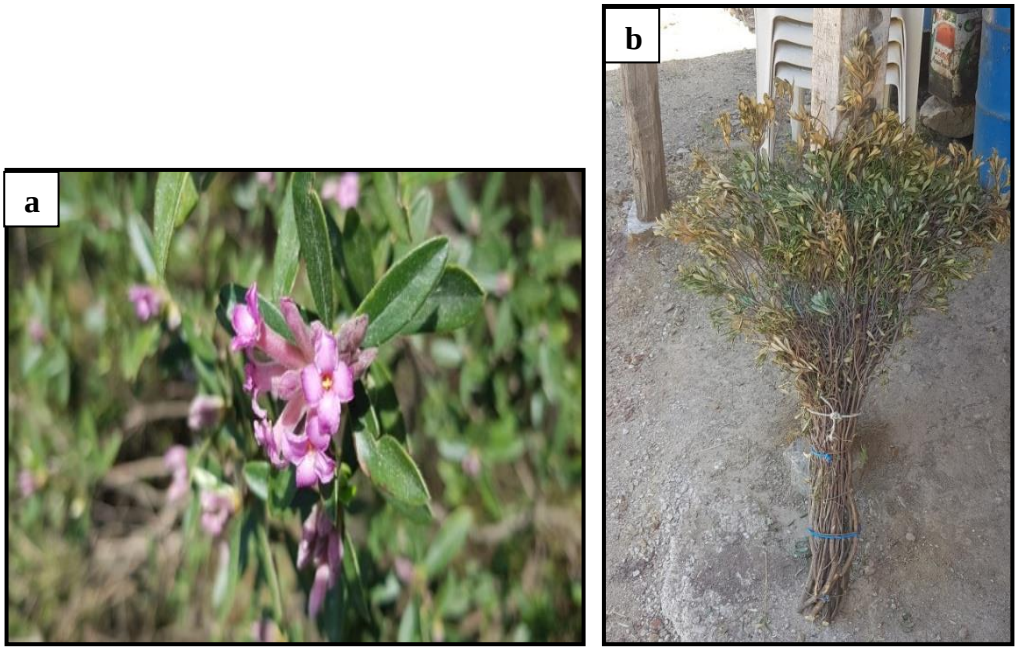

Şekil 4.241. *Daphne sericea* subsp. *sericea* Vahl **a)** çiçek**; b)** ezentere süpürgesi

Yöresel İsimleri: Ezentere, develik **Türkçe İsmi:** Tavukbüzüğü	**Lokaliteler:** 18 **Kullanım kodu:** VA4, VIIA5 **Kullanım amacı:** Süpürge, güzel koku

Yöresel Kullanımları:

a) Taze dalları süpürge yapımında kullanılır (9, 39, 44, 47, 59, 60, 61, 67).
b) Çiçeği güzel koktuğu için evlere asılır (85, 86).

TYPHACEAE

4.1.263 *Typha domingensis* Pers.

Şekil 4.242. *Typha domingensis* Pers. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Hasırkamışı **Türkçe İsmi:** Şeytanmumu	**Lokaliteler:** 2 **Kullanım kodu:** VIA9, IVA **Kullanım amacı:** Gölgelik, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısmından hasır ve gölgelik yapımında kullanılır (9, 16, 19).
b) Toprak üstü kısmı toplanır ve hayvanlara yem olarak verilir (19).

URTICACEAE

4.1.264 *Urtica dioica* L.

Şekil 4.243. *Urtica dioica* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Dalgan, dalağan, acciginires (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Isırgan	**Lokaliteler:** 2, 13, 38, 49 **Kullanım kodu:** IA1, IIA1, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları haşlanıp soğanla kavrulur böreklere (gözlemelere) katılır (9, 10, 18, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 36, 39, 40, 43, 45, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
b) Yemeği yapılır. (9, 10, 18, 20, 21, 32, 33, 35, 36, 39, 40, 44, 48, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
c) Toprak üstü kısımlarından yumurtlaması yapılır (24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 66, 67, 113, 119).
ç) Toprak üstü kısımları karışık ot yemeklerine katılır (24, 27).
d). Saçların güçlenmesi için ısırganın toprak üstü kısımları kaynayan su ilave edilerek demlenir. Süzüldükten sonra ılıtılıp saçlar yıkanır (117)- **(Reç.69)**.
e) Yapraklarının çayı bağırsakları temizler (9, 116).
f) Romatizma ve eklem ağrıları için toprak üstü kısımlarının hamurlu yakısı ağrıyan yere uygulanır (31, 70)- **(Reç-70)**.
g) Yemeğinin yenmesi ses tellerine iyi gelir (20, 21, 22).
h) Yemeğinin yenmesi kanserli hastalara iyi gelir (56, 59, 60, 61, 62).
ı) Toprak üstü kısımlarının çayı kanserli hastalara iyi gelir (56, 59, 60, 61, 62).
i) Isırganın toprak üstü kısımları önce haşlanır daha sonra dövülür ağrıyan dize konursa, ağrıyı giderir (63, 64, 70).
j) Develer toprak üstü kısımlarını yemeği çok sever (105, 106).

k) Tohumlarının suda kaynatılıp içilirse böbrek kumu dökmeye yardımcı olur (110) **(Reç-71)**.

Ek Literatür Bilgisi:

Bitki urticosit, nitrat, formik asit, histamin, asetilkolin ve 5-hidroksitriptamin içerdiğinden zehirlidir. Geviş getiren hayvanlarda azot asidi nitrii için 0.15-0.17 g (1 kg) öldürücü dozdur. Zehirlenme belirtileri deride kaşınma, tahriş, kızarma ve şişme; köpeklerde kusma, titreme, nefes darlığı, sancılanma ve ölüm olduğu bildirilmiştir (Tuttu ve Abay 2014).

4.1.265 *Urtica urens* L.

Şekil 4.244. *Urtica urens* L. genel görünüm

Yöresel İsimleri: Isırgan, Dalağan, Acciginires (Giritçe) **Türkçe İsmi:** Cılağan	**Lokaliteler:** 3, 10, 45, 48, **Kullanım kodu:** IA1, IA2**,** IIA1, IVA **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımları haşlanıp soğanla kavrulur böreklere katılır (1, 24, 25, 26, 27, 28, 113, 114, 115, 119).
b) Toprak üstü kısımları karışık ot yemeklerine katılır (24, 27).
c) Toprak üstü kısımlarından yumurtlaması yapılır (24, 25, 26, 27, 28, 31, 30).

ç) Yapraklarının çayı bağırsakları temizler (116).
d) Romatizma ve eklem ağrıları için toprak üstü kısımları önce haşlanır daha sonra hamurla karıştırılıp yakı halinde ağrıyan yere uygulanır (31, 70) **-(Reç-70)**.
e) Develer toprak üstü kısımlarını yemeği çok sever (105, 106).

XANTHORRHOEACEAE

4.1.266 *Asphodelus aestivus* Brot.

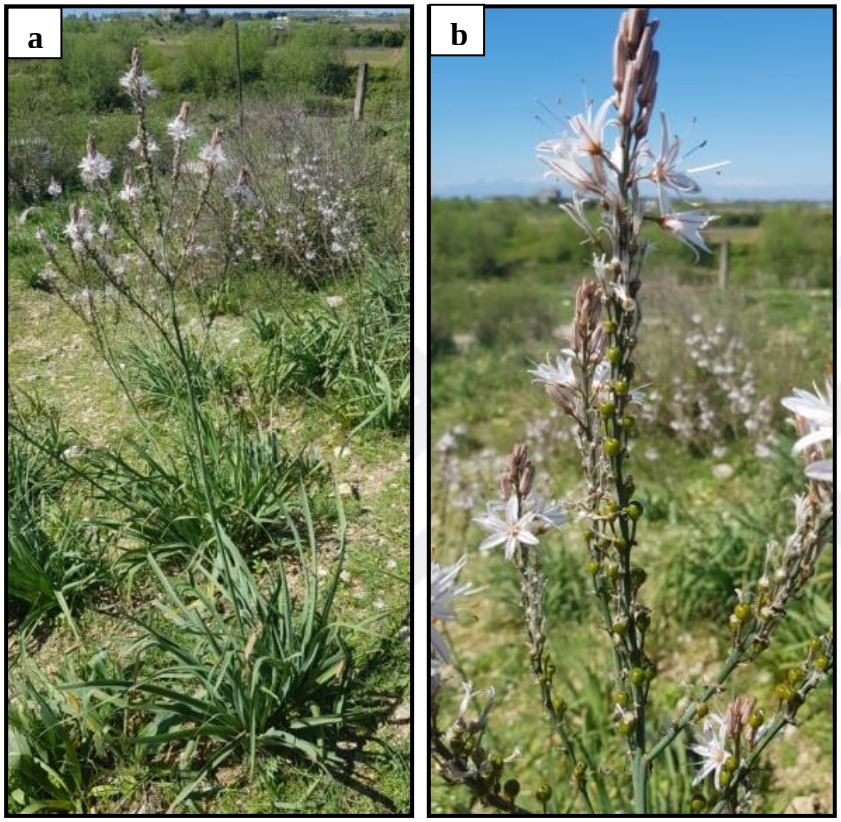

Şekil 4.245. *Asphodelus aestivus* Brot. **a**) genel görünüm; **b)** çiçek ve meyve

Yöresel İsimleri: Çirişotu, kirişotu, nünnüşotu **Türkçe İsmi:** Kirgiçkökü	**Lokaliteler:** 9, 47 **Kullanım kodu:** VIA13, VIIA4, VIA12, IVA **Kullanım amacı:** Arıcılık, zehirli, çocuk oyunu, yem

Yöresel Kullanımları:

a) Arılar polen alırlar (9, 16, 102, 123).
b) Zehirli olduğu bilinmektedir (9, 10, 16, 123).
c) Yaprağına papatya sararak taç yapılır (82, 83).
ç) Gövdesi kartlaşınca yan dallarından iki kişi tutar kim kıracak diye çekiştirirler. Çocuk oyunu şekilde oynanırdı (21, 22).
d) Yapraklarını keçiler yer (1, 9, 16, 120, 123, 24).

4.1.267 *Eremurus spectabilis* M. Bieb.

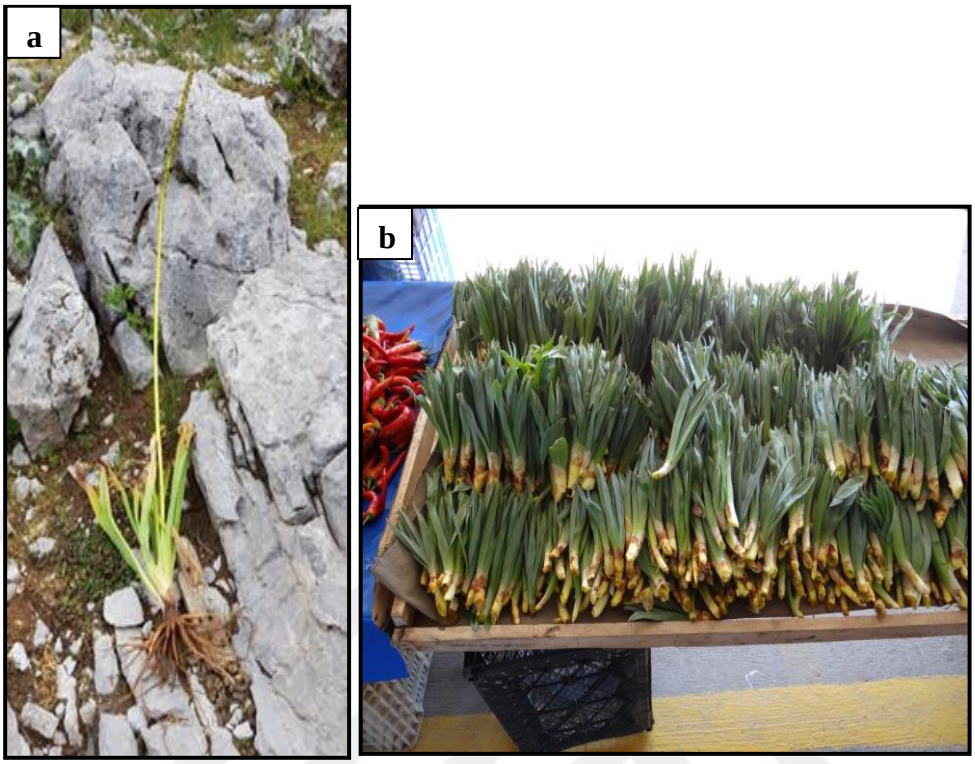

Şekil 4.246. *Eremurus spectabilis* M. Bieb. **a**) genel görünüm; **b)** pazardan görünüm

Yöresel İsimleri: Çiriş, kiriş, nünnüş **Türkçe İsmi:** Çiriş	**Lokaliteler:** 58 **Kullanım kodu:** IA1, VIIA9 **Kullanım amacı:** Gıda, mevsimsel işaret

Yöresel Kullanımları:

a) Yaprakları kavrulduktan sonra üzerine yumurta kırılır (11, 12, 13, 20, 21, 22, 48, 50).
b) Yaprakları kavrulduktan sonra bulgurlu yemeği yapılır (11, 12, 13, 20, 21, 22, 50).
c) Yaprakları haşlanıp soğanla kavrulur (48, 50, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62).
d) Kar kalktığında toplanır (57, 58, 59, 60, 61, 62).

VITACEAE

4.1.268 *Vitis vinifera* L.

Yöresel İsimleri: Asma, tevek, tefek **Türkçe İsmi:** Asma	**Lokaliteler:** - **Kullanım kodu:** IA1, IIA1, VIA6, VIA13 **Kullanım amacı:** Gıda, tıbbi, inanç, arı bitkisi

Yöresel Kullanımları:

a) Meyvelerinden pekmez yapılır (36, 39, 40, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 66, 67).
b) Düvenek (ayak altı iltihabı) tedavisinde kullanılır. Asma yaprağı ayak altına sarılırsa bu iltihabı tedavi eder (87, 88, 89, 90).
c) Üzüm kurusu elde etmek için, üzüm salkımı küllü suya batırılıp çıkartılır öylece kurutulur (39, 40, 63, 64).
d) Asmaya tevek denir. Yapraklarından bulgurla yapılan "Tevekli pilav" yemeği yapılır- **(YT-11)**
e) Yapraklarından sarma yapılır (7, 9, 20, 22, 31).
f) Havadaki köklerinin altından bedenen zayıf çocuklar geçirilir. Buna "Aydaş Kurmak" denir (63, 64).
g) Arılar çiçeğinden polen alırlar (39, 47, 63).

Şekil 4.247. Tevekli (asma) pilav

ZYGOPHYLLACEAE

4.1.269 *Tribulus terrestris* L.

Şekil 4.248. *Tribulus terrestris* L. çiçek ve yaprak

Yöresel İsimleri: Demirdikeni, devedikeni **Türkçe İsmi:** Çobançökerten	**Lokaliteler:** 4, 49 **Kullanım kodu:** IIA1, VIIA1 **Kullanım amacı**: Tıbbi, zararlı

Yöresel Kullanımları:

a) Toprak üstü kısımlarının çayı demlenerek içilirse kalp rahatsızlıklarına iyi gelir (24, 25).
b) Toprak üstü kısımlarının çayı demlenerek içilirse kemik erimesine iyi gelir (24).
c) Olgun meyveleri dikenli olduğundan üzerine basıldığında insan ve hayvanların ayağına zarar verir (95, 122, 123).
d) Meyvesinin çayı böbrek taşına karşı faydalıdır (95, 96, 97, 110, 122, 123).

Ek Literatür Bilgisi:

Bitki rezin, filoeretrin, sabit yağ ve alkaloitler taşıdığından zehirlidir (Baytop 1984; Özçelik ve Balabanlı 2005; Wagstaff 2008). Jacop vd. (1989)'e göre, erken ilkbahar kuraklığı ve sonraki yağışlarla bitki hızlı büyür. Bu da bitkide fazla miktarda filoeretrin birikmesine ve yiyen koyunların ciddi şekilde rahatsızlanmalarına neden olduğu bildirilmiştir (Tuttu ve Abay 2014)

4.2 Araştırma Alanında Kullanımı Tespit Edilen Bazı Yemek Tarifleri

Yemek Tarifi -1

1 adet soğan kavrulur, 1 tatlı kaşığı salça, doğranmış 2-3 adet biber ve 1 domates eklenerek kavurmaya devam edilir. Daha sonra yarım demet meletura (*Foeniculum vulgare*) ve 1 su bardağı bulgur salınır, üzerini örtecek kadar su eklenir, suyu çekince nane ve baharatlar eklenir (27).

Yemek Tarifi-2

Meletura köftesi

Meletura (*Foeniculum vulgare*) yaprakları suda haşlanır, suyu sıkılır, üstüne 1 adet yumurta çırpılıp ilave edilir, yarım çay bardığı un, tuz ve tercih edilen baharatlar eklenerek yoğurulur. Daha sonra şekillendirilerek kızartılır (24, 28, 31, 113).

Yemek Tarifi-3

Tavuklu marasa tarifi

Marasayı (*Foeniculum vulgare*) düdüklü tencerenin dibini örtecek kadar konur, üstüne ½ kg küçük parçalara ayrılmış tavuk eklenir, tuz, yemeğin yoğunluğuna göre 1 veya 2 su bardağı su ve yeteri kadar zeytinyağı konur. Kaynadıktan sonra yarım saat pişirilir. Ateşten alınır soğuyunca servis edilir (2, 4, 114).

Yemek Tarifi-4

Meleturalı Karışık ot yemeği (sütlü)

1 soğan ve yarım yemek kaşığı salça yağda kavrulur, daha sonra 2-3 yaprak labada (*Rumex* spp.) ve 1 tutam meletura (*Foeniculum vulgare*) ince ince doğranarak kavruklanır, üzerine yarım su bardağı pirinç salınır. Tercihen 2 diş sarımsak eklenir. Üzerini örtecek kadar süt eklenerek pişirilir (24).

Yemek Tarifi-5

1 adet doğranmış soğan ve 1 yemek kaşığı salça zeytinyağında kavrulduktan sonra ince kıyılmış yarım demet meletura (*Foeniculum vulgare*), yarım demet kokulu ot (*Tordlylium apulum*) ve 3-4 yaprak labada (*Rumex* spp.) tencereye eklenir. Üzerine 1 adet doğranmış domates, pul biber eklenerek pişirilip servis edilir (43).

Yemek Tarifi-6

1 adet doğranmış soğan ve 1 yemek kaşığı salça zeytinyağında kavrulduktan sonra yarımşar demet kokulu ot (*Tordlylium apulum*), labada (*Rumex* spp.), katırtırnağı (*Eryngium campestre*) ve devetabanı (*Eryngium creticum*) ince kıyılarak tencereye konur. Üzerine 1 adet doğranmış domates, pul biber eklenerek pişirilip servis edilir. (3, 31).

Yemek Tarifi-7

Radika salatası tarifi

1 bağ radika tencerede az bir suyla haşlanır. Süzülen radika (*Cichorium intybus*) servis tabağına irice doğranır üzerine zeytinyağı, tuz, limon ilave edilir (114).

Yemek Tarifi-8

Tavuklu Şevketi bostan (Askolibrus)

½ kg Şevketi bostan (*Scolymus hispanicus*) dikenlerinden ayıklandıktan sonra yıkandıktan sonra irice doğranır. Tencereye 1 adet kurusoğan doğranır. Pembeleşince yıkanmış, dilimlenmiş 2,3 tavuk butu eklenir. But parçaları kızarmaya başlayınca 1 yemek kaşığı salça ilave edilir. Daha sonra üzerine doğranan şevketibostan eklenir. 1 fincan pirinç ilave edilir. Üzerini kapatacak kadar su ilave edilir. Tuzu ve ½ çay bardağı zeytinyağı ilave edilerek servis edilir (4, 114).

Yemek Tarifi-9

Turpotu (Vuruves) Salatası

1 bağ turpotu (*Raphanus raphanistrum*) tencerede az bir suyla haşlanır. Süzülen turpotu servis tabağına irice doğranır üzerine zeytinyağı, tuz, limon ilave edilir (4).

Yemek Tarifi-10

Sarmaşık yumurtlaması tarifi

1 bağ sarmaşık otunun (*Dioscorea communis*) tek tek sapları sert yere gelinceye kadar taze yerlerinden kırılarak ayrılır. Tavaya 1 adet soğan yemeklik doğranır, pembeleşince 1 yemek kaşığı domates salçası iİlave edilir. Daha sonra iri kıyılan sarmaşık otu eklenir. Sarmaşıklar yumuşayıncaya kadar kavrulmaya devam edilir. Tuzu isteğe göre ayarlanır ve iyice karıştırılır. Üzerine 2 yumurta kırılır. Pişince üzerine pul biber serpilerek servis edilir (114).

Yemek Tarifi-11

Tevekli pilav

1 adet soğan doğranarak pembeleşinceye kadar kavrulur. 1 yemek kaşığı salça eklenerek kavrulmaya devam eder. 1 çay bardağı bulgur eklenip biraz kavrulduktan sonra 2.5 çay bardağı su eklenir. Üzerine istenilen baharatlar eklendikten sonra yaklaşık yarım kg (400-500g) doğranmış asma yaprağı pilav suyunu biraz çekince eklenir. Pişirildikten sonra servis edilir (70).

Yemek Tarifi-12

Bestel-Karmaş Yapımı (*Ficus carica*)

Tarifi:

1. Sabah ateş yakılır.

2. Bestel yapılacak kazana su eklenir ve ateşe konur.

3. 1 L suya 1 kg toz şeker eklenir.

4. Daha sonra ağır ateşte kaynatılarak şekerli suyun kıvam alması beklenir (Elle kontrol edildiğinde yapışacak kıvama gelene kadar (Yarım saat) (Şekil 4.249-b).

5. Dışarda bir kapta bekletilen besteli yapılacak incirlerin üstüne ufalanmış yaklaşık 1 tatlı kaşığı yayla kekiği (ıtır da eklenebilir) eklenir (Şekil 4.249-a).

6. Elle yapılan kontrolde kekik serpiştirilmiş 1 kg kuru incir yapış yapış olduğu zaman şekerli suya eklenir (Şekil 4.249-c)

7. İncirler yumuşayıncaya kadar ateşte bekletilir (10 dakika).

8. Çok fazla yumuşamadan ateşten alınır. Karıştırılarak soğumaya bırakılır.

9. Soğuduktan sonra yemeğe hazır hale gelir. Tercihe göre üzerine susam eklenebilir (Şekil 4.249-d).

Şekil 4.249. a); b); c); d) Bestel yapım aşamaları

Yemek Tarifi-13

Tencerede 1 adet doğranmış soğan ve 1 yemek kaşığı salça zeytinyağında kavrulur üzerine kıyılmış 1 demet labada (*Rumex conglomeratus*), 1 demet kokuluot (*Tordylium apulum*), yarım demet meletura (*Foeniculum vulgare*) ve yarım demet devetabanı (*Eryngium creticum*) eklenerek kavurmaya devam edilir. Doğranmış 1 adet domates, pul biber ve tuz eklenip kavrularak pişirilir (31).

Yemek Tarifi-14

Burane Yemeği Tarifi

1 bağ labada (*Rumex crispus*), yarım bağ meletura (*Foeniculum vulgare*), bir bağ sığırdili (*Echium plantagineum*) ve bir bağ sinir otu (*Plantago lanceolata*) (7 kardeş otu)

güzelce yıkanır ve doğranır. Yarım çay bardağı yağ tencereye konur. İçerisine 1 adet soğan yemeklik doğranır. Soğanlar pembeleşmeye başlayınca 1 yemek kaşığı salça ilave edilir. Daha sonra doğranan otlar ilave edilir. Üzerine yarım çay bardağı pirinç serpilir. 1 adet doğranmış domates eklenir. Suyu ayarlanır ve orta ateşte pişirilir. Arzuya göre üzerine yoğurtta eklenir (114).

Şekil 4.250. Burane yemeği

Yemek Tarifi-15

Sütlü karışık ot yemeği

Önce toplanan labada (*Rumex cristatus*), meletura (*Foeniculum vulgare*) ve devetabanı (*Eryngium creticum*) bitkilerinden 1'er bağ kadar alınır, suda temizlenir ve bıçakla parçalara ayrılır. Daha sonra tencerede 1-2 soğan ince kıyılarak pembeleşinceye kadar kavrulur. Üzerine 1 yemek kaşığı salça eklenir. Doğranmış bitkiler tencereye alınır. Üzerine önce 2-3 tutam bulgur salınır. Daha sonra üzerini örtecek kadar süt salınır ve bir taşım kaynatıldıktan sonra altı kapatılır. 10-15 dk sonra servis edilir (124).

Şekil 4.251. Sütlü karışık ot yemeği

Yemek Tarifi-16

Ekmek Tarifi

Ahlat (*Pyrus elaeagnifolia*) meyvesi kurutulur, değirmene dökülür öğütülür un haline getirilir. Daha sonra buğday ununa katılır. Hamur haline getirilir. Ekmek hamuru sacda pişirilir (106).

4.3 Araştırma Alanında Tedavide Kullanıldığı Tespit Edilen Bazı Bitkisel Reçeteler

Reçete-1

5-6 yaprak altınotu (*Asplenium ceterach*) 1 bardak kaynamış suya eklenerek 3 dakika demlenir. Sabahları aç karnına içildiğinde böbrek taşı ve kumu düşürmede faydalıdır (132, 133).

Reçete-2

3-4 andız (*Cupressus sempervirens*) kozalağı ve çınar kabuğu dövülür, 8-10 nane yaprağı eklenir bunlar hamur ile karıştırılarak yakı haline getirilir, sarılır. Baş ağrısına ve karın ağrısına iyi gelir (50).

Reçete-3

1 tutam kekik (*Origanum onites*), 1 tutam şalba (*Salvia tomentosa*), parmak uzunluğunda 2-3 çam dalı (*Pinus* spp.) , 5-6 andız kozalağı (*Cupressus sempervirens*) hepsi bir kazanda 15-20 dakika kaynatılır. Üzerine sele sepet konularak üzerine çarşaf serilip 10-15 dakika buhusuna oturulur. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlara uygulanır (20, 22).

Reçete-4

Böbrek taşı düşürmek için 1 tutam andız (*Cupressus sempervirens*) yaprağı, 5-6 andız kozalağı ve dalı birlikte 15-20 dakika kaynatılarak 10-15 dakika buharına oturulur (48, 50).

Reçete-5

4-5 kokuluardıç (*Juniperus foetidissima*) kozalağı, 5-6 hayıt yaprak veya meyvesi ile beraber dövülür, un ve su karıştırılarak hamur kıvamına getirilir. 1 adet pişirilmiş soğan ve 1 tatlı kaşığı püse hamurun üstüne eklenir ve yakı olarak uygulanır. Soğuk algınlığına iyi gelir (39, 40).

Reçete-6

8-10 adet dikenardıç (*Juniperus oxycedrus*) kozalağı dövülerek 1 fincan sıcak suya 1 çay kaşığı eklenir. 5 dakika demlenerek hazırlanan çay her sabah aç karnına tüketilir. Astım hastalığına iyi gelir (31).

Reçete-7

1 avuç dikenardıç (*Juniperus oxycedrus*) kozalağı 1 demlik sıcak suya eklenerek 10 dakika demlenir. Her sabah 1 çay bardağı aç karnına içilirse karaciğer yağlanması, astım ve şeker hastalığına iyi gelir (36, 39, 41).

Reçete-8

1 avuç dikenardıç (*Juniperus oxycedrus*) kozalağı ezilir, 1 yemek kaşığı tereyağı ve 1 yemek kaşığı bal ile karıştırılır, her gün sabahları aç karnına bir ceviz büyüklüğünde yutulur. Merem hastalığına (ayak şişmesine) iyi gelir (78).

Reçete-9

10 adet dikenardıcının (*Juniperus oxycedrus*) kozalağı ezilir, sacda ısıtılan hamurun üzerine konur, üstüne 1 çay kaşığı püse eklenerek karna sarılır. 1 gece bekletildiğinde soğuk algınlığına iyi gelir (115).

Reçete-10

İledinin (*Abies cilicica*) gövde dış kabuğu sıyrılır, daha yumuşak olan iç kısmından bir miktarı dövülerek yakı otuyla (*Salvia tomentosa*) birlikte un ve su katılarak yakı haline getirilir. Karına ve sırtın yanlarına sarılarak bir gece bekletildiğinde soğuk algınlığına iyi gelir (43).

Reçete-11

1 adet soğan ve 3-4 ebegümeci (*Malva sylvestris*) yaprağı dövülür. Daha sonra püseli (*Pinus brutia*) hamur ile karıştırılarak sacta biraz pişirilir. Soğumaya bırakılan yakı sıcaklığını kaybetmeden ağrıyan yere sarılarak bir gece bekletilir. Soğuk algınlığı giderici ve ağrı kesici olarak uygulanır. (18, 20, 21, 22).

Reçete-12

8-10 adet hayıt meyvesi ve 3-4 adet hayıt yaprağı dövülür sacda arkalı önlü ısıtılan hamurun üstüne konur, üstüne de 1 çay kaşığı püse eklenir hastayı yakmayacak bir

sıcaklıkta karın bölgesine konur ve belden sarılır. 1 gece bekletilir. Kusma, Soğuk algınlığı, mide ve karın ağrısına iyi gelir (11, 12, 13, 15, 20, 27, 119, 120).

Reçete-13

Çıtlık (*Pistacia terebinthus*) meyveleri kavrulur havanda ezilir, kaynatılmış sıcak suya 2 tatlı kaşığı eklenir, su üzerine çıkan yağdan her sabah aç karnına 1 tatlı kaşığı tüketildiğinde mide rahatsızlıklarına iyi gelir (9).

Reçete-14

1 avuç bertik otu (*Asparagus acutifolius*) yaprakları dövülüp hamur ve kül ile karıştırıldıktan sonra sacda ısıtılarak kırık-çıkık-burkulma olan bölgeye yakı olarak uygulanır (7).

Reçete-15

1 avuç bertik otu (*Asparagus acutifolius*) yaprakları dövülür içine 1 su bardağı tarhana veya kepek (Bu miktar ayak için, diğer bölgeler için miktar azaltılıp arttırılabilir) gerekli miktardaki su ile karıştırılıp kıvama getirildikten sonra kırık-çıkık-burkulma olan bölgeye yakı olarak uygulanır (9).

Reçete-16

Her sabah aç karnına 5-6 acıyavşan (*Artemisia arborescens*) tohumu suyla yutulduğunda mide rahatsızlıklarına iyi gelir (11, 12).

Reçete-17

1 avuç hayıt yaprağı ve 1 avuç acıyavşan (*Artemisia arborescens*) karıştırılıp dövülür hamurla karıştırıldıktan sonra sacda ısıtılıp soğuklamaya karşı yakı olarak uygulanır (9, 11, 12).

Reçete-18

Yarım kilo domuz karaan bitki yaprakları taze iken dövülür un, su ve kül ile karıştırılarak lapası yapılır. Karın bölgesine sarılır 1 gece bekletilirse soğuk algınlığına iyi gelir (7).

Reçete-19

1 avuç bozcaboğum (*Pentanema verbascifolium*) kuru yaprakları, 1 adet dövülmüş soğan ve yeterince un katılarak yoğurulur ateşte biraz pişirdikten sonra katran püsesi sürülerek hazırlanan yakısı soğuklamaya karşı karına vurulur (81).

Reçete-20

Ak böğürtlen (*Capparis spinosa*) köklerinin 1 parmak uzunluğundaki parçası 2 bardak suya eklenerek 10 dakika kaynatılarak çay şeklinde çocuğu olmayan kadınlara her sabah aç karnına içirilir (7, 9, 16).

Reçete-21

3-4 tane topalak (*Cyperus rotundus*) yumrusu toprakları temizlenip, kabuğu sıyrıldıktan sonra cezveye alınır. Daha sonra 2 su bardağı sıcak su ekleyerek 10 dakika demlendikten sonra çayı içilir. Bu çay mide sancısına iyi gelir. (9, 11, 12).

Reçete-22

3-4 tane topalak (*Cyperus rotundus*) yumrusu toprakları temizlenip, kabuğu sıyrıldıktan sonra cezveye alınır. Daha sonra 2 su bardağı sıcak su ekleyerek 10 dakika demlendir. Hazırlanan çaydan ağrıyan kulağa 1 damla damlatıldığında ağrıyı giderir (9, 11, 12).

Reçete-23

Eskiden yenidoğan bebeklerin göbeğine, pamuklu beze 1 yemek kaşığı zeytinyağı ve havanda dövülmüş 3-4 tane topalak (*Cyperus rotundus*) yumrusu koyup bebeğe sararlardı. 6 aylık oluncaya kadar bu bez günde 2-3 kez değiştirilirdi (16).

Reçete-24

Eskiden yeni doğan bebeğin ilerde kokmaması için 1 kaşık sade yağ, 2-3 tane dövülmüş karanfil, 2 tatlı kaşığı tuz ve güzel koktuğu için havanda dövülmüş topalak (*Cyperus rotundus*) karışımı sürülür. 5 dakika bekletilip yıkanarak durulanır (11, 12, 81).

Reçete-25

1 lt'lik cam şişeye 5-6 tane kurutulmuş kantaron (*Hypericum perforatum*) bitkisinin çiçek ve yaprakları kopartılarak konur. Üzerine şişenin ağzına kadar sızma zeytinyağı eklenir. 3 ay gölgede (2) veya güneşte (7) bekletilir, Rengi kırmızıya döner. Süzülerek içindeki bitki parçaları çıkarılır. El ile sürülerek ağrıyan yere veya kapalı yaralara uygulanır (2, 7).

Reçete-26

Yuvarlak şekilde açılan hamur sacda ısıtılır. İçine 7-8 yaprak gelecek şekilde taze nana (nane) (*Mentha* x *piperita* L.) konur. En üste de yarım çay kaşığı kadar püse eklenir ve ağrıyan yere sarılır. 1 gece bekletilirse ağrıyı keser, soğuklamaya iyi gelir ve adet sancısını hafifletir (48).

Reçete-27

4-5 dal balkekiğinin (*Origanum minutiflorum*) toprak üstü kısımları, 3-4 dal oğlanotu (*Teucrium polium*) ve 3-4 yaprak yakıotu (S*alvia tomentosa*) karıştırılarak 2 su bardağı kaynar suya atılır 5 dakika demlenmeye bırakılarak çayı hazırlanır. Soğuk algınlığına iyi gelir (78).

Reçete-28

4-5 dal balkekiğinin (*Origanum minutiflorum*) toprak üstü kısımları, 4-5 dal oğlanotu (*Teucrium polium*) ve 5-6 yaprak yakıotu (*Salvia tomentosa*) kuru halde değirmenden çekilir ve her sabah aç karnına 1 çay kaşığı yutulursa soğuk algınlığına iyi gelir (78).

Reçete-29

2-4 adet defne yaprağı, 8-10 yapraklı dal biberiye ve 1-2 ayva yaprağı 1 demlik suda birlikte kaynatılır, demlenip içilir. Balgam söktürür. Soğuklamaya karşı faydalıdır (9).

Reçete-30

2-3 dal bozot (*Salvia tomentosa*), 2-3 dal gerdeme (*Nasturtium officinale*), 1-2 dal ebegümeci (*Malva* spp.) ve 1 çay kaşığı katran püsesi dövülür hamurla karıştılır. Ağrıyan yere sarılır. 1 gece bekletilir. Soğuklama için karına sarılır. Karın ağrısı ve ishali keser (61).

Reçete-31

1-2 dal yapraklı bozot (*Salvia tomentosa*) dalı dövülerek, sacda ısıtılmış hamurun üstüne konur karna sarılır ve 1 gece bekletilir, soğuklamaya ve öksürüğe iyi gelir (64).

Reçete-32

3-4 dal oğlanotu (*Teucrium polium*), 3-4 dal eşek kekiği (*Origanum onites*) ve 1 soğan hamurla yoğrularak sacda pişirilir. Üstüne 1 çay kaşığı katran püsesi konarak karına sarılır. 1 gece bekletilirse soğuklamaya iyi gelir (86).

Reçete-33

1 tutam oğlanotunun (*Teucrium polium*) topraküstü kısımları, 8-10 diken ardıç giliği (*Juniperus oxycedrus*) (meyvesi) ve 1 soğan birlikte dövülerek sacda ısıtılan hamurun üstüne konur, en üste 1 çay kaşığı püse konarak yakı şeklinde karna sarılır. 1 gece bekletilirse soğuklamaya iyi gelir (100, 101).

Reçete-34

1 çay bardağı kadar hayıt meyvesi ya da 1 avuç hayıt yaprağı, 4-5 keçiboynuzu meyvesi, 1 çay bardağı susam, 1 çay bardağı çıtlık karıştırılıp dövülür. Az miktar suda kaynadıktan sonra un ilave edilerek muhallebiden biraz daha koyu kıvam elde edilene kadar pişirilir. Daha sonra bu karışım karna sarılır. 1 gece bekletilirse soğuklamaya iyi gelir. Buna yumuşak yakı denir "Eskinin doktoru buydu" (70, 72).

Reçete-35

1-2 dal hayıt meyvesi, 2-3 karayemiş kuru meyvesi, 1 dal şalba, 1 dal kekik iyice dövülür. Daha sonra 30 dakika kaynatılıp süzülür. Bu karışım sacda pişirilmiş hamurun üstüne konup 1 gece bekletilirse soğuklamaya ve mide ağrılarına iyi gelir (74, 75).

Reçete-36

4-5 dal oğlanotu (*Teucrium polium*), 4-5 dal hayıt yaprağı dövüldükten sonra yoğurulmuş hamura eklenir sacın üzerinde biraz tutup soğuk algınlığı ve karın ağrısı için karına sarılır. 1 gece bekletilir (82).

Reçete-37

Hamurlu Hayıt Yakısı:

1-2 dal hayıt meyvesi ve yaprağı taş ile vurularak ezilir. Ardından 1 avuç tehnel (defne) meyvesi ezilip dövülmüş hayıt üzerine eklenir (Şekil 4.252- a). Üzerine un ve bir miktar su dökülüp iyice yoğurularak hamur kıvamına getirilir (Şekil 4.252- b). Daha sonra hazırlanan karışım sacın üzerinde yuvarlak şekilde açılarak yayılır. Hamurun yapışmaması için sacın üzerine kül serpilir. Hamur üzerine yerleştirilir. Daha sonra hamurun üzerine ateşte pişirilmiş soğan ezilerek hamurun üzerine serilir (Şekil 4.252- c). En üstüne de 1 çay kaşığı çam püsesinden sürülür (Şekil 4.252- d). Hamur sıcaklığını alınca ateşten kaldırılır. Bir bezin üstüne alınır (Şekil 4.252- d). Bu hazırlanan hamur yakısı üşütme gibi hastalıklarda karına ya da diz ağrısı için dize sarılır ve bir gece bekletilir (94).

Şekil 4.252. a); b); c); d) Hamurlu hayıt yakısı yapım aşamaları

Reçete-38

Bel ağrısı için 1 kaşığı tehnel (*Laurus nobilis*) yağı, 3 yemek kaşığı zeytinyağı ve 2 diş dövülmüş sarımsak karıştırılarak bele sürülür (78).

Reçete-39

Akrep sokmasına karşı bir yumurta sarısı ile bir çay kaşığı tehnel (*Laurus nobilis*) yağı karıştırılarak içilir (78).

Reçete-40

2-3 avokado yaprağı 1 lt suya eklenir. Bir taşım kaynatılır. Sabahları ısıtılır aç karnına 1 fincan içilir (112).

Reçete-41

1 tatlı kaşığı keten (*Linum usitatissimum*) tohumu ezilip 1 su bardağı sütle kaynatılıp içilir (80, 81).

Reçete-42

Çıbanın büyüklüğüne göre 1-2 bamya dövülür çıbanın üzerine sarılır. Ara ara kontrol edilir iltihabı akıtılana kadar sarılı kalır. Çok uzun süre sarılı kalmamalıdır. 1 saatten fazla tutulmamalıdır (36, 40, 41).

Reçete-43

Dövülmüş 1 adet soğan ve 5 adet ebegümeci yaprağı (*Malva sylvestris*) püse ile beraber hamurla karıştırılır. Sacda biraz pişirilir. Soğumaya bırakılır sıcaklığını kaybetmeden ağrıyan yere vurulur (20).

Reçete-44

Ebegümecinin (*Malva sylvestris*) toprak üstü kısımları (2-3 adet) dövülüp dize sarılır. Diz ağrılarını giderir (51)

Reçete-45

5 yaprak ebegümeci (*Malva sylvestris*), 5 yaprak bozot (*Salvia tomentosa*), 2 dal gerdeme (*Nasturtium officinale*) ve katran püsesi dövülüp hamurla karıştırılır ağrıyan yere sarılır (64).

Reçete-46

5 yaprak ebegümeci (*Malva sylvestris*) dövülür, 1 su bardağı sıcak suda veya sütle (86) biraz pişirdikten sonra gerektiği kadar un eklenip hamur haline getirilir. Hamur beze serilir, ortasına 1 çay kaşığı püse konarak yakı uygulaması yapılır. 1 gece bekletilir. Karın ağrısı, öksürük ve soğuklamaya iyi gelir (69, 70, 71, 72).

Reçete-47

Ebegümecinin (*Malva sylvestris*) taze toprak üstü kısımları (2-3 dal) dövülür, sütle kaynatılarak pişirilir. Üstüne hamur kıvamına gelene kadar un serperek karıştırılır. Daha sonra bir bezin üstüne alınarak göbek düşüklüğü hastalığında ağrıyan yere sarılır (86).

Reçete-48

Bir demlik kadar suya 4-5 incir yaprağı küçük parçalar halinde eklenir 5 dk kaynamaya bırakılır. El sokulacak sıcaklığa gelince yılan sokulan yer, o suya sokulur (24, 25).

Reçete-49

1 fincan sıcak suya 4-5 yaprak mersin atılarak demlenir. Bu çay günde 1 fincan içilirse zayıflamaya yardımcı olur (87).

Reçete-50

Sırt ve karın ağrısı için 200 g mersin meyvesi üzerini örtecek kadar zeytinyağında 1 ay bekletilir ağrıyan bölgeye sürülür (63, 64, 69, 70, 71, 72).

Reçete-51

Kolesterolün düşürülmesi için bir bardak sıcak suya 6-8 yaprak mersin yaprağı eklenir 5 dk demlenmeye bırakılır ve çayı içilir (64).

Reçete-52

Kolesterol içinde 2-2.5 L suyun içine 1 tutam mersin yaprağı 10 dk kaynatılır ve demlenir. Her sabah 1 bardak içilir (87).

Reçete-53

Mersin yaprakları suda 5-10 dk kaynatılır. Ayakları yakmayacak dereceye gelinceye kadar soğutulur. Ayak ve tırnak mantarı tedavisi için ayaklar bu suda 10-15 dk bekletilir (81).

Reçete-54

Soğuk algınlığına karşı 1 avuç mersin yaprağı 2 su bardağı su içerisinde 10 dk kaynatılır. Süzüldükten sonra soğumaya bırakılan bu suyla yoğurulan hamur ateşte hafifçe pişirilir. Sonra soğuyunca karına sarılır. 1 gece bekletilir. (80, 81).

Reçete-55

1 fincan zeytinyağı, 1 tatlı kaşığı püse ve 1 tatlı kaşığı viks karıştırılır el ayak çatlağına, yaralara sürülür (63, 64).

Reçete-56

20-30 adet bastırma siyah zeytinin çekirdekleri çıkarılır ezilir 2 su bardağı kaynatılır hamur kıvamına gelinceye kadar biraz un salınır ve daha sonra ağrıyan bölgeye sarılır. Bel ve diz ağrılarına iyi gelir (81).

Reçete-57

3-5 adet gelincik (*Papaver rhoeas*) çiçeği dövülür ceviz kabuğuna (Şimdiki zamanda gazoz kapağının içine) doldurulur, dizde ağrıyan yere sarılır bir gece bekletilir. Sabah çıkarılan gazoz kapağının altı kızarmış ve kabarmıştır kızaran yerden iltihaplı su akar (30).

Reçete-58

Kireçlenme ve diz ağrısı için 1 su bardağı su içerisine kurutulmuş 1-2 tane çınar yaprağı parçalanarak eklenir. 2 dk kaynatılır, soğutulup içilir (18, 21, 22, 64, 116, 36).

Reçete-59

Kavak (*Platanus orientalis)* meyvesinin dış kabuğu (2 avuç) 5-6 L suda kaynatılır, yakmayacak ısıya gelince üzerine oturulur. Mayasıl hastalığına karşı faydalıdır (116).

Reçete-60

3-4 adet andız (*Cupressus sempervirens*) kozalağı ve avuç içi kadar çınar kabuğu dövülür içerisine 2 dal nanenin yaprakları eklenir bunlar hamur ile karıştırılarak yakı haline getirilir ve sarılır. Baş ve karın ağrısına iyi gelir (50).

Reçete-61

Ayazda bırakılan 2-3 adet çınar yaprakları bir çarşafın üstüne konur. 5 yemek kaşığı sarımsaklı yoğurt ile beraber karına sarılır. 1 gece bekletilir. Güneş çarpmasına (sıcak geçiği) çok faydalıdır (80, 81).

Reçete-62

3-5 adet lale (*Anemone coronaria*) çiçeği dövülür ceviz kabuğuna (Şimdiki zamanda gazoz kapağının içine) doldurulur, dizde ağrıyan yere sarılır bir gece bekletilir. Sabah çıkarılan gazoz kapağının altı kızarmış ve kabarmıştır kızaran yerden iltihaplı su akar (9).

Reçete-63

Soğuk algınlığına karşı bir su bardağı süt içerisine 1 tatlı kaşığı bal ve 1 tatlı kaşığı ezilmiş çörekotu eklenir. 2-3 dk kaynatılır. Süzüldükten sonra ılıyınca içilir (80, 81).

Reçete-64

2-3 ayva yaprağı bir cezve suda kaynatılır. 5 dk demlendikten sora içilen çayı öksürüğü keser (24).

Reçete-65

Boğaz ağrısı ve iltihabına karşı 1 adet elma 15-20 dk haşlanır. Haşlandıktan sonra ezilir bir tülbent yardımıyla boğaza sıcak bir şekilde sarılır. Bir gece bekletilir (64, 70, 72).

Reçete-66

Boğaz ağrısı ve iltihabına karşı kül ateşinde pişirilen elma biraz ılıdığında ezilir ve bir tülbent yardımıyla boğaza sarılır. Bir gece bekletilir (80, 81).

Reçete-67

Böğürtlenin (*Rubus sanctus*) kökü parçalanır ve bir tutamı cezveye konur üstüne Bir su bardağı sıcak su eklenir, 10 dk kaynatılır ve çay olarak tüketilir. Bu çay her sabah bir fincan aç karnına içildiğinde böbrek taşı düşürmeye yardımcıdır (89).

Reçete-68

Siyah böğürtlenin (*Rubus sanctus*) 3-4 tane 1 parmak uzunluğundaki kökü 1 L su ile 10 dk kaynatılıp demlenmeye bırakılır. Elde edilen çay çocuğu olmayan kadınlara her gün 1 fincan sabah aç karnına içirilir (9, 10).

Reçete-69

Isırganın (*Urtica dioica*) toprak üstü kısımlarından yarım bağ kadar alınır üzerine 1 L kaynayan su ilave edilir 5 dk demlenir. Süzüldükten sonra ılıtılıp saçlar yıkanır. Saçların güçlenmesi için uygulanır (117).

Reçete-70

Romatizma ve eklem ağrıları için yarım bağ ısırganın (*Urtica dioica*) toprak üstü kısmı 1 L suda haşlanır. Daha sonra haşlanan ısırgan otları hamurla karıştırılıp yakı halinde ağrıyan yere uygulanır. Bir gece bekletilir (31, 70).

Reçete-71

1 tatlı kaşığı ısırgan tohumunu 1 su bardağı suda 5 dk kaynatılır. Süzüldükten sonra içilir. Böbrek kumu dökmeye yardımcı olur (110).

4.4 Araştırma Alanında Gıda ve Tıbbi Olarak Kullanıldığı Tespit Edilen Mantar Türleri

4.4.1 *Morchella conica* (Kuzugöbeği mantarı)

Yöresel Kullanımları:

a) Mantarlar yıkanır, parçalanır ve tereyağıyla kavrulur, yumurtlaması yapılarak tüketilir (30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 48, 56, 57, 58, 59, 60, 61).
b) Kuzugöbeği sıcak suya sokulur, yumuşar, akrebin soktuğu parmak mantarın gövdesinin içindeki boşluğa sokulur (37, 39, 40, 41, 43).
c) Ticari olarak toplanıp yaş ve kuru olarak satılır (36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 48, 50).

4.4.2 *Lactarious delicious* (Kırmızı mantar, Çilek mantarı, Çıntar)

Yöresel Kullanımları:

a) Yıkandıktan sonra ızgarası yapılarak tüketilir (9, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 56, 57, 58, 59, 60, 61).
b) Mantarlar kıyılır, ateşte suyunu salar, Kavrulur suyu azalınca önce yağ sonra doğranmış soğanlar eklenir birlikte kavrularak tüketilir (43).

4.5 Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteler

Araştırma alanında yapılan incelemelerde 75 familya ve 199 cinse ait tür ve türaltı seviyede 269 bitki taksonuna ait etnobotanik kullanım çeşitliliği kaydedilmiştir. Araştırma alanında araştırmalar sonucu toplanan etnobotanik kullanımı tespit edilen 75 familyaya ait 269 bitki taksonunundan 220 tanesi yörede doğal olarak yetişirken, 49 tanesi ekimi yapılan taksonlardır. Çalışmada 33 farklı kategoride etnobotanik kullanımı verilen takson sayısı 634 olarak belirlenmiştir. Kullanım kategorilerine göre; 159 takson gıda, 122 takson tıbbi, 82 takson hayvan yemi, 51 takson el sanatları, 28 takson arı bitkisi, 26 takson yakacak, 20 takson sosyal kullanım ve 15 takson ticari kullanımları tespit edilmiştir. Ayrıca çocuk oyunu, mit/inanç, sakız, zehirli, haşere/yılan kovucu, deterjan/sabun vb. farklı alanlarda kullanımı olan 131 takson kayıt altına alınmıştır (Şekil 5.1).

Çalışma kapsamında 269 bitki taksonuna tespit edilen tüm yöresel isimler, Türkçe isimler (Güner vd., 2012) ve Serik İlçesinin bazı mahallelerinde yaşayan Giritliler tarafından ifade edilen Giritçe bitki isimleri Çizelge 4.1'de verilmiştir. Araştırma alanında tespit edilen bitki taksonları familya, cins ve tür adlarına göre alfabetik olarak verilmiştir. Bitkilerin kullanım kodları Ertuğ vd. (2004) tarafından yapılan projeye göre yapılmıştır.

Çizelge 4.1. Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi, Kullanım Kodları ve Lokaliteler

No	Familya	Cins/Tür Adı	Türkçe adı (Güner vd., 2012)	Yöresel Adı	Kullanım kodu	Lokalite no	Pres/örnek no
1	Acanthaceae	*Acanthus spinosus* L.	Sivriayıpençesi	Ölmezdiken, ölemez	VIIA1	28	1597
2	Altingiaceae	*Liquidambar orientalis* Mill.	Günlük	Günlük	VIIA5**,** VIA6	41	1336,1383
3	Amaranthaceae	*Amaranthus retroflexus* L.	Tilkikuyruğu	Kırmızısirken	IA1, IA2	31,40,41	1151,1162
4	Amaranthaceae	*Beta vulgaris* L.	Yabani pancar	Pancar	IA1, IA2	8	1226
5	Amaranthaceae	*Chenopodium album* L.	Aksirken	Sirken, aksirken, vilita (Giritçe)	IA1, IA2, IVA	3, 4, 7, 14, 15, 29,41,42	1016, 1032, 1055, 1081, 1094, 1163
6	Amaranthaceae	*Salicornia perennis* Mill.	Yaşlıgeren	Çorakotu	IA2	8	1225
7	Amaryllidaceae	*Allium ampeloprasum* L.	Pırasa	Dağsoğanı, kömüren	IA1	28	1596
8	Amaryllidaceae	*Allium cepa* L.	Soğan	Soğan, domuzsoğanı	IIB1, VIIB9	-	-
9	Amaryllidaceae	*Allium sativum* L.	Sarımsak	Sarımsak	VIB10, IIB1, VIIB9	-	-
10	Amaryllidaceae	*Narcissus tazetta* subsp. *tazetta* L.	Nergis	Nergis	VIA8, VIA16	12	1517
11	Anacardiaceae	*Cotinus coggygria* Scop.	Boyacısumağı	Cırlık	IVA, VA	17, 26	1577
12	Anacardiaceae	*Pistacia atlantica* Desf.	Sakızlık	Çitlembik, çıtlık, sakızlak (ağacı), çitemik, meneviş	IA4, IA9, IIIA, VIA2, VIA12, IVA, IIA1, VA5, VIA18	23	1114
13	Anacardiaceae	*Pistacia terebinthus* L.	Çöğre	Çitlembik, çıtlık, sakızlak, çitemik, meneviş	IA4, VIA5, VIA6, IIA1, VIA16, IVA, VIA2, VA8, IA9, VIA12, VIA18, IIIA	7, 15, 17, 19, 40, 43	1028, 1078, 1101, 1141, 1404, 1496
14	Anacardiaceae	*Rhus coriaria* L.	Sumak	Sumak, karaekşi (ekşisine)	IA9, IIA1, VIA18	19, 43	1403, 1418, 1490

Çizelge 4.1'in devamı

15	Apiaceae	*Ammi majus* L.	Kürdanotu	Cırnak, cırnık, keditırnağı	IA2, IVA	8	1364,1365,1379
16	Apiaceae	*Artedia squamata* L.	Karabenek	Kedicıynağı, keditırnağı	IA1	41	1339
17	Apiaceae	*Bunium ferulaceum* Sm.	İncirop	Topalak, topuk	IA2, IVA	18, 24, 26	1303, 1322, 1567, 1574
18	Apiaceae	*Daucus carota* L.	Yabanihavuç	Kürdanotu	VIA1	41	1393
19	Apiaceae	*Echinophora tenuifolia* L. subsp. *sibthorpiana* (Guss.) Tutin	Sarıçördük	Çördükotu, tarhunotu, tarhanaotu	IA8	56	1430
20	Apiaceae	*Eryngium creticum* Lam.	Gözdikeni	Devetabanı, nalçeken	IA1	49	1414
21	Apiaceae	*Eryngium campestre* var. *virens.*	Kırsenet	Katırtırnağı, serikaça (Giritçe)	IA2	6	1528
22	Apiaceae	*Foeniculum vulgare* Mill.	Rezene	Meletura, leletura, malatura (Giritçe), marata (Giritçe), marasa (Giritçe), cızgala, malotu, musurman	IA1, IA2, IA8	4, 5, 52	1008, 1092, 1459,
23	Apiaceae	*Glaucosciadum cordifolium* (Boiss.) B.L. Burtt & P.H. Davis	Sakarotu	Kimyonotu	IA8	36, 41, 43	1394, 1491, 1530
24	Apiaceae	*Apium nodiflorum* (L.) Lag.	Bendik	Kazırak, kazırayık, kazıyak	IA1, IA2	8, 31	1362, 1436
25	Apiaceae	*Laser trilobum* (L.) Borkh.	Kefekimyonu	Kimyonotu	IA8, IIA1	36	1491, 1592
26	Apiaceae	*Oenanthe pimpinelloides* L.	Delimaydonoz	Kazırak, kazırayık, kazıyak	IA1	14	1305
27	Apiaceae	*Scandix pecten-veneris* L.	Zührетarağı	İğnelik, kertikotu, alibeyotu	IA1, IA2, VIA16, IVA	3, 6, 17,18, 20, 48	1205, 1241, 1288, 1319, 1555
28	Apiaceae	*Smyrnium connatum* Boiss. & Kotschy	Yabani kereviz	Baldıran	IA3	43	1401, 1593

Çizelge 4.1'in devamı

29	Apiaceae	*Tordylium apulum* L.	Kafkalida	Kokulu ot, kokarot, toklukulağı, mirolata (giritçe)	IA1, IA2, IIA1, VIA16	5, 7,8, 41, 44, 45, 46, 48	1019, 1053, 1164, 1173, 1193, 1206, 1234, 1348,
30	Apiaceae	*Torilis leptophylla* (L.) Rchb.f.	İncedercikotu	Kokuluot	IA1	17	1589
31	Apiaceae	*Visnaga daucoides* Gaertn.	Hıltan	Hilalotu, Hilal	VIA18, IA2	8	1363, 1375
32	Apocynaceae	*Nerium oleander* L.	Zakkum	Ağu, zakkum	IIA1, VA8, VIA8, VIIA4, VIIA9	15, 29	1079, 1121
33	Araceae	*Arum dioscoridis* Sm.	Tirşikpancarı	Ağu, kabartlan, kabargıç, burçalak, yılanburçalağı	IIA1, VIA16, VIA6, IVA	48	1553, 1595
34	Araliaceae	*Hedera helix* L.	Duvarsarmaşığı	Sarmaşık	IA1	1	1494
35	Asparagaceae	*Asparagus acutifolius* L.	Tilkişen	Sarmaşık, bertik otu, asfarac (Giritçe)	IA2	3, 5, 6, 7,32	1012, 1023 1047, 1220, 1600
36	Asparagaceae	*Muscarimia muscari* (L.) Losinsk.	Müşkürüm	Sümbül	IIA1, VIIA5, VIA8	33	1563
37	Asparagaceae	*Ruscus aculeatus* L.	Tavşanmemesi	Öküzgübeği, fındıkçık, ebemgırtlağı, tavşanüzümü, danagöbeği	IA4	55	1543
38	Aspleniaceae	*Asplenium ceterach* L.	Dalakotu	Altınotu	IIA1	18	1323
39	Asteraceae	*Achillea kotschyi* subsp. *kotschyi* Boiss.	Ayvadana	Ayvadana, ayvadene	IIA1	37, 38	1467, 1537
40	Asteraceae	*Anthemis chia* L.	Gargaçiçeği	Papatya	IIA1, VIA18	10	1548
41	Asteraceae	*Artemisia arborescens* L.	Acıpelin	Acıyavşan, ebisya (Giritçe)	IIA1, IA7	4	1089
42	Asteraceae	*Bellis annua* L.	Akbubeçlik	Minik papatya	IA7	9	1270
43	Asteraceae	*Bellis perennis* L.	Koyungözü	Yoğurtçuk	IA1	17	1541

Çizelge 4.1'in devamı

44	Asteraceae	*Carduus nutans* s.l.	Eşekdikeni	Mor diken, eşek dikeni, könger dikeni, devedikeni	IA2, IA6	49	1361, 1416
45	Asteraceae	*Chondrilla juncea* L.	Karakavuk	Sakızotu, sütlüot, sütlü hakık, kekliotu, kağnak	IA9, IA1, 1A2	41	1384
46	Asteraceae	*Cichorium intybus* L.	Hindiba	Güneyik, sütlü ot, radika, radiko (Giritçe), kağnak	IA1, IA9	1, 3, 5,7, 41	1003, 1034, 1244, 1438, 1443
47	Asteraceae	*Crepis sancta* (L.) Bornm.	Yumurtakıskısı	Hakık	IA1, IA4	41	1326, 1388
48	Asteraceae	*Cynara cardunculus* L. subsp. *flavescens* Wiklund	Enginar	Acinaris (Çoğul), acinara (tekil)	IB6	1	-
49	Asteraceae	*Dittrichia viscosa* (L.) Greuter	Sümenit	Domuzkaraan	VIA13, IIA1, IVA, VIIA9	7,35, 38	1052, 1135, 1506
50	Asteraceae	*Echinops spinosissimus* Turra subsp. *bithynicus* (Boiss.) Greuter	Kirpibaşı	Eşek dikeni	IVA	29	1430
51	Asteraceae	*Glebionis segetum* (L.) Fourr.	Kasımçiçeği	Sarıpapatya	IA1, IA2, VIIA7	48	1208, 1296, 1427
52	Asteraceae	*Helianthus tuberosus* L.	Yerelması	Yerelması	IIB1		
53	Asteraceae	*Helichrysum chasmolycicum* P.H. Davis.	Kayaölmezi	Natıbar, mektubar, mantuvar	IIA1, VIA16	30, 37, 38	1249, 1466,1505
54	Asteraceae	*Pentanema verbascifolium* (Willd.) D.Gut.Larr., Santos-Vicente, Anderb., E.Rico & M.M.Mart.Ort.	Akandızotu	Bozcaboğum, akçay	IA7, IIA1, VIA13	43	1396
55	Asteraceae	*Matricaria chamomilla* L.	Almanpapatyası	Papatya	IIA1	7, 8	1238
56	Asteraceae	*Notobasis syriaca* (L.) Cass.	Yavankenger	Devedikeni	IA2	8	1368
57	Asteraceae	*Onopordum boissierianum* Raab-Straube & Greuter	Kahvedikeni	Mordiken, könger, kenger	IA4, IA2, VIA16	7,17, 41	1448, 1583

Çizelge 4.1'in devamı

58	Asteraceae	*Rhagadiolus stellatus* (L.) Gaertn.	Çatlakçanak		IVA	41	1328
59	Asteraceae	*Scolymus hispanicus* L.	Şevketibostan	Aladiken, akdiken, kengerotu, könger, askolibrus (Giritçe)	IA1, IA2, IIA1	2,7,8, 48	1010, 1044, 1064, 1212, 1378
60	Asteraceae	*Scolymus maculatus* L.	Altındikeni	Kızlardikeni	IA2	8	1381
61	Asteraceae	*Sonchus asper* (L.) Hill subsp. *glaucescens* (Jord.) Ball.	Gevirtlek	Sütlüot	IA1, IA2	7, 9	1031, 1276
62	Asteraceae	*Sonchus oleraceus* L.	Zoko	Sütlüot	IA1, IA2	1	1283
63	Asteraceae	*Tragopogon coelesyriacus* Boiss.	Helevan	Dedesakalı, tekesakalı, sütleğen	IA1, IA2	3, 41	1011, 1239, 1343
64	Berberidaceae	*Berberis cretica* L.	Dikenüzümü	Karamık	IA4, IIA1, VA1	37	1471
65	Betulaceae	*Alnus glutinosa* subsp. *glutinosa* (L.) Gaertn.	Kızılağaç	Boyaağacı	VA1	41	1450
66	Boraginaceae	*Anchusa azurea* Mill.	Sığırdili	Kuşkonmaz, bertikotu sığırdili	IIA1, IA1	9, 41	1275, 1335
67	Boraginaceae	*Anchusa undulata* L. subsp. *granatensis* (Boiss.) Valdés	Tatlıbaba	Kuşkonmaz	IA1	17	1558
68	Boraginaceae	*Echium plantagineum* L.	Kırkbatıran	Sığırdili, dedanevro (Giritçe)	IA1	51	1278
69	Brassicaceae	*Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.	Çobançantası	Dağteresi, keditırnağı, tavukcırnağı, kuşotu	IA1, IVA	13, 17	1518, 1559
70	Brassicaceae	*Lepidium spinosum* Ard.	Dikentere	Dağteresi	IA1, VIIA1	48	1295
71	Brassicaceae	*Nasturtium officinale* R.Br.	Suteresi	Gerdeme, gerdema kerdeme, kerdema	IA1, IA2, IIA1	1,9, 35,41, 45	1007, 1126, 1172, 1218, 1273, 1573

Çizelge 4.1'in devamı

72	Brassicaceae	*Raphanus raphanistrum* L.	Eşek turpu	Turpotu, vuruves (Giritçe)	IA1, IA2, VIA1	5, 45, 47, 53	1001, 1020, 1185, 1201, 1551,
73	Brassicaceae	*Rapistrum rugosum* (L.) All.	Kedi turpu	Turpotu, eşekturpu	IA1, IIA2, IVA	1, 55	1002, 1304
74	Cactaceae	*Opuntia-ficus-barbarica* Mill.	Firenkinciri	Kürekyemişi	IA4, IIA1	2, 39, 52, 55	1458, 1486, 1598
75	Cannabaceae	*Celtis australis* L.	Çitlenbik	Doğan, doğancık, dağan, eşek çıtlığı, dağın, daygın (Giritçe)	IA4, VIA6	49	1268
76	Cannabaceae	*Celtis tournefortii* Lam.	Dardağan	Doğan, doğancık, eşek çıtlığı, daygın (Giritçe), öküz götü, dağın	IA4	2	1068
77	Capparaceae	*Capparis spinosa* L.	Kebere	Ak böğürtlen, beyaz böğürtlen	IIA1	7,1	1050, 1601
78	Caprifoliaceae	*Knautia integrifolia* (L.) Bert. subsp. *urvillei* (Coult.) Greuter	Götürotu	Çöbandüllüğü	IA1	17, 41	1338, 1386, 1585
79	Caprifoliaceae	*Valeriana italica* Lam.	Çobanzurnası	Hüphüpotu	VA5	33	1560, 1565
80	Caryophyllaceae	*Silene dichotoma* Ehrh.	Çatalnakıl	Toklubaşı, tokluboğan	IA1	7, 8, 9	1046, 1237, 1271
81	Caryophyllaceae	*Silene vulgaris* (Moench) Garcke	Ecibücü	Çiğşavuk, cişavuk, cirşavuk, kırşavuk	IA1	39, 41	1330, 1454
82	Cistaceae	*Cistus creticus* L.	Laden	Karaan	VIA18, IIA1, VIA13	41	1334
83	Cistaceae	*Cistus salviifolius* L.	Kartli	Karaan	VIA18, IIA1, VIA13	48	1294
84	Convolvulaceae	*Convolvulus arvensis* L.	Tarlasarmaşığı	Tarla sarmaşığı, tosbağa otu, boğacık	IVA, IIA1, IIA2	5,7, 26	1022, 1043, 1575
85	Convolvulaceae	*Ipomoea purpurea* (L.) Roth	Kahkahaçiçeği	Sarmaşık	IVA	40	1148

Çizelge 4.1'in devamı

86	Cornaceae	*Cornus mas* L.	Kızılcık	Kızılcık, ergen, kuraça (Giritçe)	IA4, IIA1, VA5, VIA16	19, 20, 35, 41	1132, 1161, 1290, 1488
87	Cucurbitaceae	*Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai	Karpuz	Karpuz	IB9	-	-
88	Cucurbitaceae	*Cucurbita moschata* Duchesne	Balkabağı	Balkabak	IIB1	-	-
89	Cucurbitaceae	*Lagenaria siceraria* (Molina) Standl.	Uzunkabak	Sukabağı	VB5	-	
90	Cupressaceae	*Cupressus sempervirens* L.	Servi	Andız	IIIA, VA5, VIA16, IIA1, IA9, IA7, IVA, VIA16	41	1451
91	Cupressaceae	*Juniperus excelsa* M. Bieb	Bozardıç	Odunardıcı, karaardıç	IIIA, VA5, VIA16, IVA	37	1475
92	Cupressaceae	*Juniperus foetidissima* Willd.	Kokarardıç	Kokuluardıç, yağardıcı	IIIA, VA5, IVA	19, 30	1250, 1423, 1453
93	Cupressaceae	*Juniperus oxycedrus* L.	Katranardıcı	Dikenardıç	IIA1, VA5, IIIA, IA4	18, 41	1318, 1452, 1515
94	Cyperaceae	*Cyperus rotundus* L.	Topalak	Topalak	IA3, IIA1, VIIA5	48	1594
95	Cyperaceae	*Schoenoplectus tabernaemontani* C.C. Gmel.) Palla.	Aynasemerotu	Tokalıkamış, havut kamışı	IVA	6,7, 11, 13	1072
96	Cytinaceae	*Cytinus ruber* (Fourr.) Fritsch	Yernarı	Kızılcık, bonculuk, karaan biciği	IA6	26	1576
97	Dioscoreaceae	*Dioscorea communis* (L.) Caddick & Wilkin.	Dolanbaç	Avronyes (Giritçe), sarmaşık	IA2, VIA6	6, 7,48, 51	1221, 1277, 1552
98	Dryopteridaceae	*Dryopteris filix-mas* (L.) Schott	Eğrelti	Tütüncük, ayıbudu	IIA1	18, 33	1316, 1566
99	Ericaceae	*Arbutus andrachne* L.	Sandalağacı	Dağ çileği, kepez (meyve), sandal	VA5, IVA, IA4, IIIA, VIA5, VIA18, VA8, VIA16	34, 35	1130, 306

Çizelge 4.1'in devamı

100	Ericaceae	*Erica manipuliflora* Salisb.	Püren	Püren	VIA13, IIA1, VA4	25	1510
101	Euphorbiaceae	*Euphorbia characias* L. subsp. *wulfenii*	Ulusütleğen	Sütleğen	VIA13, VIA7, VIIA4	52	1299
102	Euphorbiaceae	*Euphorbia helioscopia* L.	Feribanotu	Sütleğen	VA1, VIA7, VIIA4	9	1242
103	Euphorbiaceae	*Euphorbia kotschyana* Fenzl.	**S**ütlüce	Sütleğen	IIA, VIA7, VIIA4	44	1165
104	Euphorbiaceae	*Euphorbia rigida* M. Bieb.	Sütleğen	Sütleğen	IIA1, VIA7, VIIA4	29	1120
105	Fabaceae	*Arachis hypogaea* L.	Yerfıstığı	Yerfıstığı	IVB	-	-
106	Fabaceae	*Bituminaria bituminosa* (L.) C.H. Stirt.	Asfaltotu	Üçgül	IVA	17	1578
107	Fabaceae	*Calicotome villosa* (Poir.) Link.	Keçiboğan	Azgandikeni	IVA, VIA13	47**,** 48, 49	1292, 1354, 1544
108	Fabaceae	*Ceratonia siliqua* L.	Keçiboynuzu	Keçiboynuzu, boynuz	IA4, IA9, IVA, VIA13, VIA18, IIA1, VIIA2	19	1497
109	Fabaceae	*Cercis siliquastrum* L.	Erguvan	Gelincik	VIA13	18, 41	1562, 1572
110	Fabaceae	*Cicer arietinum* L.	Nohut	Nohut	IA4	-	-
111	Fabaceae	*Colutea cilicica* Boiss. & Balansa	Patlangaç	Palangıç	IVA, VIA16, VIA13	42	1536, 1591
112	Fabaceae	*Coronilla lassenii* D.D. Sokoloff	Boynuzludücük	Dilfir	IVA	41	1346
113	Fabaceae	*Coronilla rostrata* Boiss. & Spruner	Bahçetacı	Dilfir	IVA	3, 5	1341

Çizelge 4.1'in devamı

114	Fabaceae	*Lotus herbaceus* (Vill.) Jauzein	Zehirliyonca	-	VIA13	17	1587
115	Fabaceae	*Erophaca baetica* (L.) Boiss.	Bağla	Buyan	VIIA4, VIIA4	25	1590
116	Fabaceae	*Lathyrus annuus* L.	Dağdırılcası	Haraç	IVA, IA4	8	1232
117	Fabaceae	*Medicago ciliaris* (L.) All.	Kirpiyoncası	Dilfir	IVA	8	1229
118	Fabaceae	*Medicago orbicularis* (L.) Bartal.	Paralık	Paralık, dilfir	IVA, VIA16, VIA13	7, 41	1035, 1349
119	Fabaceae	*Medicago polymorpha* L.	Karayonca	Üçgül, dilfir	IVA	49	1307, 1355
120	Fabaceae	*Medicago sativa* L.	Karayonca	Yonca, dilfir	IVB		
121	Fabaceae	*Melilotus indicus* (L.) All.	Otuzluyonca	Üçgül	IVA	7	1038
122	Fabaceae	*Onobrychis oxyodonta* Boiss.	Kırkorungası	Dilfir	IVA	17	1580
123	Fabaceae	*Phaseolus vulgaris* L.	Fasülye	Fasulya	IB1		
124	Fabaceae	*Spartium junceum* L.	Katırtırnağı	Borcak, ulama borcak	IVA, VIA13, VA4, VIA18, VIA6		1345
125	Fabaceae	*Trifolium fragiferum* var. *fragiferum* L.	Çileküçgülü	Yonca, dilfir	IVA	15, 41	1075, 1344
126	Fabaceae	*Trifolium nigrescens* Viv. subsp. *petrisavii* (Clem.) Holmboe	Yelüçgülü	Dilfir	IVA, IIA2	8	1227
127	Fabaceae	*Trifolium pamphylicum* Boiss. & Heldr.	Antalyayoncası	Yonca, dilfir	IVA	49	1358

Çizelge 4.1'in devamı

128	Fabaceae	*Trifolium resupinatum* var. *resupinatum* L.	Anadoluüçgülü	Dilfir	IVA, IIA2	8,41	1067, 1278, 1570
129	Fabaceae	*Trifolium tomentosum* L.	Yünlüyonca	Dilfir	IVA	1	1284
130	Fabaceae	*Trigonella foenum-graecum* L.	Çemenotu	Boy, boyboy	IB8, VIIB5, VIB10	45, 41	1181, 1344
131	Fabaceae	*Trigonella gladiata* Steven ex M.Bieb.	Hülbe	Boy, boyboy	IA8, VIIA5, VIA10	18	1320
132	Fabaceae	*Vicia eriocarpa* (Hausskn.) Halácsy	Boğala	Yabani fiğ	IVA	49	1359
133	Fabaceae	*Vicia lutea* subsp. *lutea* L.	Sarıbakla	Trifil (Giritlice), dilfir, deli bakla	IVA	5	1018
134	Fabaceae	*Vicia narbonensis* L.	Kocafiğ	Delibakla, dağbaklası	IVA, IA4, IIA1	17, 41	1332, 1588
135	Fabaceae	*Vicia villosa* Roth subsp. *varia* (Host) Corb.	Dağefereği	Efenk	IVA	41	1340, 1390
136	Fabaceae	*Vicia sativa* L.	Fiğ	Fiğ	IVB, IIB2		
137	Fagaceae	*Quercus cerris* L.	Saçlımeşe	Meşe	IIIA, VIA12, IA4, IVA	49	1269
138	Fagaceae	*Quercus coccifera* L.	Kermesmeşesi	Piynar	IA4, IVA, VA8, VIA16, IIIA, VA1, VIA12, VA5, IIA1, VIA18	16, 35, 40, 41, 44, 46	1133, 1142, 1160, 1168, 1198, 1513
139	Fagaceae	*Quercus infectoria* Oliv. subsp. *veneris* (A.Kern.) Meikle	Zindiyen	Meşe	IIIA, VIA12, IA4, IVA	36, 41	1129, 1156
140	Geraniaceae	*Erodium cicutarium* (L.) L'Hér.	İğnelik	İğnelik, karaoğlak, döngel	IA1, IA2, IVA	17, 41	1333, 1556
141	Geraniaceae	*Erodium malacoides* (L.) L'Hér.	İğnelik	İğnelik	IA1, IA2	17	1557

Çizelge 4.1'in devamı

142	Geraniaceae	*Erodium moschatum* (L.) L'Hér.	Kulunc	İğnelik, karaoğlak, döngel	IA1, IA2, IVA	1, 44, 45, 48	1004, 1170, 1174, 1207, 1215
143	Geraniaceae	*Geranium molle* L.	İğnelik	İğnelik, kertikotu	IA1, IA2, IVA	20	1287
144	Geraniaceae	*Pelargonium graveolens* L'Hér.	Itır	Itır	IB8	-	-
145	Hypericaceae	*Hypericum perforatum* L.	Kantaron	Sarıkantaron	IIA1, VIIA2, IA7, VIIA7	41	1313, 1372, 1387
146	Hypericaceae	*Hypericum triquetrifolium* Turra	Pıpırotu	Sakalöten	VA4, VIIA4, VIA18	15,48, 49	1082, 1417, 1428
147	Iridaceae	*Crocus asumaniae* B. Mathew & T. Baytop	Morçiğdem	Çiğdem	IA3, IVA, VIA16	17	1516
148	Iridaceae	*Romulea bulbocodium* (L.) Sebast. var. *crocea* (Boiss. & Heldr.) Baker	Bodurçiğdem	Çiğdem	IA3	27	1522
149	Iridaceae	*Romulea tempskyana* Freyn	Sarıboğaz	Çiğdem	IA3	13,27	1519, 1521
150	Juglandaceae	*Juglans regia* L.	Ceviz	Ceviz	VIB16, VB1, IIIB, VIB6	-	-
151	Juncaceae	*Juncus acutus* L.	Kofa	Kovakamışı	IVA	10	1073
152	Lamiaceae	*Ballota cristata* P.H. Davis. (Endemik)	Tahtalınemnem	Yerbozotu, bozot, şalba	VIA13	19, 30, 35	1136, 1259, 1424,
153	Lamiaceae	*Clinopodium nepeta* subsp. *nepeta* (L.) Kuntze	Kedifesleğeni	Dereçayı, yaprakçay narpız	IA7	22	1533
154	Lamiaceae	*Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare* L.	Yabanifesleğen	Dağnanesi, kelleliçay	IA7	37	1464
155	Lamiaceae	*Mentha longifolia* (L.) L. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley.	Derenanesi	Narpuz	IA8, IA7	17, 35, 40	1077, 1106, 1127, 1150

Çizelge 4.1'in devamı

156	Lamiaceae	*Mentha x piperita* L.	Nane	Nane, nana	IB8, IIB1		
157	Lamiaceae	*Mentha pulegium* L.	Nane	Yarpuz, narpız	IA8	49	1409
158	Lamiaceae	*Origanum minutiflorum* O. Schwarz & P.H.Davis.	Tokakekik	Yayla kekiği, dağkekiği, balkekiği	IA8, IA7, VIA10, VIA18, IIA1, VIA13, VIA10, VIA11	15, 19, 23, 29, 30, 35,37, 43	1086, 1109, 1124, 1137, 1255, 1406, 1425, 1468, 1495
159	Lamiaceae	*Origanum onites* L.	Bilyalıkekik	Bilyalıkekik, eşekkekiği, kınakekiği, kekik	IA7, IA8, IIA1, IVA, VIA18, VIA16	8,14, 15, 30, 41	1061, 1085, 1257, 1367, 1382
160	Lamiaceae	*Origanum saccatum* P.H. Davis.	Tahtacıkekiği	Mersinçayı, yaprakçay, sütleğençayı	IA7	22, 37	1461, 1534
161	Lamiaceae	*Phlomis lunariifolia* Sm.	Yağlıçalba	Boncukşalba, cobançırası	VIA13, IIA2, IIA1	7, 49	1048, 1356, 1413
162	Lamiaceae	*Rosmarinus officinalis* L.	Biberiye	Biberiye, kuşdili, arizmari (Giritçe)	VIIB5, IIB1, IB8, IB7, VIB16	-	-
163	Lamiaceae	*Salvia sclarea* L.	Şalba	Şalba, çobançırası	IVA, IA2	17	1582
164	Lamiaceae	*Salvia tomentosa* Mill.	Şalba	Bozot, şalba, yakıotu	IIA1, VIA18, IVA, 1A7, VIA16	23, 30, 37, 41	1258, 1391
165	Lamiaceae	*Satureja cuneifolia* Ten.	Kayakekiği	Çorbakekiği, aşkekiği, taşkekiği	IIA1, IIA2, VIA5, VIA18, IA8, IA7	30, 37, 38	1256, 1465, 1507
166	Lamiaceae	*Sideritis arguta* Boiss. & Heldr.	Köyçayı	Adaçayı, kelerkuyruğu	IA7, IIA1	17, 41	1096, 1531
167	Lamiaceae	*Sideritis argyrea* P.H. Davis	Bozeşekçayı	Adaçayı, kelerkuyruğu	IA7, IIA1	19	1062
168	Lamiaceae	*Sideritis condensata* Boiss. & Heldr.	Kozalıkeklik	Kelleliçay, adaçayı, kozaklıçay, tokalıçay	IA7, IIA1	19, 29, 35, 37, 41	1123, 1138, 1419, 1446, 1447, 1463
169	Lamiaceae	*Sideritis erythrantha* subsp. *erythrantha* Boiss. & Heldr.	Morçay	Havaotu, akçay, karçayı, karamehmet çayı	IA7, IIA1	23, 30, 37	1108, 1125, 1260, 1474

Çizelge 4.1'in devamı

170	Lamiaceae	*Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Benth.) Bornm.	Torosçayı	İplikçay	IA7	42, 43	1395, 1532, 1535
171	Lamiaceae	*Teucrium polium* L.	Acıyavşan	Oğlanotu	IA7, IIA1, VIA16	17, 37, 43, 49	1099, 1084, 1397, 1412, 1469,
172	Lamiaceae	*Thymbra spicata* L.	Zahter	Çorbakekiği	IA7, IA8	49	1371, 1411
173	Lamiacae	*Thymus zygioides* Griseb.	Bodurkekiği	Limonkekiği	IA7, IA8	37, 38	1470, 1527
174	Lamiaceae	*Vitex agnus-castus* L.	Hayıt	Hayıt, ebisya	IIA1, VA3, VA5, VIIA5, VIA13	14, 40	1144, 1440
175	Lauraceae	*Laurus nobilis* L.	Defne	Tehnel, teynel	IA8, IIA1, IIA2, VIA2, IIA2, VIA18	4, 14, 41	1054, 1157, 1324
176	Lauraceae	*Persea americana* Mill.	Avokado	Avokado	IIB1	-	-
177	Linaceae	*Linum usitatissimum* L.	Keten	Keten	IIB1	-	-
178	Lythraceae	*Punica granatum* L.	Nar	Nar	IB9, IIB1, VB3, IIIB, VIB16	-	-
179	Malvaceae	*Abelmoschus esculentus* (L.) Moench.	Bamya	Bamya	IIB1	-	-
180	Malvaceae	*Alcea biennis* Winterl	Yivlihatmi	Fatma anamızın kipriği, gülfatma, gülhatmi, fatmacıkçiçeği	VIIA5, VIA8, VIA16	7	1026
181	Malvaceae	*Malva nicaeensis* All.	İlmikotu	Ebegümeci	IA1, IA2	46	1190
182	Malvaceae	*Malva parviflora* L.	Mülkek	Ebegömeç	IA1, IA2, IIA1	10, 41	1547, 1571
183	Malvaceae	*Malva sylvestris* L.	Ebegümeci	Ebegümeci, babaça, amologa (Giritçe)	IA1, IA2, IIA1, VIA16	1, 5, 6, 7	1006, 1021, 1027, 1216, 1246

Çizelge 4.1'in devamı

184	Malvaceae	*Tilia platyphyllos* Scop.	Yazıhlamuru	İlamur, lamur	IA7, IIA1, VA8	38	1525
185	Malvaceae	*Tilia tomentosa* Moench	Gümüşıhlamur	İlamur, lamur	IA1, IA2, IIA1	41	1389
186	Meliaceae	*Melia azedarach* L.	Tesbihağacı	Mayısağacı, mayısçiçeği	VA6	29	1115
187	Moraceae	*Ficus carica* L.	İncir	İncir, yemiş, karayemiş, sika (Giritçe)	IA4, VIA10, IIA1, IA9, VA8	30	1253
188	Moraceae	*Morus alba* L.	Akdut	Akdut	IB1, IIIB, VIB13, VB5	-	-
189	Moraceae	*Morus nigra* L.	Karadut	Karadut	IB1, IIIB	-	-
190	Myrtaceae	*Eucalyptus camaldulensis* subsp. *camaldulensis* Dehnh.	Sıtmaağacı	Kaliptoz	IIIA	57	1499
191	Myrtaceae	*Myrtus communis* L.	Mersin	Mersin**,** sazak (yaprakları), murt	IA4, IA7, IIA1, VIA16, IIA2, VIA10, VIA18, VIIA9, VA4	4, 8**,** 10, 15, 23, 29, 35, 40, 41, 43, 45, 46, 48	1066, 1074,1090, 1110, 1122, 1128, 1145, 1158, 1187, 1189, 1202, 1230, 1405
192	Myrtaceae	*Syzygium aromaticum* (L.) Merr. & L.M. Perry	Karanfil	Karanfil	IIB1, VIB16, VIIB5, VIB6	-	-
193	Oleaceae	*Fontanesia phillyreoides* Labill.	Çılbırtı	Çilbirti, çilbitti, karacaağaç	IVA, VIIA5, VA5	23, 49	1111, 1309, 1407
194	Oleaceae	*Olea europaea* L.	Zeytin	Zeytin	VIA2, VIB16, IIB1, IB4, VIB2, IIIB, VIB18, IVA, IIB2, IB7, IA7, VB5	40	1149, 1191
195	Oleaceae	*Phillyrea latifolia* L.	Akçakesme	Kesme	IVA, IIIA, VA3, VA5	27	1602
196	Orchidaceae	*Orchis anatolica* Boiss.	Dildamak	Şalap, şalep, dağ sümbülü, tombala	VIA16, IA8	18, 26	1297, 1317, 1568
197	Papaveraceae	*Papaver rhoeas* L.	Gelincik	Gelincik, gelineli, gelinalı, lale, ölünana	IA1, IA2, IIA1, VIA16	1, 3, 7, 8, 17, 41	1013, 1036, 1217, 1236, 1329, 1586

Çizelge 4.1'in devamı

198	Pedaliaceae	*Sesamum indicum* L.	Susam	Küncü	VIA12, VIA13	-	-
199	Pinaceae	*Abies cilicica* (Antoine & Kotschy) Carrière	Bozkırgöknarı	İledin	IIIA, VA5, IIA1, IA9	19, 30, 37	1264, 1422, 1473
200	Pinaceae	*Cedrus libani* A. Rich.	Katranağacı	Katran**,** sedir	IIIA, VA5, IA9, VIA3, VIIA9	30, 37	1266, 1472
201	Pinaceae	*Pinus brutia* var. *brutia* Ten.	Kızılçam	Işam, şam	IA2, IA9, IIA1, IIA2, VIA12, IIIA, VA8, VA5, VIA3	5, 8, 30, 41	1119, 1235, 1291, 1262, 1449
202	Pinaceae	*Pinus nigra* J. F. Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe	Karaçam	Akçam, karaçam	IIIA, VA, IIA1	19, 21, 30	1265, 1420, 1540
203	Plantaginaceae	*Plantago lanceolata* L.	Damarlıca	Sinirotu, yedikardeşotu	IVA, IA1, IA2, IIA1	51	1279
204	Platanaceae	*Platanus orientalis* L.	Çınar	Kavak	IA1, VA5, IIA1, IIA2, IIIA, VA1, VIA16	30, 41	1254, 1325
205	Poaceae	*Avena barbata* Pott ex Link	Narinyulaf	Yabaniyulaf	IVA	7, 17, 41	1051, 1350, 1581
206	Poaceae	*Avena sativa* L.	Yulaf	Yulaf	IVA	-	-
207	Poaceae	*Arundo donax* L.	Kargı	Kargı	VA, VIA1, VIA9, VIA18, VA5	54	1302
208	Poaceae	*Bromus hordeaceus* subsp. *hordeaceus* L.	İbubukekini	Gırtılotu	IVA	41	1351
209	Poaceae	*Hordeum vulgare* L.	Arpa	Arpa	IVB, IIB1	48	1554
210	Poaceae	*Phalaris paradoxa* L.	Topuzlukanyaş		IVA	5	1243
211	Poaceae	*Setaria viridis* (L.) P.Beauv.	Yeşilsıçansaçı	Darıcan	IVA	3	1437

Çizelge 4.1'in devamı

212	Poaceae	*Sorghum bicolor* (L.) Moench	Süpürgedarısı	Süpürgeotu, süpürge, akdarı, dirgit	VA4, VIA16	29, 41	116, 1152
213	Poaceae	*Sorghum halepense* (L.) Pers.	Ekinsüpürgesi	Mara, mavra	IVA, VIIA4	8	1366
214	Poaceae	*Triticum aestivum* L.	Ekmeklik buğday	Buğday	VIA16, VIA6, IVA	-	-
215	Poaceae	*Zea mays* L.	Mısır	Mısır	VIA18, IVA	-	-
216	Polygonaceae	*Rumex conglomeratus* Murray	Ekşikulak	İlibada, ilebada	IA1, IA2, IIA1	41	1569
217	Polygonaceae	*Rumex crispus* L.	Labada	İlibada, ilebada	IA1, IA2, IIA1	1, 7, 17	1005, 1041, 1584
218	Polygonaceae	*Rumex cristatus* DC.	Lapuşa	İlibada, ilebada	IA1, IA2, IIA1	1	1214
219	Portulacaceae	*Portulaca oleracea* L.	Semizotu	Semizotu, temizot, tömeken, kızılot, listires (girit), listrilla (girit), kızılcık	IA1, IA2, IIA1	17, 23, 29, 40, 41, 49	1102, 1113, 1117, 1143, 1155, 1353, 1370
220	Ranunculaceae	*Anemone coronaria* L.	Manisalalesi	Lale	VIIA9, IIA1	13	1520
221	Ranunculaceae	*Clematis cirrhosa* L.	Baharsarmaşığı	Dokuzdonotu, dokuzdonlu, ileşik, baharcık	VIA13, IVA	23,32	1542, 1599
222	Ranunculaceae	*Clematis flammula* L.	Hamilmiskin	Acımık	VIIA13, VIIA5, IV4, IIA1	43	1398
223	Ranunculaceae	*Nigella sativa* L.	Çörekotu	Karacaot	VIB6, IB8, VIB18, IIB1	-	-

Çizelge 4.1'in devamı

224	Ranunculaceae	*Ranunculus marginatus* d'Urv. var. *trachycarpus* (Fisch. & C.A.Mey.) Azn.	Çırnıkotu	Kelebekotu	IIA1	1, 9, 10	1274, 1282, 1549
225	Rhamnacaceae	*Paliurus spina-christi* Mill.	Karaçalı	Kızılçalı, çaltıdikeni, çaltı, karaçaltı	VIA6, VIA13, IVA, IIA1, VIA16, VIA1	14, 41, 49	1063, 1357, 1392
226	Rhamnacaceae	*Ziziphus jujuba* Mill.	Hünnap	Hünnap	IIB1	-	-
227	Rosaceae	*Prunus avium* L.	Kiraz	Kiraz	IIB1	-	-
228	Rosaceae	*Crataegus azarolus* L. var. *aronia* L.	Müzmüldek	Beyaz alıç, kukuraça (Giritçe)	IA4, VIA18, VA5	30, 38	1251, 1502
229	Rosaceae	*Crataegus monogyna* Jacq.	Yemişen	Kırmızı alıç, kızılcık, dikenalıç, kukuraça (Giritçe)	IA4, IIA1, VA5	8, 14, 23, 29, 32, 35, 38, 49	1112, 1118, 1131, 1231, 1310, 1439, 1500, 1501, 1511
230	Rosaceae	*Cydonia oblonga* Mill.	Ayva	Ayva	IIB1	--	-
231	Rosaceae	*Geum heterocarpum* Boiss.	Sarıarapçiçeği	Karanfil	IA7, IIA1	59	1312
232	Rosaceae	*Malus domestica* (Suckow) Borkh.	Elma	Elma	IB7		
233	Rosaceae	*Malus sylvestris* (L.) Mill.	Elma	Elma	IA4	39, 41	1385, 1483
234	Rosaceae	*Mespilus germanica* L.	Muşmula	Beşbıyık, döngel	IA4	41, 52	1456, 1514
235	Rosaceae	*Prunus cocomilia* Ten.	Dağeriği	Taşerik, domuz eriği	IA4, IA8, IA9	19, 30, 39	1263, 1481, 1489
236	Rosaceae	*Prunus x domestica* L.	Erik	Gönerik	IA4	41, 52	1327, 1441, 1457
237	Rosaceae	*Pyrus communis* L.	Armut	Armut	IIB1, VB5	-	-

Çizelge 4.1'in devamı

238	Rosaceae	*Pyrus cordata* Desv. subsp. *boisseriana* (Buhse) Uğurlu & Dönmez	Serik armudu	Gurmut, zingit	IA4	6,11	1222, 1247, 1538
239	Rosaceae	*Pyrus elaeagnifolia* Pall.	Ahlat	Bozarmut, Allaharmudu, ahlat	IA4, VIA16	38	1503
240	Rosaceae	*Pyrus syriaca* var. *syriaca* Boiss.	Çakalarmudu	Taşarmut	IA4	17,20, 30	1252, 1286, 1539
241	Rosaceae	*Rosa canina* L.	Kuşburnu	Kuşburnu, itburnu, enikburnu, enikgülü	IA4, IA7, IIA1	39, 43	1400, 1485, 1492
242	Rosaceae	*Rosa damascena* Mill.	Ispartagülü	Gül	VIB16	-	-
243	Rosaceae	*Rosa pulverulenta* M.Bieb.	Bodurgül	Almacık	IA4	39	1484
244	Rosaceae	*Rubus sanctus* Schreb.	Böğürtlen	Böğürtlen, vatsuna (Giritçe), temel üzümü	IA4, IIA1, IA9	15, 17, 35, 40, 46	1080, 1098, 1134, 1146, 1197
245	Rosaceae	*Sarcopoterium spinosum* (L.) Spach.	Abdestbozan	Çetikotu	VIA1	1	1285
246	Rosaceae	*Aria umbellata* (Desf.) Sennikov & Kurtto	Geyikelması	Geyikelması	IA9, IIA1	38, 39, 43	1480, 1399
247	Rubiaceae	*Coffea canephora* Pierre ex A. Froehner	Kahve	Kafe	IIB1	-	-
248	Rutaceae	*Citrus x aurantium* L.	Turunç	Turunç	IIB1	-	-
249	Rutaceae	*Citrus x limon* (L.) Burm.f.	Limon	Limon	IIB1	-	-
250	Rutaceae	*Citrus sinensis* (L.) Osbeck	Portakal	Potakal	IIIB	-	-
251	Santalaceae	*Viscum albüm* L. subsp. *austriacum* (Wiesb.) Vollm.	Çamgüveleği	Güvelek, gövelek, güveldek	IIA, IVA	39	1478
252	Sapindaceae	*Acer monspessulanum* L.	Fransızakçaağacı	Şimşir	VA5, IVA	39	1477
253	Scrophulariaceae	*Verbascum cheiranthifolium* var. *cheiranthifolium* Boiss.	Bozkulak	Sığırkuyruğu	VA4	19	1421

Çizelge 4.1'in devamı

254	Scrophulariaceae	*Verbascum glomeratum* Boiss.	Sığırkulağı	Sığırkuyruğu	VA4	30	1261
255	Scrophulariaceae	*Verbascum sinuatum* L.	Bodanotu	Sığırkuyruğu	VA4, VIA18, IIA1	4, 8, 49	1065, 1076, 1376, 1415
256	Smilacaceae	*Smilax excelsa* L.	Dikenucu	Silcan, ileşik, sarmaşık	IVA, VIA13	16, 17, 40, 20	1105, 1147, 1153, 1289, 1512
257	Solanaceae	*Solanum americanum* Mill.	İtüzümü	Strufiga (Giritçe), istirifiges (Giritçe) istifno (Giritçe), itüzümü	IA1, IA2	48	1293
258	Solanaceae	*Solanum lycopersicum* L.	Domates	Domates	IIB1	-	-
259	Solanaceae	*Solanum tuberosum* L.	Patates	Patates	IIB1	-	-
260	Styricaceae	*Styrax officinalis* L.	Ayıfındığı	Tesbi	VA6, VIA12, VIA6, VIA18	7, 19, 31, 41	1045, 1337, 1435, 1487
261	Theaceae	*Camellia sinensis* (L.) Kuntze	Çay	Çay	IIB1, VIB16	-	-
262	Thymelaeaceae	*Daphne sericea* Vahl.	Tavukbüzüğü	Ezentere, develik	VA4, VIIA5	18	1315
263	Typhaceae	*Typha domingensis* Pers.	Şeytanmumu	Hasırkamışı	VIA9, IVA	2	1069
264	Urticaceae	*Urtica dioica* L.	Isırgan	Dalgan, dalağan, acciginires (Giritçe)	IA1, IIA1, IVA	2, 13, 38, 49	1057, 1308, 1509
265	Urticaceae	*Urtica urens* L.	Cılağan	Isırgan, Dalağan, Acciginires (Giritçe)	IA1, IA2**,** IIA1, IVA	3, 10, 45, 48,	1182, 1015, 1213, 1546
266	Xanthorrhoeaceae	*Asphodelus aestivus* Brot.	Kirgiçkökü	Çirişotu, kirişotu, nünnüşotu	VIA13, VIIA4, VIA12, IVA	9, 47	1272, 1545
267	Xanthorrhoeaceae	*Eremurus spectabilis* M.Bieb.	Çiriş	Çiriş, kiriş, nünnüş	IA1, VIIA9	58	1524
268	Vitaceae	*Vitis vinifera* L.	Asma	Asma, tevek, tefek	IA1, IIA1, VIA6, VIA13	-	-
269	Zygophyllaceae	*Tribulus terrestris* L.	Çobançökerten	Demirdikeni, devedikeni	IIA1, VIIA1	4, 49	1093, 1352, 1369, 1408

5. TARTIŞMA

Serik (Antalya) ilçesinde Geçmişten Günümüze Yerel Halkın Bitki Kullanımlarının İncelenmesi başlıklı çalışmada 2017-2022 yılları arasında araştırma alanında 75 familyaya ait 269 etnobotanik kullanımı olan bitki taksonu tespit edilmiştir.

Araştırma alanında araştırmalar sonucu toplanan etnobotanik kullanımı tespit edilen 75 familyaya ait 269 bitki taksonundan 220 tanesi yörede doğal olarak yetişirken, 49 tanesi ekimi yapılan taksonlardır. Bu bitkilerin sırasıyla 159 takson gıda, 122 takson tıbbi, 82 takson hayvan yemi, 51 takson el sanatları, 28 takson arı bitkisi, 26 takson yakacak, 20 takson sosyal kullanım ve 15 takson ticari kullanımları tespit edilmiştir. Ayrıca çocuk oyunu, mit/inanç, sakız, zehirli, haşere/yılan kovucu, deterjan/sabun vb. farklı alanlarda kullanımı olan 131 takson kayıt altına alınmıştır (Şekil 5.1).

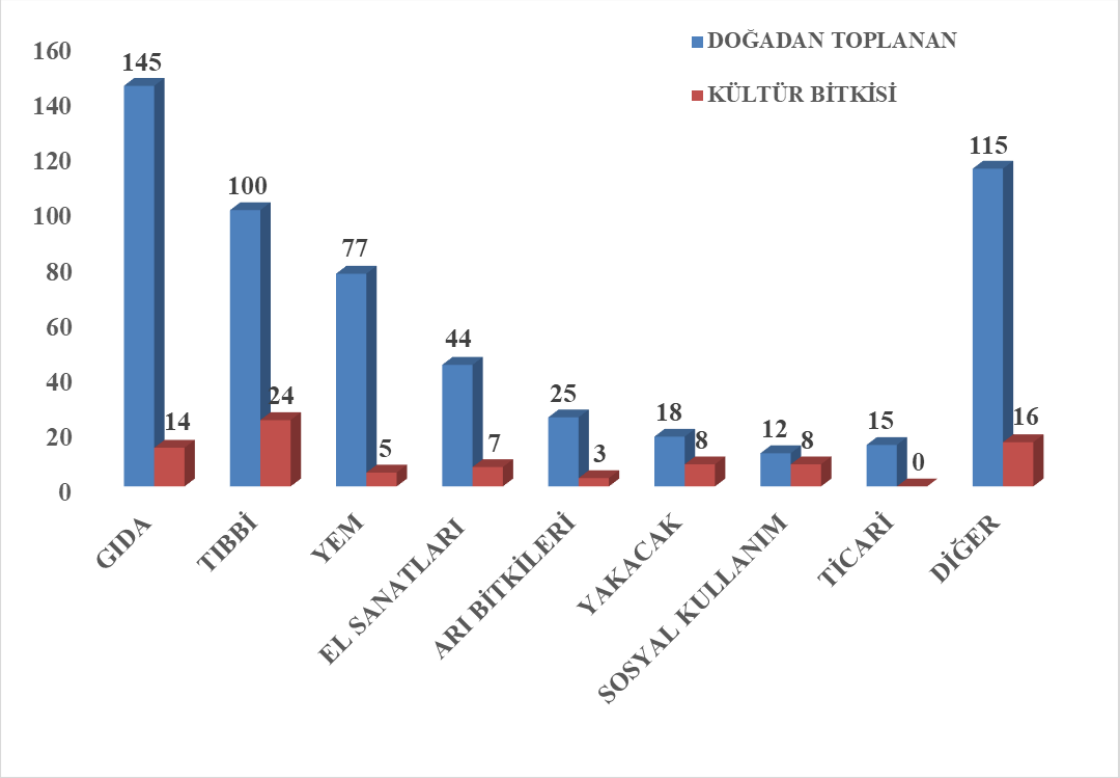

Şekil 5.1 Araştırma alanındaki etnobotanik kullanımı tespit edilen taksonların kullanım çeşitliliği

Araştırma alanında en çok etnobotanik kullanımı tespit edilen ilk 7 familya sırasıyla: Fabaceae (32), Astarecae (25), Lamiaceae (23), Rosaceae (20), Apiaceae (17), Poaceae (11), Malvaceae (7)'dir (Şekil 5.2).

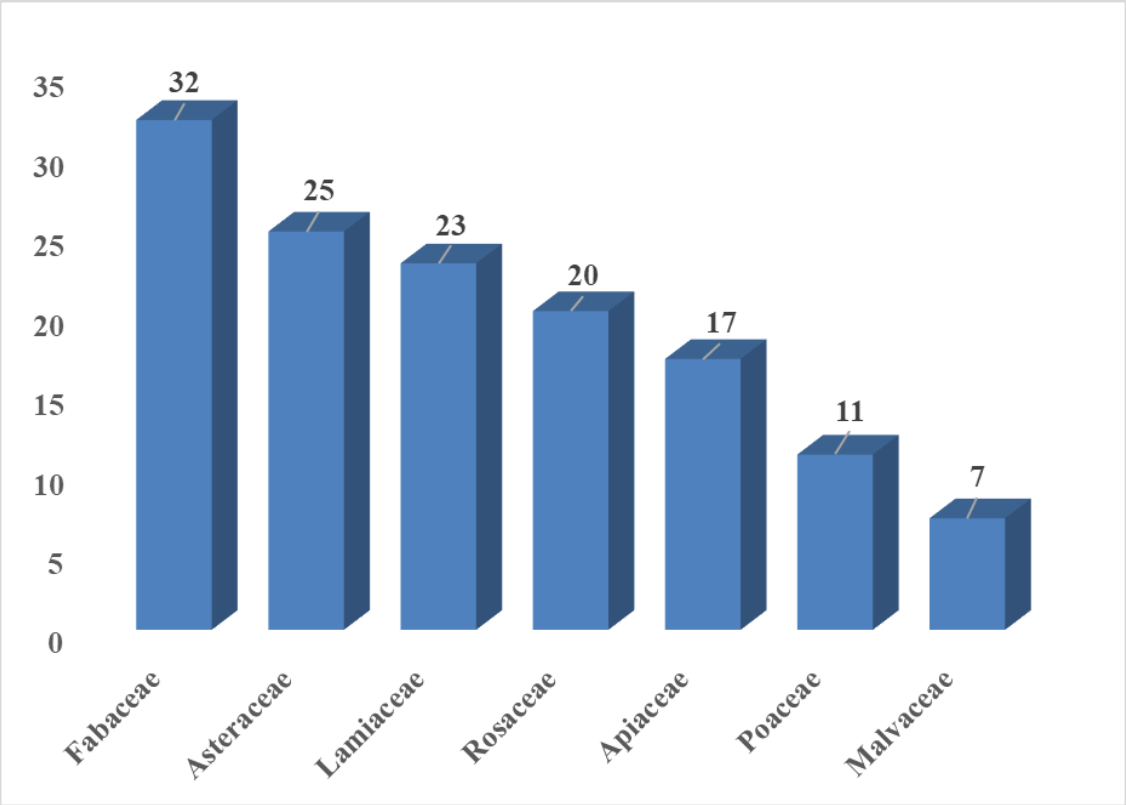

Şekil 5.2. Araştırma alanındaki en çok etnobotanik kullanımı tespit edilen ilk 7 familya

En fazla kullanım çeşidine sahip ilk 10 takson ise sırasıyla: *Pistacia terebinthus* (11), *Olea europaea* (9), *Pistacia atlantica* (8), *Arbutus andrachne* (8), *Quercus coccifera* (8), *Myrtus communis* (8), *Origanum minutiflorum* (7), *Pinus brutia* var. *brutia* (7), *Cupressus sempervirens* (6), *Ceratonia siliqua* (6)'dır (Şekil 5.3).

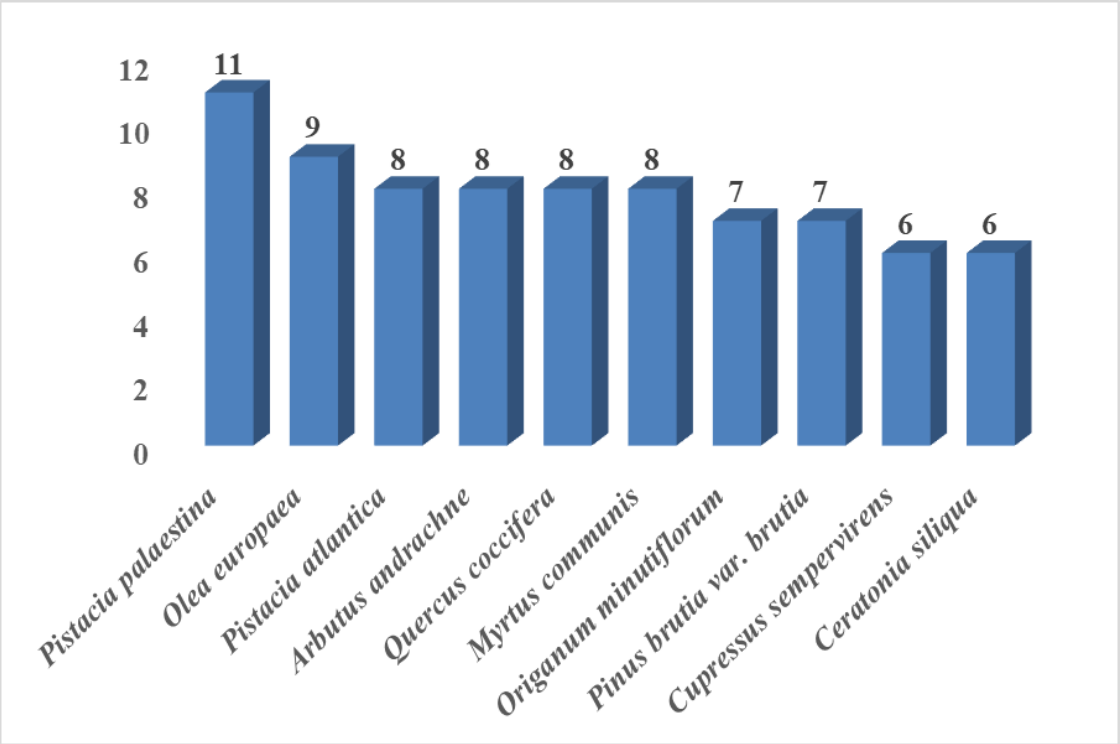

Şekil 5.3. Araştırma alanındaki en çok etnobotanik kullanımı tespit edilen ilk 10 takson

Araştırma alanında etnobotanik kullanımı tespit edilen taksonlar arasında kullanımı en fazla olan ilk 6 cins sırasıyla; *Trifolium* Tourn. ex. L. (5), *Sideritis* L. (5), *Euphorbia* L. (4), *Medicago* L. (4), *Vicia* L. (4) ve *Pyrus* L. (4) olarak belirlenmiştir (Şekil 5.4).

.

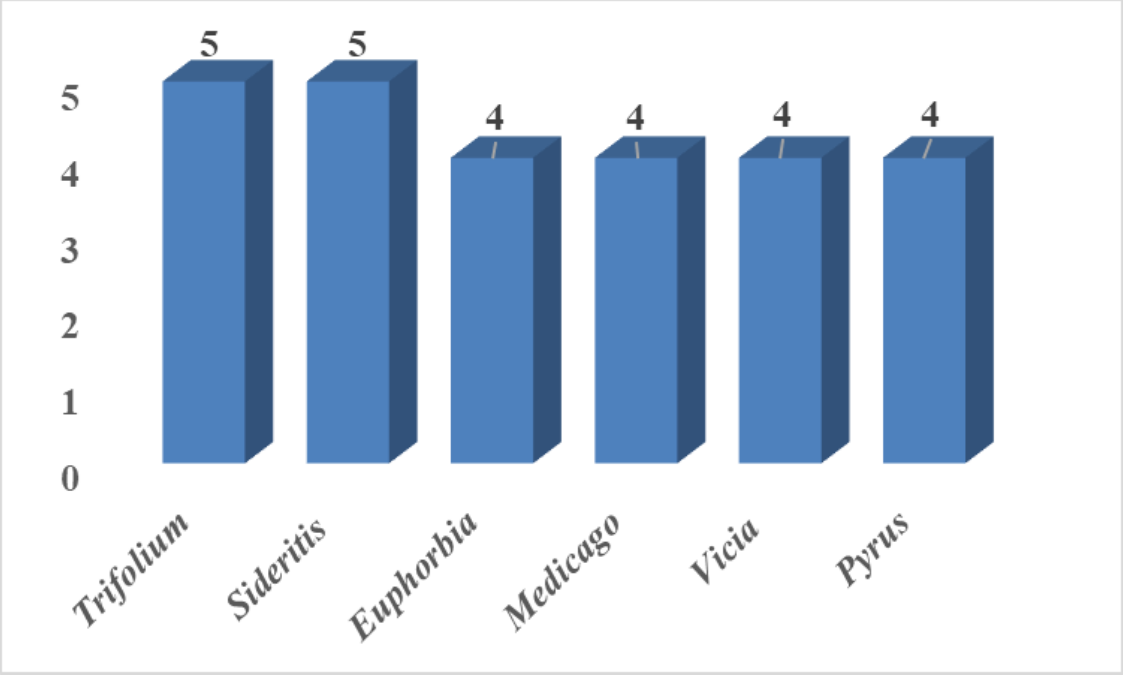

Şekil 5.4. Araştırma alanındaki en çok etnobotanik kullanımı tespit edilen ilk 6 cins

Etnobotanik önemi olan takson sayısı bakımından en zengin cins 5'er taksonla *Sideritis* ve *Trifolium* cinsidir. Diğer 4 cins ise 4'er taksonla çalışmada yer almıştır (Şekil 5.4).

Gerçekleştirilen çalışma sonucu elde edilen verilerin yakın çevrede daha önce yapılmış çalışma sonuçları ile etnobotanik açıdan karşılaştırılması Çizelge 5.1' de verilmiştir. Çalışma alanından elde edilen verilere göre bitkilerin en çok gıda amaçlı kullanıldığı görülmüştür (Şekil 5.1). Bu durum Antalya ili ve araştırma alanına yakın çevrelerde yapılan çalışmalar (Demirel, 2021; Tevent, 2020; Yılmaz, 2019; Naçakçı, 2015; Şenkardeş ve Tuzlacı, 2014; Duran, 1998) uyumlu olduğu görülmüştür. Tıbbi olarak kullanımı, diğer kullanımlardan fazla olan çalışmalar da bulunmaktadır (Uluçay 2017; Yıldırım 2015; Arıcan vd. 2013; Bulut 2006).

Araştırma alanında tespit edilen endemik taksonlar; *Muscarimia muscari* (güzel koku, tıbbi), *Helichrysum chasmolycicum* (tıbbi), *Onopordum boissierianum, Coronilla lassenii* (gıda, kahve), *Ballota cristata* (arı bitkisi), *Origanum minutiflorum* (tıbbi, arı bitkisi, gıda, ticari), *Origanum saccatum* (çay), *Sideritis arguta* (tıbbi, çay), *Sideritis argyrea* (tıbbi, çay), *Sideritis condensata*, *Sideritis erythrantha* subsp. *erythrantha* (tıbbi, çay) olarak saptanmıştır.

Yapılan çalışma sonuçları, Antalya ili ve araştırma alanına yakın çevre ile kıyaslandığında gıda ve tıbbi olarak kullanımların yanı sıra yem, el sanatları, yakacak, arı bitkileri ve diğer (çocuk oyunu, yararlı, çocuk oyun/oyuncak, güzel koku, mit/inanç, zehirli, sakız, haşere/yılan kovucu, deterjan/sabun, tütün/sigara, mezarlık, vb.) etnobotanik kullanımların da daha ayrıntılı incelendiği görülmektedir (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1. Araştırma verilerinin yakın çevredeki çalışmalarla karşılaştırılması

Çalışmalar	Gıda	Tıbbi	Yem	El Sanatları	Yakacak	Arı bitkisi	Diğer	Çalışmada belirlenen takson sayısı
Yüksel 2023 (Serik, Antalya)	159	122	82	51	26	28	131	269
Yılmaz 2019 (Serik, Antalya)	24	7	7	6	-	6	16	92
Demirel 2021 (Sütçüler, Isparta)	92	59	11	3	-	9	36	99
Tevent 2020 (Çeltikçiler, Burdur)	15	14	2	-	-	-	-	29
Uluçay 2017 (Şakirkarağaç, Isparta)	33	38	15	3	-	-	3	79
Naçakçı 2015 (Kumluca, Antalya)	68	38	8	13	-	-	5	89
Yıldırım 2015 (Alanya- Gazipaşa, Antalya)	204	555	31	59	-	-	60	199
Şenkardeş ve Tuzlacı, 2014 (Gündoğmuş, Antalya)	38	37	6	6	5	-	18	71
Arıcan vd. 2013 (Kumluca, Antalya)	8	28	-	1	-	-	5	31
Bulut 2006 (Manavgat, Antalya)	58	68	12	18	1		44	435
Duran 1998 (Akseki, Antalya)	36	27	42	16	-	-	47	103
Tuzlacı ve Erol 1998 (Eğirdir, Isparta)	-	66	-	-	-	-	-	66

5.1 Araştırma Alanında Gıda Olarak Kullanımı Tespit edilen Taksonlar

Araştırma alanında elde edilen verilere göre en yaygın bitki kullanımının gıda amaçlı olduğu görülmektedir. Araştırma alanında yabani ot bakımından oldukça zengin bir çeşitlilik görülmüştür. Serik ilçesinde yaşayan yerel halkın bitkileri gıda olarak kullanım şekilleri incelendiğinde, öncelikle bitkileri doğadan toplama ya da pazardan satın alma şeklinde edindiği tespit edilmiştir. Denize yakın, rakımı düşük mahallelerde iklim koşulları gereği vejetasyon erken başladığından bitki toplamaya Ekim, Kasım aylarında başlanır. Yüksek rakımdaki mahallelerde ise ilkbahar aylarında bitki toplamaya başlandığı gözlenmiştir. Bitki toplamayı genellikle kadınların yaşadıkları yerlere yakın dere kenarı ve ovalık alanlarda gerçekleştirdikleri görülmüştür. Bitki toplama işlemi kadınlar tarafından yapıldığından gıda olarak kullanılan bitkilere ait bilgiler ve yemek tarifleri çoğunlukla orta yaşlı ve yaşlı kadınlar tarafından verilmiştir.

Kıyıya yakın bölgelerde yaşayan yerel halkın (Giritliler ve Yörükler) ot toplayıp yerel pazarlarda satarak gelir elde ettiği gözlenmiştir. Dağ mahallelerinde yaşayan insanlar ise yerel pazara daha çok şifalı bitkileri ve yabani meyveleri satarak ek geçim kaynağı sağlamaktadır. Hemen hemen her mevsim yerel pazarlarda çeşitli ot çeşitlerine ulaşmak mümkündür. Yöredeki pazarlarda ilibada (*Rumex crispus*), hindiba (*Cichorium intybus*), arapsaçı, meletura (*Foenicilum vulgare*), gelineli (*Papaver rhoeas*), ebegömec (*Malva sylvestris*), turpotu (*Raphanus raphanistrum*), gerdeme (*Nasturtium officinale*), akdiken, aladiken (*Scolymus hispanicus*), ısırgan otu (*Urtica urens*), katırtırnağı (*Eryngium campestre*) ve devetabanı (*Eryngium creticum*) vb. yabani otlar satılır. Ayrıca insanların şifa elde etmek amacı ile kullandığı çay ve baharatlarda satılmaktadır.

Araştırma alanında gıda olarak kullanıma dair 156 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlar içerisinde yenen takson sayısı 109, çay olarak tüketilen takson sayısı 28 ve baharat olarak tüketilen takson sayısı ise 19' dur. Aşağıda gıda olarak kullanılan taksonlar; yenen, çay, baharat ve kahve olarak tüketilen taksonlar olarak ayrı başlıklar halinde incelenmiştir.

5.1.1 Yenen bitkiler

Yapılan arazi çalışmaları sonucunda, gıda olarak tüketilen bitki taksonları arasında 109 taksonla en fazla kullanımın yenen taksonlarda olduğu tespit edilmiştir. Bu kategoride bitkiler çiğ (salata, meyve), kavurma, yemek, haşlama, börek, yoğurtlama, yumurtlama ve çomaşlama (Yörük kültüründe çiğ bitkinin dürüme sarılarak yenmesi) şekillerinde tüketildiği görülmüştür.

Yöre halkı mevsimine göre çıkan ot türlerini evlerinin çevrelerinden toplayarak değişik şekillerde pişirerek ya da çiğ olarak genellikle kendilerine ait yerel ağızlarla ifade ettikleri kavruklama, pörtletme (haşlama), yoğurtlama, yumurtlama, çomaşlama (dürüm) ve börek gibi farklı şekillerde sıklıkla tüketmektedirler. Örneğin yukarda bahsi geçen otları yalnız ya da karışık olarak soğan ile kavurarak, salça ve bulgur/pirinç salarak pişirilip sıcak yemek olarak, yumurta ile kavurarak, suda çok az haşlanıp yoğurt katıp meze olarak, çiğ otlar dürüm haline getirilerek ve çiğ olarak her türlü salata şeklinde yöre halkı tarafından tercih edilmektedir. Meyveler ise genellikle çiğ olarak tüketilirken bununla birlikte pekmez, reçel, hoşaf, ekşi ve kuru olarak tüketildiği de saptanmıştır. Çalışma alanında saptanan yenen bitkilerin listesi Çizelge 5.2'de verilmiştir. Araştırma

alanında tespit edilen yenen bitkilerin hangi kısımlarının tüketildiği ile ilgili bilgiler Şekil 5.5'de verilmiştir. Yenen bitkilerin kullanıldıkları kısımlar incelendiğinde en çok yaprak, meyve ve toprak üstü kısımlarının daha yoğun tüketildiği saptanmıştır.

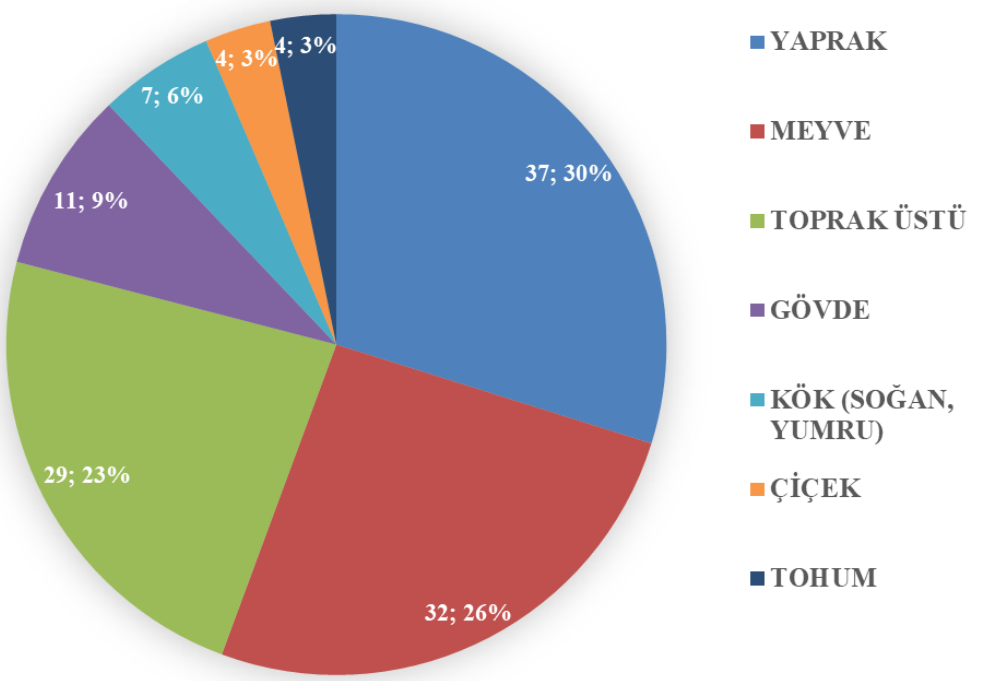

Şekil 5.5. Yenen bitkilerin kullanılan kısımlarına göre dağılımı

Çizelge 5.2. Çalışma alanında saptanan yenen bitkiler

Takson	**Familya**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Yenilen kısım**	**Tüketim şekli**	**D/K***
Beta vulgaris	Amaranthaceae	Pancar	Yabanipancar	toprak üstü	kavurma	D
Chenopodium album	Amaranthaceae	Aksirken	Sirken, Aksirken	toprak üstü, yaprak	salata, kavurma, yoğurtlama, yemek, börek	D
Amaranthus retroflexus	Amaranthaceae	Tilkikuyruğu	Kırmızısirken	toprak üstü	kavurma, yoğurtlama	D
Salicornia perennis	Amaranthaceae	Yaşlıgeren	Çorakotu	gövde	kavurma, haşlama, yoğurtlama	D
Allium ampeloprasum	Amaryllidaceae	Pırasa	Dağsoğanı, Kömüren	yaprak	kavurma, yemek, çiğ	D
Rhus coriaria	Anacardiaceae	Sumak	Sumak	meyve	ekşisi	D
Pistacia atlantica	Anacardiaceae	Sakızlık	Çitlembik, Çıtlık, Sakızlak	meyve ve yaprak	çiğ, kavurma	D
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	meyve ve yaprak	çiğ, kavurma, yağ, tahin	D
Apium nodiflorum	Apiaceae	Bendik	Kazırak, Kazırayık, Kazıyak	toprak üstü	çiğ, salata, kavurma, yemek, yoğurtlama, börek	D
Foeniculum vulgare	Apiaceae	Rezene	Meletura, Leletura, Malatura (Giritçe), Marata(Giritçe), Marasa(Giritçe), Cızgala, Malotu, Musurman	toprak üstü, yaprak, kök (soğan)	kavurma, cacık, salata, börek, yemek, köfte	D
Scandix pecten-veneris	Apiaceae	Zühretarağı	İğnelik, Kertikotu, Alibeyotu	toprak üstü, yaprak	haşlamai kavurma, yemek, yumurtlaması, yoğurtlaması	D
Smyrnium connatum	Apiaceae	Yabani Kereviz	Baldıran	kök (yumru)	çiğ, haşlama	D
Tordylium apulum	Apiaceae	Kafkalida	Kokulu Ot, Kokarot, Toklukulağı, Mirolata (Giritçe)	toprak üstü, yaprak,	yemek, çiğ, haşlama, kavurma, börek, yoğurtlama	D
Ammi majus	Apiaceae	Kürdanotu	Cırnak, Cırnık, Keditırnağı	gövde	çiğ	D
Artedia squamata	Apiaceae	Karabenek	Kedicıynağı, Keditırnağı	toprak üstü	çiğ, kavurma,börek	D
Bunium ferulaceum	Apiaceae	İncirop	Topalak, Topuk	yumrusu	çiğ	D
Eryngium creticum	Apiaceae	Gözdikeni	Devetabanı, Nalçeken	yaprak	çiğ, kavurma, salata, yoğurtlama, yemek	D
Eryngium campestre var. *virens*	Apiaceae	Kırsenet	Katırtırnağı, Serikaça (Giritçe)	yaprak	çiğ, kavurma, börek, salata, yemek	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.2'in devamı

Oenanthe pimpinelloides	Apiaceae	Delimaydonoz	Kazırak, Kazırayık, Kazıyak	yaprak	çiğ	D
Torilis leptophylla	Apiaceae	İncedercikotu	Kokuluot	yaprak	haşlama, kavurma	D
Asparagus acutifolius	Asparagaceae	Tilkişen	Sarmaşık, Bertik Otu, Asfarac (Giritçe)	gövde	kavurma, yumurtlaması, haşlama,	D
Ruscus aculeatus	Asparagaceae	Tavşanmemesi	Öküzgübeği, Fındıkçık, Ebemgırtlağı, Tavşanüzümü, Danagöbeği	meyve	çiğ	D
Carduus nutans	Asteraceae	Eşekdikeni	Mordiken, Eşşekdikeni	çiçek, gövde	çiğ	D
Cichorium intybus	Asteraceae	Hindiba	Güneyik, Sütlü Ot, Radika, Radiko (Giritçe), Kağnak	yaprak	çiğ, salata, kavurma	D
Crepis sancta	Asteraceae	Yumurtakıskısı	Hakık	yaprak, tohum	çiğ, kavurma, yoğurtlama	D
Glebionis segetum	Asteraceae	Kasımçiçeği	Sarıpapatya	toprak üstü	salata, kavurma, çiğ	D
Scolymus hispanicus	Asteraceae	Şevketibostan	Aladiken, Akdiken, Kengerotu, Könger, Askolibrus (Giritçe)	toprak üstü	kavurma, haşlama, börek	D
Sonchus asper subsp. *glaucescens*	Asteraceae	Gevirtlek	Sütlüot	toprak üstü	kavurma, yemek	D
Sonchus oleraceus	Asteraceae	Zoko	Sütlüot	yaprak	kavurma	D
Tragopogon coelesyriacus	Asteraceae	Helevan	Dedesakalı, Tekesakalı, Sütleğen	gövde, yaprak	çiğ	D
Bellis perennis	Asteraceae	Koyungözü	Yoğurtçuk	yaprak	yemek, çiğ	D
Chondrilla juncea	Asteraceae	Karakavuk	Sakızotu, Sütlü Ot, Sütlü Hakık, Kekliotu, Kağnak	toprak üstü	yemek, kavurma	D
Cynara cardunculus subsp. *flavescens*	Asteraceae	Enginar	Enginar, Acinaris	çiçek	yemek	K
Notobasis syriaca	Asteraceae	Yavankenger	Devedikeni	gövde	çiğ	D
Onopordum boissierianum	Asteraceae	Kahvedikeni	Mordiken, Könger, Kenger	gövde	çiğ	D
Scolymus maculatus	Asteraceae	Altındikeni	Kızlardikeni	gövde	çiğ	D
Berberis cretica	Berberidaceae	Dikenüzümü	Karamık	meyve	çiğ	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.2'in devamı

Anchusa azurea	Boraginaceae	Sığırdili	Kuşkonmaz, Bertikotu Sığırdili	yaprak	yemek, börek	D
Anchusa undulata subsp. *granatensis*	Boraginaceae	Tatlıbaba	Kuşkonmaz	yaprak	yemek	D
Echium plantagineum	Boraginaceae	Kırkbatıran	Sığırdili, Dedanevro (Giritçe)	yaprak	yemek	D
Capsella bursa-pastoris	Brassicaceae	Çobançantası	Dağ Teresi	yaprak	yemek	D
Nasturtium officinale	Brassicaceae	Suteresi	Gerdeme, Gerdema, Kerdema, Su Teresi	toprak üstü	salata, kavurma, çomaşlama, çiğ, yumurtlaması, yoğurtlaması	D
Raphanus raphanistrum	Brassicaceae	Eşek Turpu	Turpotu, Hardalotu	toprak üstü	salata, haşlama, kavurma, çomaşlama, yumurtlama	D
Rapistrum rugosum	Brassicaceae	Kedi Turpu	Turpotu	toprak üstü	salata, haşlama, kavurma, yumurtlama	D
Lepidium spinosum	Brassicaceae	Dikentere	Dağteresi	toprak üstü	haşlama, çiğ, salata	D
Opuntia ficus-barbarica	Cactaceae	Firenkinciri	Kürek Yemişi	meyve	çiğ	D
Celtis australis	Cannabaceae	Çitlenbik	Doğan, Doğancık	meyve	çiğ	D
Celtis tournefortii	Cannabaceae	Dardağan	Doğan, Doğancık, Eşşek Çıtlığı	meyve	çiğ	D
Knautia integrifolia subsp. *urvillei*	Caprifoliaceae	Götürotu	Çobandüllüğü	yaprak	yemek	D
Silene dichotoma	Caryophyllaceae	Çatalnakıl	Toklubaşı, Tokluboğan	yaprak	yemek, çiğ, salata	D
Silene vulgaris	Caryophyllaceae	Ecibücü	Çiğşavuk, Cişavuk, Cirşavuk, Kırşavuk	yaprak	çiğ, salata, kavurma, yumurtlama	D
Cornus mas	Cornaceae	Kızılcık	Ergen	meyve	çiğ	D
Citrullus lanatus	Cucurbitaceae	Karpuz	Karpuz	meyve	reçel	D
Juniperus oxycedrus	Cupressaceae	Katranardıcı	Dikenardıç	kozalak	çiğ	D
Cyperus rotundus	Cyperaceae	Topalak	Topalak	kök (yumru)	çiğ, haşlama	D
Cytinus ruber	Cytinaceae	Yernari	Kızılcık, Bonculuk	çiçek	çiğ	D
Dioscorea communis	Dioscoreaceae	Dolanbaç	Avronyes, Sarmaşık	taze gövde	yumurtlaması	D
Arbutus andrachne	Ericaceae	Sandal Ağacı	Dağ Çileği, Kepez (Meyve)	meyve	çiğ, reçel	D
Ceratonia siliqua	Fabaceae	Keçiboyunuzu	Boynuz	meyve	çiğ, pekmez	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.2'in devamı

Cercis siliquastrum	Fabaceae	Erguvan	Gelincik	çiçek	çiğ	D
Cicer arietinum	Fabaceae	Nohut	Nohut	tohum	kahve, ekmek	K
Phaseolus vulgaris	Fabaceae	Fasulya	Fasülye	yaprak	sarma	K
Vicia narbonensis	Fabaceae	Kocafiğ	Delibakla, Dağbaklası	tohum	çiğ	D
Quercus coccifera	Fagaceae	Kermesmeşesi	Piynar	Meyvev (palamut)	közleme, ekmek	D
Quercus infectoria subsp. *veneris*	Fagaceae	Pelitağacı	Meşe	meyve	közleme	D
Erodium cicutarium	Geraniaceae	İğnelik	İğnelik, Karaoğlak, Döngel	toprak üstü	yemek	D
Erodium malacoides	Geraniaceae	İğnelik	İğnelik , Karaoğlak	toprak üstü	yemek	D
Erodium moschatum	Gereniaceae	Kulunc	İğnelik	yaprak, toprak üstü	salata, yemek	D
Geranium molle	Gereniaceae	Yumuşakıtır	İğnelik, Kertikotu	toprak üstü	yemek	D
Crocus asumaniae	Iridaceae	Morçiğdem	Çiğdem	kök (yumru)	çiğ	D
Romulea bulbocodium var. *crocea*	Iridaceae	Bodurçiğdem	Çiğdem	kök (yumru)	çiğ	D
Romulea tempskyana	Iridaceae	Sarıboğaz	Çiğdem	kök (yumru)	çiğ	D
Salvia sclarea	Lamiaceae	Şalba	Çobançırası, Şalba	gövde	çiğ	D
Punica granatum	Lythraceae	Nar	Nar	meyve	ekşisi	K
Malva nicaeensis	Malvaceae	İlmikotu	Ebegümeci	toprak üstü	yemek, sarma, kavurma, salata, haşlama	D
Malva parviflora	Malvaceae	Mülkek	Ebegömeç	toprak üstü, yaprak	yemek, sarma, kavurma, salata, haşlama	D
Malva sylvestris	Malvaceae	Ebegümeci	Ebegümeci, Babaça	toprak üstü, yaprak	yemek, sarma, kavurma, salata, haşlama, yumurtlama	D
Ficus carica	Moraceae	İncir	Yemiş	meyve, meyve sütü	bestel (karmaş), yoğurt mayası	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.2'in devamı

Morus alba	Moraceae	Akdut	Akdut	yaprak, meyve	sarma, pekmez	K
Morus nigra	Moraceae	Karadut	Karadut	yaprak	sarma	K
Myrtus communis	Myrtaceae	Mersin	Sazak (Yaprak), Mersin	meyve	meyve	D
Olea europaea	Oleaceae	Zeytin	Zeytin	meyve	yağ	D
Papaver rhoeas	Papaveraceae	Gelincik	Lale, Gelineli, Ölünana, Nana	toprak üstü, yaprak	kavurma, yemek, çiğ, yoğurtlama, haşlama, salata, börek, çiğ, çomaş	D
Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Işam, Şam	gövde, tohum	çiğ	D
Plantago lanceolata	Plantaginaceae	Damarlıca	Sinirotu, Yedikardeşotu	toprak üstü, yaprak	kavurma, çomaşlama	D
Rumex crispus	Polygonaceae	Labada	İlibada	yaprak	kavurma, sarma, salata, börek, yumurtlaması, çomaş (dürüm),	D
Rumex conglomeratus	Polygonaceae	Ekşikulak	İlibada, İlebada	yaprak	kavurma, sarma, salata, börek, yumurtlaması, çomaş (dürüm),	D
Rumex cristatus	Polygonaceae	Lapuşa	İlibada, İlebada	yaprak	kavurma, sarma, salata, börek,	D
Portulaca oleracea	Portulacaceae	Semizotu	Semizotu, Tömeken, Kızılot, Temizotu	toprak üstü	kavurma, yoğurtlama, börek, yemek, salata	D
Crataegus azarolus var. *aronia*	Rosaceae	Müzmüldek	Beyazalıç	meyve	çiğ	D
Crataegus monogyna var. *monogyna*	Rosaceae	Yemişen	Kırmızıalıç, Kızılcık	meyve	çiğ	D
Malus sylvestris	Rosaceae	Elma	Elma	meyve	çiğ	D
Mespilus germanica	Rosaceae	Muşmula	Beşbıyık ,Döngel	meyve	çiğ	D
Prunus cocomilia	Rosaceae	Dağeriği	Taşerik	meyve	çiğ, kuru, hoşaf, turşu	D
Prunus x domestica	Rosaceae	Erik	Gönerik	meyve	çiğ	D
Pyrus cordata subsp. *boisseriana*	Rosaceae	Serikarmudu	Gurmut	meyve	çiğ	D
Pyrus elaeagnifolia	Rosaceae	Ahlat	Bozarmut	meyve	çiğ, ekmek	D
Pyrus syriaca var. *syriaca*	Rosaceae	Çakalarmudu	Taşarmut	meyve	çiğ, kuru, hoşaf	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.2'in devamı

Rosa canina	Rosaceae	Kuşburnu	Kuşburnu, İtburnu, Enikburnu, Enikgülü	meyve	çiğ, reçel, marmelat	D
Rosa pulverulenta	Rosaceae	Bodurgül	Almacık	meyve	çiğ	D
Rubus sanctus	Rosaceae	Böğürtlen	Böğürtlen	meyve	çiğ	D
Aria umbellata	Rosaceae	Geyikelması	Geyikelması	meyve	çiğ, reçel	D
Solanum americanum	Solanaceae	İtüzümü	İtüzümü, İstifno	toprak üstü	haşlama, kavurma	D
Urtica dioica	Urticaceae	Isırgan	Dalgan, Dalağan	toprak üstü	haşlama, kavurma, yemek, börek, yumurtlama	D
Urtica urens	Urticaceae	Cılağan	Isırgan, Dalağan	toprak üstü	kavurma, yemek, börek, yumurtlama	D
Vitis vinifera	Vitaceae	Asma	Asma	yaprak	yemek (tevekli pilav)	D
Vitis vinifera	Vitaceae	Asma	Asma, Tevek, Tefek	meyve, yaprak	pekmez, sarma, kuru	K
Eremurus spectabilis	Xanthorrhoeaceae	Çiriş	Çiriş, Kiriş, Nünnüş	yaprak	kavurma, yemek, haşlama, yumurtlaması	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Bulgular bölümünde yer alan 109 yenen bitki taksonundan, 33 bitkinin yenen bitki olarak kullanılışına Antalya ilinde incelenen literatürlerde rastlanmamıştır. Bunlar liste halinde aşağıda sunulmuştur:

Beta vulgaris
Amaranthus retroflexus
Salicornia perennis
Pistacia atlantica
Apium nodiflorum
Ammi majus
Bunium ferulaceum
Eryngium creticum
Oenanthe pimpinelloides
Ruscus aculeatus
Carduus nutans
Crepis sancta
Glebionis segetum
Sonchus asper subsp. *glaucescens*
Bellis perennis
Notobasis syriaca
Berberis cretica
Anchusa azurea
Anchusa undulata subsp. *granatensis*
Rapistrum rugosum
Lepidium spinosum
Celtis tournefortii
Cytinus ruber
Quercus infectoria subsp. *veneris*
Romulea tempskyana
Salvia sclarea
Malva parviflora
Rumex conglomeratus
Rumex cristatus
Crataegus azarolus var. *aronia*
Rosa pulverulenta
Aria umbellata
Urtica urens

Aşağıdaki 8 bitkinin yenen bitki olarak kullanılışına literatürlerde rastlanmamıştır. Bunlar liste halinde aşağıda sunulmuştur. Bunlardan iki tanesi endemik bitkidir:

Artedia squamata
Torilis leptophylla
Onopordum boissierianum (endemik)
Scolymus maculatus
Knautia integrifolia subsp. *urvillei*
Geranium molle
Crocus asumaniae (endemik)
Romulea bulbocodium var. *crocea*

5.1.2 Çay olarak tüketilen bitkiler

Araştırma alanında 28 taksonun çay olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Genellikle Lamiaceae familyasına ait taksonların (17 takson) çay olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Alanda yaygın olarak çayı yapılan türler; *Sideritis congesta*, *Sideritis erythrantha* subsp. *erythrantha*, *Sideritis libanotica* subsp. *linearis*, *Clinopodium nepeta* subsp. *nepeta*, *Clinopodium vulgare*, *Origanum onites*, *Rosmarinus officinalis*, *Thymbra spicata*, *Myrtus communis*, *Rosa canina*, *Tilia platyphyllos* türleridir. Bu türler yöredeki ev ve kahvehanelerde çay olarak tüketilmektedir. Bu taksonlar soğuk algınlığı gibi yaygın rahatsızlıkların tedavisinde kullanıldığından yörede kurulan pazarlarda satabilmek için doğadan toplanmaktadır. Çalışma alanında saptanan çay bitkilerinin listesi Çizelge 5.3'de verilmiştir.

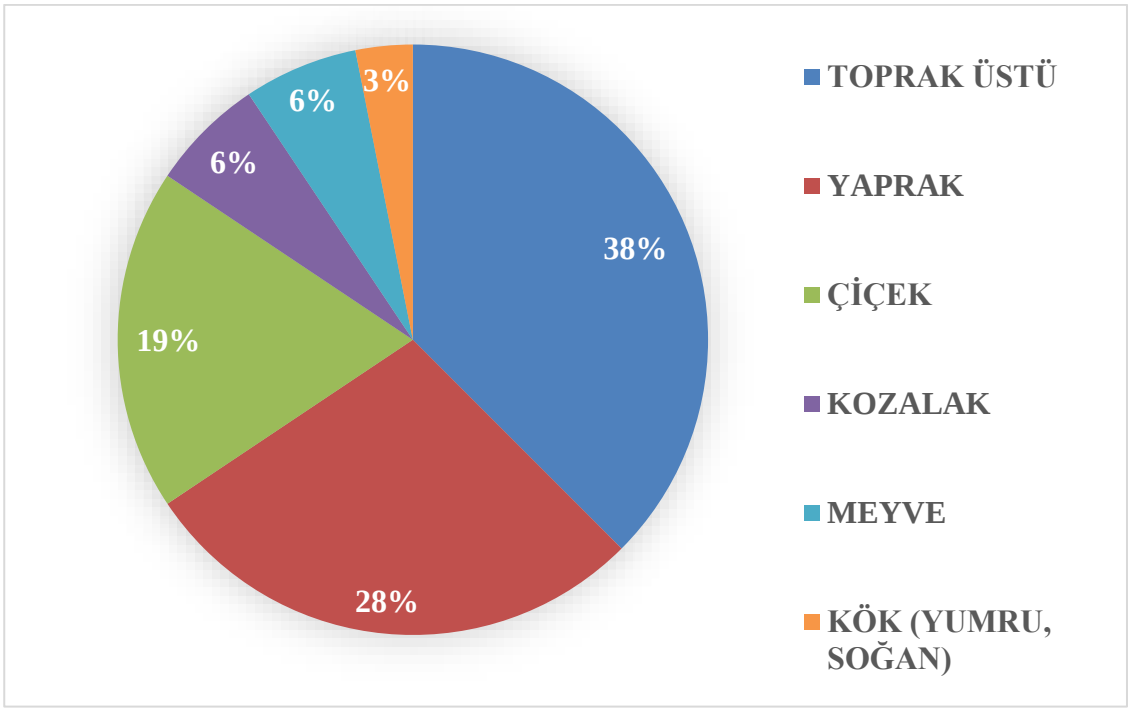

Şekil 5.6. Çay olarak tüketilen bitkilerin kullanılan kısımlarına göre dağılımı

Araştırma alanında tespit edilen çay olarak kullanılan bitkilerin hangi kısımlarının tüketildiği ile ilgili bilgiler Şekil 5.6'de verilmiştir. Yenen bitkilerin kullanıldıkları kısımlar incelendiğinde en çok yaprak, toprak üstü, yaprak ve çiçek kısımlarının daha yoğun tüketildiği saptanmıştır.

Çizelge 5.3. Çalışma alanında çay olarak tüketilen bitkiler

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Kullanılan kısım**	**D/K**
Bellis annua	Asteraceae	Akbubeçlik	Minik Papatya	çiçek	D
Pentanema verbascifolium	Asteraceae	Akanadızotu	Bozcaboğum	yaprak	D
Cupressus sempervirens	Cupressaceae	Servi	Andız	kozalak	D
Clinopodium nepeta subsp. *nepeta*	Lamiaceae	Kedifesleğeni	Dereçayı	toprak üstü	D
Clinopodium vulgare subsp. *vulgare*	Lamiaceae	Yabanifesleğen	Dağnanesi	toprak üstü	D
Mentha pulegium	Lamiaceae	Nane	Yarpuz,Narpız	toprak üstü	D
Origanum minutiflorum	Lamiaceae	Tokakekik	Yaylakekiği	toprak üstü	D
Origanum onites	Lamiaceae	Bilyalıkekik	Bilyalıkekik, Eşekkekiği, Kınalıkekilk	toprak üstü	D
Origanum saccatum	Lamiaceae	Tahtacıkekiği	Mersinçayı	toprak üstü	D
Rosmarinus officinalis	Lamiaceae	Biberiye	Kuşdili	yaprak	K
Satureja cuneifolia	Lamiaceae	Kayakekiği	Çorbakekiği, Aşkekiği	toprak üstü	D
Sideritis arguta	Lamiaceae	Köyçayı	Kelerkuyruğu, Adaçayı	çiçek	D
Sideritis condensata	Lamiaceae	Kozalıkekik	Kelleliçay, Adaçayı, Kozaklıçay, Tokalıçay	çiçek	D
Sideritis erythrantha subsp. *erythrantha*	Lamiaceae	Morçay	Havaotu, Akçay, Karçayı,Karamehmetçayı	çiçek	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.3'in devamı

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Kullanılan kısım**	**D/K**
Sideritis libanotica subsp. *linearis*	Lamiaceae	Torosçayı	İplikçay	topraküstü	D
Thymbra spicata	Lamiaceae	Zahter	Çorbakekiği	topraküstü	D
Tilia platyphyllos	Malvaceae	Yazıhlamuru	İlamur	çiçek ve yaprak	D
Tilia tomentosa	Malvaceae	Gümüşıhlamur	İlamur	çiçek ve yaprak	D
Myrtus communis	Myrtaceae	Mersin	Mersin**,** Sazak (Yaprakları), Murt	yaprak	D
Pinus brutia var *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	kozalak, yaprak	D
Aria umbellata	Rosaceae	Geyikelması	Geyikelması	yaprak	D
Rosa canina	Rosaceae	Kuşburnu	Kuşburnu, İtburnu, Enikburnu	meyve	D
Mentha longifolia subsp. *typhoides*	Lamiaceae	Derenanesi	Narpuz	topraküstü	D
Salvia tomentosa	Lamiaceae	Şalba	Şalba	yaprak	D
Teucrium polium	Lamiaceae	Acıyavşan	Oğlanotu	toprak üstü,	D
Thymus zygioides	Lamiacae	Bodurkekiği	Limonkekiği	toprak üstü,	D
Olea europaea	Oleaceae	Zeytin	Zeytin	yaprak	D
Geum heterocarpum	Rosaceae	Sarıarapçiçeği	Karanfil	kök (yumru)	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Bulgular bölümünde yer alan 28 çayı içilen bitki taksonundan, 3 bitkinin çayı içilen bitki olarak kullanılışına Antalya ilinde incelenen literatürlerde rastlanmamıştır. Bunlar liste halinde aşağıda sunulmuştur:

Pentanema verbascifolium
Clinopodium vulgare
Sideritis erythrantha subsp. *erythrantha*

Aşağıdaki 2 bitkinin çayı içilen bitki olarak kullanılışına literatürlerde rastlanmamıştır. Bunlar liste halinde aşağıda sunulmuştur:

Bellis annua
Cupressus sempervirens

5.1.3 Baharat Olarak Tüketilen Bitkiler

Araştırma alanında 18 taksonun baharat olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Baharat olarak kullanılan bitkilerde de Lamiaceae familyasına ait taksonların (8 takson) çoğunlukta olduğu görülmektedir. *Laurus nobilis* yörede ticareti yapıldığı için yoğun olarak kullanılan ve toplaması yapılan baharat bitkisidir. Hem baharat olarak kullanılan hem de çayı içilen taksonlardan *Origanum minutiflorum*, *Origanum onites, Satureja cuneifolia* ve *Thymbra spicata*'yı doğadan toplanmakta hem tüccarlara satılmakta hem de yöresel pazarlara getirilerek ormanda yaşayan yerel halka kazanç getirdiği saptanmıştır. Çalışma alanında saptanan baharat olarak kullanılan bitkilerin listesi Çizelge 5.4'de verilmiştir.

Çizelge 5.4. Çalışma alanında saptanan baharat olarak tüketilen bitkiler

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Kullanıldığı kısım**	**D/ K**
Foeniculum vulgare	Apiaceae	Rezene	Meletura, Leletura, Malatura (Giritçe), Marata (Giritçe), Marasa (Giritçe), Cızgala, Malotu, Musurman	yaprak	D
Glaucosciadum cordifolium	Apiaceae	Sakarotu	Kimyonotu	meyve	D
Laser trilobum	Apiaceae	Kefekimyonu	Kimyonotu	meyve	D
Trigonella foenum-graecum	Fabaceae	Çemenotu	Boy, Boyboy	tohum	K
Mentha longifolia subsp. *thyphoides*	Lamiaceae	Derenanesi	Narpuz	yaprak	D
Mentha x piperita	Lamiaceae	Nane	Nane	yaprak	K
Mentha pulegium	Lamiaceae	Nane	Yarpuz,Narpız	yaprak	D
Origanum minutiflorum	Lamiaceae	Tokakekik	Yaylakekiği	yaprak	D
Origanum onites	Lamiaceae	Bilyalıkekik	Bilyalıkekik, Eşekkekiği, Kınalıkekilk	topraküstü	D
Satureja cuneifolia	Lamiaceae	Kayakekiği	Çorbakekiği, Aşkekiği	yaprak	D
Thymbra spicata	Lamiaceae	Zahter	Çorba Kekiği	topraküstü	D
Rosmarinus officinalis	Lamiaceae	Biberiye	Kuşdili	yaprak	K
Laurus nobilis	Lauraceae	Defne	Tehnel	yaprak	D
Echinophora tenuifolia subsp. *sibthorpiana*	Apiaceae	Sarıçördük	Çördükotu, Tarhunotu, Tarhanotu	yaprak	D
Pelargonium graveolens	Geraniaceae	Itır	Itır	yaprak	K
Thymus zygioides	Lamiacae	Bodurkekiği	Limonkekiği	yaprak	D
Orchis anatolica Boiss.	Orchidaceae	Dildamak	Şalap	kök (yumru)	D
Nigella sativa	Ranunculaceae	Çörekotu	Karacaot	tohum	K

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Bulgular bölümünde yer alan 18 baharat bitki taksonundan, 6 bitkinin baharat bitkisi olarak kullanılışına Antalya ilinde incelenen literatürlerde rastlanmamıştır. Bunlar liste halinde aşağıda sunulmuştur:

Laser trilobum
Trigonella foenum-graceum
Mentha x piperita
Echinophora tenuifolia subsp. *sibthorpiana*
Thymus zygioides Griseb.
Orchis anatolica

Glaucosciadium cordifolium bitkisinin baharat bitkisi olarak kullanılışına literatürlerde rastlanmamıştır.

5.1.4 Kahve Olarak Tüketilen Taksonlar

Araştırma alanında üç adet kahve olarak tüketilen takson tespit edilmiştir (Çizelge 5.5). Bu taksonlardan biri endemik, biri kültür ve biri de doğal yayılışı olan bitkilerdir. Üç taksonun bir tanesinin meyvesinden, diğer ikisinin tohumlarından kahve yapıldığı belirlenmiştir.

Çizelge 5.5. Çalışma alanında saptanan kahve olarak tüketilen bitkiler

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Hangi kısım	D/K
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	meyve	D
Onopordum boissierianum (Endemik)	Asteraceae	Kahvedikeni	Mordiken, Könger, Kenger	tohum	D
Cicer arietinum	Fabaceae	Nohut	Nohut	tohum	K

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

5.2 Araştırma Alanında Tıbbi Olarak Kullanımı Tespit Edilen Taksonlar

5.2.1 Araştırma Alanında İnsan Sağlığında Kullanılan Taksonlar

Serik mahalleleri, ilçe merkezi ve Antalya il merkezine yakın mesafededir. Yöre halkının buralardaki sağlıkla ilgili kurum ve kuruluşlara kolay ulaşım imkanları bulunmaktadır. Özellikle yüksek orman ve dağ mahallelerinde yaşayan yörüklerle yapılan kaynak kişi görüşmelerinde yaklaşık 50 yıl öncesi ulaşım imkanlarının olmadığı, acil ve ağır hastaların hayvanlar yardımı ve kişilerin sırtında sağlık kuruluşlarına ulaştırıldıkları

sözlü beyan edilmiştir. Ayrıca günümüzde Serik ilçesinde kıyı mahallelerinde eskiden konar-göçer olan yörükler yaşamaktadır. Bu yörükler Isparta Aksu İlçesinde bulunan Anamas Dağı'nda bahar aylarından sonbahar aylarına kadar kalmaktadırlar. Kaynak kişilerinin aktardığı bilgilere göre 60 yıl öncesine kadar bu göç yolculukları develerle ve zor şartlar altında gerçekleştirilmekteydi. Bu sebeplerden dolayı karşılaştıkları hastalık durumlarında kendilerince doğanın imkanlarından faydalanarak ve geçmişten getirdikleri kuşaktan kuşağa aktarılan bilgiler doğrultusunda bitkisel reçete ve tedaviler geliştirmişlerdir. Bu bitki ve reçetelere çalışmada değinilmiş olup Bölüm 4.3'te yer verilmiştir.

Şekil 5.7'de araştırma alanındaki tıbbi amaçla kullanılan bitkiler tıbbi etkilerine göre değerlendirilmiş ve gruplandırılmıştır. Bitkilerin en çok soğuk algınlığı tedavisinde, ağrı kesici olarak, diyabet tedavisinde, mide rahatsızlıklarının tedavisinde, karın ağrılarının tedavisinde, yara ve çıban iyileştirici olarak, akrep sokması ve diş hastalıkları tedavisinde kullanıldığı görülmüştür.

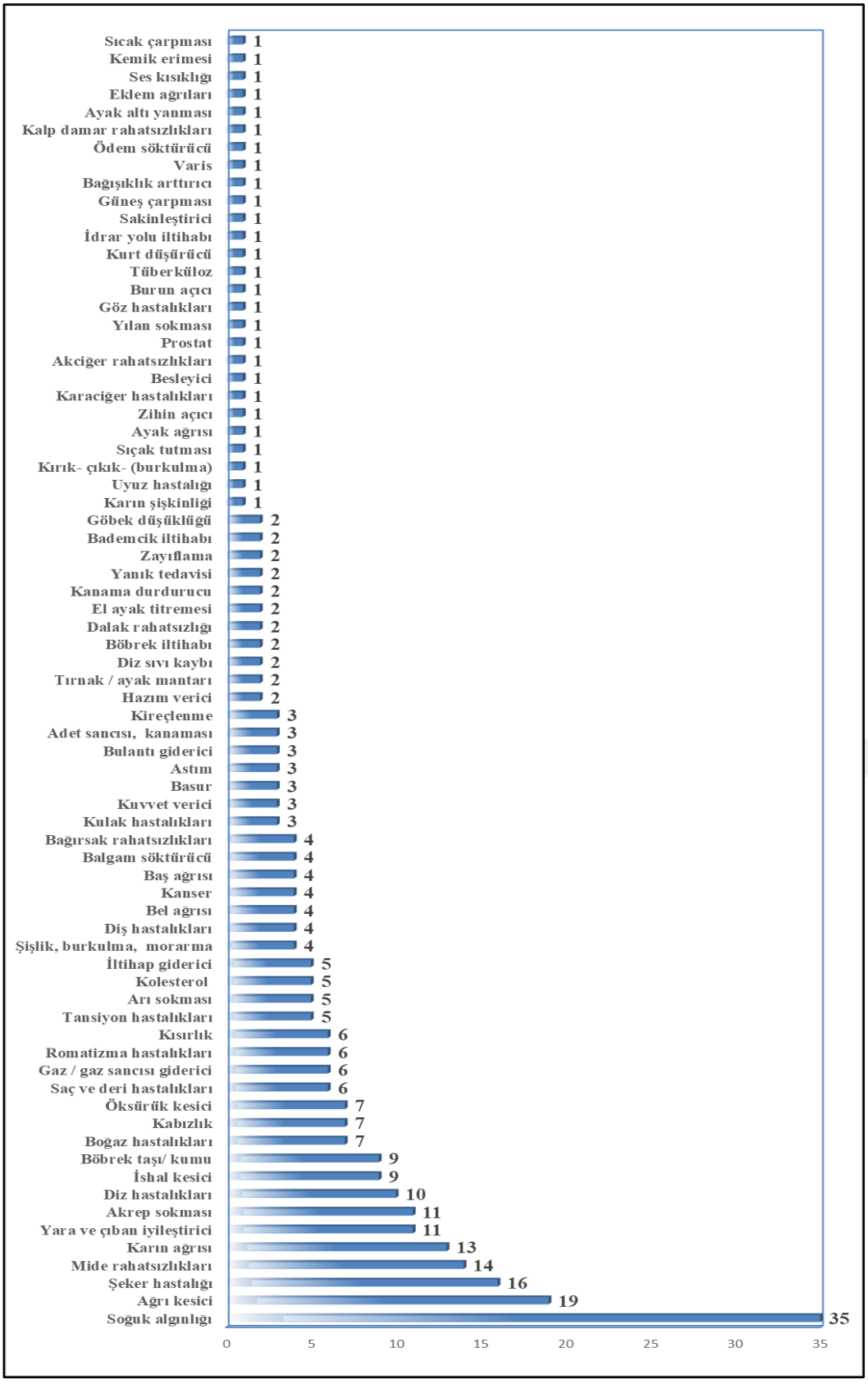

Şekil 5.7. Hastalıkların tedavisinde kullanılan takson sayıları

Araştırmalarımız sonucunda Serik İlçesi' nde tıbbi amaçla kullanılan toplam 124 takson saptanmıştır. Bu bitkiler, yöresel isimleri, kullanılan kısımları, etki ve uygulama şekilleriyle beraber Çizelge 5.6 ve Çizelge 5.7'de verilmiştir. Çalışmada tıbbi bitki olarak kullanımı olan 112 taksonun kullanılan kısımlarının dağılımı Şekil 5.7'de verilmişitir. Dağılıma bakıldığında en çok kullanılan kısımların sırasıyla; yaprak meyve ve toprak üstü kısımları olduğu görülmüştür.

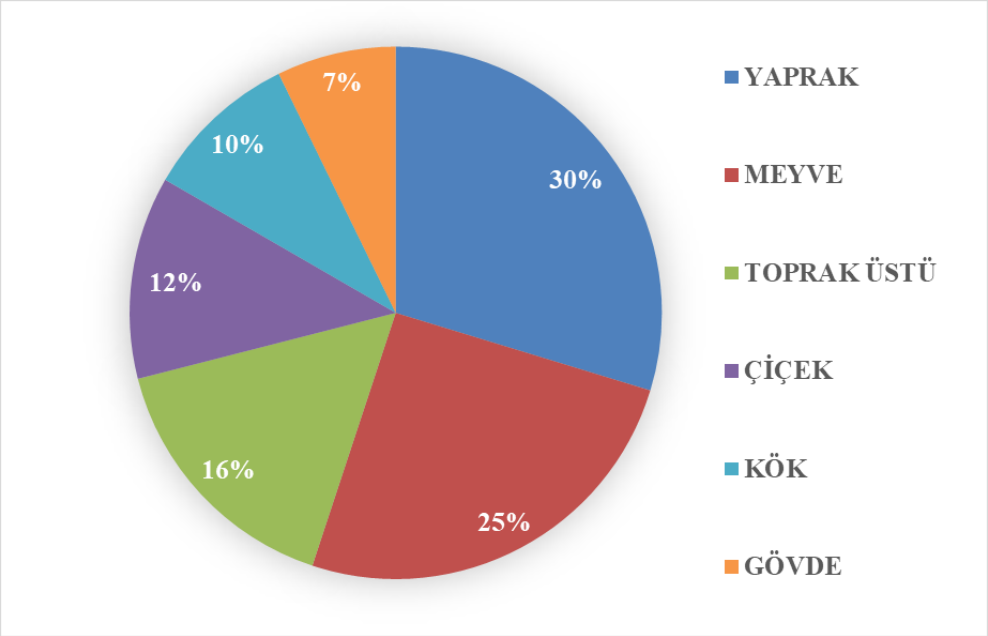

Şekil 5.8. Tedavi amaçlı kullanılan bitkilerin kullanılan kısımlarına göre dağılımı

Araştırma alanındaki kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucu 73 hastalığa karşı 310 taksonun tıbbi amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir. Aşağıda bu hastalıklar ve tedavilerinde kullanılan bitkiler alfabetik sırayla verilmiştir.

Adet sancısı, kanaması: *Olea europaea, Paliurus spina-christi, Vitex agnus-castus.*

Ağrı kesici: *Allium cepa, Arum dioscoridis, Cupressus sempervirens, Cyperus rotundus, Dittrichia viscosa, Hordeum vulgare, Hypericum perforatum, Laurus nobilis, Malus domestica, Malva sylvestris, Mentha x piperita, Nasturtium officinale, Phlomis lunariifolia, Pinus brutia* var. *brutia, Rosmarinus officinalis, Solanum tuberosum, Syzygium aromaticum, Teucrium polium, Vitex agnus-castus.*

Akciğer rahatsızlıkları: *Origanum minutiflorum.*

Akrep sokması: *Laurus nobilis, Euphorbia kotschyana, Euphorbia rigida, Ficus carica, Hordeum vulgare, Nerium oleander, Olea europaea, Pyrus communis, Salvia* tomentosa, Solanum *lycopersicum, Vitex agnus-castus.*

Arı sokması: *Allium cepa, Abelmoschus esculentus, Allium sativum, Laurus nobilis, Solanum lycopersicum.*

Astım: *Juniperus oxycedrus, Olea europaea, Pinus brutia* var. *brutia.*

Ayak ağrısı: *Anchusa azurea.*

Ayak altı yanması: *Ziziphus jujuba.*

Bademcik iltihabı: *Citrus x limon, Laurus nobilis*.

Bağırsak rahatsızlıkları: *Paliurus spina-christi, Rosa canina, Urtica dioica, Vitex agnus-castus.*

Bağışıklığı artttırıcı: *Rumex conglomeratus, Rumex crispus.*

Balgam söktürücü: *Cydonia oblanga, Laurus nobilis, Nigella sativa, Rosmarinus officinalis.*

Basur: *Arum dioscoridis, Plantago lanceolata, Platanus orientalis.*

Baş ağrısı: *Cupressus sempervirens, Origanum minutiflorum, Platanus orientalis, Rosmarinus officinalis*.

Bel ağrısı: *Anchusa azurea, Cedrus libani, Laurus nobilis, Olea europaea*.

Besleyici: *Ceratonia siliqua.*

Boğaz hastalıkları: *Citrus x aurantium, Citrus x limon, Laurus* nobilis, *Malus domestica, Nasturtium officinale, Olea europaea, Opuntia ficus-barbarica*.

Böbrek iltihabı: *Asplenium ceterach, Nasturtium officinale,* C*ynara cardunculus* subsp. *flavescens*

Böbrek taşı/kumu düşürücü: *Asplenium ceterach, Cupressus sempervirens, Helichrysum chasmolycicum, Opuntia ficus-barbarica, Persea americana, Rubus sanctus, Scolymus hispanicus, Tribulus terrestris, Urtica dioica.*

Bulantı giderici: *Mentha x piperita, Pinus brutia* var. *brutia, Vitex agnus-castus*.

Burun açıcı: *Pinus brutia* var. *brutia*.

Dalak rahatsızlığı: *Nasturtium officinale, Opuntia ficus-barbarica*.

Diş hastalıkları: *Geum heterocarpum, Pistacia atlantica, Pistacia terebinthus, Syzygium aromaticum*.

Diz hastalıkları: *Abies cilicica, Arum dioscoridis, Cistus creticus, Cistus salviifolius, Mentha pulegium, Olea europaea, Opuntia ficus-barbarica, Platanus orientalis, Ranunculus marginatus* var. *trachycarpus, Vitex agnus-castus*.

Diz sıvı kaybı: *Malva parviflora, Malva sylvestris*.

Eklem ağrıları: *Urtica dioica, Urtica urens*.

El ayak titremesi: *Opuntia ficus-barbarica, Vicia narbonensis*.

Gaz / gaz sancısı giderici: *Cyperus rotundus, Laser trilobum, Laurus nobilis, Mentha x piperita, Rhus coriaria, Sideritis condensata*.

Göbek düşüklüğü: *Malva sylvestris, Nasturtium officinale*.

Göz hastalıkları: *Myrtus communis*.

Güneş çarpması: *Platanus orientalis*.

Hazım verici: *Anthemis chia, Pistacia atlantica*.

İdrar yolu iltihabı: *Pinus brutia* var. *brutia*.

İltihap giderici: *Abelmoschus esculentus, Anemone coronaria, Clematis flammula, Papaver rhoeas, Vitis vinifera*.

İshal kesici: *Cornus mas, Cupressus sempervirens, Cydonia oblanga, Malus domestica, Myrtus communis, Nasturtium officinale, Punica granatum, Salvia tomentosa, Teucrium polium*.

Kabızlık: *Cucurbita moschata, Ficus carica, Olea europaea, Portulaca oleracea, Punica granatum, Pyrus communis, Vitex agnus-castus*.

Kalp damaar rahatsızlıkları: *Aria umbellata, Paliurus spina-christi, Tribulus terrestris*.

Kanama durdurucu: *Convolvulus arvensis, Salvia tomentosa*.

Kanser: *Cistus creticus, Cistus salviifolius, Pinus brutia* var. *brutia, Urtica dioica*.

Karaciğer hastalıkları: *Juniperus oxycedrus,* C*ynara cardunculus* subsp. *flavescens*

Karın ağrısı: *Cedrus libani, Cistus creticus, Cistus salviifolius, Laser trilobum, Nasturtium officinale, Origanum onites, Pinus brutia* var. *brutia, Platanus orientalis, Rhus coriaria, Rosmarinus officinalis, Teucrium polium, Vitex agnus-castus*.

Karın şişkinliği: *Rhus coriaria.*

Kemik erimesi: *Urtica dioica.*

Kırık- çıkık- (burkulma): *Asparagus acutifolius*.

Kısırlık: *Capparis spinosa, Cupressus sempervirens, Origanum onites, Pinus nigra* subsp. *pallasiana, Rubus sanctus, Salvia tomentosa.*

Kireçlenme: *Malva parviflora, Malva sylvestris, Platanus orientalis*.

Kolesterol: *Myrtus communis, Olea europaea, Punica granatum, Rosmarinus officinalis, Teucrium polium*.

Kulak hastalıkları: *Allium cepa, Allium sativum, Cyperus rotundus*.

Kurt düşürücü: *Pinus brutia* var. *brutia*.

Kuvvet verici: *Asparagus acutifolius, Ceratonia siliqua, Pistacia terebinthus*.

Mide rahatsızlıkları: *Artemisia arborescens, Arum dioscoridis, Cydonia oblanga, Cyperus rotundus, Helichrysum chasmolycicum, Juniperus oxycedrus, Laurus nobilis, Myrtus communis, Nasturtium officinale, Pinus brutia* var. *brutia, Pistacia terebinthus, Rosa canina, Tordylium apulum, Vitex agnus-castus*.

Ödem söktürücü: *Ranunculus marginatus* var. *trachycarpus*.

Öksürük kesici: *Ceratonia siliqua, Cupressus sempervirens, Cydonia oblanga, Erophaca baetica, Malva sylvestris, Nigella sativa*.

Prostat: *Teucrium polium*.

Romatizma hastalıkları: *Arum dioscoridis, Dittrichia viscosa, Myrtus communis, Opuntia ficus-barbarica, Urtica dioica, Urtica urens*.

Saç ve deri hastalıkları: *Allium sativum, Euphorbia rigida, Ficus carica, Origanum onites, Pinus brutia* var. *brutia, Urtica dioica*.

Sakinleştirici: *Plantago lanceolata*.

Ses kısıklığı: *Urtica dioica*.

Sıcak çarpması: *Solanum americanum*.

Sıçak tutması: *Muscarimia muscari*.

Soğuk algınlığı: *Abies cilicica, Achillea kotschyi* subsp. *kotschyi, Allium cepa, Artemisia arborescens, Citrus x limon, Cupressus sempervirens, Dittrichia viscosa, Hypericum perforatum, Juniperus foetidissima, Juniperus oxycedrus, Laurus nobilis, Linum usitatissimum, Malva sylvestris, Matricaria chamomilla, Mentha x piperita, Nasturtium officinale, Nigella sativa, Origanum minutiflorum, Origanum onites, Pentanema verbascifolium, Phlomis lunariifolia, Pinus brutia* var. *brutia, Punica granatum, Rosmarinus officinalis, Salvia sclarea, Salvia tomentosa, Satureja cuneifolia, Sideritis arguta, Sideritis argyrea, Sideritis condensata, Sideritis erythrantha* subsp. *erythrantha, Teucrium polium, Tilia platyphyllos, Tilia tomentosa, Vitex agnus-castus*.

Şeker hastalığı: *Abelmoschus esculentus, Aria umbellata, Asplenium ceterach, Berberis cretica, Crataegus monogyna* var. *monogyna, Erica manipuliflora, Helianthus tuberosus, Juniperus oxycedrus, Myrtus communis, Olea europaea, Paliurus spina-christi, Pinus brutia* var. *brutia, Prunus avium, Rubus sanctus, Viscum album* subsp. *austriacum, Ziziphus jujuba*.

Şişlik, burkulma, morarma: *Pinus brutia* var. *brutia, Anchusa azurea, Allium cepa, Olea europaea*.

Tansiyon hastalıkları: *Allium cepa, Allium sativum, Citrus x limon, Pinus brutia* var. *brutia, Punica granatum*.

Tırnak / ayak mantarı: *Arum dioscoridis, Verbascum sinuatum*.

Tüberküloz: *Pinus brutia* var. *brutia*.

Uyuz hastalığı: *Nerium oleander*.

Varis: *Paliurus spina-christi*.

Yanık tedavisi: *Quercus coccifera, Quercus infectoria* subsp. *veneris*.

Yara ve çıban iyileştirici: *Cedrus libani, Cistus creticus, Cistus salviifolius, Convolvulus arvensis, Dryopteris filix-mas, Hypericum perforatum, Myrtus communis, Olea europaea, Papaver rhoeas, Pinus brutia* var. *brutia*.

Yılan sokması: *Ficus carica*.

Zayıflama: *Myrtus communis, Rosmarinus officinalis*.

Zihin açıcı: *Opuntia ficus-barbarica*.

Kızılçam (*Pinus burtia* var. *brutia*), zeytin (*Olea europaea*), hayıt (*Vitex agnus-castus*), mersin (*Myrtus communis*), ısırgan (*Urtica dioica*), kürek yemişi (*Opuntia ficus-barbarica*), andız (*Cupresssus sempervirens*), Kekik (*Origanum onites, Origanum minutiflorum*), Oğulotu (*Teucrium polium*), Defne (*Laurus nobilis)* bitkileri yörede halk ilacı olarak en çok kullanılan tıbbi taksonlardır. Çalışmada tıbbi olarak kullanımı olan püseden birçok hastalığın tedavisinde yararlanılmaktadır. Yörükler tarafından püse hekim olarak ifade edilmektedir. Günümüzde halen özellikle dağ mahallelerinde püse eldesi devam ettiği görülmüştür. Özellikle günümüzde halen dağ mahallelerinde akrep, yılan ve arı sokmalarında tıbbi bitkilere yaygın olarak başvurulduğu görülmektedir. En çok bu şekilde ki zehirlenmelere karşı zakkum (*Nerium oleander*) (sokma yerine kabuğu bastırılır) ve defne (*Laurus nobilis*) (yağı 1-2 çay kaşığı içilir) kullanıldığı görülmüştür. Araştırma alanında kaynak kişiler tarafından edinilen bilgiler sonucu tıbbi tedavi amaçlı 71 tane reçete derlenmiş ve Bölüm 4.3'te verilmiştir. Bu reçeteler incelendiğine, en çok çay, yakı, sararak uygulama, buhusunda oturma, yutma ve sürme gibi uygulamalar kayıt altına alınmıştır.

Özellikle ilçe merkezine uzak olan dağ mahallelerinde günümüzde yollar zaman zaman asfaltlanmaktadır. Merkeze giden yolların düzelmesi ve yörede yaşayan halkın sağlık hizmetinden kolayca ulaşması insanları geleneksel bilgiden uzaklaşmıştır. Çalışmada yapılan kaynak kişi görüşmelerinde iletişim araçları ve sosyal medya ile yayılan doğruluğu kesin olmayan ve bilimsel dayanağı olmayan bilgilerin hızla yayılmaktadır. Bu sebeple geçmişten günümüze aktarılan geleneksel bilginin korunması bilimsel metodolojilerin uygulandığı etnobotanik çalışmalarla mümkün olmaktadır.

Çizelge 5.6. Araştırma alanında insan sağlığında kullanılan tıbbi bitkiler

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Kullanılan kısımları**	**Hangi hastalığa iyi gelir?**	**Uygulama şekli**	**D/K**
Allium cepa	Amaryllidaceae	Soğan	Soğan	korm	tansiyon yükseltici , soğuk algınlığı, şişlik, ağrı kesici, arı sokması, kulak ağrısı, ishal, yara ve çıban iyileştirici	sürme, yakı, yeme, sarma	K
Allium sativum	Amaryllidaceae	Sarımsak	Sarımsak	korm	arı sokması, tansiyon düşürücü, saç dökülmesi, kulak ağrısı,	çiğneme, sürme, tampon, yeme	K
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	meyve	mide rahatsızlıkları , kuvvet verici, diş hastalıkları	çiğneme, yeme, yeme (yağ)	D
Rhus coriaria	Anacardiaceae	Sumak	Sumak	meyve	gaz giderici, karın şişkinliği	çay	D
Pistacia atlantica	Anacardiaceae	Sakızlık	Çitlembik, Çıtlık, Sakızlak	meyve, gövde (sakız)	diş hastalıkları, hazım verici	çiğneme	D
Tordylium apulum	Apiaceae	Kafkalida	Kokulu Ot, Kokarot, Toklukulağı, Mirolata (Giritçe)	yaprak	mide rahatsızlıkları	yeme	D
Laser trilobum	Apiaceae	Kefekimyonu	Kimyonotu	meyve	gaz giderici, karın ağrısı	çay	D
Nerium oleander	Apocynaceae	Zakkum	Ağu, Zakkum	gövde, yaprak	akrep sokması, uyuz	sarma	D
Arum dioscoridis	Araceae	Tirşikpancarı	Ağu, Kabartlan, Kabargıç, Burçalak, Yılanburçalağı	meyve, yaprak, kök	basur, ağrı kesici, tırnak mantarı, diz ve romatizma hastalıkları, mide rahatsızlıkları	yutma, sarma,	D
Asparagus acutifolius	Asparagaceae	Tilkişen	Sarmaşık, Bertik Otu, Asfarac (Giritçe)	yaprak, gövde	kırık-çıkık-burkulma, kuvvet verici	yakı, çay	D
Muscarimia muscari	Asparagaceae	Müşkürüm	Sümbül	çiçek tomurcuğu	sıçak hastalığı	yeme	D
Asplenium ceterach	Aspleniaceae	Dalakotu	Altınotu	yaprak	böbrek taşı, böbrek kumu, böbrek iltihabı, şeker hastalığı	çay	D
Achillea kotschyi subsp. *kotschyi*	Asteraceae	Ayvadana	Ayvadana, Ayvadene	toprak üstü, çiçek	soğuk algınlığı	çay, yakı	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.6'in devamı

Artemisia arborescens	Asteraceae	Acıpelin	Acıyavşan, Ebisya (Giritçe)	toprak üstü, tohum	soğuk algınlığı, mide rahatsızlığı	çay, yutma	D
Dittrichia viscosa	Asteraceae	Sümenit	Domuzkaraan	yaprak, toprak üstü	soğuk algınlığı, ağrı kesici, romatizma,		D
Helianthus tuberosus	Asteraceae	Yerelması	Yerelması	kök (yuumru)	şeker hastalığı	yeme	K
Helichrysum chasmolycicum	Asteraceae	Kayaölmezi	Natıbar, Mektubar, Mantuvar	çiçek	mide ağrısı, böbrek taşı düşürücü	çay	D
Pentanema verbascifolium	Asteraceae	Akanadızotu	Bozcaboğum	yaprak	soğuk algınlığı	yakı	D
Anthemis chia	Asteraceae	Gargaçiçeği	Papatya	çiçek	hazımsızlık	çay	D
Matricaria chamomilla	Asteraceae	Almanpaptyası	Papatya	çiçek	soğuk algınlığı	çay	D
Scolymus hispanicus	Asteraceae	Şevketibostan	Aladiken, Akdiken, Kengerotu, Könger, Askolibrus (Giritçe)	toprak üstü	böbrek kumu düşürücü	çay	D
Berberis cretica	Berberidaceae	Dikenüzümü	Karamık	kök, meyve	şekeri düşürür.	çay	D
Anchusa azurea	Boraginaceae	Sığırdili	Kuşkonmaz, Bertikotu Sığırdili	toprak üstü	bel ve ayak ağrısı giderici, şişlik azaltıcı	sarma	D
Nasturtium officinale	Brassicaceae	Suteresi	Gerdeme, Gerdema, Kerdema, Su Teresi	toprak üstü	soğuk algınlığı, karın ağrısı, ağrı kesici, ishal, dalak, boğaz ağrısı, böbrek ve mide rahatsızlıkları, göbek düşmesi	yakı, sarma	D
Opuntia ficus-barbarica	Cactaceae	Firenkinciri	Kürek Yemişi	gövde, meyve	diz ağrısı, el titremesi, zihin açıcı, romatizma, böbrek taşı, dalak rahatsızlıkları, boğaz ağrısı	sarma	D
Capparis spinosa.	Capparaceae	Kebere	Ak Böğürtlen, Beyaz Böğürtlen,	kök	kısırlık	çay	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.6'in devamı

Cistus salviifolius	Cistaceae	Kartli	Karaan	toprak üstü, yaprak	yara iyileştirici, kanser, diz ağrısı, karın ağrısı	sarma, çay, yakı	D
Cistus creticus	Cistaceae	Laden	Karaan	toprak üstü, yaprak	yara iyileştirici, kanser, diz ağrısı, karın ağrısı	sarma, çay, yakı	D
Convolvulus arvensis	Convolvulaceae	Tarlasarmaşığı	Tarla Sarmaşığı, Tosbağa Otu, Boğacık	yaprak	kan durdurucu, yara iyileştirci	tampon	D
Cornus mas	Cornaceae	Kızılcık	Ergen	meyve	ishal, soğuk algınlığı	yeme, çay	D
Cucurbita moschata	Cucurbitaceae	Balkabağı	Balkabağı	meyve	kabızlık	yeme (yemek)	D
Cupressus sempervirens	Cupressaceae	Servi	Andız	kozalak, yaprak, dal	soğuk algınlığı, ağrı kesici, ishal, baş ve karın ağrısı, böbrek taşı, kısırlık, mide ağrısı, öksürük giderici	Çay, yakı, buhusuna oturma,	D
Juniperus foetidissima	Cupressaceae	Kokarardıç	Kokuluardıç, Yağardıcı	kozalak	soğuk algınlığı	yakı	D
Juniperus oxycedrus	Cupressaceae	Katranardıcı	Dikenardıç	kozalak	mide ağrısı, soğuk algınlığı, astım, karaciğer ve şeker rahatsızlıkları, el ayak uyuşukluğu,	yenir, yakı, çay, el ayak banyosu	D
Cyperus rotundus	Cyperaceae	Topalak	Topalak	kök (yuumru)	mide sancısı, kulak ağrısı, gaz sancısı, güzel koku, ağrı kesici	çay, damlatma, sarma, sürme	D
Dryopteris filix-mas	Dryopteridaceae	Eğrelti	Tütüncük, Ayıbudu	yaprak	yara iyileştirici	sürme	D
Erica manipuliflora	Ericaceae	Püren	Püren	yaprak	şeker hastalığı	çay	D
Euphorbia kotschyana	Euphorbiaceae	Sütlüce	Sütleğen	gövde	akrep sokması	sürme, sarma	D
Euphorbia rigida	Euphorbiaceae	Sütleğen	Sütleğen	gövde	siğil, akrep sokması	damlatma	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.6'in devamı

Ceratonia siliqua	Fabaceae	Keçiboynuzu	Boynuz	meyve	öksürük, besleyici ve kuvvet verici	yeme	D
Erophaca baetica	Fabaceae	Buyan	Bağla	kök	öksürük	çay	D
Vicia narbonensis	Fabaceae	Kocafiğ	Delibakla, Dağbaklası	tohum	el titremesi	yeme	D
Quercus coccifera	Fagaceae	Kermesmeşesi	Piynar	kök	yanık	sürme	D
Quercus infectoria subsp. *veneris*	Fagaceae	Pelitağacı	Meşe	kök	yanık	sürme	D
Hypericum perforatum	Hypericaceae	Kantaron	Sarıkantaron	çiçek, toprak üstü	soğuk algınlığı, ağrı kesici, yara iyileştirici (sünnet), mide (gastrit, ülser)	çay	D
Mentha x piperita	Lamiaceae	Nane	Nane	yaprak	soğuk algınlığı, mide gazı, ağrı kesici, gaz giderici, bulantı giderici	yakı, çay	K
Mentha pulegium	Lamiaceae	Nane	Yarpuz, Narpız	toprak üstü	diz ağrısı	sarma	D
Origanum minutiflorum	Lamiaceae	Tokakekik	Yaylakekiği	toprak üstü	soğuk algınlığı, akciğer rahatsızlıları, soğuk algınlığı, baş ağrısı	çay, bal, yakı	D
Origanum onites	Lamiaceae	Bilyalı Kekik	Bilyalı Kekik, Eşşek Kekiği	toprak üstü, yaprak	soğuk algınlığı, cilt hastalıkları, kepek (saç), karın ağrısı, kısırlık	çay, sürme, buhu	D
Rosmarinus officinalis	Lamiaceae	Biberiye	Kuşdili		balgam söktürücü, soğuk algınlığı, ağrı kesici, kolesterol, zayıflama, mide, karın ve baş ağrısı	çay, yakı	D
Salvia tomentosa	Lamiaceae	Şalba	Şalba	yaprak, toprak üstü	soğuk algınlığı, karın ağrısı, ksıırlık, akrep sokması, ishal , öksürük, ağrı kesici, kan durdurucu	sarma, çay, yakı	D
Satureja cuneifolia	Lamiaceae	Kayakekiği	Çorbakekiği, Aşkekiği	toprak üstü	soğuk algınlığı	çay	D
Sideritis arguta	Lamiaceae	Köyçayı	Kelerkuyruğu, Adaçayı	çiçek	soğuk algınlığı	çay	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.6'in devamı

Teucrium polium	Lamiaceae	Acıyavşan	Oğlanotu	toprak üstü, yaprak	prostat, ağrı kesici, kolesterol, soğuk algınlığı, ishal, karın ağrısı,	çay, sarma, yakı, çiğneme	D
Vitex agnus-castus	Lamiaceae	Hayıt	Hayıt	meyve, yaprak,	ağrı kesici, soğuk algınlığı, adet sancısı, mide bulantısı, mide ağrısı, kabızlık, akrep sokması, karın ağrısı, bağırsak rahatsızlıkları, diz ağrısı	sarma, yakı, yutma	D
Phlomis lunariifolia	Lamiaceae	Yağlı Şalba	Boncukşalba	yaprak	ağrı kesici, soğuk algınlığı	yakı, sarma	D
Salvia sclarea	Lamiaceae	Şalba	Çobançırası, Şalba	toprak üstü	soğuk algınlığı	yakı	D
Sideritis argyrea	Lamiaceae	Bozeşekçayı	Adaçayı, Kelerkuyruğu	çiçek	soğuk algınlığı, karın ağrısı	çay	D
Sideritis condensata	Lamiaceae	Kozalıkekik	Kelleliçay, Adaçayı, Kozaklıçay, Tokalıçay	çiçek	soğuk algınlığı, gaz sancısı (bebek)	çay	D
Sideritis erythrantha subsp. *erythrantha*	Lamiaceae	Morçay	Havaotu, Akçay, Karçayı, Karamehmet Çayı	çiçek	soğuk algınlığı	çay	D
Laurus nobilis	Lauraceae	Defne	Tehnel	yaprak, meyve (yağ)	balgam söktürücü, soğuk algınlığı, akrep sokması, ağrı kesici, soğuk algınlığı, bademcik iltihabı , arı sokması (alerjik etkilere karşı), gaz giderici, boğaz ağrısı, mide rahatsızlıkları, bel ağrısı	yakı, sürme, içme	D
Persea americana	Lauraceae	Avokado	Avokado	yaprak	böbrek kum ve taşı	çay	K
Linum usitatissimum	Linaceae	Keten	Keten	tohum	soğuk algınlığı	çay	K
Punica granatum	Lythraceae	Nar	Nar	meyve	ishal, kabızlık, kolesterol düzenleyici, tansiyon düzenler, soğuk algınlığı, mide rahatsızlıkları	çay, yeme, içme	K
Abelmoschus esculentus	Malvaceae	Bamya	Bamya	meyve	iltihap giderici, arı sokması, şeker hastalığı,	sarma, yutma, sürme,	K

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.6'in devamı

Malva sylvestris	Malvaceae	Ebegümeci	Ebegümeci, Babaça	yaprak, toprak üstü	ağrı kesici, kireçlenme, dizde sıvı kaybı, göbek düşüklüğü, karın ağrısı, öksürük, soğuk algınlığı, diz ağrısı, dizdeki sıvı kaybı, boyun kireçlenmesi	yeme, sarma, yakı,	D
Tilia platyphyllos	Malvaceae	Yazıhlamuru	İlamur	çiçek ve yaprak	soğuk algınlığı,	çay	D
Tilia tomentosa Moench	Malvaceae	Gümüşıhlamur	İlamur	çiçek ve yaprak	soğuk algınlığı	çay	D
Malva parviflora	Malvaceae	Mülkek	Ebegömeç	toprak üstü, yaprak	dizdeki sıvı kaybı, boyun kireçlenmesi	yemek	D
Ficus carica	Moraceae	İncir	İncir	meyve, yaprak	siğil, kabızlık, yılan sokması, akrep sokması	damlatma, sürme, çay, yeme, suya sokma	D
Myrtus communis	Myrtaceae	Mersin	Sazak (Yaprak), Mersin	meyve , yaprak	ağrı kesici, romatizma, şeker hastalığı, zayıflama, kolesterol, göz hastalıkları, ishal, yara iyileştirici, mide rahatsızlıkları, karın ağrısı	sürme, tampon, çay, çiğneme, yeme	D
Syzygium aromaticum	Myrtaceae	Karanfil	Karanfil	çiçek	ağrı kesici, diş hastalıkları	çiğneme	K
Olea europaea	Oleaceae	Zeytin	Zeytin	yaprak, meyve (yağ)	şeker hastalığı, akrep sokması, boğaz ağrısı, diz ağrısı, morluk, kolesterol, el ayak çatlağı, yara iyileştirici, kabızlık, bel ağrısı, adet kanaması, astım	sürme, çay, tampon, içme, yeme	D
Papaver rhoeas	Papaveraceae	Gelincik	Lale, Gelineli, Ölünana, Nana	çiçek	iltihap giderici, çıban, yara iyileştirici	tampon	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.6'in devamı

Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	kozalak, gövde, taze uç sürgünleri	soğuk algınlığı, burun açıcı, ağrı kesici, mide rahatsızlığı, astım, kanser, tüberküloz, mide bulantısı, çıban, siğil, karın ağrısı, şişliklere, tansiyon düzenleyici, kurt düşürücü, şeker hastalığı, idrar yolu iltihabı,	çay, yakı, soluma ,sürme, yeme	D
Abies cilicica	Pinaceae	Bozkırgöknarı	İledin	gövde	diz ağrısı, soğuk algınlığı,		D
Cedrus libani	Pinaceae	Katranağacı	Katran, Sedir	gövde	bel ve karın ağrısı, yara iyileştirici		D
Pinus nigra subsp. *pallasiana*	Pinaceae	Karaçam	Akçam	dal	kısırlık		D
Plantago lanceolata	Plantaginaceae	Damarlıca	Sinirotu, Yedikardeşotu	yaprak	sakinleştirici, basur	çay, yeme	D
Platanus orientalis	Platanaceae	Çınar	Kavak	yaprak, meyve	kireçlenme, diz ağrısı, basur, baş ağrısı, karın ağrısı, basur, ishal, güneş çarpması	çay, yakı, sarma	D
Hordeum vulgare	Poaceae	Arpa	Arpa		ağrı kesici, akrep sokması		K
Rumex conglomeratus	Polygonaceae	Ekşikulak	İlibada, İlebada	yaprak	bağışıklığı arttırır	yemek	D
Rumex crispus	Polygonaceae	Labada	İlibada	yaprak	bağışıklığı arttırır	yemek	D
Portulaca oleracea	Portulacaceae	Semizotu	Semizotu, Tömeken, Kızılot, Temizotu		kabızlık	yeme	D
Clematis flammula	Ranunculaceae	Hamilmiskin	Acımık		iltihap giderici	çiçek	D
Anemone coronaria	Ranunculaceae	Manisalalesi	Lale	çiçek	ağrı kesici, iltihap azaltıcı	sarma	D
Nigella sativa	Ranunculaceae	Çörekotu	Karacaot	tohum	soğuk algınlığı, öksürük, balgam söktürücü	içme	D
Ranunculus marginatus var. *trachycarpus*	Ranunculaceae	Çırnıkotu	Kelebekotu	toprak üstü, yaprak ve çiçek	ödem söktürücü, diz ağrısı	sarma	D

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.6'in devamı

Paliurus spina-christi	Rhamnaceae	Karaçalı	Kızılçalı, Çaltıdikeni, Çaltı, Karaçaltı	meyve	bağırsak hastalıkları, şeker hastalığı, adet kesici, varis, kalp damar hastalıkları	çay	D
Ziziphus jujuba	Rhamnaceae	Hünnap	Hünnap		şeker hastalığı, ayak altı yanması	yeme	K
Cydonia oblanga	Rosaceae	Ayva	Ayva	yaprak, meyve	mide rahatsızlıkları, öksürük kesici , ishal kesici, balgam söktürücü, soğuk algınlığı	çay, yeme	K
Malus domestica	Rosaceae	Elma	Elma	meyve	boğaz ağrısı, boğaz iltihabı, ishal kesici	sarma, yeme	K
Rubus sanctus	Rosaceae	Böğürtlen	Böğürtlen	meyve, kök	böbrek taşı, şeker hastalığı, kısırlık	çay	D
Aria umbellata	Rosaceae	Geyikelması	Geyikelması	yaprak	kalp damar hastalığı, şeker hastalığı	çay, yeme	D
Prunus avium	Rosaceae	Kiraz	Kiraz	meyve	şeker hastalığı	yeme	K
Crataegus monogyna var. *monogyna*	Rosaceae	Yemişen	Kırmızıalıç, Kızılcık	meyve	şeker hastalığı	yeme	K
Geum heterocarpum	Rosaceae	Sarıarapçiçeği	Karanfil	kök (yumru)	diş ağrısına	çay	D
Pyrus communis	Rosaceae	Armut	Armut	meyve yaprak	kabızlık, akrep sokması	içme (hoşaf), sarma	K
Rosa canina	Rosaceae	Kuşburnu	Kuşburnu, İtburnu, Enikburnu	meyve	mide ve bağırsak hastalıkları	çay	D
Coffea canephora	Rubiaceae	Kahve	Kafe	çekirdek	ishal	çiğneme	K
Citrus x aurantium	Rutacaeae	Turunç	Turunç	meyve	boğaz ağrısı	sarma	K
Citrus x limon	Rutaceae	Limon	Limon	yaprak, meyve	tansiyon, soğuk algınlığı, boğaz ağrısı, bademcik iltihabı	çay, yemek, sarma	K
Viscum album subsp. *austriacum*	Santalaceae	Çamökseotu	Güvelek	yaprak	şeker hastalığı	çay	D
Solanum lycopersicum	Solanaceae	Domates	Domates	meyve	akrep ve arı sokması	sürme, sarma	K

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Çizelge 5.6'in devamı

Solanum tuberosum	Solanaceae	Patates	Patates	kök (yumru)	ağrı kesici, ishal	sarma, yeme	K
Urtica dioica	Urticaceae	Isırgan	Dalgan Dalağan	toprak üstü, tohum,	saç güçlendirici, bağırsak temizleyici, romatizma, eklem ağrıları, ses kısıklığı, kanser, ağrı kesici, böbrek kumu düşürücü	çay, sarma, yeme, yakı, yıkama	D
Urtica urens	Urticaceae	Cılağan	Isırgan, Dalağan	toprak üstü	romatizma, eklem ağrıları	yakı	D
Vitis vinifera	Vitaceae	Asma	Asma	yaprak	iltihap giderici	sarma	K
Tribulus terrestris	Zygophyllaceae	Çobançökerten	Demirdikeni	toprak üstü, meyve	kalp rahatsızlığı, kemik erimesi, böbrek taşı	çay,	D
Verbascum sinuatum	Scrophulariaceae	Bodanotu	Sığırkuyruğu	çiçek	ayak mantarı	sürtme	D
Solanum americanum	Solanaceae	İtüzümü	İtüzümü, İstifno	meyve, yaprak	sıcak çarpması	sarma (baş)	D
Camellia sinensis	Theaceae	Çay	Çay	yaprak	ishal	çay	K

* D: Doğal, K: Kültürü yapılan

Gelincik (*Papaver rhoeas*) ve lale (*Anemone coronaria*)'nin çiçeklerinin iltihap giderici olarak ve tütüncük (*Dryopteris filix-max*) bitkisinin küllerinin sünnet olan çocuklarda yara iyileştirici olarak kullanımı literatürde ilk defa kayıt altına alınmıştır. 4.3 Bölümünde yer alan Reç 57 ve Reç. 62 de uygulama şekli ayrıntılı olarak verilmiştir. Uygulama şekli yönünden de çalışmamız aracılığıyla ilk defa literatüre kazandırılmıştır.

Bulgular bölümünde yer alan 112 insan sağlığında kullanılan tıbbi bitki taksonundan, 25 bitkinin etki ettikleri hastalığa göre kullanılışına Antalya ilini kapsayan literatürlerde rastlanmamıştır. Bunlar liste halinde aşağıda sunulmuştur:

Laser trilobum (gaz giderici, karın ağrısı)
Achillea kotschyi subsp. *kotschyi* (soğuk algınlığı)
Pentanema verbascifolium (soğuk algınlığı)
Anchusa azurea (bel ve ayak ağrısı giderici, şişlik azaltıcı)
Convolvulus arvensis (yılan sokması, akrep sokması)
Juniperus oxycedrus (karaciğer ve şeker rahatsızlıkları, el ayak uyuşukluğu)
Sideritis arguta (soğuk algınlığı)
Salvia sclarea (soğuk algınlığı)
Sideritis erythrantha subsp. *erythrantha* (soğuk algınlığı)
Laurus nobilis (akrep sokması, arı sokması boğaz ağrısı, bel ağrısı)
Linum usitatissimum (soğuk algınlığı)
Punica granatum (soğuk algınlığı)
Tilia platyphyllos (soğuk algınlığı)
Ficus carica (yılan sokması, akrep sokması)
Myrtus communis (ağrı kesici, romatizma, göz hastalıkları, ishal)
Syzygium aromaticum (ağrı kesici, diş hastalıkları)
Abies cilicica (soğuk algınlığı)
Cedrus libani (bel ve karın ağrısı)
Rumex crispus (bağışıklığı arttırı)
Anemone coronaria (ağrı kesici, iltihap azaltıcı)
Nigella sativa (soğuk algınlığı, balgam söktürücü)
Cydonia oblanga (mide rahatsızlıkları, balgam söktürücü)
Cerasus avium (şeker hastalığı)
Crataegus monogyna var. *monogyna* (şeker hastalığı)
Citrus limon (soğuk algınlığı, boğaz ağrısı, bademcik iltihabı)

42 tıbbi bitki taksonunun etki ettikleri hastalığa göre kullanılışına incelenen literatürlerde rastlanmamıştır. Bunlar liste halinde aşağıda sunulmuştur:

Tordylium apulum (mide ağrısı, böbrek taşı düşürücü)
Laser trilobum (gaz giderici, karın ağrısı)
*Muscarimia muscari (*sıçak hastalığı*)*
Artemisia arborescens (soğuk algınlığı, mide rahatsızlığı)
Dittrichia viscosa (ağrı kesici, romatizma)
Helichrysum chasmolycicum (mide ağrısı, böbrek taşı düşürücü)
Berberis cretica (şekeri düşürür)
Nasturtium officinale (göbek düşmesi)
Opuntia-ficus-barbarica (el titremesi, zihin açıcı, boğaz ağrısı
Capparis spinosa (kısırlık)
Cistus salviifolius (kanser, diz ağrısı)
Cupressus sempervirens (ishal, baş ve karın ağrısı, böbrek taşı, kısırlık)
Cyperus rotundus (kulak ağrısı)
Erica manipuliflora (şeker hastalığı)
Erophaca baetica (öksürük)
Vicia narbonensis (el titremesi)
Mentha pulegium (diz ağrısı)
Origanum minutiflorum (Soğuk algınlığı, akciğer rahatsızlıları)
Origanum onites (kısırlık)
Salvia tomentosa (akrep spokması
Teucrium pollium (prostat)
Phlomis lunariifolia (ağrı kesici, soğuk algınlığı)
Sideritis argyrea (soğuk algınlığı)
Sideritis condensata (gaz sancısı (bebek))
Abelmoschus esculentus (arı sokması)
Malva sylvestris (dizde sıvı kaybı, gönek düşülşüğü)
*Malva parviflora (*dizdeki sıvı kaybı, boyun kireçlenmesi)
Papaver rhoeas (iltihap giderici, çıban)
Pinus brutia var *brutia* (kurt düşürücü)
Pinus nigra subsp. *pallasiana* (kısırlık)
Platanus orientalis L. (Kireçlenme, diz ağrısı, basur, baş ağrısı, karın ağrısı, basur, ishal, güneş çarpması)
Hordeum vulgare (akrep sokması)
Rumex conglomeratus (bağışıklık arttırır)
Ranunculus marginatus var. *trachycarpus* (ödem sktürücu, diz ağrısı)
Paliurus spina-christi (varis)
Ziziphus jujuba (ayak altı yanması)
Sorbus umbellata (şeker hastalığı)
Geum heterocarpum (diş hastalığı)
Tribulus terrestris (kemik erimesi)
Verbascum *sinuatum* (ayak mantarı)
Solanum americanum (sıcak çarpması)
Camellia sinensis (ishal)

5.2.2 Araştırma Alanında Hayvan Sağlığında Kullanılan Taksonlar

Araştırma alanında hayvan tedavisi ile ilgili 4 önemli kullanım kayda alınmıştır. Hayvan tedavisinde sık olarak kullanılan taksonlar defne (*Laurus nobilis*), kavak (*Platanus orrientalis*) ve şam (*Pinus brutia*)'dır. Defne (*Laurus nobilis*) akrep ve yılan sokmalarına karşı içirilerek, kavak (*Platanus orrientalis*), ishale karşı yaprakları yedirilerek, boncuk şalba (*Phlomis lunariifolia*), kabızlığa karşı yaprakları yedirilerek ve şam (*Pinus brutia*) çıralarından elde edilen püse yaralara sinek konmasını engellemek için sürülerek kullanılmaktadır. Araştırma alanında saptanan hayvan hastalığında kullanılan 10 takson Çizelge 5.7'de verilmiştir.

Çizelge 5.7. Araştırma alanında hayvan sağlığında kullanılan tıbbi bitkiler

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Hangi kısmı**	**Hangi hastalığa iyi geliyor?**	**Kullanım şekli**	**D/K**
Phlomis lunariifolia	Lamiaceae	Yağlı Şalba	Boncukşalba	yaprak	kabızlık	yedirilir	D
Laurus nobilis	Lauraceae	Defne	Tehnel	meyve (yağ)	yılan sokması, zehirlenme	içirilir	D
Pinus brutia var. *vrutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	gövde (püse)	yaralara sinek konmasını engelleyici, ayak kırığı	sürme, sarma	D
Platanus orientalis	Platanaceae	Çınar	Kavak	yaprak	ishal	yedirilir	
Cedrus libani	Pinaceae	Katranağacı	Katran, Sedir	gövde (püse)	kabızlık	yedirilir	D
Satureja cuneifolia	Lamiaceae	Kayakekiği	Çorbakekiği, Aşkekiği	toprak üstü	etini ve sütünün kokusunu güzelleştirir	yedirilir	D
Convolvulus arvensis	Convolvulaceae	Tarlasarmaşığı	Tosbağaotu	toprak üstü	sütünü arttırıyor	yedirilir	D
Trifolium nigrescens subsp. *petrisavii*	Fabaceae	Yelüçgülü	Dilfir	toprak üstü	sütünü arttırıyor	yedirilir	D
Trifolium resupinatum var. *resupinatum*	Fabaceae	Anadoluüçgülü	Dilfir	toprak üstü	sütünü arttırıyor	yedirilir	D
Vicia sativa	Fabaceae	Fiğ	Fiğ	toprak üstü	sütünü arttırıyor	yedirilir	K

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

Phlomis lunariifolia bitkisinin hayvan sağlığı ile ilgili kullanımına incelenen literatürlerde rastlanmamıştır.

5.3 Araştırma Alanında Yem Bitkisi Olarak Kullanılan Taksonlar

Çizelge 5.8'de verilen 82 yem bitkisinden 5'i kültür 77'si doğal yayılışı olan bitkilerdir. Araştırma alanında yem olarak kullanılan taksonlar incelendiğinde 24 taksonun Fabaceae familyasına ait olduğu belirlenmiştir. Bu 24 takson içerisinden *Trifolium* ve *Vicia* cinslerine ait 5'er takson yer almaktadır (Çizelge 5.8). Çalışmada bitkilerin hangi organlarının yem olarak değerlendirildiği incelendiğinde; topraküstü 48 takson, yaprak 23 takson, kök/yumru 2 takson, meyve 3 takson, çiçek 1 takson ve bütün bitki 1 takson olarak belirlenmiştir.

Çizelge 5.8. Araştırma alanında yem bitkisi olarak kullanılan tıbbi bitkiler

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Hangi kısım**	**D/K**
Chenopodium album	Amaranthaceae	Aksirken	Sirken, Aksirken	topraküstü	D
Cotinus coggygria	Anacardiaceae	Boyacısumağı	Cırlık	yaprak	D
Pistacia atlantica	Anacardiaceae	Sakızlık	Çitlembik, Çıtlık, Sakızlak	yaprak ve meyve	D
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	yaprak ve meyve	D
Ammi majus	Apiaceae	Kürdanotu	Cırnak, Cırnık, Keditırnağı	topraküstü	D
Bunium ferulaceum	Apiaceae	İncirop	Topalak, Topuk	yumrusu	D
Scandix pecten-veneris	Apiaceae	Zühretarağı	İğnelik, Kertikotu, Alibeyotu	topraküstü	D
Dittrichia viscosa	Asteraceae	Sümenit	Domuzkaraan	yaprak	D
Echinops spinosissimus subsp. *bithynicus*	Asteraceae	Kirpibaşı	Eşekdikeni	çiçek	D
Rhagadiolus stellatus	Asteraceae	Çatlakçanak		toprak üstü	D
Bellis annua	Asteraceae	Akbubeçlik	Minik Papatya	yaprak	D
Capsella bursa-pastoris	Brassicaceae	Çobançantası	Dağ Teresi	toprak üstü	D
Rapistrum rugosum	Brassicaceae	Kediturpu	Turpotu	toprak üstü	D
Ipomoea purpurea	Caryophyllaceae	Kahkahaçiçeği	Sarmaşık	yapraklı gövde	D
Convolvulus arvensis	Convolvulaceae	Tarlasarmaşığı	Tosbağaotu	toprak üstü	D
Juniperus foetidissima	Cupressaceae	Kokarardıç	Kokuluardıç, Yağardıcı	yaprak	D
Juniperus excelsa	Cupressaceae	Bozardıç	Odunardıcı, Karaardıç	yaprak	D
Cupressus sempervirens	Cupressaceae	Servi	Andız	yaprak	D
Schoenoplectus tabernaemontani	Cyperaceae	Aynasemerotu	Tokalıkamış, Havut Kamışı	toprak üstü	D
Arbutus andrachne	Ericaceae	Sandalağacı	Dağçileği	yaprak	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

Çizelge 5.8'in devamı

Calicotome villosa	Fabaceae	Keçiboğan	Azgandikeni	toprak üstü	D
Ceratonia siliqua	Fabaceae	Keçiboyunuzu	Boynuz	meyve	D
Colutea cilicica	Fabaceae	Patlangaç	Palangıç	yaprak	D
Medicago orbucularis	Fabaceae	Paralık	Paralık	toprak üstü	D
Medicago sativa	Fabaceae	Yonca	Yonca, Dilfir	topraküstü	K
Spartium juncaeum	Fabaceae	Borcak	Katırtırnağı	topraküstü	D
Arachis hypogaea	Fabaceae	Yerfıstığı	Yerfıstığı	toprak üstü	D
Coronilla lassenii	Fabaceae	Boynuzludücük	Dilfir	toprak üstü	D
Coronilla rostrata	Fabaceae	Bahçetacı	Dilfir	toprak üstü	D
Lathyrus annuus	Fabaceae	Dağdırılcası	Haraç	toprak üstü	D
Medicago ciliaris	Fabaceae	Kirpiyoncası	Dilfir	toprak üstü	D
Medicago polymorpha	Fabaceae	Karayonca	Üçgül, Dilfir	toprak üstü	D
Melilotus indicus	Fabaceae	Otuzluyonca	Üçgül	toprak üstü	D
Onobrychis oxyodonta	Fabaceae	Kırkorungası		toprak üstü	D
Trifolium fragiferum var. *fragiferum*.	Fabaceae	Çileküçgülü	Yonca, Dilfir	toprak üstü	D
Trifolium nigrescens subsp. *petrisavii*	Fabaceae	Yelüçgülü	Dilfir	toprak üstü	D
Trifolium pamphylicum	Fabaceae	Antalyayoncası	Yonca, Dilfir	toprak üstü	D
Trifolium resupinatum var. *resupinatum*	Fabaceae	Anadoluüçgülü	Dilfir	toprak üstü	D
Trifolium tomentosum	Fabaceae	Yünlüyonca	Dilfir	toprak üstü	D
Vicia eriocarpa	Fabaceae	Boğala	Yabanifiğ	toprak üstü	D
Vicia lutea subsp. *lutea*	Fabaceae	Sarıbakla	Trifil (Giritlice), Dilfir, Deli Bakla	toprak üstü	D
Vicia narbonensis	Fabaceae	Kocafiğ	Delibakla, Dağbaklası	toprak üstü	D
Vicia villosa subsp. *varia*	Fabaceae	Dağefereği	Efenk	toprak üstü	D
Vicia sativa	Fabaceae	Fiğ	Fiğ	toprak üstü	K
Quercus cerris	Fagaceae	Saçlımeşe	Meşe	yaprak ve palamut	D
Quercus coccifera	Fagaceae	Kermesmeşesi	Piynar	yaprak ve palamut	D
Quercus infectoria subsp. *veneris*	Fagaceae	Pelitağacı	Meşe	yaprak ve palamut	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

Çizelge 5.8'in devamı

Erodium cicutarium	Geraniaceae	İğnelik	İğnelik, Karaoğlak, Döngel	toprak üstü	D
Erodium moschatum	Gereniaceae	Kulunc	İğnelik	toprak üstü	D
Geranium molle	Gereniaceae	Yumuşakıtır	İğnelik, Kertikotu	toprak üstü	D
Crocus asumaniae	Iridaceae	Morçiğdem	Çiğdem	kök (yumru)	D
Juncus acutus	Juncaceae	Kofa	Kovakamışı	gövde ve kök	D
Origanum onites	Lamiaceae	Bilyalıkekik	Bilyalıkekik, Eşekkekiği, Kınalıkekilk	toprak üstü	D
Salvia sclarea	Lamiaceae	Şalba	Çobançırası, Şalba	toprak üstü	D
Salvia tomentosa	Lamiaceae	Şalba	Şalba	toprak üstü	D
Malva sylvestris	Malvaceae	Ebegümeci	Ebegümeci, Babaça	yaprak	D
Fontanesia phillyreoides	Oleaceae	Cılbırtı	Çilbirti, Çilbitti, Karacaağaç	yaprak	D
Olea europaea	Oleaceae	Zeytin	Zeytin	taze dal, yaprak	D
Phillyrea latifolia	Oleaceae	Akçakesme	Kesme	yaprak	D
Abies cilicica	Pinaceae	Bozkırgöknarı	İledin	taze dal	D
Cedrus libani	Pinaceae	Katranağacı	Katran, Sedir	taze dal	D
Plantago lanceolata .	Plantaginaceae	Damarlıca	Sinirotu, Yedikardeşotu	toprak üstü	D
Avena barbata	Poaceae	Narin Yulaf	Yabani Yulaf	toprak üstü	D
Avena sativa	Poaceae	Yulaf	Yulaf	tohum	K
Hordeum vulgare	Poaceae	Arpa	Arpa	tohum	D
Sorghum halepense var. *halepense*	Poaceae	Ekinsüpürgesi	Mara, Mavra	toprak üstü	D
Bromus hordeaceus subsp. *hordeaceus*	Poaceae	İbubukekini	Gırtılotu	toprak üstü	D
Phalaris paradoxa	Poaceae	Topuzlu Kanyaş		toprak üstü	D
Setaria viridis	Poaceae	Darıcan	Yeşilsıçan	toprak üstü	D
Triticum aestivum	Poaceae	Buğday	Buğday	toprak üstü	K
Zea mays	Poaceae	Mısır	Mısır	tohum	K
Clematis flammula	Ranunculaceae	Hamilmiskin	Acımık	toprak üstü	D
Clematis cirrhosa	Ranunculaceae	Baharsarmaşığı	Dokuz Don Otu, Dokuz Donlu , İlmeşik, Baharcık	toprak üstü	D
Paliurus spina-christi	Rhamnaceae	Karaçalı	Kızılçalı, Çaltıdikeni, Çaltı, Karaçaltı	yaprak, dal	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

Çizelge 5.8'in devamı

Acer monspessulanum	Sapindaceae	Fransızakçaağacı	Şimşir	yaprak	D
Smilax excelsa	Smilacaceae	Dikenucu	Silcan	yaprak, gövde	D
Styrax officinalis	Styricaceae	Ayıfındığı	Tespihağacı	yaprak, dal	D
Viscum album subsp. *austriacum*	Santalaceae	Çamökseotu	Güvelek	bütün bitki	D
Urtica dioica	Urticaceae	Isırgan	Dalgan Dalağan	toprak üstü	D
Urtica urens	Urticaceae	Cılağan	Isırgan, Dalağan	toprak üstü	D
Asphodelus aestivus	Xanthorrhoeaceae	Kirgiçkökü	Çirişotu, Kirişotu	yaprak	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

Bulgular bölümünde yer alan 82 yem bitkisinden, 31 bitkinin yem olarak kullanılışına Antalya ilini kapsayan literatürlerde rastlanmamıştır. Bunlar liste halinde aşağıda sunulmuştur:

Chenopodium album
Pistacia atlantica
Ammi majus
Scandix pecten-veneris
Dittrichia viscosa
Echinops spinosissimus subsp. *bithynicus*
Bellis annua
Rapistrum rugosum
Convolvulus arvensis
Juniperus excelsa
Medicago orbicularis
Erodium cicutarium
Malva sylvestris
Hordeum vulgare
Setaria viridis
Urtica dioica
Lathyrus annuus
Medicago polymorpha
Melilotus indicus
Onobrychis oxyodonta
Trifolium fragiferum L. var. *fragiferum*
Trifolium nigrescens subsp. *petrisarvii*
Trifolium pamphylicum
Trifolium resupinatum L.var. *resupinatum*
Trifolium tomentosum
Vicia eriocarpa
Quercus infectoria subsp. *veneris*
Juncus acutus
Avena barbata
Avena sativa
Clematis cirrhosa

29 yem bitkisinin kullanılışına incelenen literatürlerde rastlanmamıştır. Bunlar liste halinde aşağıda sunulmuştur:

Cotinus coggygria
Pistacia atlantica
Ammi majus
Dittrichia viscosa
Rhagadiolus stellatus
Bellis annua
Juniperus excelsa
Bituminaria bituminosa
Coronilla lassenii
Coronilla rostrata
Onobrychis oxyodonta
Trifolium pamphylicum
Vicia eriocarpa
Acer monpessulanum
Urtica urens
Vicia narbonensis
Erodium moschatum
Geranium molle
Crocus asumaniae
Salvia sclarea
Salvia tomentosa
Fontanesia phillyreoides
Abies cilicica
Cedrus libani
Plantago lanceolata
Bromus hordeaceus subsp. *hordeaceus*
Phalaris paradoxa
Clematis flammula
Smilax excelsa

5.4 Araştırma Alanında El sanatlarında Kullanılan Taksonlar

5.4.1 Ağaç işlerinde kullanılan taksonlar

Araştırma alanında ağaç işlerinde kullanıldığı tespit edilen 23 takson Çizelge 5.9'da verilmiştir. Tespit edilen taksonların daha çok mutfak aleti, tarım aleti yapımında kullanıldığı belirlenmiştir. Yörede özellikle *Pinus brutia* var. *brutia* (kızılçam)'dan çok farklı amaçlar için yararlanıldığı gözlemlenmiştir.

Çizelge 5.9. Ağaç işlerinde kullanılan taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Ne yapılır?**	**Hangi kısım?**	**D/K**
Valeriana italica.	Caprifoliaceae	Çobanzurnası	Hüphüpotu, Borucuk	müzik aleti (zurna)	gövde	D
Cornus mas	Cornaceae	Kızılcık	Ergen	met ve düllük (çocuk oyun aleti)	dal	D
Lagenaria siceraria	Cucurbitaceae	Uzunkabak	Sukabağı	su kabı, çocuklara lazımlık, ıklığ (kabak kemane)	meyve	K
Cupressus sempervirens	Cupressaceae	Servi	Andız	ahır, okalava, senit, köşk, arı kovanı, gıncırak	gövde	D
Juniperus excelsa	Cupressaceae	Bozardıç	Odunardıcı, Karaardıç	çeyiz sandığı	gövde	D
Juniperus foetidissima	Cupressaceae	Kokarardıç	Kokuluardıç, Yağardıcı	buğday ambarı, çeyiz sandığı	gövde	D
Juniperus oxycedrus	Cupressaceae	Katranardıcı	Dikenardıç	ıklığ (kabak kemane)	gövde	D
Arbutus andrachne	Ericaceae	Sandalağacı	Dağ Çileği, Kepez (Meyve)	kaşık, kepçe, tokuç, oklava, kapı süsü, çelenk	gövde, dal, meyve	D
Quercus coccifera	Fagaceae	Kermesmeşesi	Piynar	nacak, çelik (ip toplama), met ve düllük (çocuk oyunu),	gövde	D
Vitex agnus-castus	Lamiaceae	Hayıt	Hayıt	kuş kafesi, met ve düllük	dal	D
Morus alba	Moraceae	Akdut	Akdut	çeyiz sandığı, tarak	gövde	K
Morus nigra	Moraceae	Karadut	Karadut	tarak	gövde	K
Olea europaea	Oleaceae	Zeytin	Zeytin	kaşık, kepçe	gövde	D, K

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

Çizelge 5.9'in devamı

Fontanesia phillyreoides	Oleaceae	Cılbırtı	Çilbirti, Çilbitti, Karacaağaç	ıklığın (kabak kemane) düzen burguları	dal	D
Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	oklava, döndürgeç, senit, tokmak aleti (sığır ipi), ağaç keserinin tutulan kısmı, teker, araba, tuluğu tutan direkler, karasaban aletinin boyundurağı, ev , ahır, köşk, çit, pencere ve pencere pervazları, ev tabanı ve tavanı, ev masası, divan, merdiven, merdiven trabzanları, çardak, mutfak rafı, bahçe tuvaleti, yay (çul dokuma aleti), ağıl, kümes, yaba, kürek, saban, testere sapı, kalbur ve holosun tutulan kısımları, köşk salıncağı, düven, şapka, lüle (pipo), sidek ve silgiç, dünek, su değirmeni oyuncağı	gövde, dal	D
Abies cilicica	Pinaceae	Bozkırgöknarı	İledin	kamyon kasası, arı kovanı	gövde	D
Cedrus libani	Pinaceae	Katranağacı	Katran, Sedir	oklava, merdane, senir, kapı, buğday ambarı, cami minberi	gövde	D
Pinus nigra subsp. *pallasiana*	Pinaceae	Karaşam	Akşam	kereste, merdiven,	gövde	D
Platanus orientalis	Platanaceae	Çınar	Kavak	oklava, senit, tokuç, kalbur, holos, elek, okka, tuluk direkleri, meyve ezme teknesi	gövde, dal	D
Crataegus azarolus var. *aronia*	Rosaceae	Müzmüldek	Beyazalıç	kaşık, kepçe	gövde	D
Crataegus monogyna var. *monogyna*	Rosaceae	Yemişen	Kırmızıalıç, Kızılcık	kaşık, kepçe	gövde	D
Pyrus communis	Rosaceae	Armut	Armut	kaşık, kepçe, karasaban	gövde	K
Acer monspessulanum	Sapindaceae	Fransızakça ağacı	Şimşir	kaşık, kepçe, senit	gövde	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.4.2 Süpürge yapımında kullanılan taksonlar

Araştırma alanında süpürge yapımında kullanıldığı tespit edilen 10 takson Çizelge 5.10'da verilmiştir. *Sorghum bicolor* (süpürgedarısı) daha çok evlerin içinde tercih edilirken, diğer taksonlardan elde edilen süpürgeler bahçe ve dış mekanlar için tercih edildiği görülmüştür.

Çizelge 5.10. Süpürge yapımında kullanılan taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Ne yapılır?**	**Hangi kısım?**	**D/K**
Erica manipuliflora	Ericaceae	Püren	Püren	süpürge	toprak üstü	D
Spartium juncaeum	Fabaceae	Borcak	Katırtırnağı	süpürge	toprak üstü	D
Hypericum triquetrifolium	Hypericaceae	Pırpırotu	Sakalöten	süpürge	toprak üstü	D
Myrtus communis	Myrtaceae	Mersin	Mersin	süpürge	gövde	D
Phillyrea latifolia	Oleaceae	Akçakesme	Kesme	süpürge	dal	D
Sorghum bicolor	Poaceae	Süpürgedarısı	Süpürgeotu	süpürge	gövde	K
Verbascum cheiranthifolium var. *cheiranthifolium*	Scrophulariaceae	Bozkulak	Sığırkuyruğu	süpürge	toprak üstü	D
Verbascum glomeratum	Scrophulariaceae	Sığırkulağı	Sığırkuyruğu	süpürge	toprak üstü	D
Verbascum sinuatum	Scrophulariaceae	Bodanotu	Sığırkuyruğu	süpürge	toprak üstü	D
Daphne sericea	Thymelaeceae	Tavukbüzüğü	Ezentere	süpürge	dal	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.4.3 Alet, ip sapı olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında alet, ip sapı olarak kullanılan 7 takson Çizelge 5.11'de verilmiştir.

Çizelge 5.11. Alet, ip sapı olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Ne yapılır?	Hangi kısım?	D/K
Ficus carica	Moraceae	İncir	İncir	orak sapı	gövde	D
Nerium oleander	Apocynaceae	Zakkum	Ağu	çapa sapı, orak sapı	gövde	D
Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	tokmak aleti (sığır ipi), ağaç keserinin tutulan kısmı, karasaban aletinin boyundurağı, testere sapı, kalbur ve holosun tutulan kısımları	gövde	D
Pistacia atlantica	Anacardiaceae	Sakızlık	Çitlembik, Çıtlık, Sakızlak	çapa sapı	gövde	D
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	çapa sapı	gövde	D
Platanus orientalis	Platanaceae	Çınar	Kavak	tokmak (sığır ipi takmak için)	gövde	D
Quercus coccifera	Fagaceae	Kermesmeşesi	Piynar	nacak, çekiç sapı, ağaç testeresi sapı, karasabanın elle tutulan yerleri,	gövde	D
Tilia platyphyllos	Malvaceae	Yazıhlamuru	İlamur	öküz boyunduruğu	gövde	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.4.4 Doğal boya olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında doğal boya elde etmek için kullanılan 6 takson Çizelge 5.12'de verilmiştir.

Çizelge 5.12. Doğal boya olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Ne yapılır?	Hangi kısım?	D/K
Berberis cretica	Berberidaceae	Dikenüzümü	Karamık	sarı renk boya elde edilir	kök	D
Alnus glutinosa subsp. *glutinosa*	Betulaceae	Kızılağaç	Kızılağaç	kızıl ve bordo boya elde edilir	gövde (ağaç kabuğu)	D
Euphorbia helioscopia	Euphorbiaceae	Feribanotu	Sütleğen	koyu sarı boya elde edilir	çiçek	D
Quercus coccifera	Fagaceae	Kermesmeşesi	Piynar	kırmızı, bordo boya elde edilir	kök	D
Juglans regia	Juglandaceae	Ceviz	Ceviz	sarı renk boya elde edilir	meyve (kabuk)	K
Platanus orientalis	Platanaceae	Çınar	Kavak	sarı renk boya elde edilir	gövde (kabuk)	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.4.5 Sepet ve hasır yapımında kullanılan taksonlar

Araştırma alanında sepet ve hasır yapımında kullanılan 5 takson Çizelge 5.13'de verilmiştir.

Çizelge 5.13. Sepet ve hasır yapımında kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Ne yapılır?	Hangi kısım?	D/K
Cotinus coggygria	Anacardiaceae	Boyacısumağı	Cırlık	sepet	taze dal	D
Vitex agnus-castus	Lamiaceae	Hayıt	Hayıt	sepet, hasır	dal	D
Punica granatum	Lythraceae	Nar	Nar	sepet	dal	K
Arundo donax	Poaceae	Kargı	Kargı	sepet, hasır	gövde	D
Typha domingensis	Typhaceae	Şeytanmumu	Hasırkamışı	hasır, gölgelik	toprak üstü	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.4.6 Tespih yapımında kullanılan taksonlar

Araştırma alanında tespih yapımında kullanılan 2 takson Çizelge 5.14'de verilmiştir.

Çizelge 5.14. Tespih yapımında kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Ne yapılır?	Hangi kısım?	D/K
Melia azederach	Meliaceae	Tesbihağacı	Mayısağacı	tespih	tohum	D
Styrax officinalis	Styricaceae	Ayıfındığı	Tespihağacı	tespih	tohum	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.5 Araştırma Alanında Arı Bitkisi Olarak Tespit Edilen Taksonlar

Araştırma alanında arı bitkisi olarak bilinen 28 takson Çizelge 5.15'de verilmiştir. En fazla taskon içeren familyalar incelendiğinde 7 taksonla Fabaceae ve bunu 4 taksonla Lamiaceae familyasının izlediği görülmektedir.

Çalışma sonuçlarımızın Çizelge 5.1'de yer alan Antalya ve civarında yapılmış çalışmalarla kıyaslandığında aşağıdaki 25 taksonun ilk defa arı bitkisi olarak kayda alınmıştır.

Dittrichia viscosa, *Raphanus raphanistrum* , *Cistus salviifolius*, *Cistus creticus*, *Arbutus andrachne*, *Euphorbia characias* subsp. *wulfenii*, *Cercis siliquastrum*, *Spartium juncaeum*, Calicotome villosa, *Colutea cilicica*, *Lotus herbaceus*, *Medicago orbucularis*, *Hedera helix*, *Ballota cristata*, *Phlomis lunariifolia*, *Vitex agnus-castus*, *Morus alba*, *Morus nigra*, *Sesamum indicum*, *Clematis cirrhosa*, *Clematis flammula*, *Paliurus spina-christi*, *Asphodelus aestivus*, *Smilax excelsa*, *Vitis vinifera*

İki kovan birleştirildiğinde arıların birbirini öldürmemesi için kovanın içine bir tatlı kaşığı katran püsesi, soğan ve ssarımsak konması bilgisine taranan literatürlerde rastlanmamıştır.

Çizelge 5.15. Araştırma alanında arı bitkisi olarak tespit edilen taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**D/K**
Dittrichia viscosa	Asteraceae	Sümenit	Domuzkaraan	D
Raphanus raphanistrum	Brassicaceae	Eşek Turpu	Turpotu, Hardalotu	D
Cistus salviifolius	Cistaceae	Kartli	Karaan	D
Cistus creticus	Cistaceae	Laden	Karaan	D
Erica manipuliflora	Ericaceae	Püren	Püren	D
Arbutus andrachne	Ericaceae	Sandalağacı	Dağçileği, Sandal	D
Euphorbia characias subsp. *wulfenii*	Euphorbiaceae	Ulusütleğen	Sütleğen	D
Ceratonia siliqua	Fabaceae	Keçiboyunuzu	Boynuz	D
Cercis siliquastrum	Fabaceae	Erguvan	Gelincik	D
Spartium juncaeum	Fabaceae	Borcak	Katırtırnağı	D
Calicotome villosa	Fabaceae	Keçiboğan	Azgandikeni	D
Colutea cilicica	Fabaceae	Patlangaç	Palangıç	D
Lotus herbaceus	Fabaceae	Zehirliyonca		D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

Çizelge 5.15'in devamı

Medicago orbucularis	Fabaceae	Paralık	Paralık	D
Hedera helix	Araliaceae	Duvarsarmaşığı	Sarmaşık	D
Ballota cristata	Lamiaceae	Tahtalınemnem	Yerbozotu, Bozot, Şalba	D
Origanum minutiflorum	Lamiaceae	Tokakekik	Yaylakekiği	D
Phlomis lunariifolia	Lamiaceae	Yağlı Şalba	Boncukşalba	D
Vitex agnus-castus	Lamiaceae	Hayıt	Hayıt	D
Morus alba	Moraceae	Akdut	Akdut	K
Morus nigra	Moraceae	Karadut	Karadut	K
Sesamum indicum	Pedaliaceae	Susam	Küncü	K
Clematis cirrhosa	Ranunculaceae	Baharsarmaşığı	Dokuz Don Otu, Dokuz Donlu , İlmeşik, Baharcık	D
Clematis flammula	Ranunculaceae	Hamilmiskin	Acımık	D
Paliurus spina-christi	Rhamnaceae	Karaçalı	Kızılçalı, Çaltıdikeni, Çaltı, Karaçaltı	D
Asphodelus aestivus	Xanthorrhoeaceae	Kirgiçkökü	Çirişotu, Kirişotu	D
Smilax excelsa	Smilacaceae	Dikenucu	Silcan, İleşik, Sarmaşık	D
Vitis vinifera	Vitaceae	Asma	Asma	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.6 Araştırma Alanında Yakacak Olarak Tespit Edilen Taksonlar

Araştırma alanında yakacak olarak tespit edilen 25 takson Çizelge 5.16'da verilmiştir. 20 takson doğal, 5 taksonun ise kültür bitkisi olduğu belirlenmiştir. *Quercus* spp. (meşe) türlerinin ateşinin ekmek yapımı için daha uygun olduğu kaynak kişiler tarafından belirtilmiştir.

Çizelge 5.1'de yer alan Antalya ve civarında yapılmış çalışmalarla kıyaslandığında yakacak olarak kullanılan aşağıdaki 20 takson ilk defa çalışmamızda kayda alınmıştır.

Pistacia atlantica, Pistacia terebinthus, Cupressus sempervirens, Juniperus foetidissima, Juniperus oxycedrus, Arbutus andrachne , Quercus infectoria subsp. *veneris, Quercus cerris, Juglans regia, Punica granatum, Morus alba, Morus nigra, Eucalyptus camaldulensis* subsp. *camaldulensis, Olea europaea, Fontanesia phillyreoides , Pinus nigra* subsp. *pallasiana, Platanus orientalis, Citrus sinensis, Phillyrea latifolia*

Çizelge 5.16. Araştırma alanında yakacak olarak tespit edilen taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Hangi kısım**	**D/K**
Pistacia atlantica	Anacardiaceae	Sakızlık	Çitlembik, Çıtlık, Sakızlak	dal	D
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	gövde	D
Cupressus sempervirens	Cupressaceae	Servi	Andız	gövde	D
Juniperus excelsa	Cupressaceae	Bozardıç	Odunardıcı, Karaardıç	gövde	D
Juniperus foetidissima	Cupressaceae	Kokarardıç	Kokuluardıç, Yağardıcı		
Juniperus oxycedrus	Cupressaceae	Katranardıcı	Dikenardıç	gövde	D
Arbutus andrachne	Ericaceae	Sandalağacı	Dağçileği	gövde	D
Quercus coccifera	Fagaceae	Kermesmeşesi	Piynar	gövde	D
Quercus infectoria subsp. *veneris*	Fagaceae	Pelitağacı	Meşe	gövde	D
Quercus cerris	Fagaceae	Saçlımeşe	Meşe	gövde	D
Juglans regia	Juglandaceae	Ceviz	Ceviz	gövde	K
Punica granatum	Lythraceae	Nar	Nar	gövde	K
Morus alba	Moraceae	Akdut	Akdut	gövde	K
Morus nigra	Moraceae	Karadut	Karadut	gövde	K
Eucalyptus camaldulensis subsp. *camaldulensis*	Myrtaceae	Sıtmaağacı	Kaliptoz	gövde	D
Olea europaea	Oleaceae	Zeytin	Zeytin	gövde	K
Fontanesia phillyreoides	Oleaceae	Cılbırtı	Çilbirti, Çilbitti, Karacaağaç	dal	D
Abies cilicica	Pinaceae	Bozkırgöknarı	İledin	gövde	D
Cedrus libani	Pinaceae	Katranağacı	Katran, Sedir	gövde	D
Pinus brutia var *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	gövde	D
Pinus nigra subsp. *pallasiana*	Pinaceae	Karaşam	Akşam	gövde	D
Platanus orientalis	Platanaceae	Çınar	Kavak	gövde	D
Citrus sinensis	Rutaceae	Portakal	Portakal	gövde	K
Phillyrea latifolia	Oleaceae	Akçakesme	Kesme	gövde	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.7 Araştırma Alanında Sosyal Kullanımı Tespit Edilen Taksonlar

Araştırma alanında sosyal kullanımı tespit edilen 20 takson Çizelge 5.17'de verilmiştir.

Çizelge 5.17. Araştırma alanında sosyal kullanımı tespit edilen taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Ne yapılır?	Hangi kısım?	D/K
Juniperus excelsa	Cupressaceae	Bozardıç	Odunardıcı, Karaardıç	çeyiz sandığı	gövde	D
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	salıncak bağlanır	gövde	D
Helichrysum chasmolycicum.	Asteraceae	Kayaölmezi	Natıbar, Mektubar, Mantuvar	deyiş : "Mantuvarım var olsun, içi dolu nar olsun; gelen gelsin gelmeyenin gözü kör olsun" (94)		D
Cyperus rotundus	Cyperaceae	Topalak	Topalak	bebeklerin güzel kokması için	kök (yumru)	D
Arbutus andrachne	Ericaceae	Sandalağacı	Dağçileği, Sandal	kapı süsü, çelenk yapılı	meyve, yaprak	D
Juglans regia	Juglandaceae	Ceviz	Ceviz	kına karmak için	yaprak, meyve	K
Origanum onites	Lamiaceae	Bilyalıkekik	Bilyalıkekik, Eşekkekiği, Kınalıkekilk	kına karmak için	yaprak	D
Rosmarinus officinalis	Lamiaceae	Biberiye	Biberiye, Kuş Dili	kına karmak için, mezarlık	toprak üstü	K
Salvia tomentosa	Lamiaceae	Şalba	Şalba	kına karmak için, mezarlık	yaprak	D
Teucrium polium	Lamiaceae	Acıyavşan	Oğlanotu	kına karmak için, mezarlık	toprak üstü	D
Punica granatum	Lythraceae	Nar	Nar	deyiş : "Mantuvarım var olsun, içi dolu nar olsun; gelen gelsin gelmeyenin gözü kör olsun" (94)		K
Myrtus communis	Myrtaceae	Mersin	Sazak (Yaprak), Mersin	kına karmak için, mezarlık	yaprak	D
Syzygium aromaticum	Myrtaceae	Karanfil	Karanfil	buğday ve küçük şekerlerle birlikte gelin arabasının üzerine atılır	çiçek	K
Olea europaea	Oleaceae	Zeytin	Zeytin	kına karmak için, mezarlık	yaprak	K
Setaria viridis	Poaceae	Darıcan	Yeşilsıçan	ev süsü	başak	D
Triticum aestivum	Poaceae	Buğday	Buğday	karanfil ve küçük şekerlerle birlikte gelin arabasının üzerine atılır	tohum	K
Paliurus spina-christi	Rhamnaceae	Karaçalı	Kızılçalı, Çaltıdikeni, Çaltı, Karaçaltı	"Öküzüm 6 olsa, övendiresi (sopa) çaltı olsa"		D
Pyrus elaeagnifolia	Rosaceae	Ahlat	Bozarmut	ekmek yapımında kullanılırdı	meyve	D
Rosa damascena	Rosaceae	Ispartagülü	Gül	kefene konur	Çiçek suyu	K
Camellia sinensis	Theaceae	Çay	Çay	kına karmak için	yaprak (çay suyu)	K

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.8 Araştırma Alanında Ticari Olarak Kullanımı Tespit Edilen Taksonlar

Araştırma alanında ticari kullanımı tespit edilen 15 takson Çizelge 5.18'de verilmiştir.

Çizelge 5.18. Araştırma alanında ticari olarak kullanımı tespit edilen taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Toplanılan kısım**	**D/K**
Rhus coriaria	Anacardiaceae	Sumak	Sumak	meyve	D
Cistus salviifolius	Cistaceae	Kartli	Karaan	gövde, yaprak	D
Cistus creticus	Cistaceae	Laden	Karaan	gövde, yaprak	D
Arbutus andrachne	Ericaceae	Sandalağacı	Dağçileği	meyve, yaprak,	D
Ceratonia siliqua	Fabaceae	Keçiboyunuzu	Boynuz	meyve	D
Origanum minutiflorum	Lamiaceae	Tokakekik	Yaylakekiği	toprak üstü	D
Salvia tomentosa	Lamiaceae	Şalba	Şalba	yaprak	D
Satureja cuneifolia	Lamiaceae	Kayakekiği	Çorbakekiği, Aşkekiği	toprak üstü	D
Laurus nobilis.	Lauraceae	Defne	Tehnel	yaprak, meyve (yağı)	D
Myrtus communis	Myrtaceae	Mersin	Sazak (Yaprak), Mersin	yaprak	D
Orchis anatolica	Orchidaceae	Dildamak	Şalap	kök (yumru)	D
Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	kozalak	D
Pistacia atlantica	Anacardiaceae	Sakızlık	Çitlembik, Çıtlık, Sakızlak	meyve	D
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	meyve	D
Origanum onites	Lamiaceae	Bilyalıkekik	Bilyalıkekik, Eşekkekiği, Kınalıkekilk	topraküstü	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9 Araştırma Alanında Tespit Edilen Diğer Etnobotanik Kullanımlar

5.9.1 Sakız olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında sakız elde edildiği tespit edilen 9 takson Çizelge 5.19'da verilmiştir. *Cichorium intybus* ve *Chondrilla juncea* bitkilerinin kök akmasından sakız elde edilirken diğer 7 taksonun gövde akmasından sakız elde edildiği görülmüştür.

Çizelge 5.19. Sakız olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Hangi kısmından	D/K
Pistacia atlantica	Anacardiaceae	Sakızlık	Çitlembik, Çıtlık, Sakızlak	gövde akmasından	D
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	gövde akmasından	D
Cichorium intybus	Asteraceae	Hindiba	Güneyik, Sütlüot	kök akmasından	D
Chondrilla juncea	Asteraceae	Karakavuk	Sakızotu, Sütlü Ot, Sütlü Hakık, Kekliotu, Kağnak	kök akmasından	D
Cupressus sempervirens	Cupressaceae	Servi	Andız	gövde akmasından	D
Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	gövde akmasından	D
Abies cilicica	Pinaceae	Bozkırgöknarı	İledin	gövde ve kozalak akmasından	D
Cedrus libani	Pinaceae	Katranağacı	Katran, Sedir	gövde akmasından	D
Pinus nigra subsp. *pallasiana*	Pinaceae	Karaşam	Akşam	gövde akmasından	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.2 Süs olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında süs bitkisi olarak kullanıldığı tespit edilen 4 takson Çizelge 5.20'de verilmiştir.

Çizelge 5.20. Süs olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	D/K
Alcea biennis	Malvaceae	Yivli Hatmi	Fatmaanamızın Kipriği, Gülfatma, Gülhatmi, Fatmacıkçiçeği	D
Narcissus tazetta subsp. *tazetta*	Amarylidaceae	Nergis	Nergis	D, K
Nerium oleander	Apocynaceae	Zakkum	Ağu	D
Muscarimia muscari	Asparagaceae	Müşkürüm	Sümbül	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.3 Çocuk oyunu/oyuncak olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında çocuk oyunu/ oyuncak olarak kullanıldığı tespit edilen 14 takson Çizelge 5.21'de verilmiştir.

Çizelge 5.21. Çocuk oyunu/oyuncak olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Hangi kısım**	**Oyun/ oyuncak ismi**	**D/K**
Scandix pecten-veneris	Apiaceae	Zühretarağı	İğnelik, Kertikotu, Alibeyotu	meyve	saat oyuncağı	D
Arum dioscoridis	Araceae	Tirşikpancarı	Ağu, Kabartlan	topraküstü	meyveli kısmını fırlatma	D
Cornus mas	Cornaceae	Kızılcık	Ergen	dal	met ve düllük	D
Quercus coccifera	Fagaceae	Kermesmeşesi	Piynar	dal	met ve düllük	D
Juglans regia	Juglandaceae	Ceviz	Ceviz	yaprak	balık kılçığı oyuncağı	K
Vitex agnus-castus	Lamiaceae	Hayıt	Hayıt	dal	met ve düllük	D
Papaver rhoeas	Papaveraceae	Gelincik	Lale, Gelineli, Ölünana, Nana	meyve ve çiçek tomurcuğun dan	elbiseli çocuk oyuncağı	D
Tordylium apulum	Apiaceae	Kafkalida	Kokulu Ot, Kokarot, Toklukulağı, Mirolata (Giritçe)	meyve	kolye , bilezik	D
Onopordum boissierianum	Asteraceae	Kahvedikeni	Mordiken, Könger, Kenger	çiçek	teker	D
Colutea cilicica	Fabaceae	Patlangaç	Palangıç	meyve	meyveleri patlatılırdı	D
Medicago orbucularis	Fabaceae	Paralık	Paralık	meyve	kolye, meyveleri iç içe geçirilir, para buldum denir	D
Crocus asumaniae	Iridaceae	Morçiğdem	Çiğdem	çiçek	taç, kolye (çocuk oyunu)	D
Paliurus spina-christi	Rhamnaceae	Karaçalı	Kızılçalı, Çaltıdikeni, Çaltı, Karaçaltı	meyve	küpe	D
Asphodelus aestivus	Xanthorrhoeaceae	Kirgiçkökü	Çirişotu, Kirişotu	yaprak, gövde, dal	taç, dallarından asılıp kopartma oyunu	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.4 Tütsü olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında tütsü olarak kullanıldığı tespit edilen 2 takson Çizelge 5.22'de verilmiştir.

Çizelge 5.22. Tütsü olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Hangi kısmı**	**D/K**
Liquidambar orientalis	Altingiaceae	Günlük	Günlük	gövde	**D**
Styrax officinalis	Styricaceae	Ayıfındığı	Tespihağacı	gövde	**D**

5.9.5 Koku olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında koku olarak kullanıldığı tespit edilen 14 takson Çizelge 5.23'te verilmiştir.

Çizelge 5.23. Koku olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**D/K**
Muscarimia muscari	Asparagaceae	Müşkürüm	Sümbül	D
Trigonella foenum-graecum	Fabaceae	Çemenotu	Boy, Boyboy	K
Rosmarinus officinalis	Lamiaceae	Biberiye	Biberiye, Kuş Dili	K
Alcea biennis	Malvaceae	Yivli Hatmi	Fatmaanamızın Kipriği, Gülfatma, Gülhatmi, Fatmacıkçiçeği	D
Syzygium aromaticum	Myrtaceae	Karanfil	Karanfil	D
Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	D
Clematis flammula	Ranunculaceae	Hamilmiskin	Acımık	D
Liquidambar orientalis	Altingiaceae	Günlük	Günlük	D
Cyperus rotundus	Cyperaceae	Topalak	Topalak	D
Trigonella gladiata	Fabaceae	Hülbe	Boyotu, Boyboy	D
Vitex agnus-castus	Lamiaceae	Hayıt	Hayıt	D
Fontanesia phillyreoides	Oleaceae	Cılbırtı	Çilbirti, Çilbitti, Karacaağaç	D
Rosa damascena	Rosaceae	Ispartagülü	Gül	K
Daphne sericea	Thymelaeceae	Tavukbüzüğü	Ezentere	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.6 Küf ve mantara karşı olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında küf ve mantara karşı olarak kullanıldığı tespit edilen 1 takson Çizelge 5.24'te verilmiştir.

Çizelge 5.24. Küf ve mantar olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Hangi kısım	D/K
Origanum minutiflorum	Lamiaceae	Tokakekik	Yaylakekiği	toprak üstü	D

5.9.7 Haşere/yılan kovucu olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında haşere/ yılan kovucu olarak kullanıldığı tespit edilen 7 takson Çizelge 5.25'te verilmiştir.

Çizelge 5.25. Haşere/yılan kovucu olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Hangi kısım	D/K
Allium sativum	Amaryllidaceae	Sarımsak	Sarımsak	korm	K
Ficus carica	Moraceae	İncir	İncir	yaprak	K
Myrtus communis	Myrtaceae	Mersin	Sazak (Yaprak), Mersin	yaprakları	D
Origanum minutiflorum	Lamiaceae	Tokakekik	Yaylakekiği	yaprak, dal, toprak üstü	D
Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	gövde (püse)	D
Trigonella foenum-graecum	Fabaceae	Çemenotu	Boy, Boyboy	tohum	K
Trigonella gladiata	Fabaceae	Hülbe	Boyotu, Boyboy	tohum	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.8 Mezarlık bitkisi olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında mezarlık bitkisi olarak kullanıldığı tespit edilen 5 takson Çizelge 5.26'da verilmiştir.

Çizelge 5.26. Mezarlık bitkisi olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	D/K
Narcissus tazetta subsp. *tazetta*	Amarylidaceae	Nergis	Nergis	D
Cupressus sempervirens	Cupressaceae	Servi	Andız	D
Rosmarinus officinalis	Lamiaceae	Biberiye	Kuşdili	K
Alcea biennis	Malvaceae	Yivli Hatmi	Fatmaanamızın Kipriği, Gülfatma, Gülhatmi, Fatmacıkçiçeği	D
Myrtus communis	Myrtaceae	Mersin	Sazak (Yaprak), Mersin	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.9 Sabun / temizleyici madde olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında deterjan/ sabun olarak kullanıldığı tespit edilen 8 takson Çizelge 5.27'de verilmiştir.

Çizelge 5.27. Sabun/ temizleyici madde olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Hangi kısım	D/K
Pistacia atlantica	Anacardiaceae	Sakızlık	Çitlembik, Çıtlık, Sakızlak	gövde (kül)	D
Quercus infectoria subsp. *veneris*	Fagaceae	Pelitağacı	Meşe	gövde (kül)	D
Sesamum indicum	Pedaliaceae	Susam	Küncü	toprak üstü	K
Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam		D
Styrax officinalis	Styricaceae	Ayıfındığı	Tespihağacı	meyve	D
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	gövde (kül)	D
Quercus cerris	Fagaceae	Saçlımeşe	Meşe	gövde (kül)	D
Quercus coccifera	Fagaceae	Kermesmeşesi	Piynar	gövde (kül)	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.10 Sigara/tütün olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında sigara/tütün olarak kullanıldığı tespit edilen 7 takson Çizelge 5.28'de verilmiştir.

Çizelge 5.28. Sigara/tütün olarak kullanılan taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Hangi kısım	D/K
Arbutus andrachne	Ericaceae	Sandalağacı	Dağçileği	gövde(ağaç kabuğu)	D
Zea Mays	Poaceae	Mısır	Mısır	püskül	
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	gövde	D
Satureja cuneifolia	Lamiaceae	Kayakekiği	Çorbakekiği, Aşkekiği	yaprak	D
Platanus orientalis	Platanaceae	Çınar	Kavak	yaprak	D
Nigella sativa	Ranunculaceae	Çörekotu	Karacaot	tohum	K
Styrax officinalis	Styricaceae	Ayıfındığı	Tespihağacı	yaprak	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.11 Mit/inanç ve geleneksel olarak kullanılan taksonlar

Araştırma alanında mit/inanç ve geleneksel kullanımı tespit edilen 13 takson Çizelge 5.29'da verilmiştir.

Çizelge 5.29. Mit/inanç ve geleneksel kullanımı olan bitkiler

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Kullanım	D/K
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	IRBASA, çocuk sarılığı	D
Myrtus communis	Myrtaceae	Mersin	Sazak (Yaprak), Mersin	İnanış: Mersin yaprağı kefene koyulmasının sebebi ölülere selam götür demek, hediye vermek	D
Liquidambar orientalis	Altingiaceae	Günlük	Günlük	dini günlerde tütsüsü	D
Nerium oleander	Apocynaceae	Zakkum	Ağu	Ekine nazar değmesin diye ekilir, Deyiş	D
Arum dioscoridis	Araceae	Tirşikpancarı	Ağu, Kabartlan	Ekine nazar değmesin diye ekilir	D
Celtis tournefortii	Cannabaceae	Dardağan	Doğan, Doğancık, Eşşek Çıtlığı	nazara karşı bebek ve hayvanlarına dalı takılır	D
Paliurus spina-christi	Rhamnaceae	Karaçalı	Kızılçalı, Çaltıdikeni, Çaltı, Karaçaltı	nazar (bebek , hayvan ve mahsül)	D
Celtis australis	Cannabaceae	Çitlenbik	Doğan, Doğancık	nazara karşı bebek ve hayvanlarına dalı takılır	D
Spartium juncaeum	Fabaceae	Borcak	Katırtırnağı	siğil tedavisi	D
Juglans regia	Juglandaceae	Ceviz	Ceviz	Aydaş kurmak	K
Triticum aestivum	Poaceae	Buğday	Buğday	Eskiden umreye giden biri güvercinlere buğday veriyor. Sonra onların önünden alıp yemeğe katıyor	K
Nigella sativa	Ranunculaceae	Çörekotu	Karacaot	muska, kefen	K
Vitis vinifera	Vitaceae	Asma	Asma	aydaş kurmak	K

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.12 Yağı çıkarılan ve zeytinyağında bekletilerek kullanılan (maserasyon) taksonlar

Araştırma alanında yağı çıkarılan 5 takson Çizelge 5.30'da verilmiştir.

Çizelge 5.30. Yağı çıkarılan ve zeytinyağında bekletilerek kullanılan taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Hangi kısım**	**D/K**
Pistacia atlantica	Anacardiaceae	Sakızlık	Çitlembik, Çıtlık, Sakızlak	meyve	D
Pistacia terebinthus	Anacardiaceae	Menengiç	Çitlembik, Çıtlık (Meyve), Sakızlak (Ağaç)	meyve	D
Laurus nobilis	Lauraceae	Defne	Tehnel	meyve	D
Olea europaea	Oleaceae	Zeytin	Zeytin	meyve	K
Hypericum perforatum	Hypericaceae	Kantaron	Sarıkantaron	çiçek ve yaprak	D

5.9.13 Zehirli olduğu bilinen taksonlar

Araştırma alanında zehirli olduğu bilinen 9 takson Çizelge 5.31'de verilmiştir.

Çizelge 5.31. Zehirli Olduğu Bilinen Taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Hangi kısmı?**	**D/K**
Nerium oleander	Apocynaceae	Zakkum	Ağu	yaprak	**D**
Euphorbia characias subsp. *wulfenii*	Euphorbiaceae	Ulusütleğen	Sütleğen	toprak üstü	D
Euphorbia helioscopia	Euphorbiaceae	Feribanotu	Sütleğen	toprak üstü	D
Euphorbia kotschyana	Euphorbiaceae	Sütlüce	Sütleğen	toprak üstü	D
Euphorbia rigida	Euphorbiaceae	Sütleğen	Sütleğen	toprak üstü	D
Erophaca baetica subsp. *orientalis*	Fabaceae	Bağla	Buyan	toprak üstü	D
Hypericum triquetrifolium	Hypericaceae	Pırpırotu	Sakalöten	toprak üstü	D
Sorghum halepense var. *halepense*	Poaceae	Ekinsüpürgesi	Mara, Mavra	toprak üstü	D
Asphodelus aestivus	Xanthorrhoeaceae	Kirgiçkökü	Çirişotu, Kirişotu	bütün bitki	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.14 Püse/ katran elde edilen taksonlar

Araştırma alanında püse/katran eldesinde kullanılşan 3 takson Çizelge 5.32'de verilmiştir.

Çizelge 5.32. Püse elde edilen taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Hangi kısım?	D/K
Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	gövde	D
Cedrus libani	Pinaceae	Sedir	Sadir, Kaatran	gövde	D
Pinus nigra subsp. *pallasiana*	Pinaceae	Karaşam	Akşam	gövde	D

5.9.15 Zararlı olduğu bilinen taksonlar

Araştırma alanında zararlı olduğu bilinen 5 takson Çizelge 5.33'te verilmiştir.

Çizelge 5.33. Zararlı olduğu bilinen taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Zararı	D/K
Acanthus spinosus	Acanthaceae	Sivriayıpençesi	Ölmezçiçek	Tarlada aşırı çoğalarak kültür bitkilerinin gelişmesi önlüyor	D
Tragopogon coelesyriacus	Asteraceae	Helevan	Dedesakalı, Tekesakalı, Sütleğen	Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarda kaşıntı yapıyor	D
Lepidium spinosum	Brassicaceae	Dikentere	Dağteresi	fazlası koyunu öldürür	D
Opuntia ficus-barbarica	Cactaceae	Firenkinciri	Kürek Yemişi	meyvesini fazla yemek kabızlık yapar	D
Tribulus terrestris	Zygophyllaceae	Çobançökerten	Demirdikeni	meyvesinin dikeninin hayvan ve insana batması	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.16 Yararlı olduğu bilinen taksonlar

Araştırma alanında yararlı olduğu bilinen 23 takson Çizelge 5.34'te verilmiştir.

Çizelge 5.34. Yararlı olduğu bilinen taksonlar

Latince ismi	Familyası	Türkçe ismi	Yöresel ismi	Ne yapılır?	Hangi kısım?	D/K
Cedrus libani	Pinaceae	Katranağacı	Katran, Sedir	arıcılıkta kovan birleştirmede arıların birbirini öldürmemesi için	gövde (püse)	D
Allium cepa	Amaryllidaceae	Soğan	Soğan	arıcılıkta kovan birleştirmede arıların birbirini öldürmemesi için	gövde (püse)	D
Allium sativum	Amaryllidaceae	Sarımsak	Sarımsak	arıcılıkta kovan birleştirmede arıların birbirini öldürmemesi için	gövde (püse)	D
Daucus carota	Apiaceae	Yabanihavuç	Kürdanotu	kürdan	çiçek sapı	D
Visnaga daucoides	Apiaceae	Hıltan	Hilalotu, Hilal	kürdan	çiçek sapı	D
Anthemis chia	Asteraceae	Gargaçiçeği	Papatya	saçları sarartır	çiçek	D
Dittrichia viscosa	Asteraceae	Sümenit	Domuzkaraan	yangın sonrası çoğalan bitkilerdendir	tüm bitki	D
Euphorbia characias subsp. *wulfenii*	Euphorbiaceae	Ulusütleğen	Sütleğen	balık avı	toprak üstü	D
Euphorbia helioscopia	Euphorbiaceae	Feribanotu	Sütleğen	balık avı	toprak üstü	D
Euphorbia kotschyana	Euphorbiaceae	Sütlüce	Sütleğen	balık avı	toprak üstü	D
Euphorbia rigida	Euphorbiaceae	Sütleğen	Sütleğen	balık avı	toprak üstü	D
Ceratonia siliqua	Fabaceae	Keçiboyunuzu	Boynuz	limonun yetiştiği bölgede yetişme	bütün bitki	D
Spartium juncaeum	Fabaceae	Borcak	Katırtırnağı	üzerinde incir kurutma	toprak üstü	D
Quercus coccifera	Fagaceae	Kermesmeşesi	Piynar	üzüm kurutma (meşe külü suyuna batırılır)	yanık	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

Çizelge 5.34'ün devamı

Hypericum triquetrifolium	Hypericaceae	Pırpırotu	Sakalöten	sakızlak akmasınıı süzme	toprak üstü	D
Eucalyptus camaldulensis subsp. *camaldulensis*	Myrtaceae	Sıtmaağacı	Kaliptoz	ekmek pişirmede odunu tercih edilir	gövde (püse)	
Myrtus communis	Myrtaceae	Mersin	Sazak (Yaprak), Mersin	üzerinde incir kurutma	toprak üstü	D
Arundo donax	Poaceae	Kargı	Kargı	çit, fasülye ve patlıcan çubuğu, gölgelik, püpo	gövde	D
Paliurus spina-christi	Rhamnaceae	Karaçalı	Kızılçalı, Çaltıdikeni, Çaltı, Karaçaltı	çit, fasülye ve patlıcan çubuğu, gölgelik, püpo	bütün bitki	D
Pinus brutia var. *brutia*	Pinaceae	Kızılçam	Şam	çit	bütün bitki	D
Crataegus azarolus var. *aronia*	Rosaceae	Müzmüldek	Beyazalıç	anaç	gövde	D
Sarcopoterium spinosum	Rosaceae	Abdestbozan	Çetikotu	çit	toprak üstü	D
Verbascum sinuatum	Scrophulariaceae	Bodanotu	Sığırkuyruğu	üzerinde incir kurutma	toprak üstü	D

D: Doğal bitkiler, K: Kültür bitkileri

5.9.17 Mevsimsel işaret olarak bilinen taksonlar

Araştırma alanında mevsimsel işaret olarak bilinen 3 takson Çizelge 5.35'de verilmiştir.

Çizelge 5.35. Mevsimsel işaret olarak bilinen taksonlar

Latince ismi	**Familyası**	**Türkçe ismi**	**Yöresel ismi**	**Hangi kısım? Hangi mevsime?**	**D/K**
Nerium oleander	Apocynaceae	Zakkum	Ağu	çiçek/bahar	D
Anemone coronaria	Ranunculaceae	Manisalalesi	Lale	çiçek/bahar	D
Eremurus spectabilis	Xanthorrhoeaceae	Çiriş	Çiriş, Kiriş, Nünnüş	yaprak/ bahar	D

5.9.18 Araştırma alanında saptanan endemik taksonlar

Araştırma alanında takson tespit edilen 11 adet endemik takson bilimsel ismi, yöresel ismi, kullanım şekilleri ve IUCN tehlike kategorileri Çizelge 5,36'da verilmiştir.

Çizelge 5.36. Araştırma alanında saptanan endemik taksonlar

Bilimsel İsim	Yöresel	Kullanım şekli	IUCN kategorisi
Muscarimia muscari	Sümbül	güzel koku, tıbbi	VU
Helichrysum chasmolycicum	Natıbar, Mektubar, Mantuvar	tıbbi	LR
Onopordum boissierianum	Mordiken, Könger, Kenger	gıda, kahve	LR
Coronilla lassenii	Dilfir	yem	LR
Ballota cristata	Yerbozotu, bozot, şalba	arı bitkisi	LR
Origanum minutiflorum	Yayla kekiği, dağkekiği, balkekiği	tıbbi, arı bitkisi, gıda, ticari	LR
Origanum saccatum	Mersinçayı, yaprakçay, sütleğençayı	çay	LR
Sideritis arguta	Adaçayı, kelerkuyruğu	tıbbi, çay	LR
Sideritis argyrea	Adaçayı, kelerkuyruğu	tıbbi, çay	LR
Sideritis condensata	Kelleliçay, adaçayı, kozaklıçay, tokalıçay	tıbbi, çay	LR
Sideritis erythrantha subsp. *erythrantha*	Havaotu, akçay, karçayı, karamehmet çayı	tıbbi, çay	LR

5.10 Çalışma Alanında Saptanan Yöresel İsimler

Çalışma alanında kaynak kişiler ile görüşmeler sonucunda tespit edilen 269 taksona ait 510 yerel isim saptanmıştır. Bilimsel Türkçe isimler için kaynak olarak başvurulan bizimbitkiler.org.tr sitesi ile kıyaslandığında benzerlik oranının % 13,92 (71 bitki) olduğu saptanmıştır. Çizelge 5.37'de taranan literatürlerde ilk defa saptanan yöresel isimler koyu yazılarak belirtilmiştir. Bunların dışındaki yöresel isimler ise Antalya ilinde ilk defa kayda geçmişlerdir. Çalışmada 223 yöresel isim ilk defa saptanmış olup çalışmadaki tüm yöresel isimlere oranı %43,72'dir. Antalya ilinde ise ilk defa saptanan 307 yöresel isme yer verilmiştir.

Birden fazla bitkiye aynı yörfesel isimlerin verildiği görülmüştür. Örneğin, *Ammi majus, Artedia squamata* bitkilerine keditırnağı; *Cichorium intybus*, *Chondrilla junceum, Sonchus* spp. bitkilerine sütlü ot; *Bunium ferulaceum*, *Cyperus rotundus* bitkilerine topalak ismi verildiği saptanmıştır.

Diğer yörelerde *Juniperus drupacea* bitkisine andız denirken, çalışma alanında *Cupressus sempervirens* bitkisine andız dendiği görülmüştür. *Platanus orientalis* bitkisinin bilimsel Türkçe ismi çınar iken , çalışma alanında yaygın şekilde kavak dendiği rapor edilmiştir.

Çizelge 5.37. Çalışma alanında saptanan yöresel isimler

No	Cins/Tür Adı	Yöresel Adı
1	*Acanthus spinosus*	**Ölmezdiken, ölemez**
2	*Liquidambar orientalis*	Günlük
3	*Amaranthus retroflexus*	**Kırmızısirken**
4	*Beta vulgaris*	Pancar
5	*Chenopodium album*	**Vilita (Giritçe)**
6	*Salicornia perennis*	**Çorakotu**
7	*Allium ampeloprasum*	**Dağsoğanı**, kömüren
8	*Cotinus coggygria*	Cırlık
9	*Pistacia atlantica*	Çitlembik, çıtlık, sakızlak (ağacı), çitemik, **meneviş**
10	*Pistacia terebinthus*	Çitlembik
11	*Ammi majus*	**Cırnak, cırnık, keditırnağı**
12	*Artedia squamata*	**Kedicıynağı, keditırnağı**
13	*Bunium ferulaceum*	Topalak, **topuk**
14	*Daucus carota*	**Kürdanotu**
15	*Echinophora tenuifolia* L. subsp. *sibthorpiana*	Çördükotu, **tarhunotu**, tarhanaotu
16	*Eryngium creticum*	Devetabanı, **nalçeken**
17	*Eryngium campestre* var. *virens*	Katırtırnağı, **serikaça (Giritçe)**
18	*Foeniculum vulgare*	**Cızgala, malotu, musurman**
19	*Glaucosciadum cordifolium*	**Kimyonotu**
20	*Apium nodiflorum*	**Kazırak, kazırayık, kazıyak**
21	*Oenanthe pimpinelloides*	**Kazırak, kazırayık, kazıyak**
22	*Scandix pecten-veneris*	**Kertikotu, alibeyotu**
23	*Tordylium apulum*	**Kokulu ot, kokarot, toklukulağı, mirolata (giritçe)**
24	*Torilis leptophylla*	**Kokuluot**
25	*Visnaga daucoides*	Hilalotu, Hilal
26	*Arum dioscoridis*	Ağu, **kabartlan, kabargıç, burçalak**
27	*Asparagus acutifolius*	Sarmaşık, **asfarac (Giritçe)**
28	*Muscarimia muscari*	Sümbül
29	*Ruscus aculeatus*	**Öküzgübeği, fındıkçık, ebemgırtlağı,** tavşanüzümü**, danagöbeği**
30	*Artemisia arborescens*	**Acıyavşan, ebisya (Giritçe)**
31	*Bellis perennis*	**Yoğurtçuk**
32	*Carduus nutans*	**Mor diken**
33	*Dittrichia viscosa*	**Domuzkaraan**
34	*Echinops spinosissimus* Turra subsp. *bithynicus*	Eşek dikeni
35	*Helichrysum chasmolycicum*	**Natıbar, mektubar, mantuvar**
36	*Pentanema verbascifolium*	**Bozcaboğum, akçay**

Çizelge 5.37.'nin devamı

No	Cins/Tür Adı	Yöresel Adı
37	*Onopordum boissierianum*	**Mordiken, könger, kenger**
38	*Scolymus hispanicus*	**Aladiken**, akdiken, kengerotu, könger
39	*Scolymus maculatus*	**Kızlardikeni**
40	*Sonchus asper* (L.) Hill subsp. *glaucescens*	Sütlüot
41	*Sonchus oleraceus*	Sütlüot
42	*Tragopogon coelesyriacus*	**Sütleğen**
43	*Berberis cretica*	**Karamık**
44	*Alnus glutinosa* subsp. *glutinosa*	Boyaağacı
45	*Anchusa azurea*	**Kuşkonmaz, bertikotu,** sığırdili
46	*Anchusa undulata* L. subsp. *granatensis*	**Kuşkonmaz**
47	*Echium plantagineum*	Sığırdili, **dedanevro (Giritçe)**
48	*Capsella bursa-pastoris*	**Dağteresi**, keditırnağı, **tavukcırnağı**, kuşotu
49	*Lepidium spinosum*	**Dağteresi**
50	*Nasturtium officinale*	Gerdema kerdeme, **kerdema**
51	*Rapistrum rugosum*	Turpotu, eşekturpu
52	*Celtis australis*	**Doğan, doğancık**, **eşek çıtlığı, daygın (Giritçe)**
53	*Celtis tournefortii*	**Doğan, doğancık, eşek çıtlığı, daygın (Giritçe)**
54	*Capparis spinosa*	**Beyaz böğürtlen**
55	*Knautia integrifolia* (L.) Bert. subsp. *Urvillei*	**Çöbandüllüğü**
56	*Valeriana italica*	**Hüphüpotu**
57	*Silene dichotoma*	Toklubaşı, **tokluboğan**
58	*Silene vulgaris*	**Çiğşavuk, cişavuk, cirşavuk, kırşavuk**
59	*Convolvulus arvensis*	Tarla sarmaşığı, tosbağa otu, **boğacık**
60	*Cornus mas*	Kızılcık, ergen, **kuraça (Giritçe)**
61	*Juniperus excelsa*	**Odunardıcı**, karaardıç
62	*Juniperus foetidissima*	**Kokuluardıç**, yağardıcı
63	*Juniperus oxycedrus*	Dikenardıç
64	*Schoenoplectus tabernaemontani*	**Tokalıkamış, havut kamışı**
65	*Cytinus ruber*	**Kızılcık, bonculuk, karaan biciği**
66	*Dioscorea communis*	Avronyes (Giritçe), sarmaşık
67	*Dryopteris filix-mas*	**Tütüncük, ayıbudu**
68	*Arbutus andrachne*	**Kepez (meyve)**
69	*Bituminaria bituminosa*	**Üçgül**
70	*Colutea cilicica*	**Palangıç**
71	*Coronilla lassenii*	**Dilfir**
72	*Coronilla rostrata*	**Dilfir**
73	*Erophaca baetica*	**Buyan**
74	*Lathyrus annuus*	**Haraç**
75	*Medicago ciliaris*	**Dilfir**

Çizelge 5.37.'nin devamı

76	*Medicago orbicularis*	Paralık, **dilfir**
77	*Medicago polymorpha*	Üçgül, **dilfir**
78	*Medicago sativa*	**Dilfir**
79	*Melilotus indicus*	**Üçgül**
80	*Onobrychis oxyodonta*	**Dilfir**
81	*Phaseolus vulgaris*	Fasulya
82	*Trifolium fragiferum* var. *fragiferum*	Yonca, **dilfir**
83	*Trifolium nigrescens* Viv. subsp. *petrisavii*	Dilfir
84	*Trifolium pamphylicum*	**Yonca, dilfir**
85	*Trifolium resupinatum* var. *resupinatum*	**Dilfir**
86	*Trifolium tomentosum*	**Dilfir**
87	*Trigonella foenum-graecum*	Boy, **boyboy**
88	*Trigonella gladiata*	Boy, **boyboy**
89	*Vicia lutea* subsp. *lutea*	**Trifil (Giritlice), dilfir, deli bakla**
90	*Vicia narbonensis*	Delibakla
91	*Vicia villosa* Roth subsp. *varia*	**Efenk**
92	*Erodium cicutarium*	**Karaoğlak, döngel**
93	*Erodium moschatum*	**Karaoğlak, döngel**
94	*Geranium molle*	**İğnelik, kertikotu**
95	*Hypericum triquetrifolium*	**Sakalöten**
96	*Crocus asumaniae*	**Çiğdem**
97	*Romulea bulbocodium*	**Çiğdem**
98	*Romulea tempskyana*	**Çiğdem**
99	*Juncus acutus*	Kovakamışı
100	*Ballota cristata*	**Yerbozotu, bozot, şalba**
101	*Clinopodium nepeta* subsp. *nepeta*	**Dereçayı, yaprakçay narpız**
102	*Clinopodium vulgare* subsp. *vulgare*	**Dağnanesi, kelleliçay**
103	*Mentha pulegium*	Narpız
104	*Origanum minutiflorum*	**Dağkekiği**
105	*Origanum onites*	Kınakekiği
106	*Origanum saccatum*	**Mersinçayı, yaprakçay, sütleğençayı**
107	*Phlomis lunariifolia*	**Boncukşalba, cobançırası**
108	*Rosmarinus officinalis*	Arizmari (Giritçe)
109	*Salvia sclarea*	**Çobançırası**
110	*Salvia tomentosa*	**Bozot, yakıotu**
111	*Satureja cuneifolia*	**Çorbakekiği, aşkekiği**
112	*Sideritis arguta*	**Adaçayı, kelerkuyruğu**

Çizelge 5.37'nin devamı

No	Cins/Tür Adı	Yöresel Adı
113	*Sideritis erythrantha* subsp. *Erythrantha*	**Havaotu, akçay, karçayı, karamehmet çayı**
114	*Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis*	**İplikçay**
115	*Thymbra spicata*	**Çorbakekiği**
116	*Thymus zygioides*	**Limonkekiği**
117	*Vitex agnus-castus*	**Hayıt, ebisya**
118	*Alcea biennis*	**Fatma anamızın kipriği**, gülfatma, gülhatmi, **fatmacıkçiçeği**
119	*Malva sylvestris*	**Babaça, amologa (Giritçe)**
120	*Tilia platyphyllos*	**İlamur, lamur**
121	*Tilia tomentosa*	**İlamur, lamur**
122	*Melia azedarach*	**Mayısağacı, mayısçiçeği**
123	*Ficus carica*	**Sika (Giritçe)**
124	*Eucalyptus camaldulensis* subsp. *camaldulensis*	**Kaliptoz**
125	*Fontanesia phillyreoides*	**Çilbirti, çilbitti, karacaağaç**
126	*Orchis anatolica*	**Şalap, şalep, dağ sümbülü, tombala**
127	*Papaver rhoeas*	Gelineli, gelinalı, lale, **ölünana**
128	*Sesamum indicum*	Küncü
129	*Pinus nigra* J. F. Arnold subsp. *pallasiana*	Akçam
130	*Plantago lanceolata*	**Yedikardeşotu**
131	*Bromus hordeaceus* subsp. *hordeaceus*	**Gırtılotu**
132	*Setaria viridis*	**Darıcan**
133	*Sorghum bicolor*	Süpürgeotu, süpürge, akdarı
134	*Sorghum halepense*	**Mara, mavra**
135	*Portulaca oleracea*	Tömeken, **kızılot, listires (girit), listrilla (girit), kızılcık**
136	*Clematis cirrhosa*	**Dokuzdonotu, dokuzdonlu, ileşik, baharcık**
137	*Clematis flammula*	**Acımık**
138	*Nigella sativa*	Karacaot
139	*Paliurus spina-christi*	**Kızılçalı**, karaçaltı
140	*Crataegus azarolus* L. var. *aronia*	**Beyaz alıç**
141	*Crataegus monogyna*	Kızılcık, dikenalıç, **kukuraça (Giritçe)**
142	*Geum heterocarpum*	**Karanfil**
143	*Prunus cocomilia*	**Taşerik**, domuz eriği
144	*Prunus x domestica*	**Gönerik**
145	*Pyrus elaeagnifolia*	**Allaharmudu**
146	*Pyrus syriaca* var. *syriaca*	**Taşarmut**
147	*Rosa canina*	**Enikburnu, enikgülü**
148	*Rosa damascena*	**Gül**
149	*Rosa pulverulenta*	**Almacık**

Çizelge 5.37'nin devamı

No	Cins/Tür Adı	Yöresel Adı
150	*Viscum albüm* L. subsp. *austriacum*	Güveldek
151	*Acer monspessulanum*	**Şimşir**
152	*Smilax excelsa*	Silcan, **ileşik**
153	*Solanum americanum*	**Strufiga (Giritçe), istirifiges (Giritçe)**, istifno (Giritçe), itüzümü
154	*Camellia sinensis*	Çay
155	*Daphne sericea*	Develik
156	*Typha domingensis*	**Hasırkamışı**
157	*Urtica dioica*	Dalgan, **acciginires (Giritçe)**
158	*Urtica urens*	**Acciginires (Giritçe)**
159	*Asphodelus aestivus*	Kirişotu, **nünnüşotu**
160	*Tribulus terrestris*	**Devedikeni**
161	*Chondrilla juncea*	**Sakızotu,** sütlüot**, sütlü hakık, kağnak**
162	*Cichorium intybus*	Radika, **radiko (Giritçe)**
163	*Crepis sancta*	**Hakık**
164	*Cynara cardunculus* L. subsp. *flavescens*	**Acinara (tekil)**
165	*Sideritis condensata*	**Kelleliçay**, adaçayı, **kozaklıçay, tokalıçay**
166	*Sarcopoterium spinosum*	**Çetikotu**

5.11 Kaynak Kişi Profili

Araştırma alanında bilgi edinilen kişi sayısı 136'dır. Çalışma alanında görüşülen kaynak kişi listesi EK-3'te verilmiştir. Bilgi edinilen halkın 63'ü kadın, 73'ü erkektir. Özellikle yaş grubuna bakıldığında orta yaşın üstü ve yaşlı olarak nitelendirdiğimiz kişilerden oluşmaktadır. 20 yaş altı 1, 20-40 yaş arası 5 kişi, 40-60 yaş arası 44 kişi, 60-80 yaş arası 70, 80 yaş üstü 16 kişiden bilgi edinilmiştir (Şekil 5.9). Ayrıca araştırma alanında bilgi edinilen halkın okuryazarlık durumuna bakıldığında, ilkokul 21, lise 2, okuryazar 21 ve okuryazar olmayan 24 kişidir (Şekil 5.10).

Dağlık ve ormanlık mahallelerde eğitim seviyelerinin düşük olduğu merkeze yaklaştıkça eğitim seviyesinin yükseldiği görülebilmektedir. Bilgi kayıtlarının merkeze doğru gelindiğinde azaldığı ve bitki kültürlerinin gevşediği gözlemlenebilmektedir. Bitkiler ile daha çok iletişim içerisinde olan halkın doğa ile yakından ilgili olduğunu araştırma alanında görebilmekteyiz. Bitkilere ilgisi olan halkın kıra, dağa, doğaya açık olduğu, gezinti yapmayı, bitkilerle iletişim içerisinde olmayı sevdiklerini ve hoşlandıklarını görebilmekteyiz.

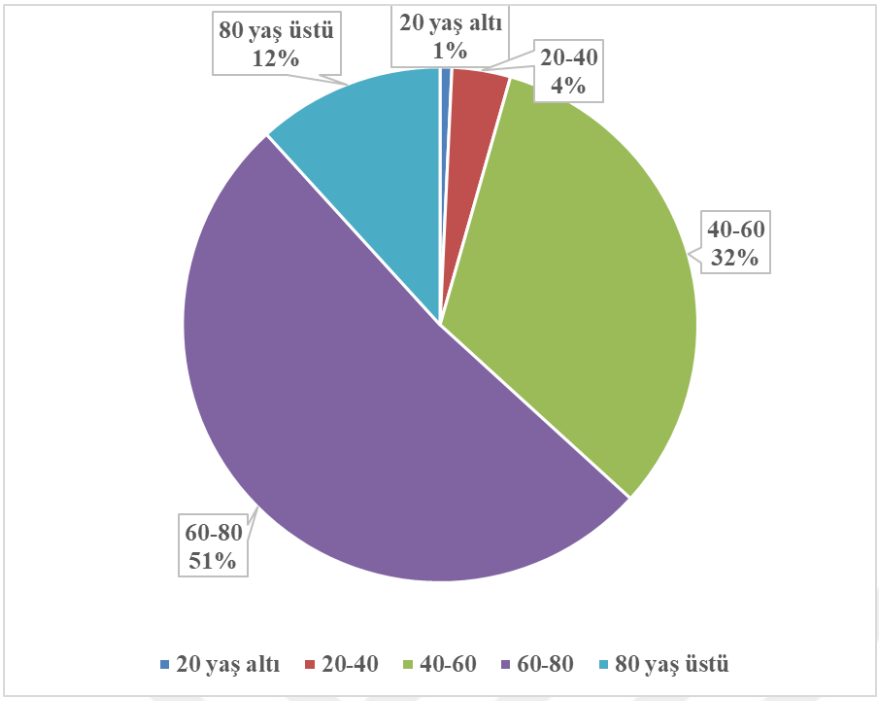

Şekil 5.9. Halk arasında etnobotanik bilgisi alınan kişilerin yaş dağılımı grafiği

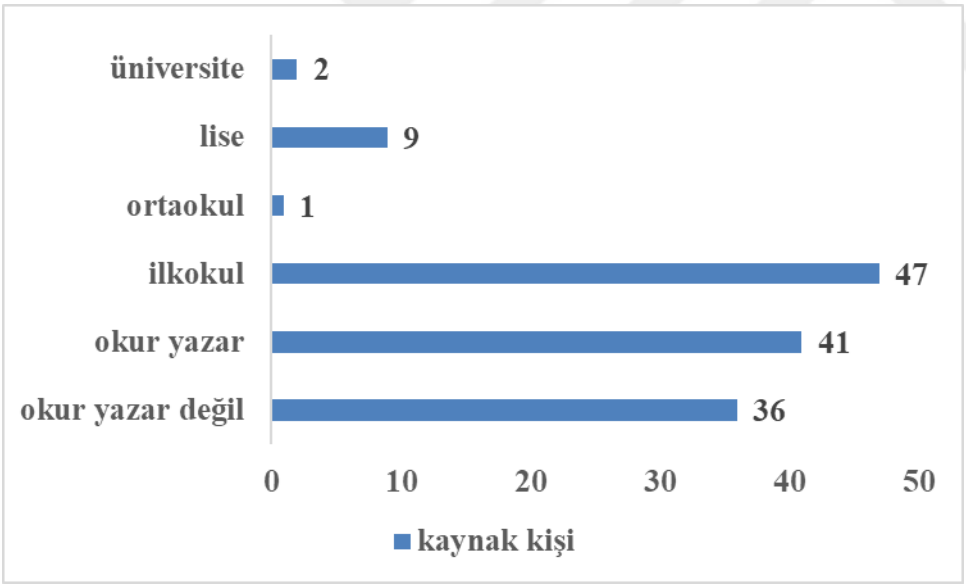

Şekil 5.10. Araştırma alanında bitkiler hakkında bilgi alınan kişilerin eğitim durumu

5.12 Okul Anketleri

3'ü lise 7'si ortaokul olmak üzere toplam 10 okulda yaklaşık 1837 öğrenciye yenebilen bitkiler (EK.1) ve şifalı bitkiler (EK.2) anketi uygulanmıştır.

En fazla kullanılan tıbbi bitkiler; Kekik, Ihlamur, Adaçayı, Nane, Isırgan, Zencefildir. En fazla bilinen yenen bitkiler ise; Ebegümeci, Semizotu, Isırgan, Labada, Aladiken (Şevketibostan), Turpotudur.

Anket uygulanan ilk ve orta öğretim okulları aşağıda sıralanmıştır.

-Orhangazi Meslek ve Anadolu Lisesi

-Çandır Çok Programlı Lise

-Gebiz Lisesi

-Deniztepesi Ortaokulu

-Boğazkent Ortaokulu

-Karadayı Ortaokulu

-Tekeli Ortaokulu

-Haskızılören Ortaokulu

-Cumalı Ortaokulu

-Töngüşlü Ortaokulu

6. SONUÇLAR

2017-2022 yılları arasında yapılan bu etnobotanik çalışmada, Serik İlçesinde yaşayan yerel halkın bitki kullanım kültürleri incelenmiştir. Bu çalışmada 136 kaynak kişi ile görüşülmüş ve bu kişilere ait etnobotanik bilgiler rapor edilmiştir. Kaynak kişilerle gerçekleştirlen arazilerde 602 bitki toplanmış bu bitkilerden etnobotanik kullanımı olan 75 familyaya ait 269 bitki taksonu tespit edilmiştir. 269 bitki taksonuna ait 636 etnobotanik kullanımı olan takson sayısına ulaşılmıştır (Çizelge 4.1). Bunlarda gıda (159 takson), tıbbi (122 takson), yem (82 takson), el sanatları (51 takson), yakacak (26 takson), arı bitkileri (25 takson), sosyal kullanım (20 takson), ticari (15 takson) olarak belirlenmiştir. Bu kullanımların yanında, çocuk oyunu, mit/inanç, sakız, zehirli, haşere/ yılan kovucu, sabun/ temizleyici madde vd. farklı alanlarda kullanımı tespit edilen 131 takson saptanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre 33 farklı kategoride (gıda, tıbbi, yakacak, yem, el sanatları vd.) etnobotanik kullanımı olan 634 takson saptanmıştır. Bu hali ile Antalya İlinde yapılmış olan en kapsamlı çalışmadır. Çalışma alanımızda bir yüksek lisans çalışması sonuçlandırılmıştır (Yılmaz, 2019). Sonuçlandırdığımız projemizde ise farklı olarak, ayrıntılı kaynak kişi bilgisi, bitki toplama lokalite bilgisi, bitki kullanım ve uygulamalarının ayrıntılı olması, kaynak kişilerle toplanan bitkilerin teşhisi ve herbaryum materyali haline getirilmesi söz konusudur. Bu durum çalışmamızı Antalya ve civarı bölgede yapılmış çalışmalar arasında daha özgün kılmaktadır.

Çalışmada görüşülen kaynak kişilerin profilleri incelendiğinde, en çok 60 ile 80 yaş aralığındaki kişilerden (70 kişi) bilgi edinilmiştir. Bunun yanında 80 yaş üstü 16 kişi ile görüşülerek daha eski unutulmaya yüz tutmuş bilgiler edinilmiştir.Yaş grubu küçüldükçe geleneksel bilgilerin unutulduğu ve doğal bitkilere olan ilginin azaldığı, var olan bilginin ise daha popüler kültüre ait kaynaklardan ve sosyal medyadan edinildiği belirlenmiştir. Kaynak kişilerin % 56'sı hiç eğitim almamış, okuma yazma bilmeyen veya sonradan kendi imkanlarıyla (dışardan ya da askerde) okuma yazma öğrenmiş kişilerdir. Bu kişilerin geleneksel etnobotanik bilgiye daha çok sahip olduğu ve bu bilgileri yaşamlarında da uyguladığı görülmüştür (Şekil 5.9, Şekil 5.10).

Çalışmada gıda ile etnobotanik bilgiler daha çok Giritli halk tarafından bölgeye yayıldığı tespit edilmiştir. Tıbbi bitki kullanımının ise Yörüklerde daha yaygın olduğu görülmüştür. Yörükler zorlu ve dağlık göç yollarında sağlık sorunları ile karşılaştıklarında bulundukları yerlerde sağlık kuruluşu olmadığından çevrelerindeki doğal bitkilerden kendi reçetelerini oluşturmuşlardır. Bu bilgiler sözlü ve uygulamalı bir şekilde nesilden nesile aktarılmıştır. Günümüzde etnobotanik çalışmalar bu bilgiler yok olmadan yazılı hale getirmeyi amaçlamaktadır. El sanatlarında kullanılan bitkilere ait bilgiler ise Abdal ve Tahtacı Türkmenlerinden öğrenilmiştir. Odundan yapılan tarım ve hayvancılıkla ilgili alet ve ekipmanlara daha çok orman mahallelerinde rastlanmıştır. Tahtacı ve Abdal Türkmenleri ilçe merkezinde ikamet etmektedirler. Bu Türkmen gruplarından Abdallar daha çok çalgıcılık ve sepet örücülüğü ile ilgilenmektedirler. Ancak son yıllarda sepet örenlerin sayısı azalmaktadır. Tahtacı Türkmenlerinden ise gelenekesel meslekteri olan ağaç kesim işini yapanların sayısının çok azaldığı ve hatta kalmadığı çoğunun sebze-meyve ticareti ile uğraştığı saptanmıştır. Bu gruplar uzun zamandır yerleşik hayata geçtikleri için bitki kullanımlarında diğer gruplarla bir fark gözlemlenmemiştir.

Bölüm 4.2.'de çalışma alanında saptanan bazı yemek tarifleri derlenmiştir. Çalışmada toplam 16 adet yemek tarifi derlenmiş olup bunların yarısı dar bir lokasyonda ikamet eden Giritlilere ait olduğu söylenebilir. Giritliler her bir bitkiden bir yemek tarifi oluşturmuşlardır. Örneğin sarmaşık yumurtlaması, tavuklu marasa, radika salatası gibi. Yörükler ise otları tek başına kavurma ya da yumurtlama ile tükettikleri gibi çoğunlukla karışık ot yemekleri tercih ettikleri görülmüştür. Kıyı bölgedeki Giritli ve yörük mahallelerinde meletura, deniz börülcesi ve sarmaşık (sadece Giritliler tüketmektedir) gibi otlar tercih edilirken. Yüksek rakımlı dağ mahallelerinde bu bitkilerin kullanımına rastlanmamıştır. Çalışma sonucunda yörede sonbahar aylarında kuru incirden yapılan bestel (karmaş) tatlısı coğrafi işaret almaya aday bir gıda ürünü olarak önerilebilir.

Bu proje ile çalışma alanında yenen bitkilerin tespit edilmesiyle pazara yönelik alternatif ürünlerin yaygınlaştırılması ve kültüre alınması konularında yeni çalışmalara temel oluşturulmuştur. Özellikle ebegümeci, sirken, hindiba, sütlüot, turpotu, suteresi, gelincik, arapsaçı gibi yenen otların yaygınlaştırılması ve yeni nesil tarafından bilinirliğinin artırılması sağlanmalıdır. Ayrıca gıda sektöründe ve gastronomi alanlarında uygulamaya aktarılması yönünde ortak çalışmalar yapılabileceği öngörülmektedir.

Çalışma sonucunda hem insan hem hayvan sağlığında kullanılan tıbbi bitkiler tespit edilmiştir. Kaynak kişilerle görüşmeler sonucu yöreye özgü 71 adet geleneksel bitkisel reçete derlenmiştir. Bitkilerin tıbbi amaçlı kullanımı incelendiğinde, çoğunlukla, soğuk algınlığı, ağrı kesici, diyabet, mide rahatsızlıkları ve karın ağrısı gibi en sık karşılaşılan hastalıklara karşı kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bilgiler öneri niteliğinde değildir. Ancak bitkisel ilaç hammaddesi ve gıda takviyesi üretimine yönelik çalışmalar yürüten araştırmacılar için kaynak oluşturacak nitelikte olabilir. Etken madde tayini ve biyolojik aktivite konularında yeni çalışmalara kaynak oluşturması söz konusudur.

Çizelge 5.1 incelendiğinde, çalışmamız Antalya ili ve civarında yapılan diğer çalışmalarla kıyaslandığında, kullanım alanlarına (gıda, tıbbi, yem, arı bitkisi, el sanatları ve diğer kullanımlar) göre belirlenen takson sayıları açısından çoğu çalışmaya göre daha çok kullanım tespit edildiği ve özellikle de yem bitkisi, yakacak, arı bitkisi ve diğer kullanım alanlarında daha çok takson içerdiği saptanmıştır ve ilk defa kayda alınan bitkilere tartışma bölümünde değinilmiştir.

Çalışmada tespit edilen yem bitkileri bu konuda çalışan araştırmacılara alternatif ürün konusunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. El sanatları yapımında kullanılan bitkiler ve bunlardan elde edilen ürünler yörenin tanınması, turizme katkısı ve unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarının gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlanacaktır. Çalışmamızda yöreye ait bir müzik aleti olan ıklığ (kabak kemane)' ın son ustası olduğu bilinen 32 tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Sepet, süpürge ve kaşık yapımı gibi zanaatkarlarla tanışılmış ve bu uygulamalar fotoğraf ve videolarla kayda alınmıştır. Bu ustaların sayısı giderek azalmaktadır. Bu bilgi birikiminin gelecek nesillere aktarılması için devlet ve ilgili bakanlıklar nezdinde gerekli çalışmalar yürütülmelidir. Örneğin 32'ün "yaşayan kültürel miras listesi" ne alınması için Kültür Bakanlığı tarafından gerekli girişimlerde bulunulması önerilir.

Çalışmamız sonucu edinilen bilgi ve tecrübeler doğrultusunda etnobotanik çalışmalarla alakalı bazı öneriler:

- Etnobotanik çalışmalarda öncelikle alan seçimi çok önemlidir. Farklı kültürel ve coğrafik yapılara sahip yerel halkların bulunduğu alanlar tercih edilmesi avantaj sağlar.
- Dar alanda sık arazilerin yapıldığı daha ayrıntılı çalışmalar etnobotanik bilginin daha fazla ve güvenilir bilgiye ulaşmayı sağlayacaktır.
- Etnobotanik çalışma ekibinde farklı disiplinlerden uzmanlar yer almalı. Botanik, arkeoloji, halk bilimi, eczacılık, dil bilimi vb. alanlardan uzmanlar kaynak kişilerden gelen bilgileri öncellikle kendi alanları açısından değerlendirebilecektir.
- Çalışma ekibinde kadın araştırmacı mutlaka bulunmalıdır. Kadınlara özel bazı hastalık ve uygulamaların kaynak kişilerden alınması için önem arz etmektedir.
- Kaynak kişilerle yeterince vakit harcayıp, güvenleri sağlanmalıdır. Aksi tarzda sorulara verilecek cevaplar ve edinilen bilgiler yüzeysel olmaktan öteye gitmeeycektir.
- Etnobotanik çalışmalarda bitki toplama işlemine kaynak kişilerin de katılması sağlanmalıdır. Görüşmede bilgisi verilen bitki bizim düşündüğümüzden çok farklı çıkabilir. Ayrıca kaynak kişi arazide bilgisini vermediği bilgileri görüldüğü anda hatırlayıp araştırmacıya aktarabilir.
- Çalışmada bilgisi verilen bitkilerin yöresel isimleri mutlaka öğrenilmelidir. Yöresel isimlerin çok yakın alanlarda bile farklı olabileceği unutulmamalıdır.
- Çalışma sonucu toplanan bitkilerin doğru teşhislerinin yapılarak herbaryum materyallerinin saklanması önemlidir.
- Etnobotanik çalışmalar hakkında yeterince bilgi sahibi olunan yerlerde olması uygun olacağı düşünülmektedir. Bu şekilde o yerdeki insanlarla doğru iletişime geçilip, kaynak kişi bulunması konusunda fazladan zaman harcanmasının önüne geçilmiş olunur.

Çalışma kapsamında yapılan ilköğretim ve lise dengi okullarda uygulanan anketlerle kültürel mirasımızın yeni kuşaklarca tanınması ve devralınması sağlanmış ve öğrencilerde farkındalık oluşturmuştur.

Bu proje ile geleneksel doğru bilgilerin ve yerel uygulamaların saptanmasıyla elde edilen bulgular botanik, ziraat, gıda, eczacılık, genetik, tarih, arkeoloji ve antropoloji/halkbilimi gibi alanlarda yapılacak çalışmalara kaynak oluşturabilcek niteliktedir.

7. KAYNAKLAR

Aksoy, A., Çelik, J. veTunay, H. 2016. Gazipaşa (Antalya) ilçe pazarında satılan ve halk tarafından kullanılan bazı bitkiler ve kullanım amaçları. Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi, 9(2), 55-60.

Aksoy 2022. Antalya Yörük Türkmen Kitabı 6. Bölüm. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 48-93.

Alpaslan, Z. 2012. Ergan Dağı (Erzincan)'ın etnobotanik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, Erzincan, 143 s.

Altay, V. ve Çelik, O. 2011. Antakya semt pazarlarındaki bazı doğal bitkilerin etnobotanik yönden araştırılması. Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi 4.2: 137-139.

Arasan, Ş. 2022. Kozak Yaylası (Bergama) Ve Çevresinde Etnobotanik Araştırmalar. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 333s.

Arıcan, Y.E., Yeşil, E. and Ecevit Genç G. 2013. A preliminary ethnobotanical survey of Kumluca (Antalya). Journal of Faculty of Pharmacy İstanbul 43 (2): 95-102.

Arıtuluk, Z.C. 2010. Tefenni (Burdur) ilçesinin florası ve halk ilaçları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 368 s.

Ataç, A. ve Yıldırım, R. V. 2004. Osmanlı Hekimleri Ve Dıoskorıdes'in "De Materıa Medıca"sı . *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* , 15 (15) , 257-269 .

Ayaydın, H. 2010. Avşar, Şabanözü ve Çile Dağı (Polatlı/Ankara) arasında kalan bölgenin etnobotanik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 94 s.

Badem, M. 2017. Akkuş (Ordu) ve köylerinde bulunan bitkilerin etnobotanik ve etnomedikal özelliklerinin belirlenmesi ve halk ilacı olarak kullanılan türlerin biyolojik aktivitelerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 102 s.

Başaran S. 2003. Elmalı Yöresinde doğal olarak yetişen bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri. Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Dergisi, *Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No:211*, Sayı:5, Antalya.

Bayat A H. 2010.Tıp Tarihi. İzmir, *Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği*, s. 138.

Baytop, T. 1999. Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi: Geçmişte ve Bugün. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, 480 s.

Bellikci, K.E. 2020. Türkiye'nin etnobotanik veritabanı. Doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 344 s.

Bozdoğangil, E.E. 1996. Çukurova Bölgesi'nde doğal olarak bulunan faydalı bitkiler ve kültür olanakları üzerinde araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana, 240 s.

Bulut, G.E. 2008. Bayramiç (Çanakkale) yöresinde etnobotanik araştırmalar. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 440 s.

Bulut, Y. 2006. Manavgat (Antalya) yöresinin faydalı bitkileri. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 106 s.

Cooper, M.R., Johnson, A.W. 1988. Poisonous Plants and Fungi. H.M Stationery Office. İngiltere, 134 s.

Çelikel, Ö. 2002. Kayseri ve çevresinde halk tarafından kullanılan bitkilerin yöresel adları ve kullanım amaçları. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 264 s.

Davis P, Mill RR, Tan K 1988. Flora of Turkey and East Aegean Islands (Supplements I), Vol. 10, Edinburgh University Press, Edinburgh.

Davis, P.H. 1965-1985. Flora of Turkey and the East Aegean Islands. Edinburgh: Vol.1-9, Edinburgh University Press.

Demirci, S. 2010. Andırın (Kahramanmaraş) ilçesinde etnobotanik bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 250 s.

Demirel, O. 2021. Sütçüler (Isparta)'de etnobotanik bir çalışma. Yüksek lisans tezi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Isparta, 133 s.

Demirezer Ö. 2007. Tedavide kullanılan bitkiler, FDD Monografları, Nobel Tıp Kitapevleri, 754 s.

Demirezer Ö., Ersöz T., Saraçoğlu İ., Şener B., Köroğlu A., Yalçın F.N., (edt.). 2017a. FFD Monografları Bitkiler ve Etkileri, Başeditör Ömür Demirezer, Ankara, Özyurt Matbaacılık, s. 971-977.

Demirezer Ö., Ersöz T., Saraçoğlu İ., Şener B., Köroğlu A., Yalçın F.N., (edt.). 2017b. FFD Monografları Bitkiler ve Etkileri, Başeditör Ömür Demirezer, Ankara, Özyurt Matbaacılık, s. 43-46.

Demirezer Ö., Ersöz T., Saraçoğlu İ., Şener B., Köroğlu A., Yalçın F.N., (edt.). 2017c. FFD Monografları Bitkiler ve Etkileri, Başeditör Ömür Demirezer, Ankara, Özyurt Matbaacılık, s. 959-962.

Doğan, A. 2014. Pertek (Tunceli) yöresinde etnobotanik araştırmalar. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 429 s.

Doğanoğlu, Ö. 2004. Yenişarbademli-Isparta yöresindeki doğal faydalı bitkiler üzerine araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 90 s.

Duran, A. 1998. Akseki (Antalya) ilçesindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri. *Ot Sist. Bot. Dergisi* 5(1): 72-92.

Erik, S., Tarıkahya, B. 2004. Türkiye florası üzerine.Kebikeç.17: 139-163.

Ertuğ, F. 2000. An Ethnobotanıcal Study in Central Anatolia (Turkey*), Economic Botany,* 54, 2, s: 155–182.

Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A., & Dirmenci, T. 2004. Buldan Denizli Etnobotanik Alan Araştırması 2003. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (2), 187-218.

Ertuğ, F. 2014. Resimli Türkiye Florası 1. BÖLÜM : Etnobotanik, ed: Güner, A., *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul. S: 319-344

Eşen, B. 2008. Aydınlar Köyü ve çevresinin (Erdemli/Mersin) etnobotanik özellikleri. Yuksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 109 s.

Gelse, A. 2012. Adıyaman ve çevresinin etnobotanik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 214 s.

Gençay, A. 2007. Cizre (Şırnak)'nin etnobotanik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü yıl Üniversitesi, Van, 248 s.

Gönenç, A. 2011. Antalya ili Korkuteli ilçesinde halk inanışları ve halk hekimliği. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 83 s.

Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M., Babaç, M.T., (Derl.) 2012. Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler), *Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını,* İstanbul, 1290 s.

Güneş, M.E. 2021. Muş ili merkez ilçesi ve köylerinde etnobotanik araştırmalar. Yüksek lisans tezi, Bitlis Eren Üniversitesi, Bitlis, 390 s

Güneş, S. 2010. Karaisalı (Adana) ve köylerinde halkın kullandığı doğal bitkilerin etnobotanik yönden araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde, 292 s.

Harshberger, J. W. 1896. The purposes of ethno-botany. *Botanical Gazette*, 21(3), (s. 146-154).

İlisulu, K., 1992. Ilaç ve Baharat Bitkileri, *Ankara Üniversitesi, Ziraat Fak. Yay*. 1256/360, Ankara.

Jaspersen-Schib, R., Theus, L., Guirguis-Oeschger, M., Gossweiler, B., & Meier-Abt, P.J. 1996. Serious plant poisonings in Switzerland 1966-1994. Case analysis from the Swiss toxicology information center. *Schweizerische Medizinische Wochenschrift*, *126*(25), 1085-1098.

Karahan, F., Volkan, A, and Mustafa K. 2015. An ethnobotanical study on woody plants benefits from handicrafts in Antakya District (Hatay-Turkey). *International Journal of Scientific and Technological, Research* 1.1, : 1-18.

Kaska, A., Deniz, N., Mammadov, R. 2018. Biological activities of wild asparagus (Asparagus acutifolius L.). *International Journal of Secondary Metabolite*, *5*(3), 243-251.

Keskin, M. ve Alpınar, K. 2002. Kışlak (Yayladağı-Hatay) hakkında etnobotanik bir araştırma. Ot Sist. Bot. Dergisi 9(2): 91-100.

Kılıç, M. 2019 . Artuklu (Mardin) yöresinde yetişen bitkiler üzerine etnobotanik bir araştırma. Doktora Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, 504 s.

Kıncal,S., Ceylan,O. 2018. Ula (Muğla) ilçesinin etnobotanik özellikleri. *Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma*, *14*(1), 69-81.

Kıran, O. 2006 . Kozan yöresi florasındaki tıbbi bitkiler ve bunların halk tıbbında kullanışı. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana, 54 s.

Koçyiğit, M. 2005. Yalova ilinde etnobotanik bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi., İstanbul, 176 s.

Korkut, M. M. 2006. Arat Dağı (Şanlıurfa) florası ve etnobotanik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa, 101 s.

Mart, S. 2006 . Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) halkının kullandığı doğal bitkilerin etnobotanik yönden araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana, 59 s.

Metin, A. 2009. Mut çevresinde yetişen bitkilerin (Mersin) etnobotanik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Selcuk Universitesi, Konya, 242 s.

Muca, B., Yildirim, B., Oezcelik, S., Koca, A. 2012. Isparta's(Turkey) poisonous plants of public access places. *Biological Diversity and Conservation*, *5*(1), 23-30.

Nacakcı, M. 2015. Kumluca (Antalya)'da etnobotanik bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 152 s.

Nath, Ö.E. 2016. Savaştepe ve Kepsut (Balıkesir) yörelerinde etnobotanik araştırmalar. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 494 s.

Özçelik, H. ve Balabanlı, C. 2005. Burdur ilinin tıbbi ve aromatik bitkileri. I. Burdur Sempozyumu Bildiri Kitabı, 1127-1136, Burdur.

Özhatay, N., Koyuncu, M., Atay, S., Byfield, A., 1997. Türkiye'nin Doğal Tıbbi Bitkilerinin Ticareti Hakkında Bir Çalışma, WWF-UK&STANLEY SMITH HORTICULTURAL TRUST. *Doğal Hayatı Koruma Derneği*, İstanbul, Türkiye I.S.B.N. 975-96081-9-7.

Öztürk, M. ve Özçelik, H. 1991. Doğu Anadolu'nun faydalı bitkiler, Siirt İlim, *Spor, Kültür ve Arastırma Vakfı*.

Polat, R. 2010. Havran ve Burhaniye (Balıkesir) yörelerinde tarımsal biyoçeşitlilik ve etnobotanik araştırmaları. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, 326 s.

Saday, H.2009. Güzeloluk Köyü ve çevresinin (Erdemli/Mersin) etnobotanik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 117 s.

Sadıkoğlu, N. 1998. Cumhuriyet dönemi Türk etnobotanik araştırmalar arşivi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, .

Sargın, S.A. 2013. Alaşehir ve çevresinde (Manisa) tarımsal biyoçeşitlilik ve etnobotanik araştırmaları. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, 442 s.

Schippmann U., Leaman D.J. and Cunnningham A.B. 2002. Impact of cultivation and gathering of medicinal plants on biodiversity global trends and issues. In: Biodiversity and the Ecosystem Approach in Agriculture, Forestry and Fisheries. *Ninth Regular Session of the Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture*. FAO, Rome, Italy, pp. 1–21.

Serik İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2023. Serik İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü 2022 Yılı Brifing Raporu.

Serik Kaymakamlığı 2012. Geçmişten günümüze Serik. Hayat Yayınları. 380 s.

Sezik, E., Yeşilada, E., Honda, G., Takaishi, Y., Takeda, Y., & Tanaka, T. 2001. Traditional medicine in Turkey X. Folk medicine in central Anatolia. *Journal of ethnopharmacology*, 75(2-3), 95-115.

Şahin, H., *Cupressus sempervirens* (Servi). 2017. In: Demirezer Ö., Ersöz T., Saraçoğlu İ., Şener B., Köroğlu A., Yalçın F.N., (edt.), FFD Monografları Bitkiler ve Etkileri, Başeditör Ömür Demirezer, Ankara, Özyurt Matbaacılık, s. 309-314.

Şenkardeş, İ. 2014. Nevşehir'in Güney İlçelerinde (Acıgöl, Derinkuyu, Gülşehir, Nevşehir-Merkez, Ürgüp) Etnobotanik Araştırmalar. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi,İstanbul, 430 s.

Şenkardeş, İ., Tuzlacı, E. 2014. Gündoğmuş (Antalya/Türkiye) yöresinden bazı etnobotanik bilgiler. *Clinical and Experimental Health Sciences* 4.2: 63-75.

Tanaydın, G. 2021. Bigadiç ilçesinin (Balıkesir) etnobotanik özellikleri. Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, 236 s.

Tevent, A. 2020. Çeltikçi (Burdur) ilçesinde doğal olarak yayılış gösteren bazı bitki taksonlarının etnobotanik özellikleri. Yüksek lisans tezi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 74 s.

Tugay, O., Ertuğrul, K., & Yıldıztugay, E. 2016. Başarakavak Konya Kasabası Etnobotanik Envanter Çalışması. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (9), 107-125.

Tuttu, G., Abay, G. 2014. Çankırı ve çevresi zehirli bitkileri. *III. Uluslararası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu*, 8-10 Mayıs 2014, 786-796. Kahramanmaraş.

Tuzlacı E., Erol M.K. 1999. *Turkish folk medicinal plants Part II: Egirdir, Fitoterapia 70*; 593-610.

Ulcay, S. 2018. Tokat çevresinde yayılış gösteren bazı tıbbi ve yenilebilir bitkiler üzerinde morfolojik, anatomik, mikromorfolojik ve etnobotanik bir araştırma, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, 134 s.

Uluçay, F. 2017. Şarkikaraağaç (Isparta) yöresinde doğal yayılış gösteren bazı bitki taksonlarının etnobotanik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, 149 s.

Ünder D., Saltan F.Z. 2019. Sumak ve Önemli Biyolojik Etkiler, Çukurova Tarım Gıda Bil. Der. 34 (1): 51-60.

Ünver, A. 2019. Lamas Çayı (Erdemli, Silifke/Mersin) Çevresindeki Köylerde Etnobotanik Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, Üniversitesi, Balıkesir, 174 s.

Vetter, J. 2010. Toxicological and Medicinal Aspects of the Most Frequent Fern Species, Pteridium aquilinum (L.) Kuhn. *Working with Ferns*, 361–375.)

Vural, G. 2008. Honaz Dağı ve çevresindeki bazı doğal bitkilerin etnobotanik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 158 s.

Yeşil, Y. 2007. Kürecik bucağında etnobotanik bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 275 s.

Yıldırım, H. İ. 2015. Alanya ve Gazipaşa (Antalya)'da halk tarafından kullanılan bazı doğal bitkilerin etnobotanik özellikleri.Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 260 s.

Yıldırımlı, Ş. 2004. Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği. *Kebikeç - İnsan Bilimleri Kaynak Araştırmaları Dergisi* 17: 175-193.

Yılmaz, M 2019. Serik yöresi (Antalya)'nde etnobotanik bir çalışma. Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Isparta, 133 s.

http://cografyaharita.com/haritalarim/4l_antalya_ili_haritasi.png

http://www.serik.gov.tr/serik-haritasi

http://www.turkiyeharitasi.gen.tr/wp-content/uploads/2018/10/turkiye-ilceler-haritasi.fw_.png

https://turkiyeflorasi.org.tr/pdf/10.30796/ANGV.2022.15.pdf Son erişim tarihi: 23.02.2023

https://www.bizimbitkiler.org.tr Son erişim tarihi: 23.02.2023.
https://powo.science.kew.org Son erişim tarihi: 23.02.2023.
http://www.worldfloraonline.org Son erişim tarihi: 23.02.2023.
https://www.gbif.org Son erişim tarihi: 23.02.2023.

8. EKLER

EK.1 Etnobotanik Mahalle Okulları Formu – Yenen Otlar

	YENEN OTLARLA İLİŞKİN ALINAN BİLGİLER				
Otun adı	**Kullanılan kısmı (kök, yaprak, meyve, toprak üstü)**	**Hangi mevsim/ aylarda toplanır?**	**Neler Yapılır? (börek/salata/kavurma gibi)**	**Nasıl pişirilir?**	**İçine neler konur?**

EK.2 Etnobotanik Mahalle Okulları Formu – Şifalı Otlar

ŞİFALI BİTKİLER İLİŞKİN ALINAN BİLGİLER				
Bitkinin adı	**Hangi mevsim toplanıyor?**	**Kullanılan kısmı (kök, yaprak, meyve, toprak üstü)**	**Neye iyi gelir ?**	**Nasıl kullanılır ? (çay, yakı, sürme)**

EK.3 Kaynak kişiler

No	Adı Soyadı	Cinsiyeti	Yaşı	Mesleği	Mesken	Eğitim
1	Ramazan Yıldırım	E	35	Pazarcı	Kürüş	lise
2	Selim Balcı	E	81	Çiftçi	Boğazkent /Ahmediye	okur yazar
3	Ömriye Balcı	K	78	Ev hanımı	Boğazkent /Ahmediye	okur yazar değil
4	Emine Yılmaz	K	70	Ev hanımı	Boğazkent /Ahmediye	ilkokul
5	Mehmet Alkan	E	58	Çiftçi	Boğazkent /Ahmediye	lise
6	Nebahat Alkan	K	75	Ev hanımı	Boğazkent /Ahmediye	okur yazar
7	Asiye Kumbul	K	45	Çiftçi	Karadayı Mah.	ilkokul
8	Halil Kumbul	K	47	Çiftçi	Karadayı Mah.	ilkokul
9	Menekşe Şener	K	58	Çiftçi, ev hanımı	Karadayı Mah.	okur yazar
10	Fatmana Kaya	K	96	Çiftçi, ev hanımı	Karadayı Mah.	okur yazar değil
11	Ümmühan Avcı	K	36	Çiftçi, ev hanımı	Karadayı Mah.	ilkokul
12	Hamiyet Avcı	K	48	Çiftçi, ev hanımı	Karadayı Mah.	okur yazar
13	Meral Avcı	K	41	Çiftçi, ev hanımı	Karadayı Mah.	okur yazar
14	Süleyman Kaya	E	51	Çiftçi	Alacami Mah.	ilkokul
15	Birgül Kumbul	K	32	Çiftçi, ev hanımı	Karadayı Mah.	okur yazar
16	Şerife Mercan	K	65	Çiftçi	Karadayı	ilkokul
17	Enes Hasan Koca	E	14	Öğrenci	Karadayı	Lise
18	Dursun Kalkan	K	60	Çiftçi, ev hanımı	Karadayı Mah.	okur yazar değil
19	Ali Takavut	E	55	Emekli	Karadayı Mah.	Lise
20	Yeter Çetin	K	39	Çiftçi, ev hanımı	Çandır Mah.	ortaokul
21	Ahmet Aydın	E	69	Çiftçi	Çandır Mah.	okur yazar
22	Fatma Akpınar	K	79	Çiftçi, ev hanımı	Çandır Mah.	okur yazar değil
23	Muharrem Çetin	E	72	Eski muhtar, çiftçi	Çandır Mah.	okur yazar
24	Nevbahar Koca	K	80	Çiftçi, ev hanımı	Cumalı Mah.	okur yazar değil
25	Bayram Koca	E	83	Çiftçi	Cumalı Mah.	okur yazar
26	Mustafa Körk	E	56	Çiftçi	Cumalı Mah.	ilkokul
27	Emine Körk	K	77	Çiftçi, ev hanımı	Cumalı Mah.	okur yazar değil
28	Hatice Koca	K	59	Çiftçi, ev hanımı	Cumalı Mah.	ilkokul
29	Seyfullah Kaş	E	70	Çiftçi	Demirciler Mah.	okur yazar
30	Seyfullah Sarı	E	65	Servis şoförü	Demirciler Mah.	ilkokul
31	Adile Sarı	K	65	Çiftçi, ev hanımı	Demirciler Mah.	ilkokul
32	Emin Kök	E	77	Çiftçi, Sanatçı	Demirciler Mah.	okur yazar
33	Arif Kök	E	53	Çoban	Demirciler Mah.	okur yazar
34	Esma Kök	K	70	Ev hanımı	Demirciler Mah.	okur-yazar değil

EK.3 Kaynak kişiler - Devamı

35	Selahattin Kök	E	70	Çiftçi	Demirciler Mah.	okur yazar
36	Abdullah Baskın	E	63	Çiftçi, Arıcı	Yeşilvadi Mah.	ilkokul
37	Yaşar Baskın	E	50	Çiftçi, ağaç işleri ustası	Yeşilvadi Mah.	ilkokul
38	Adil Baskın	E	55	Çiftçi, Çoban	Yeşilvadi Mah.	ilkokul
39	Ünal Akman	E	58	Çiftçi, Arıcı	Yeşilvadi Mah.	ilkokul
40	Zekiye Akman	K	57	Ev hanımı	Yeşilvadi Mah.	okur yazar değil
41	Ramazan Akman	E	58	Çiftçi	Yeşilvadi Mah.	ilkokul
42	Gülsüm Kök	K	78	Ev hanımı	Yeşilvadi Mah.	okur yazar değil
43	Havana Alkan	K	64	Çiftçi, ev hanımı	Gökçepınar Mah.	okur yazar değil
44	Niyazi Alkan	E	77	Çiftçi	Gökçepınar Mah.	okur yazar değil
45	Nuri Yılmaz	E	75	Çiftçi	Gökçepınar Mah.	okur yazar değil
46	Nahide Akman	K	62	Çoban	Gökçepınar Mah.	okur yazar değil
47	Necati Akman	E	65	Çoban, Arıcı	Gökçepınar	ilkokul
48	Adil Şimşek	E	58	Muhtar	Etler Mah.	ilkokul
49	Fatmana Şimşek	K	53	Ev hanımı	Etler Mah.	ilkokul
50	Zeki Şimşek	E	77	Çiftçi	Etler Mah.	okur yazar değil
51	Mehmet Ali Arıca	E	65	Bağkur Emeklisi	Etler Mah.	okur yazar
52	Mehmet Özce	E	86	Emekli çiftçi- Süpürge ustasu	Etler Mah.	okur yazar değil
53	Yahya Yıldırım	E	26	Orman işçisi	Etler Mah.	lise
54	Fevzi Şükür	E	72	Çiftçi	Etler Mah.	okur yazar
55	Muammer Hapil	E	66	Avukat	Etler Mah.	üniversite
56	Sadık Kalay	E	47	Muhtar	Hasdümen Mah.	ilkokul
57	Yakup Palas	E	47	Çiftçi	Hasdümen Mah.	ilkokul
58	Şerife Palas	K	45	Ev hanımı	Hasdümen Mah.	ilkokul
59	Rabia Kalay	K	43	Ev hanımı	Hasdümen Mah.	ilkokul
60	Mevlüt Kalay	E	85	Bağkur emeklisi	Hasdümen Mah.	okur yazar
61	Ayşe Kalay	K	83	Bağkur emeklisi	Hasdümen Mah.	okur yazar değil
62	Güllü Kalay	K	44	İşçi	Hasdümen Mah.	ilkokul
63	Kenan Özkan	E	49	Mahalle Muhtarı	Yumaklar Mah.	ilkokul
64	Hatice Özkan	K	45	Ev hanımı	Yumaklar Mah.	okur yazar
65	Hamit Kaygış	E	50	Bakkal, çiftçi	HaskızılörenMah.	ilkokul
66	Züleyha Koca	K	45	Çiftçi	HaskızılörenMah.	ilkokul
67	Abdullah Atan	E	63	Çiftçi	HaskızılörenMah.	Lise
68	Zübeyde Koltur	E	48	Çiftçi	HaskızılörenMah.	ilkokul
69	Şaban Aktaş	E	51	Muhtar, Aza	HaskızılörenMah.	ilkokul

EK.3 Kaynak kişiler - Devamı

70	Nazmiye Koca	K	65	Ev hanımı	HaskızılörenMah.	okur yazar
71	Cemal Koca	E	70	emekli, çiftçi	HaskızılörenMah.	okur yazar
72	Emine Koca	K	58	Ev hanımı	HaskızılörenMah.	okur yazar
73	Nuri Yiğitbaşı	E	48	Çiftçi	HaskızılörenMah.	ilkokul
74	İbrahim Yeşil	E	77	Emekli muhtar, çiftçi	Bozdoğan Mah.	okur yazar
75	Hanife Yeşil	K	66	Ev hanımı	Bozdoğan Mah.	okur yazar değil
76	Hasan Ali Eren	E	63	Çiftçi, Emekli	Bozdoğan Mah.	ilkokul
77	Havva Eren	K	58	Ev hanımı	Bozdoğan Mah.	okur yazar
78	Ayşe Emine Çetin	K	78	Emekli Çiftçi	Haspınar Mah.	okur yazar değil
79	Necdet Yıldız	E	64	Çiftçi	Boğazkent Mah.	okur yazar
80	Hanife Çolak	K	55	Ev hanımı	Akçapınar Mah.	ilkokul
81	Müzeyyen Çolak	K	93	Ev hanımı	Akçapınar Mah.	okur yazar değil
82	Iraz Çil	K	80	Ebe	Hacıosmanlar Mah.	okur yazar değil
83	Mustafa Güzel	E	53	Muhtar	Hacıosmanlar Mah.	ilkokul
84	Hüsamettin Şimşek	E	78	emekli, çiftçi	Dorumlar Mah.	okur yazar
85	Döndü Şimşek	K	72	Ev hanımı	Dorumlar Mah.	okur yazar değil
86	Emine Şam	K	80	Çiftçi, ev hanımı	Dorumlar Mah.	okur yazar değil
87	Havva Önal	K	71	Ev hanımı	Çatallar Mah.	okur yazar değil
88	Kazım Önal	E	75	Emekli Çiftçi	Çatallar Mah.	okur yazar
89	Halil Çayaksu	E	69	emekli, çiftçi	Kırbaş	okur yazar
90	Ümmügülsüm Çayaksu	K	67	Ev hanımı	Kırbaş	okur yazar değil
91	Sezai Can	E	53	çiftçi	Gebiz Mah.	ilkokul
92	Kazım Kılıç	E	70	emekli astsubay	Gebiz Mah.	lise
93	Osman Akça	E	72	çiftçi	Gebiz Mah.	ilkokul
94	İsmahan Döngel	K	70	Çiftçi, ev hanımı	Töngüşlü Mah.	okur yazar
95	İbrahim Döngel	E	75	Çiftçi	Töngüşlü Mah.	ilkokul
96	Teslime Döngel	K	69	Çiftçi, ev hanımı	Töngüşlü Mah.	okur yazar
97	Fatma Döngel	K	72	Çiftçi, ev hanımı	Töngüşlü Mah.	okur yazar
98	Fatma Ak	K	95	Ev hanımı	Töngüşlü Mah.	okur yazar değil
99	Durmuş Döngel	E	77	Çiftçi	Töngüşlü Mah.	ilkokul
100	Yusuf Zeybek	E	75	Çiftçi	Tekke Mah.	okur yazar değil
101	Fatma Zeybek	K	73	Çiftçi	Tekke Mah.	okur yazar değil
102	Şemsiz Cengiz	E	85	Çiftçi	Yukarıçatma Mah.	okur yazar
103	Ayşe Cengiz	K	78	Ev hanmı	Yukarıçatma Mah.	okur yazar değil
104	Gülsüm Ağlar	K	73	Çiftçi	Nebiler Mah.	okur yazar değil

EK.3 Kaynak kişiler - Devamı

105	Musa Karabıyık	E	75	Çiftçi	Şatırlı Mah.	okur yazar
106	Fatma Karabıyık	K	74	Çiftçi, ev hanımı	Şatırlı Mah.	okur yazar değil
107	Lütfiye Kaya	K	69	Çiftçi	Şatırlı Mah.	okur yazar değil
108	Emine Yıldırım	K	60	Ev hanımı	Yukarıkocayatak Mah.	ilkokul
109	Ramazan Güzel	E	64	Çiftçi	Haskızılören Mah.	ilkokul
110	Nesli Kademli	K	85	Ev hanımı	Eskiyörük Mah.	okur yazar
111	Ahmet Kocaakça	E	79	Çiftçi	Aşağıkocayatak Mah.	ilkokul
112	Ali Manda	E	86	Çiftçi	Dikmen Mah.	okur yazar
113	Döndü Manda	K	77	Çiftçi	Dikmen Mah.	okur yazar değil
114	Raziye Gülendam	K	82	Ev hanımı	Kadriye	okur yazar değil
115	Mustafa Kuş	E	52	Dünya Yörük Türkmen Birliği Federasyonu Başkanı	Kürüş	Lise
116	Ali Kara	E	70	Çiftçi	Akçalalan Mah.	ilkokul
117	Asiye Kara	K	71	Ev hanımı	Akçalalan Mah.	okur yazar
118	Ali Çelebioğlu	E	58	Çiftçi	Akçalalan Mah.	ilkokul
119	Ahmet Seyrek	E	63	Çiftçi	Büğüş Mah.	okur yazar
120	Muharrem Kehya	E	60	Çoban	Büğüş Mah.	okur yazar
121	Şahile Bulut	K	56	Ev hanımı	Büğüş Mah.	ilkokul
122	Emin Demir	E	41	Çiftçi	Deniztepesi	ilkokul
123	Mehmet Demir	E	68	Çoban	Deniztepesi	okur yazar
124	Şöhret Yavuz	K	58	Ev hanımı	Cumalı	ilkokul
125	Durmuş Acar	E	72	Çiftçi	Sarıabalı Mah.	okur yazar
126	Arife Acar	K	70	Ev hanımı	Sarıabalı Mah.	okur yazar değil
127	Ahmet Topmulu	E	46	Pazarcı	Sarıabalı Mah.	ilkokul
128	Hüseyin Kuşçu	E	65	Çiftçi	Sarıabalı Mah.	ilkokul
129	Emine Yıldız	K	76	Sarıabalı Mah.	Sarıabalı Mah.	okur yazar değil
130	Ramazan Yıldız	E	52	çiftçi	Sarıabalı Mah.	ilkokul
131	Muzaffer Dolu	E	42	Esnaf	Sarıabalı Mah.	lise
132	Medine Dolu	K	60	Ev hanımı	Sarıabalı Mah.	okur yqzar
133	Mustafa Dolu	E	62	Çiftçi	Sarıabalı Mah.	okur yazar
134	Mehmet Işık	E	81	Çiftçi	Cumhuriyet Mah.	okur yazar
135	Elif Işık	K	77	Ev hanımı	Cumhuriyet Mah.	okur yazar değil
136	Rıza Yıpramaz	E	73	Sepet ustası	Merkez Mah.	okur yazar

EK.4 Lokalite listesi

No	Kuzey	Doğu	Yük.	Mevkii	Habitat
1	36º 54.673 K	31º 4. 096 D	13 m	Aşağıçatma Mahallesi-	Tarla Kenarı
2	36º 54.372 K	31º 2. 372 D	4 m	Aşağıçatma Mahallesi- Acısu Deresi Kenarı	Makilik
3	36º 54.470 K	31º 4. 210 D	15 m	Cumalı mahallesi Merkez	Yol kenarı
4	36º 55.160 K	31º 01. 14 D	21 m	Cumalı mahallesi Merkez	Yol kenarı
5	36º 12.135 K	31º 09. 268 D	12m	Ahmediye-Boğazkent Mahallesi-	Tarla kenarı
6	36º 54.910 K	31º 3. 501D	38m	Ahmediye-Boğazkent Mahallesi-	Ahmediye mezarlık karşısı makilik alan, tarla kenarı
7	36º 12.857 K	31 º 06. 801 D	4m	Karadayı Mahallesi- Topbaş mevkii	Tarla Kenarı
8	36º 51.46 K	36 º 06. 02 D	2m	Karadayı Mahallesi	Kömürcü ovası- Tuzcul toprak
9	36º 52.3380 K	31 º 06.4290 D	2m	Karadayı Mahallesi- Merkez, Su kuyusu çevresi	Tarla- bahçe kenarı
10	36° 51.947 K	31°07. 040 D	5m	Karadayı Mahallesi- Merkez	Tarla Kenarı
11	36° 12.5140 K	31°5. 3400 D	37 m	Karadayı Mahallesi- Merkez Mezarlık (Oluklu mezarlık) içi	Mezarlık içi makilik alan
12	36° 51.5220 K	31°6. 8340 D	10 m	Karadayı Mahallesi- Çeti Mevkii	Mezarlık içi makilik alan
13	36° 52.5540 K	31°7. 7140 D	21 m	Karadayı Mahallesi- Karadayı çiftlik, Konuklar Mevkii	Makilik alan
14	36° 59.33 K	31° 02. 59 D	23m	Çandır Mahallesi-Zayımlar Mevkii-	Tarla Kenarı
15	37° 13. 27 K	31°03. 31 D	892 m	Demirciler Mahallesi- Kaştanlar Mevkii	Tarla Kenarı- Yol kenarı
16	37° 13. 5580 K	31°03. 5520 D	944 m	Demirciler Mahallesi- Sarıcalalan Mevkii	Yol kenarı
17	37° 12. 28 K	31° 05. 49 D	864 m	Yeşilvadi Mahallesi- Merkez	Orman yolu kenarı
18	37° 11. 2640 K	31° 6. 4580 D	813 m	Yeşilvadi Mahallesi- Merkez Mah. Çömlekçi Mevkii	Orman yolu kenarı
19	37° 12. 0650 K	31° 4. 6970 D	1023 m	Yeşilvadi Mahallesi- Merkez Mah. Taşdibi Mevkii	Orman yolu kenarı
20	37° 12. 5440 K	31° 05. 3400 D	879 m	Yeşilvadi Mahallesi- Köy yakası mevki	Orman yolu kenarı
21	37° 10. 8000 K	31° 4. 9720 D	1420 m	Yeşilvadi Mahallesi- Ovacık Dağı	Orman
22	37° 12. 0800 K	31° 5. 9430 D	777 m	Yeşilvadi Mahallesi- Gürlevik Mevkii	Orman
23	37° 03. 40 K	31° 04. 14 D	545 m	Gökçepınar Mahallesi- Merkez	Makilik alan
24	37° 03. 9480 K	31° 03. 7280 D	561 m	Gökçepınar Mahallesi- Karacagökçe Mevkii	Makilik alan
25	37° 5.5840 K	31° 3. 8480 D	561 m	Gökçepınar Mahallesi- Taşlıcaalan Mevkii	Makilik alan
26	37°4.0520 K	31° 4. 0570 D	620 m	Gökçepınar Mahallesi- Çuğulin Mevkii	Makilik alan
27	37°5.8660 K	31° 3. 8440 D	605 m	Gökçepınar Mahallesi- Tuzkoç Mevkii	Makilik alan
28	37°3.8570 K	31° 3. 8120 D	582 m	Gökçepınar Mahallesi- Eğirderesi Mevkii	Makilik alan

EK.4 Lokalite listesi- Devamı

29	37° 09.393 K	31°03.307 D	730 m	Etler Mahallesi- Merkez	Orman (Çam) - Orman altı
30	37° 10.597 K	31°03.984 D	1254m	Etler Mahallesi- Ovacık Dağı	Orman - Orman altı
31	37° 09.11 K	31°02.53 D	804 m	Etler Mahallesi- Hesemuarı	Orman (Çam) - Orman altı
32	37° 7.6320 K	31°3.1010 D	615 m	Etler Mahallesi- Asardibi Mevkii	Orman (Çam) - Orman altı
33	37° 9.56 K	31°02.57 D	820 m	Etler Mahallesi- Ağıl Mevkii	Orman (Çam) - Orman altı
34	37° 07.57 K	31°03.13 D	674 m	Etler Mahallesi- Devrent Mevkii	Orman (Çam) - Orman altı
35	37° 14. 20 K	30° 59.50 D	620 m	Hasdümen Mahallesi Pınargözü Mevkii-	Orman (Çam) - Orman yol kenarı
36	37° 23.6170 K	30° 3.6920 D	1640 m	Hasdümen Mahallesi Bayır Mevkii-	Orman (Çam) - Orman yol kenarı
37	37° 20.3470 K	30° 2.0770 D	1385 m	Hasdümen Mahallesi Belinbaşı Mevkii-	Orman (Çam) - Orman yol kenarı
38	37° 20. 3470 K	31° 2.0770 D	1384.8 m	Hasdümen Mahallesi Sanlı yaylası yolu	Makilik arazi
39	37° 23. 18 K	31° 03.48D	1578 m	Isparta Sütçüler, Sanlı Yaylası	Makilik arazi
40	37° 09.745 K	30° 59. 949 D	375 m	Yumaklar Mahallesi- Merkez	Orman (Çam) - Orman altı
41	37° 17.37 K	30° 58. 44 D	1012 m	Haskızılören Mahallesi-Kurbağalık Mevkii	Ormanlık alan- Tarla içi
42	37° 17.37 K	30° 58. 44 D	1012 m	Haskızılören Mahallesi-Sazak Mavkii	Ormanlık alan- Tarla içi
43	37° 21.22 K	30° 57. 08 D	1450 m	Isparta Çandır, Katrançukuru	Ormanlık Alan
44	37° 07. 48 K	30° 52. 54 D	42 m	Dorumlar Mahallesi	Tarla, yol kenarı
45	37.07.56 K	30.51.13 D	49 m	Çatallar Mahallesi	Tarla- bahçe (portakal) kenarı
46	37.11.09 K	30.50.10 D	147 m	Kırbaş Mahallesi	Tarla kenarı, Makilik alan
47	37.02.41 K	30.56.06 D	147 m	Yukarıçatma Mahallesi	Tarla kenarı, Makilik alan
48	37° 04.2130 K	31°04.4280 D	124 m	Töngüşlü Mahallesi-Hacıhasanlar Mevkii	Tarla kenarı, Makilik alan
49	36.59.2910 K	31.8.4670 D	79.1	Deniztepesi- Çamiçi mevkii	Makilik alan
50	36° 53.01 K	31°01.02 D	4 m	Kadriye Mahallesi-Acısu Deresi Kenarı	Makilik alan
51	36° 58.4900 K	31°11.5830 D	4 m	Kadriye Mahallesi-Acısu Deresi Kenarı	Makilik alan
52	36° 59.0820 K	31°11.8620 D	53m	Sarıabalı Mahallesi- Merkez	Tarla kenarı
53	36° 57.18 K	31°10.06 D	35 m	Sarıabalı Mahallesi- Terziler Mevkii	Yol-Tarla kenarı
54	36°54.46 K	31°09.28 D	53m	Belkıs Mahallesi-Aspendos Yolu üzeri	Yol- Tarla kenarı
55	36.59.27 K	31.03.37 D	165 m	Alacami Mahallesi- Mezarlık kenarı	Yol kenarı
56	37°06.31 K	30°07.51 D	1250 m	Korkuteli- Dereöy Mahallesi-Kocakır Tepesi	Tarla içi
57	37°09.19K	30.55.57 D	138 m	Hacıosmanlar Mahallesi	Yol kenarı
58	36°58.9670 K	31°56.5500 D	1474 m	Akseki Çimi Mah. Çimi Yaylası, Aldürbe Mevkii	Kaya üzeri

EK.5 Okul anket izin belgesi

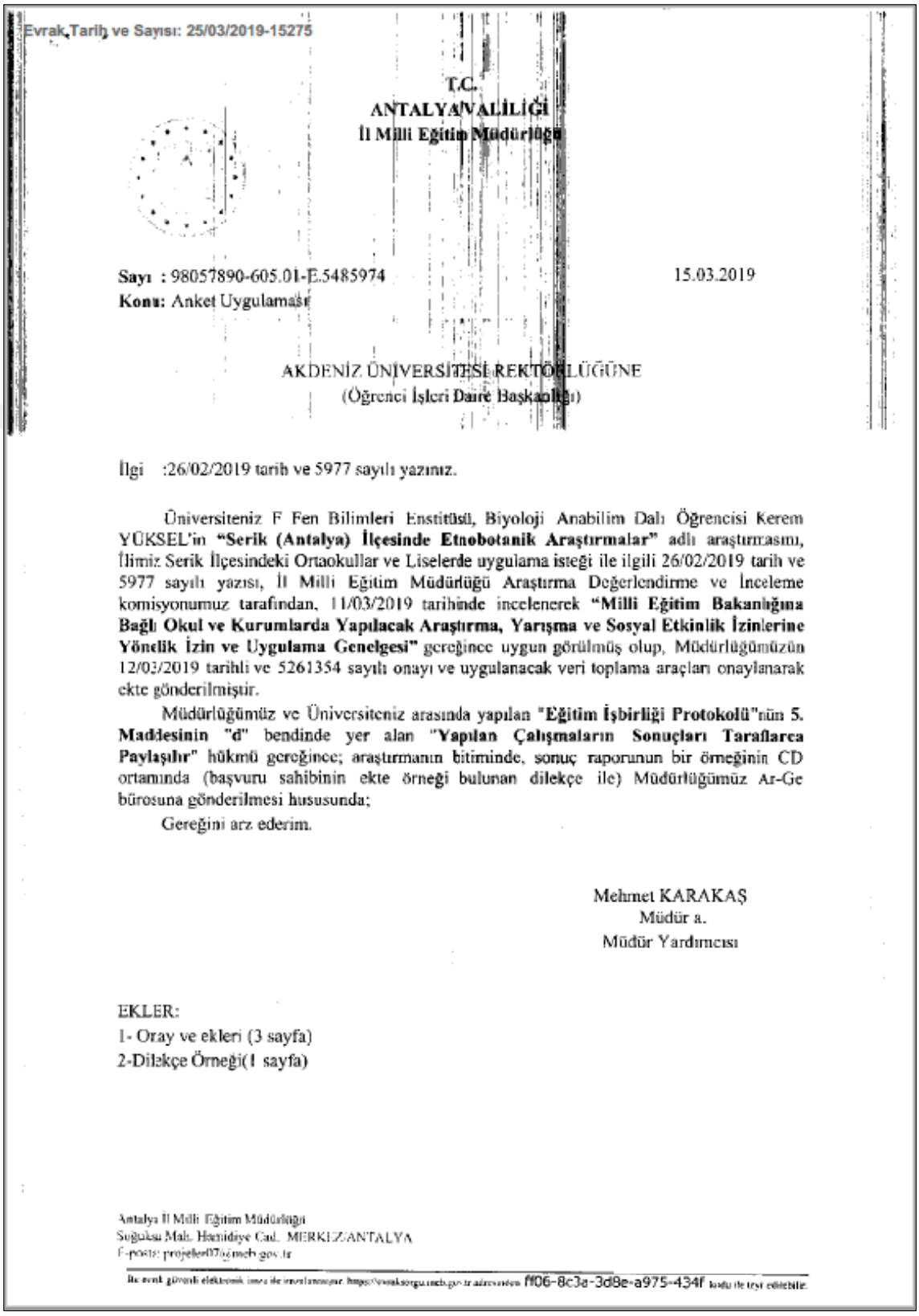

Evrak Tarih ve Sayısı: 25/03/2019-15275

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-605.01-E.5485974 15.03.2019
Konu: Anket Uygulaması

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi :26/02/2019 tarih ve 5977 sayılı yazınız.

Üniversiteniz F Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı Öğrencisi Kerem YÜKSEL'in **"Serik (Antalya) İlçesinde Etnobotanik Araştırmalar"** adlı araştırmasını, İlimiz Serik İlçesindeki Ortaokullar ve Liselerde uygulama isteği ile ilgili 26/02/2019 tarih ve 5977 sayılı yazısı, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 11/03/2019 tarihinde incelenerek **"Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi"** gereğince uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzün 12/03/2019 tarihli ve 5261354 sayılı onayı ve uygulanacak veri toplama araçları onaylanarak ekte gönderilmiştir.

Müdürlüğümüz ve Üniversiteniz arasında yapılan **"Eğitim İşbirliği Protokolü"**nün **5. Maddesinin "d"** bendinde yer alan **"Yapılan Çalışmaların Sonuçları Taraflarca Paylaşılır"** hükmü gereğince; araştırmanın bitiminde, sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında (başvuru sahibinin ekte örneği bulunan dilekçe ile) Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi hususunda;

Gereğini arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER:
1- Oray ve ekleri (3 sayfa)
2-Dilekçe Örneği(1 sayfa)

Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü
Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. MERKEZ/ANTALYA
E-posta: projeler07@meb.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden ff06-8c3a-3d8e-a975-434f kodu ile test edilebilir.

EK.6 Araştırma etik onay uygunluk belgesi

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Toplantı Tarihi : 14/02/2019

Karar Sayısı : 02

Üniversitemiz Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü öğretim üyesi **Prof. Dr. Ahmet AKSOY**'un danışmanlığını, **Kerem YÜKSEL**'in araştırmacılığını üstlendiği, *"Serik (Antalya) İlçesinde Etnobotanik Araştırmalar"* başlıklı tez çalışması kapsamında kullanılacak olan çalışmanın uygunluğunun görüşülmesi istemi.

Üniversitemiz Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü öğretim üyesi **Prof. Dr. Ahmet AKSOY**'un danışmanlığını, **Kerem YÜKSEL**'in araştırmacılığını üstlendiği, *"Serik (Antalya) İlçesinde Etnobotanik Araştırmalar"* başlıklı tez çalışmasının uygulanmasının, Üniversitemiz Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından, **etik olarak uygun olduğuna katılanların oy birliği** ile karar verilmiştir.

EK.7 Projeden Fotoğraflar

Foto 1: Asırlık çınar ağacı (Demirciler Mah.)

Foto 2: 35 (Demirciler Mah.)

Foto 3: Ovacık Dağından manzara

Foto 4: Tuluk (Etler Mah.)

Foto 5: Etler Mah.

Foto 6: 39'a oğul almada yardım ederken (Yeşilvadi Mah.)

EK.7 Devamı

Foto 7: Bozburun Dağı 2448 m

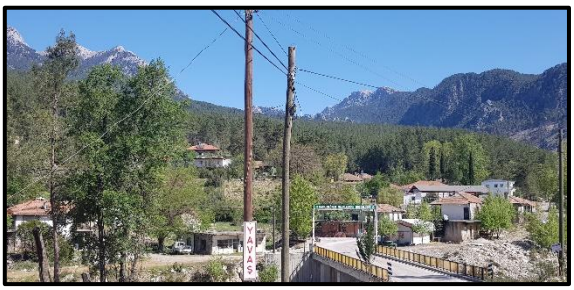

Foto 8: Haskızılören Mah.

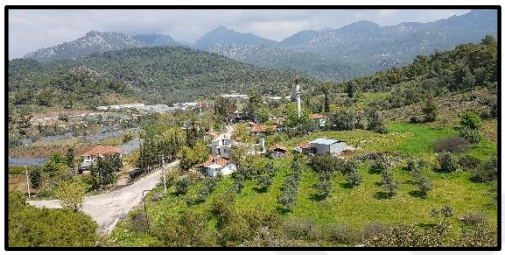

Foto 9: Töngüşlü Mah.

Foto 11: Hacıosmanlar Mah.

Foto 11: Boğazkent Mah. Ahmediye - Eski Giritli evi

Foto 12: Sarıabalı Mah.

EK.7 Devamı

Foto 13: Yöreye özgü kekik balı Hasdümen Mah.

Foto 14: İlibada, kokulu ot , nane den börek

Foto 15: Tarhana içine yufka dpğranması (Etler Mah.)

Foto 15: Giritli sofrası (Boğazkent Mah. Ahmediye)

Foto 16: Pirinçli semizotu yemeği (Yeşilvadi Mah.)

EK.7 Devamı

Foto 17: 9 ile deniz börülcesi araken (Karadayı Mah.)

Foto 18: Giritli kadınlar ot topluyor (Boğazkent Mah. Ahmediye)

Foto 19: Haskızılören Mah.

Foto 20: Hasdümen Mah.

Foto 21: Giritli 114 , kızı ve arazime katılan kayınvalidem Müzeyyen Demiray (Kadriye Mah.)

Foto 22: 9 ebegümeci toplarken (Karadayı Mah.)

EK.7 Devamı

Foto 23: Kapı süsü (Etler Mah.)

Foto 24: Çamdan kalbur (Yeşilvadi Mah.)

Foto 25: Çamdan merdiven (Gökçepınar Mah.)

Foto 26: Çamdan salıncak koltuğu (eşim Kadriye Yüksel)

Foto 27: Çamdan tuvalet (Yeşilvadi Mah.)

Foto 28: Çamdan sapan (Yukarıçatma Mah.)

EK.7 Devamı

Foto 29: İram kilimi (Haskızılören Mah.)

Foto 30: Keçi kılından çul (Gökçepınar Mah.)

Foto 31: *Q. coccifera*'dan çelik

Foto 32: Duttan keşkek kepçesi (Haskızılören Mah.)

Foto 33: *Cedrus libani*'den döndürgeç

Foto 34: *Cedrus libani*'den okalava

EK.7 Devamı

Foto 35: Çamdan küllük (Etler Mah.)

Foto 36: Çınardan senir (Haskızılören Mah.)

Foto 37: Sedirdem buğday ambarı (Gökçepınar Mah.)

Foto 38: Hayıttan küfe- Abdal Türkmeni bir çocuk (Gebiz Mah.)

EK.7 Devamı

Foto 39: Hayıttan sepet (Kadriye Mah.)

Foto 40: Çınardan tokuç (Haskızılören Mah.)

Foto 41: Sedirden arı kovanı (Yeşilvadi Mah.)

Foto 42: *C. sempervirens*'ten ahır (Yeşilvadi Mah.)

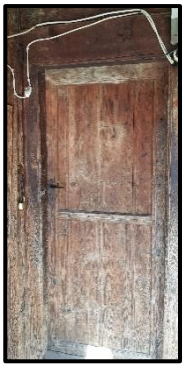

Foto 43: Sedirden kapı (Yeşilvadi Mah.)

EK.7 Devamı

Foto 44: Çamdan arı kovanı altlığı (Yeşilvadi Mah.)

Foto 45: Çamdan dünek (Demirciler Mah.)

Foto 45: Çamdan masa ve oturak (Haskızılören Mah.)

Foto 46: Çınardan pekmez teknesi (Yeşilvadi Mah.)

Foto 46: Çam yaprağı çayı (Sarıabalı Mah.)

Foto 47: Sığırkuyruğu üzerinde incir kurutma (Etler Mah.)

EK.7 Devamı

Foto 48: Balyalanmış yerfıstığı atıkları (Karadayı Mah.)

Foto 49: A. Andrachne yaprak ve dalları keçiler için toplanmış (Etler Mah.)

Foto 50: Baharın habercisi

Anemone coronaria (Karadayı Mah.)

Foto 51: Mersin dalları mezara serpilmiş (Çandır Mah.)

Foto 51: Biberiye dalları mezara ekilmiş (Alacami Mah.)

Foto 52: Sinek kovucu fesleğen (Haskızılören Mah.)

EK.7 Devamı

Foto 53: Tavuklu marasa- *Foeniculum vulgare* (Ahmediye)

Foto 54: Gastıra (Muhacirlere özgü bir ekmek)

Foto 55: Mercimekten Girit favası (Kadriye Mah.)

Foto 56: Ekşimayalı Girit simidi (Ahmediye)

Foto 57: Kocaaş yemeği (Etler Mah.)

Foto 58: Tarhana kurutma (Hasdümen Mah.)

EK.7 Devamı

Foto 58: Soğan çorbası (Yeşilvadi Mah.)

Foto 59: Sütlü bulamaç (Yeşilvadi Mah.)

Foto 59: Un çorbası (Yeşilvadi Mah.)

Foto 60: Soğanlı yumurta (Yeşilvadi Mah.)

Foto 61: Mayalı ekmek üzerine tereyağı (Etler Mah.)

Foto 62: Pirinçli tavuk suyuna çorba (Yeşilvadi Mah.)

EK.7 Devamı

Foto 62: Selim (Rahmetli)- 3 (Ahmediye)

Foto 63: Karadayı Mah.

Foto 64: Çandır Mah.

Foto 65: Çatallar Mah.

Foto 66: Demirciler Mah.

Foto 67: Etler Mah.

EK.7 Devamı

Foto 68: Kahvede kaynak kişi görüşmeesi (Etler Mah.)

Foto 69: Hasdümen Mah.

Foto 70: Haskızılören Mah.

Foto 71: Abdal Türkmeni 136 ve eşi (Merkez Mah.)

Foto 72: Töngüşlü Mah.

Foto 73: Yeşilvadi Mah.

ÖZGEÇMİŞ

Kerem YÜKSEL

ÖĞRENİM BİLGİLERİ

Doktora 2014-Devam Ediyor	Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Antalya
Yüksek Lisans 2007-2009	Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Antalya
Lisans 1999-2005	Ege Üniversitesi, Fen Fakültesi. Biyoloji Bölümü. Antalya

MESLEKİ VE İDARİ GÖREVLER

Biyolog 2011-Devam Ediyor	Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü. Antalya

ESERLER

Uluslararası Bildiriler, Seminerler vb.

1- Yüksel, K., Aksoy, A. 2017. Wild Edible Plants of Antalya. Abstract Book, pp: 342. The International Symposium on Biodiversity and Edible Wild Species. 03-05 Nisan 2017 Antalya

2- Tanır, A., Secmen, T., Yüksel, K., Yıldız Turgut, D., Yüksel, K., 2018. Antalya İlinin Serik İlçesinde Doğal Yayılış Gösteren *Pistacia terebinthus* L. Bitkisinin Biyokimyasal İçeriği 4. Uluslararası Tıbbi ve AromatikBitkiler Sempozyumu. 2-4 Ekim 2018 Çeşme-İzmir TÜRKİYE.

3- Çınar, O., Yüksel, K., Yüksel, K. 2017. Determination of The Essential Oil Rate of Different Parts of *Eucaliptus camaldulensis*. Abstract Book, pp:248. The International Symposium on Biodiversity and Edible Wild Species. 03-05 Nisan 2017 Antalya.

4- Yüceol, F., Çınar, O., Yüksel, K. 2015. Comparison Of The Essential Component In The Flower Buds From The Non-Indigenous *Eugenia caryophyllata* (Clove) Sold By Herbalists With The Native *Orthurus heterocarpus* Juz. (Root Clove) Plant. Mediterranean Symposium on Medicinal and Aromatic Plants (MESMAP- 2015) 22- 25 Nisan 2015 Antalya.

Ulusal Dergilerde Yayınlanmış Makaleler

1- Yüksel, K., Demirel, Z., Koçyiğit, A., Sukatar, A., 2009. İzmir İlinden Bulunan Termal Sularda Gelişen Bazı Termofilik Mavi-Yeşil Alglerin (Siyanobakterilerin) İzolasyonu ve Moleküler Tayini. Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, 26(4):267-270.

Ulusal Bildiriler, Seminerler vb.

1- Yüksel, K., Demirel, Z., Koçyiğit, A., Sukatar, A., 2009. Bazı Termofilik Mavi Yeşil Alglerin İzolasyonu ve Bu Alglerin Tür Tanımlarında Moleküler Yöntemlerin Kullanımı, XIV. Ulusal Biyoteknoloji Kongresi, 13-16 Aralık, s:59, Antalya.